

Dumitru CALENDARI

Vitalie JITARIUC

GHID
CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA
PĂRȚILOR ÎN APELUL PENAL

CHIȘINĂU 2024

CZU 343.156(075.8)
C 13

Recenzenți:

Tudor OSOIANU, doctor în drept, profesor universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Vitalie RUSU, doctor în drept, profesor universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Tatiana VIZDOGA, doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Date despre autori:

Dumitru CALENDARI, doctor în drept, lector universitar,
Facultatea Drept și Administrație Publică, Universitatea de Stat „Bogdan
Petriceicu Hasdeu” din Cahul.

Procuror-șef al Procuraturii de Circumscripție Cahul

Vitalie JITARIUC, doctor în drept, conferențiar universitar, Decan,
Facultatea Drept și Administrație Publică, Universitatea de Stat „Bogdan
Petriceicu Hasdeu” din Cahul

.....
2
.....

Concepție grafică & design:
Ruslan CONDRAT

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Calendari, Dumitru.

Ghid cu privire la participarea părților în apelul penal /
Dumitru Calendari, Vitalie Jitariuc. – Chișinău : [S. n.], 2024
(Print-Caro). – 196 p.

Referințe bibliogr.: p. 149-196 (483 tit.). – [100] ex.

ISBN 978-9975-180-88-7.

343.156(075.8)

C 13

ISBN 978-9975-180-88-7

CUPRINS:

LISTA ABREVIERI.....	5
INTRODUCERE.....	7
CAPITOLUL 1.	
INTRODUCERE ÎN APELUL PENAL	
1.1 <i>Considerațiuni generale privind apelul penal.....</i>	9
1.2 <i>Obiectul apelului și obiectul verificării în instanța de apel.....</i>	16
1.3 <i>Obiectul judecării în apel.....</i>	19
1.4 <i>Probatoriul în instanța de apel.....</i>	24
CAPITOLUL 2.	
ETAPA PREGĂTITOARE PENTRU ȘEDINȚA DE JUDECATĂ	
2.1 <i>Verificarea corectitudinii sesizării instanței de apel.....</i>	42
2.2 <i>Verificarea dacă apelul aparține titularului legal al dreptului la apel.....</i>	45
2.3 <i>Verificarea declarării apelului în termen legal.....</i>	52
2.4 <i>Îndeplinirea procedurii de citare a părților.....</i>	56
2.5 <i>Verificarea legalității constituirii completului de judecată.....</i>	65
2.6 <i>Verificarea erorilor materiale și traducerea sentinței.....</i>	74
2.7 <i>Verificarea datelor de identitate a inculpatului.....</i>	76
2.8 <i>Calitatea apelului declarat.....</i>	77
2.9 <i>Declararea apelului suplimentar.....</i>	86
2.10 <i>Retragerea apelului.....</i>	87
CAPITOLUL 3.	
ETAPA JUDECĂRII APELULUI	
3.1 <i>Pregătirea pentru cercetarea judecătorească.....</i>	90
3.2 <i>Participarea la cercetarea judecătorească.....</i>	94
3.3 <i>Verificarea probelor administrate în prima instanță.....</i>	97
3.4 <i>Participarea în dezbaterile judiciare.....</i>	114
3.5 <i>Ultimul cuvânt al inculpatului.....</i>	124

CAPITOLUL 4.	
ACȚIUNILE PĂRȚILOR DUPĂ PRONUNȚAREA DECIZIEI INSTANȚEI DE APEL	
4.1 <i>Verificarea corespunderii deciziei cerințelor legii</i>	127
4.2 <i>Verificarea procesului-verbal al ședinței de judecată</i>	134
4.3 <i>Declararea recursului ordinar</i>	135
CAPITOLUL 5.	
PARTICIPAREA PĂRȚILOR LA REJUDECAREA CAUZEI PENALE DUPĂ CASAREA DECIZIEI INSTANȚEI DE APEL DE INSTANȚA DE RECURS	
5.1 <i>Considerații privind rejudecarea în apelul penal</i>	138
5.2 <i>Limitele la rejudecare în apel</i>	142
5.3 <i>Chestiuni importante pentru soluționarea apelului</i>	147
BIBLIOGRAFIE	149

LISTA ABREVIERILOR

art.	articol	
alin.	alineat	
c.	contra	
CA	Curtea de Apel	
CEDO	Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului	
coord.	coordonator	
CP	Codul penal	
CPP	Codul de procedură penală	
CSJ	Curtea Supremă de Justiție	
CP al CSJ	Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție	..... 5 .....
CPL al CSJ	Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție	
dec.	decizia	
DCA	Decizia Curții de Apel	
DCC	Decizia Curții Constituționale	
DCP CSJ	Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție	
DCPL CSJ	Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție	
dos.	dosarul	
ed.	ediția	
et al.	și alții	
etc.	etcetera	
ex.	exemplu	
f.d.	fila dosarului	
FR	Federația Rusă	
hot.	hotărâre	
HP CSJ	Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție	

HCC	Hotărârea Curții Constituționale
ÎCCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
MC	Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului
n.a.	nota autorului
nr.	număr
p.	pagina
pct.	punct
RM	Republica Moldova
s.a	sublinierea autorului
ș.a.	și altele
un.conv	unitate convențională
UTA	Unitatea Teritorial Autonomă
vol.	volumul
xxx	datele cu caracter personal
п.	пункт/punctul
под ред.	под редакцией/în redacția
с.	страница/pagina
ст.	статья/articol
т.	том/volumul

INTRODUCERE

Constituția consacră expres „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sânt garantate”¹.

Totodată, art. 119 din Constituția RM stipulează dreptul părții unui proces judecătoresc de a folosi calea de atac.

Atribuțiile părților în instanța de judecată sunt expres indicate în Codul de procedură penală. Procurorul reprezintă învinuirea în numele statului și prezintă în ședința de judecată probele acuzării; avocatul întreprinde acțiuni în scopul combaterii, în tot sau în parte, a învinuirii ori al atenuării pedepsei, apărării drepturilor și intereselor persoanelor bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, precum și al reabilitării persoanelor supuse ilegal urmăririi penale; ambele părți declară apel sau, după caz, recurs privind latura penală și latura civilă a cauzei, le retrage în modul prevăzut de lege.

Această activitate urmează a fi desfășurată la un înalt nivel profesional, contribuind real și eficient la justa examinare a cauzelor penale, în scopul protejării persoanei, societății și statului de atentatele criminale, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie condamnată.

Una din activități principale ale avocatului și a procurorului în faza judecării cauzelor penale în apel este constatarea și lichidarea erorilor judiciare comise la judecarea cauzelor în fond. Această activitate o îndeplinesc prin declararea apelurilor și recursurilor, precum și prin participarea în ședințele instanțelor judecătorești ierarhic superioare.

Obiectivul lucrării constă în analiza jurisprudenței, normelor procesual-penale și a celor instituționale, privind realizarea atribuțiilor părților la examinarea cauzelor penale în instanța de apel, pentru a direcționa partea la proces la o participare efectivă și a stabili oportunități de a perfecționa această activitate.

1 *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994*, art. 1 alin. (3). Republicată în: Monitorul Oficial al RM nr.78/140 din 29.03.2016.

În cadrul prezentei lucrări este realizată o sinteză a lucrărilor științifice, practicii judiciare atât la nivel național, cât și internațional în legătură cu tema.

Ca punct de reper la elaborarea lucrării a servit legislația Republicii Moldova, Codul de procedură penală și alte acte normative. De asemenea, s-a apelat și la legislația altor state făcând o analiză comparativă.

Lucrarea se bazează pe doctrina, legislația și a practica judecătorească din Republica Moldova, inclusiv a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului, cât și a practicii judecătorești din România, fiind analizate hotărârile judecătorești ale Curților de Apel, Curții Supreme de Justiție și a Curții Constituționale.

În lucrare se dă răspuns la unele probleme practice privind aplicarea unitară a standardelor de participare a părților în instanța de apel, luând în calcul particularitățile individuale ale cauzei penale.

În sfârșit, lucrarea vine să contribuie la perfecționarea procesului de instruire didactică a studenților, masteranzilor din cadrul instituțiilor de drept, la unitatea de curs - procedură penală, precum și pentru aplicare în practică de către participanți în proces la judecarea cauzelor în instanța de apel.

CAPITOLUL 1. INTRODUCERE ÎN APELUL PENAL

1.1 Considerațiuni generale privind apelul penal

1.2 Obiectul apelului și obiectul verificării în instanța de apel

1.3 Obiectul judecării în apel

1.4 Probatoriul în instanța de apel

Cuvinte cheie: proces penal, apel, obiectul verificării, judecare, obiectul judecării, probatoriu, limitele probatoriului

1.1 Considerații generale privind apelul penal

Originea apelului, procedura declarării apelului, subiecții, termenul, procedura judecării apelului, decizii ce pot fi adoptate de instanța de apel, au fost cercetate de mai mulți autori, ca: Iuga M.², Caminschi I.³ din Republica Moldova, din România : Volonciu N.⁴, Tulbure A. și Tatu A.⁵, Păvăleanu V.⁶, Neagu I.⁷, Pinteș A.⁸, Buneci P.⁹, Pa-

2 Iuga M. *Căile legale de atac în procesul penal*. Chișinău, Asociația judecătorilor din Moldova: Centrul de drept, 2000, 210 p.

3 Caminschi I. *Originea apelului ca cale ordinară de atac și unele aspect privind instituția lui în procesul penal*. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova: Științe socio-umaniste*, Ediția a VII-a. Topografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Chișinău, 2007, p. 65-68.

4 Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Vol.II*. Editura „Paidea”, București, 1994, p. 229-276.

5 Tulbure A., Tatu A., *Tratat de drept procesual penal*. Editura „All Beck”. București, 2001, p. 393-422.

6 Păvăleanu V., *Drept procesual penal. Partea specială*. Editura „Lumina Lex”. București, 2002, p. 271-341.

7 Neagu I., *Drept procesual penal. Curs selectiv pentru licență*. Editura „All Beck”. București, 2003, p. 140-157; Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. Vol.2*. București, Editura „Universul Juridic”, 2015, p. 277-324.

8 Pinteș A., *Drept procesual penal. Partea generală și partea specială*. Ediție revăzută și adăugită. Editura „Lumina Lex”. București, 2002, p. 426-449.

9 Buneci P. *Drept procesual penal. Partea specială*. București, Editura Fundației „România de mâine”, 2003, p. 189-231.

raschiv C.¹⁰, Papadopol V. și Turianu C.¹¹, Teodoru Gr.¹², Mateuț Gh.¹³, Udroi M.¹⁴, Kuglay I.¹⁵, Crișu A.¹⁶ ș.a., din Federația Rusă, cum ar fi: Guțenco C.¹⁷, Smirnov A.¹⁸, Bojiev V.¹⁹, Radcenco V.²⁰, Lupinscaia P.²¹, Gheldibaev M. și Vandîșev V.²², Golovco L. ș.a.²³, din Ucraina: Groșevîi Iu., Kaplina O. ș.a.²⁴, Kucinsca O.P. și Kucinsca O.A.²⁵ ș.a.

Potrivit autorilor menționați, putem evidenția că:

Apelul este o cale de atac ordinară, de fapt și de drept, care poate fi folosită împotriva hotărârilor pronunțate asupra fondului de către o instanță inferioară, după desesizarea acesteia, pentru supunerea cauzei unei noi judecări în fapt și în drept, în vederea reformării hotărârii atacate, cu posibilitatea adoptării unei hotărâri noi.

- 10 Paraschiv C.-S. *Drept procesual penal*. Editura „Lumina Lex”, București, 2002, p. 491-568.
- 11 Papadopol V., Turianu C. *Apelul penal*. București, Casa de editură și presă „Șansa”-SRL, 1994, 293 p.
- 12 Teodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*. Ediția a 3-a. Editura „Hamangiu”, București, 2013, p. 653-655.
- 13 Mateuț Gh. *Procedura penală. Partea specială. Volumul II*. Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 253.
- 14 Udroi M. *Procedură penală. Partea specială. Sinteze și grile*. Ediția 5, revizuită și adăugită. Editura „C.H.Beck”, București, 2018, p. 370-419.
- 15 Kuglay I. în Udroi M. (coord.) *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole: art.1-603*. Ediția 2, revizuită și adăugită. Editura „C.H.Beck”, București, 2017, p. 1621-1666.
- 16 Crișu A. *Drept procesual penal. Ediția a 4-a, revizuită*. București, Editura „Hamangiu”, 2013, p. 539-360.
- 17 Гуценко К., Уголовный процесс. Учебник. Издание 5-е, переработанное и дополненное. Издательство „Зерцало-М”. Москва, 2004, p. 541-556.
- 18 Смирнов А., Калиновский К. Уголовный процесс. 2-е издание. Издательский дом „Питер”. Санкт-Петербург, 2005, p. 594-601.
- 19 Божьев В., Демидов В. Уголовный процесс. Учебник. 4-е издание, переработанное и дополненное. Издательство „Спарк”. Москва, 2004, p. 483-488.
- 20 Радченко В. Уголовный процесс. Учебник для вузов. Издание 2, переработанное и дополненное. Юридический дом „Юстицинформ”. Москва, 2006, p. 553-564.
- 21 Лупинская П., Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: Учебник. Издательство „Юристъ”. Москва, 2003, p. 607-611.
- 22 Гельдыбаев М, Вандышев В., Уголовный процесс. Учебник для вузов. Издание 3, переработанное и дополненное. Издательство „Юнити-Дана”. Москва, 2012, p. 543-557.
- 23 Курс уголовного процесса. Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Головки. 2-е издание, исправленное. Издательство „Статут”, Москва, 2017, с. 1085-1118.
- 24 Кримінальний процес: підручник. За ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. „Право”, Харків, 2010, 608с.
- 25 Кучинська О.П., Кучинська О.А. Кримінальний процес України. „Прецедент”, Київ, 2005, 202 с.

Breanski V. a analizat istoria și actualitatea apelului. Instituția apelului a apărut în Roma antică și a continuat existența prin recepția dreptului roman și dezvoltarea continuă în procesul penal al țărilor europene²⁶.

Originea apelului vine din dreptul roman, unde, începând din anul 509 î.Hr., în baza unei legi a consulului P.Valerius Publicola, condamnații aveau dreptul de a apela la popor, contra sentinței, pe calea unei așa-numite *provocatio ad populum*. Acest drept îl aveau doar bărbații. Odată exercitat, apelul se judeca, în urma convocării magistratului și de către adunarea populară (*comitia centuriata* pentru condamnările capitale; *comitia tributa* sau *concilia tributa* pentru condamnările la amendă), care casa sau confirma sentința, fără să o poată modifica, agrava sau atenua; în fața adunării populare, magistratul își asuma funcția de minister public, în apărarea hotărârii sale. În regimul republican erau admise alte două instituții: *intercessio* din partea magistratului și *intercessio* din partea tribunului plebei care constau într-un *veto opus* actelor magistratului; iar cererea pentru *intercessio* adresată celor care aveau dreptul să intervină se numea *apellatio*. Ulterior într-o accepțiune mai modernă apelul se constituie în jurisdicțiile tribunalelor imperiale, care aveau dreptul numai de a desființa hotărârea dar și de a o reforma²⁷.

„Apelul s-a constituit în jurisdicțiile imperiale, care avea dreptul nu numai de a casa, dar și de a modifica hotărârile apelate. În dreptul canonic, instituția apelului s-a format pe schema dreptului roman din ultima perioadă, cu urme din dreptul germanic, dar simplificat și adaptat spiritului moral și de echitate al Bisericii. Doctrina apelului a fost elaborată și formulată de criminaliștii italieni, în secolele al XIII-lea – al XVI-lea, sub influența dreptului roman și a dreptului canonic, dar și cu un aport personal de sistematizare, elaborativ și interpretativ”²⁸.

La dezvoltarea procesului penal a avut influența legislația privind apelul penal din Franța, care a fost introdusă în Rusia în 1864 și a acționat până la 1917, ceea ce a fost apreciat pozitiv pentru știința procesului penal. În această perioadă teritoriul Republicii Moldova a fost parte componentă a Rusiei denumită Basarabia dată de Imperiul

26 Брянский В. Апелляционное обжалование: история и современность. În: *Российский судья*, №7/2005, с.39.

27 Caminschi I., *op. cit.*, p. 65-68; Paraschiv C., *op. cit.*, 2002, p. 496-497; Papadopol V., Turianu C., *op. cit.*, p. 24-25; Paraschiv C.S., *op. cit.*, 2019, p. 14-15; Neagu I., Damaschin M., *op.cit.*, p. 277.

28 Papadopol V., Turianu C., *op.cit.*, p. 24-25; Paraschiv C.-S., *op.cit.*, 2019, p. 14-15.

Rus în 1812²⁹.

În prezent, calea de atac apelul în majoritatea țărilor europene, este întărită în calitate ca una din posibilele metode a contestării sentințelor, prevăzute de lege. Pentru a îngrădi sistemul judiciar de la contestarea neîntemeiată, pentru cererile de apel sunt prevăzute anumite condiții formale. În același timp, pentru a acorda posibilitatea contestării fără careva îngrădiri, legea trebuie să prevadă cerințe minime pentru forma și conținutul cererii de apel. Reieșind din sensul legii, dovezile apelantului nu pot fi fără argumente și necesită prezentarea unor probe concrete care au fost sau nu cercetate de prima instanță, sau prezentarea probelor noi suplimentare, ori argumentarea motivată a admiterii încalcării de către instanța de judecată³⁰.

În literatura de specialitate este menționat faptul că – „apelul face parte din desfășurarea normală, obișnuită a procesului penal, este o fază independentă a procesului penal, exercitată prin intermediul realizării instituției respective a dreptului procesual penal, constând în verificarea hotărârilor judecătorești ale primei instanțe, care nu sunt definitive din punct de vedere al legalității, temeiniciei și echității cu posibilitatea cercetării probelor în ședința de judecată, care începe cu parvenirea cererii de apel în instanța de apel și se finalizează cu adoptarea deciziei de către instanța de apel”³¹.

De asemenea, sunt evidențiate trei etape ale procedurii de apel: 1) declararea apelului; 2) numirea și pregătirea pentru judecare a cauzei penale în instanța de apel; 3) judecarea apelului, care la rândul său cuprinde partea pregătitoare, cercetarea judecătorească, dezbaterile și ultimul cuvânt al inculpatului, precum și pronunțarea deciziei³².

Autorii Kovtun N. și Alexandrov A. menționează că, instanța de apel, în cadrul judecării repetate a cauzei penale, verifică în particular: a) corectitudinea constatării de către instanța de fond a circumstanțe-

29 Țurcanu I. *Bessarabiana: Teritoriul dintre Prut și Nistru în câteva ipostaze istorice și reflecții istoriografice*. Tipografia „Reclama” SA, Chișinău, p. 10-17; Tașcă M. *Introducerea dreptului penal românesc în Basarabia după marea unire din 1918 și unificarea legislativă penală a Basarabiei cu cea din vechiul regat*. În: Revista de științe penale. Anuar. Anul III, 2017, p. 133-141.

30 Брянский В. Апелляционное обжалование: история и современность. În: *Российский судья*, №7/2005, с. 39.

31 Комогорцева К., *op.cit.*, с.9-11; Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 278.

32 Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 277-278; Crișu A., *op.cit.*, p. 539-541; Комогорцева К., *op.cit.*, с. 35; Брянский В. Апелляционное производство в уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московская государственная академия. Москва, 2006, p. 7

lor de fapt; b) aplicarea corectă a normelor respective a legii penale, încadrarea juridică corectă a acțiunilor inculpatului, corespunderea pedepsei stabilite de instanța de fond pentru gravitatea infracțiunii comise și persoana inculpatului ș.a.m.d.; c) respectarea justă a tuturor normelor legii procesual-penale la judecarea cauzei penale în instanța de fond³³.

Cu referire la apelul penal cercetătorii Paraschiv C.S. și Miroșnicov I. menționează că, legislația procesual penală privind reexaminarea hotărârilor judecătorești în ordinea de apel, pe de o parte, protejează în mod fiabil părțile procesului penal de hotărârile judecătorești ilegale, pe de o altă parte, necesită efectuarea unui studiu amănunțit și complet³⁴. Or, „apelul este o etapă complexă a procesului penal, deoarece sunt îmbinate funcțiile de control a instanței ierarhic superioare în vederea identificării erorilor judiciare străine la care indică inițiatorul procesului – apelantul; și obligația examinării cauzei în fond, dacă această nu a fost rezolvată de către instanța ierarhic inferioară”³⁵.

Totodată, Proscurina T. și Kalincovici V. menționează că, în procesul penal sunt posibile erori judiciare. Verificarea legalității și temeiniciei hotărârilor judecătorești este garanția principală a îndeplinirii scopului procesului penal, fiind un pas important în aplicarea standardelor internaționale recunoscute în îndeplinirea justiției, crearea unui mecanism efectiv în corectarea posibilelor erorilor judiciare și, ca urmare, să contribuie la îndeplinirea cu succes a obiectivelor procesului penal și formarea unei practici judiciare corecte și uniforme. Acordarea instanței de apel a dreptului de a cerceta nemijlocit și aprecia probele este principala diferență a apelului de recurs”³⁶.

33 Александров А., Ковтун Н. Апелляция в русском уголовном судопроизводстве. Издательство Волго-Вятской академии государственной службы. Нижний Новгород, 1999, с. 9-10.

34 Paraschiv C.S., *op.cit.*, 2019, p.9; Мірошников І. Апеляційне провадження за новим КПК України (окрім питань). În: *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка*, №4/2012, с. 149-153.

35 Колоколов Н. Диллема апелляции: приговор „новый” или „измененный старый”? În: *Уголовный процесс*. №4(136), 2016, с.34-45. [Citat 19.02.2019] Disponibil: <https://pravo163.ru/dilemma-apellyacii-prigovor-novuj-ili-izmenennuj-staryj/>; Резинкина А. Апелляция в уголовном судопроизводстве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московская государственная академия. Москва, 2003, с. 14-15. [Citat 19.02.2019] Disponibil: <https://www.lawbook.org.ua/aa/12.00.09/2016/03/19/030608007.doc.html> și Paraschiv C.S. *op.cit.*, 2019, p. 2-3.

36 Прокурин Т. Участие прокурора в апелляционном производстве. În: *Юридический вестник Самарского университета*, №2, 2017, т.3, с. 80-86; Калинин В. О ведении апелляционного производства по уголовным делам. În:

Potrivit poziției autorilor Kovtun N., Alexandrov A., Paraschiv C.S., „apelul este constituit din două părți interconectate - procedura în instanța de fond și procedura în instanța ierarhic superioară. Iar beneficiul constituie în posibilitatea reparării erorilor judiciare, admise de instanța de fond, fără ca să fie dispusă restituirea cauzei penale la rejudecare în prima instanță”³⁷.

Rezinkina A. și Breanschii V. specifică că, procedura apelului are o natură dublă, ce cuprinde concomitent funcția de control judiciar al hotărârilor instanțelor judecătorești inferioare și o formă specială de examinare a cauzei în fond, și presupunând examinarea repetată a cauzei penale în fond, cu cercetarea probelor noi și posibilitatea agravării situației, precum și dreptul de a pronunța o hotărâre nouă³⁸.

Cogamov M. opinează că apelul reprezintă două funcții - de reexaminare și de revizuire, adică reexaminare presupune „judecată asupra cauzei”, iar revizuirea – controlul asupra activității primei instanțe – „judecata asupra judecării”³⁹.

„Fără inițiativa părților, instanța ierarhic superioară nu poate să intervină în cauză examinată de instanța inferioară și să înlăture erorile și încălcările comise”⁴⁰.

Potrivit opiniilor unor autori, printre beneficiile apelului se regăsesc: 1 - reexaminarea cauzei și a sentinței în această etapă procesuală, se efectuează *a priori* de către o instanță ierarhic superioară, care este mai experimentată și competentă, ceea ce deja este o garanție suficientă pentru adoptarea unei hotărâri legale și definitive pe cauza penală; 2 - verificarea legalității, temeiniciei și echității actelor adoptate de prima instanță, se efectuează de către instanța ierarhic superioară nu potrivit materialelor cauzei penale, ci oral, nemijlocit și în fond.

Судовы вестник, №4/2004, с. 14; Францифоров Ю., Пронин К. Апелляционное обжалование судебных решений, не вступивших в законную силу. În: *Российский судья*, №12/2008, с. 16.

37 Александров А., Ковтун Н. Апелляция в русском уголовном судопроизводстве. Издательство Волго-Вятской академии государственной службы. Нижний Новгород, 1999, с. 9-12, 17-18; Paraschiv C.S., *op.cit.*, 2019, p. 9.

38 Резинкина А. *op. cit.*, с.14-15; Брянский В. Апелляционное производство в уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московская государственная академия. Москва, 2006, p. 7.

39 Когамов М. Апелляционное производство в уголовном процессе. În: Тураби, №6/2001, с. 85.

40 Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебник, под ред. П.А.Лупинская. 2-е изд., переработанное и дополненное. Москва, Норма, 2009, с. 819.

Instanța de apel poate să desfășoare o cercetare judecătorească proprie cu cercetarea nemijlocită a probelor existente în dosar, dar și al probelor noi, cu formarea propriei convingeri asupra circumstanțelor cauzei; 3 - instanța de apel, fără restituirea cauzei în prima instanță, nu numai că poate, dar este obligată să asigure respectarea intereselor tuturor persoanelor interesate în cauză, să înlăture toate erorile din actul judecătoresc contestat, adoptând în final o nouă hotărâre⁴¹.

Printre caracteristicile apelului, autorul Bobecico N. identifică: 1. verificarea hotărârii atacate din punct de vedere faptic și juridico-formal, ce prevede: a) un sistem extins de motive pentru modificarea sau casarea hotărârilor judecătorești; b) posibilitatea instanței de apel să reexamineze, în condițiile legii, circumstanțele stabilite în timpul procesului penal și să cerceteze probele care nu au fost cercetate în instanța de fond; c) posibilitatea unei curți de apel, în cazurile prevăzute de lege, să pronunțe o nouă decizie sau să modifice hotărârea primei instanțe, cu agravarea poziției învinuitului; 2. obiectul apelului constituie activitatea primei instanțe în urma cercetării judecătorești și rezultatelor acesteia – hotărârea adoptată, din punct de vedere al legalității, temeiniciei și echității; 3. un cerc larg al subiecților dreptului la apel; 4. posibilitatea de a contesta hotărârea judecătorească numai în limita cerințelor și motivelor înaintate și convenite în timpul procesului penal⁴².

Cu referire la proprietățile apelului, cercetătorul Bezzubov S. identifică: 1. Limitele verificării cauzei de instanța de nivelul doi se rezumă la obiectul cererilor de apel. 2. Interzicerea agravării situației în propriul apel (*reformatio in pejus*). 3. Libertatea contestării hotărârii primei instanțe. 4. Verificarea concomitentă a legalității și temeiniciei sentinței. 5. Depunerea cererii de apel într-o instanță concretă. 6. Dreptul de a declara apel într-o limbă maternă. 7. Dreptul inculpatului

41 Paraschiv C.S., op.cit., 2019, p. 9-11; Бобракова И., Ковтун Н. Апелляция в уголовном процессе: осознанная необходимость или взлелеянный миф. În: Всероссийский научный журнал Вопросы правоведения, №2(14), 2012, с.178-191; Юнусов А., Мазина Н. Понятие и основные проблемы апелляционного порядка проверки судебных решений в Российском уголовном процессе (до реформ от 29.12.2010). În: *Актуальные проблемы экономики и права*. №1(29), 2014, с.289-300; Касимов А. Состояние, проблемы и перспективы апелляции в уголовном судопроизводстве РК. În: *Тураби*, №5/2004, с. 71.

42 Бобечко Н. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016, с. 396.

de a fi ascultat în instanța de apel. Cu toate acestea, stabilirea adevărului în cauză nu trebuie să pună în pericol o altă valoare mai mare – drepturile și libertățile persoanei și a cetățeanului⁴³.

Autorii, Paraschiv C.S., Sava A. menționează că, „o mare parte din cererile de apel sunt determinate de faptul că una sau mai multe părți sunt nemulțumite de modul în care judecătorul din prima instanță a apreciat probele, această apreciere stând la baza sentinței atacate. Apelul este o cale de atac de reformare, noua instanță preluând integral cauza și supunând-o unei verificări în profunzime a legalității și temeiniciei motivelor care au determinat pe judecătorul din instanța de fond să adopte acea hotărâre. Practic, ca urmare, are loc o reluare a judecății, nu în sensul readministrării probelor din prima instanță și de la urmărirea penală, ci datorită faptului că părțile pot înainta orice fel de cereri, invocând nemulțumiri cu privire la aspecte de fapt și de drept, în vederea îmbunătățirii calității actului și a pronunțării unei decizii corespunzătoare cu interesele lor”⁴⁴. Or, „prin motivele de apel formulate, apelantul ajută instanța superioară în operația de verificare a hotărârii atacate și la buna soluționare a apelului. De aceea este necesar de indicat că formularea motivelor să se facă în scris, complet și în timp util, astfel ca la termenul de judecată instanța, procurorul și părțile în proces să aibă cunoștință de toate criticile aduse hotărârii primei instanțe”⁴⁵. Totodată se menționează că, „obiectul apelului, este determinat cu precizie de CPP și sunt hotărârile ce pot fi atacate cu apel”⁴⁶.

1.2 Obiectul apelului și obiectul verificării în instanța de apel

Obiectul apelului este determinat de art. 400 CPP RM, adică sentințele prin care cauza a fost rezolvată în fond în urma judecării în prima instanță și încheierile instanței de fond care nu pot fi atacate separat⁴⁷.

Totodată *obiectul verificării în instanța de apel* nu trebuie să-l

---

43 Беззубов С. Производство по уголовному делу в апелляционном суде: проблемы теории, нормативного регулирования и правоприменительной практики. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижегородская академия. Нижний Новгород, 2007, с. 75, 94.

44 Paraschiv C.S., *op cit*, 2019, p. 10-14; Sava A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Editura “Junimea”, Iași, 2002, p. 196-200.

45 Papadopol V., Turianu C., *op. cit.*, p. 108.

46 Papadopol V., Turianu C., *op. cit.*, p. 32.

47 Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et.al., *Drept procesual penal. Partea specială. Vol. II. ed. a II-a, revizuită și completată*. Chișinău, Cartdidact, 2006, p. 159.

asimilăm cu *obiectul apelului*, deoarece sunt două chestiuni diferite.

Potrivit lui Rezinchina A., „obiectul verificării în instanța de apel constituie în principal probele care deja au fost cercetate în prima instanță”⁴⁸.

Autorii Breanschii V. și Bezzubov S. analizând ordinea procedurală de reexaminare în instanța de apel a hotărârii judecătorilor, menționează că „obiectul cercetării judecătorești în instanța de apel pot fi următoarele circumstanțe: a) legalitatea, temeinicia și motivarea hotărârii privind încetarea procesului penal, adică, partea de fapt și de drept a hotărârii judecătorului, inclusiv corectitudinea aplicării legii penale; b) fapte în temeiul cărora a fost adoptată hotărârea judecătorului privind încetarea procesului penal, cercetate public, oral și nemijlocit în cadrul procesului penal; c) cercetarea judecătorească în prima instanță; d) forma procesuală a acțiunilor instanței de judecată și a părților, atât în partea ce se referă la respectarea condițiilor, ordinii și consecutivității desfășurării lor, cât și a conținutul lor (semnificarea probatoare pentru stabilirea circumstanțelor pe cauza penală)”⁴⁹.

În opinia noastră cea mai completă semnificație a obiectului verificării, care nu este legată de normele legale, este dată de Voscobitov L. definind ca „dovezi și argumente aduse de către părți în confirmarea poziției sale că sentința este ilegală”⁵⁰.

Analizând *obiectul verificării*⁵¹ în instanța de apel, putem menționa despre anumite fapte și circumstanțe, cum ar fi: a) legalitatea și temeinicia sentinței, precum și a încheierilor date de prima instanță care pot fi atacate odată cu sentința; b) probele examinate de prima instanță pe baza cărora a fost adoptată sentința; c) forma procesuală a

48 Резинкина А. *op.cit.*, с. 17-18.

49 Брянский В. Апелляционное производство в уголовном судопроизводстве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, с. 77. [Citat 18.08.2018] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-process/apellacionnoe-proizvodstvo-v-ugolovnom-sudoproizvodstve.html>; Беззубов С. Процессуальный порядок апелляционного пересмотра постановления мирового судьи о прекращении уголовного дела. În: *Российский судья*, №10/2006, с. 7

50 Воскобитова Л. Апелляция – принципиально новый институт в уголовном судопроизводстве. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы: материалы всероссийской межведомственной научно-практической конференции. Москва, издательство „Антион-Медиа”, 2013., с. 39.

51 Conform Dicționarului explicativ al limbii române, „verificare” înseamnă o „acțiune de a verifica și rezultatul ei”, ceea ce presupune „a controla ceva pentru a constata dacă corespunde adevărului, cerințelor, calității sau anumitor date.” Coteanu I. ș.a. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed.2-a, revizuită. București: „Univers Enciclopedic Gold”, 2016, p. 1314.

judecății în prima instanță; d) forma procesuală a tuturor (sau a unor) acțiuni procesuale a instanței de fond și a părților în ce privește respectarea condițiilor, ordinii și consecutivității realizării lor, precum și a conținutul acestora; e) forma procesuală a etapei prejudiciară care se referă la respectarea ordinii, condițiilor și temeiurilor desfășurării acesteia.

Reieșind din cele menționate, litera „a)” se referă doar la constatarea posibilității potențiale de a verifica hotărârea instanței de fond conform circumstanțelor de fapt și de drept. Litera „b)” este mijlocul în procesul verificării hotărârii. Iar literele „c), d) și e)” – sunt incluse în înțelesul verificării după legea materială și/sau procesuală.

În conformitate cu prevederile art. 384 alin. (3) CPP RM, „Sentința instanței de judecată trebuie să fie legală, întemeiată și motivată”.

Dicționarul explicativ al limbii române⁵² definește cuvântul „legal, - ă” „care există sau se face în temeiul unei legi, care este prevăzut de o lege, conform cu legea; licit”.

Terminologic, „întemeiat” înseamnă „sprijinit pe argumente solide, potrivit cu regulile logicii, just, logic, rațional”⁵³.

Potrivit dicționarului explicativ⁵⁴, adjectivul „motivate, - ă” este explicat, într-un sens „care se justifică printr-un motiv” sau, în alt sens, „care se produce în vederea unui scop”.

Activitatea părților în instanțele de apel, practic depinde de competența și sarcinile care sunt puse în față acestor instanțe.

Legiuitorul în art. 414 alin. (1) CPP RM indică că, „instanța de apel, judecând apelul, verifică legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în baza probelor examinate de prima instanță, conform materialelor din cauza penală, și în baza oricăror probe noi prezentate instanței de apel”.

Astfel, reieșind din norma citată, putem considera că, *verificarea legalității și temeiniciei hotărârii atacate și constituie obiectul judecării în apel.*

Așa cum rezultă din interpretarea expusă în Dicționarul explicativ al limbii române⁵⁵ prin „*legalitate*” se desemnează „caracterul a ceea ce este legal, conform cu legea; principiul general de drept potrivit căruia autoritățile, instituțiile publice și cetățeni sunt obligați să respecte legea”.

52 Coteanu I. ș.a. *op.cit.*, p. 642.

53 *Ibidem*, p. 610.

54 *Ibidem*, p. 746.

55 *Ibidem*, p. 642.

Terminologic „*temeinicie*” înseamnă o însușire a hotărârii unui organ de jurisdicție de a reflecta realitatea obiectivă a faptelor care concură pentru soluționarea unui litigiu.⁵⁶

În privința „*obiectului verificării în instanța de apel*”, Gayvoronscaya L. a menționat că acesta include în totalitate: „(a) cererea participantului la proces privind ilegalitatea hotărârii atacate, (b) care conține dovezile și argumentele, (c) cu privire la prezența temeiurilor de casare sau modificare a hotărârii judecătorești, precum și (d) referința părții adverse”⁵⁷.

Trișina N. precizează că, „*scopul special și obiectul verificării juridico-faptice a sentinței* sunt genetic legate cu motivele casării și modificării sentinței, care prezintă criteriile tipice ale încălcărilor admise în cadrul probării circumstanțelor cauzei penale (chestiuni de fapt); în realizarea normelor legii procesual-penale; în aplicarea normelor legii penale; la derogarea principiului echității; la individualizarea pedepsei condamnatului (chestiuni de drept).”

În continuare, analizând metodele verificării, autoarea a identificat tipurile apelului: complet și incomplet.

„*Apelul complet* presupune o verificare juridico-faptică completă a sentinței în cadrul cercetării judecătorești și o verificare juridico-limitată a sentinței în cadrul cercetării judecătorești cu excepțiile în cercetarea nemijlocită a probelor.

Apelul incomplet presupune o verificare doar a chestiunilor de drept a sentinței fără desfășurarea cercetării judecătorești sau cu o cercetarea judecătorească limitată, când o parte a procesului invocă prezența erorilor de drept”⁵⁸.

1.3 Obiectul judecării în apel

Obiectul procedurii judecării apelului constituie din expunerile părților, argumentele și dovezile prezentate în susținerea poziției sale, probele cercetate nemijlocit în instanța de apel, precum și materialele noi care confirmă sau infirmă poziția părților.

Însă, termenul obiectului judecării în apel nu figurează nici în

56 Coteanu I. ș.a. *op.cit.*, p. 1213.

57 Гайворонская Л. Особенности доказывания в суде апелляционной инстанции. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный юридический университет им. О.Е.Кутафина (МГЮА). Москва, 2018 Гайворонская Л., *op.cit.*, с. 70-75.

58 Тришина Н., *op.cit.*, с. 202-208.

CPP RM. Pentru a înțelege acest termen, putem analiza noțiunile conexe deja identificate. Mai întâi putem să începem cu termenul *judecata*, ce presupune cercetarea și soluționarea fondului cauzei penale în forma de ședință de judecată, în care partea centrală ocupă cercetarea judecătorească, deoarece instanța și părțile, în condițiile contradictorialității și egalității, cercetează probele.

Această înțelegere rezultă din analiza textului legii procesual-penale. Așa potrivit art. 6 pct. 22) CPP RM - *judecată în primă instanță* – este „soluționarea prin sentință a fondului cauzei penale ca rezultat al examinării nemijlocite a probelor de către instanța de judecată competentă cu participarea părților”.

La rândul său, *sentință* reprezintă o „hotărâre prin care cauza penală se soluționează în fond de instanța de judecată” - în pct. 42) din art. 6 și art. 341 alin. (2) CPP RM (*n.a.- în CPP RM definirea termenului „sentință” este dat de două ori. Prevederile alin. (2) art. 341 pot fi excluse, deoarece se repetă, ca și prevederile alin. (3) și (5) din același articol care pot fi regăsite în pct. 9) și 21) din art. 6).*

Judecata presupune nu numai instanța, dar și prezența participanților la proces (art. 320-324, 363 CPP RM).

.....
20
.....

Temeiul judecării constituie cercetarea probelor. Conform art. 314 CPP RM în cursul judecării cauzei, probele prezentate de părți sau administrate se cercetează nemijlocit și sub toate aspectele. Instanța de fond audiază inculpații, părțile vătămate, martorii, cercetează corpurile delictelor, dă citirii rapoartelor de expertiză, proceselor-verbale și altor documente, precum și examinează alte probe. Potrivit alin. (1) art. 389 CPP RM rezultă că, vinovăția inculpatului în săvârșirea infracțiunii se confirmă prin ansamblul de probe cercetate.

Astfel, obiectul judecării constituie ceea ce se cercetează nemijlocit de instanța de judecată în limitele procedurii prevăzute. În acest caz obiectul judecării sunt declarațiile (inculpatului, părții vătămate, martorilor) corpuri delictelor, concluziile (expertului, specialistului), procese-verbale și alte documente ce se referă la cauză, care sunt cercetate nemijlocit de instanță pentru a soluționa chestiuni necesare pentru adoptarea sentinței. În acest context importanță deosebită se acordă activității procurorului, care are un rol activ, prezintă și probează învinuirea adusă inculpatului, inițiază demersuri în sensul cercetării probelor, modificării învinuirii, insistă de a cerceta toate probele necesare a fi administrate în cadrul urmăririi penale.

Cu referire la obiectul judecării în apel, analizând normele CPP

RM privind procedura examinării în apel a cauzelor penale (art. 413 CPP RM), precum și practica judiciară (HP CSJ nr. 22 din 12.12.2005), putem concluziona că, judecarea apelului se începe cu verificarea dacă părțile au formulat cereri și demersuri. Instanța de apel, la cererea părților, poate cerceta suplimentar probele administrate în primă instanță, dar poate administra și probe noi invocate de către părți, poate audia martori a căror declarații sunt contestate de către părți. Instanța de apel verifică declarațiile și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea lor. Ulterior, președintele ședinței prezintă pe scurt conținutul hotărârii atacate și conținutul cererii de apel, după care oferă cuvântul părților.

Adică, obiectul judecării în apel este constituit din argumentele bazate pe probe, inclusiv probe noi, prezentate de către părțile, care confirmă argumentele proprii și, respectiv, combat poziția oponentului și cuvântările părților.

Potrivit opiniei expuse de Trișina N., *obiectul procedurii judecării în apel* (Объект апелляционного производства) constituie activitatea procesuală desfășurată de către subiecții procesului la etapa prejudiciară, în cadrul cercetărilor judecătorești în prima instanță, precum și circumstanțele factice constatate în urma acestor activități și probele administrate. În același timp *Obiectul judecării apelului* (Предмет апелляционного производства при обжаловании приговора) constituie legalitatea, temeinicia și echitatea sentinței, deoarece sentința atacată poate fi verificată doar în contextul acelor circumstanțe ce compun obiectul apelului⁵⁹.

La rândul său, Gayvoronscaya L. identifică: „*obiectul procedurii judecării apelului* constituie din expunerile părților, argumentele și dovezile prezentate în susținerea poziției sale, probele cercetate nemijlocit în instanța de apel, precum și materialele noi care confirmă sau infirmă poziția părților”.⁶⁰

Analiza normelor Secțiunii 1 Capitolului IV al Titlul II din Partea specială a CPP RM arată că, sintagma „verificare” în instanța de apel se folosește în următoarele situații:

59 Тришина Н. Юридикo-фактическая проверка приговора в апелляционном производстве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоградский государственный университет, Волгоград, 2012, с. 202-208.

60 Гайворонская Л. Особенности доказывания в суде апелляционной инстанции. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный юридический университет им. О.Е.Кутафина (МГЮА). Москва, 2018, с. 198-199.

- „Președintele ședinței anunță cauza ce urmează a fi judecată și verifică prezența părților, apoi anunță numele și prenumele judecătorilor din completul de judecată, ale procurorului, ale grefierului, precum și ale interpretului și traducătorului, dacă aceștia participă, ale apărătorului” (art. 413 alin. (2) CPP RM);

- Președintele ședinței „precizează dacă nu au fost formulate cereri de recuzare” (art. 413 alin. (2) CPP RM). Aici se folosește termenul „precizează”, ce înseamnă „acțiunea de a preciza și rezultatul ei”, iar verbul a „preciza” – înseamnă „a determina, a stabili, a arăta, a exprima (ceva) în mod precis, exact; a elucida, a clarifica”⁶¹. Însă, considerăm că în locul termenului „precizare” este mai potrivit folosirea termenul „verificare” din următoarele considerente. Recuzare se formulează în forma de cerere. Recuzare poate fi formulată și în privința unu sau mai multor judecători ai completului de judecată, atunci președintele ședinței nu poate să stabilească motivele recuzării, să clarifice conținutul cererii respective, fapt care se realizează de către partea care a înaintat cerere de recuzare în fața altui complet de judecată. Totodată, președintele ședinței verifică dacă părțile au înaintat și alte cereri. Astfel, este logică folosirea termenului de „verificare”.

- După verificarea chestiunii legată de recuzare, „președintele ședinței verifică dacă părțile prezente au făcut alte cereri sau demersuri și asupra lor instanța de apel emite o încheiere” (art. 413 alin. (2) CPP RM);

- „Instanța de apel, judecând apelul, verifică legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în baza probelor examinate de prima instanță, conform materialelor din cauza penală, și în baza oricăror probe noi prezentate instanței de apel” (art. 414 alin. (1) CPP RM);

- „Instanța de apel verifică declarațiile și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea lor în ședința de judecată, cu consemnarea în procesul-verbal” (art. 414 alin. (2) CPP RM);

- „Instanța de apel nu este în drept să-și întemeieze concluziile pe probele cercetate de prima instanță, dacă ele nu au fost verificate în ședința de judecată a instanței de apel și nu au fost consemnate în procesul-verbal” (art. 414 alin. (6) CPP RM).

Astfel, CPP RM cu referire la procedura în instanța de apel, folosește următoarele sintagme - verificarea probelor; verificarea dosarului penal (procedurii în cauza penală, hotărârii judecătorești, sentinței).

Despre importanța *verificării* se menționează și în HP CSJ nr. 22, din 12.12.2005, pct. 12.2: „Prin declararea apelului se provoacă o ve-

61 Coteanu I., et al., *op.cit.*, p. 953.

rificare multilaterală de fapt și de drept a sentinței, verificare care se efectuează în măsura în care hotărârea a fost atacată, în baza materialelor din dosar, doar în privința acelor fapte care au format obiectul judecării în prima instanță”.

Suplimentar la cele expuse, putem menționa prevederile pct. 14.1 din aceeași hotărâre explicativă a CSJ, care conține sintagmele: - verificarea corectitudinii constituirii ședinței de judecată; - verificarea îndeplinirii procedurii de citare a părților; - verificarea corectitudinii sesizării instanței de apel.

Prin art. 414 alin. (1) CPP RM se stabilește competența funcțională a instanței de apel.

Totodată, pe lângă verificarea hotărârii atacate, instanța de apel verifică probele (declarațiile și probele materiale) și respectarea normelor ce prevăd cercetarea probelor, care se efectuează în baza materialelor din cauza penală, dar și în baza probelor noi.

Reieșind din rolul activ al procurorului la judecarea cauzei penale, îndeplinind acțiuni eficiente în prezentarea și probarea învinuirii aduse inculpatului, fiind persoana care inițiază demersuri în sensul cercetării probelor, modificării învinuirii, insistă de a cerceta toate probele necesare administrate în cadrul urmăririi penale. De acest drept procurorul beneficiază și în instanța de apel, solicitând instanței să verifice și să cerceteze oricare alte probe noi în conformitate cu prevederile art. 414 CPP RM.

Însă, toate părțile urmează să insiste ca instanța de apel să verifice declarațiile și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea proceselor-verbale în care au fost consemnate datele de fapt respective, cu indicarea în procesul-verbal al ședinței de judecată.

Verificarea probelor în cadrul cercetării judecătorești este o parte componentă a cercetării probelor, o activitate analitică, un proces de gândire logică - verificarea conținutului sentinței în raport cu conținutul procesului-verbal al ședinței de judecată; verificarea conținutului declarațiilor persoanei audiate și descrise în sentință în raport cu conținutul procesului-verbal de audiere în cadrul ședinței de judecată. Verificarea probelor în instanța de apel prin citirea materialelor scrise ale cauzei penale, care au fost întocmite de o altă persoană și cercetate în prima instanță, ușurează procesul cunoașterii probelor administrate. Uneori este imposibilă de a verifica corespunderea concluziei instanței de fond cu probele cercetate, adică conform materialelor scrise ale cauzei, fără efectuarea unei noi cercetări judecătorești.

1.4 Probatoriul în instanța de apel

Gayvoronscaya L. specifică: „obiectul probatoriului în apel presupune totalitatea circumstanțelor de fapt legate de verificarea legalității sentinței, temeiurilor, dovezilor și argumentelor apelantului, care necesită cercetarea nemijlocită a probelor și realizarea probatoriului în instanța de apel”⁶².

Totodată, cu privire la „*limitele probatoriului în apel*” autoarea precizează, că aceasta „constituie totalitatea probelor nemijlocit cercetate în instanța de apel, conținutul și calitatea cărora poate răspunde la dovezile și argumentele apelantului, să înlăture inexactitățile și incompletitudinea circumstanțelor de fapt și să adopte o hotărâre legală”.

„În general, procesul probatoriu presupune activitatea nemijlocită a instanței de apel cu probele din cauza penală și se desfășoară atunci când este necesar pentru constatarea corectitudinii și identificarea tuturor circumstanțelor de fapt ale cauzei și lipsa contradicțiilor în probele cercetate de prima instanța, pe care se întemeiază sentința adoptată”.

Analizând particularitățile administrării probelor în instanța de apel, s-a expus o opinie potrivit căreia, „subiecții cu drept de a administra probe în instanța de apel sunt instanța de judecată și părțile. Scopul administrării probelor noi constă în confirmarea sau infirmarea de către părți a încălcărilor invocate de apelant. Specificul verificării probelor constă în aceea că, în instanța de apel nu sunt supuse verificării absolut toate probele din cauza penală. Probele care nu sunt contestate de către părți nu necesită a fi verificate repetat și cercetate nemijlocit”⁶³.

În conformitate cu prevederile art. 26 alin. (3) CPP RM, „sarcina prezentării probelor învinuirii îi revine procurorului. În baza principiului contradictorialității în procesul penal, unanim recunoscut și susținut de jurisprudența CtEDO, sarcina probațiunii în ședințele de judecată în prima instanță și în instanța de apel îi revine acuzatorului de stat, fiindcă funcția acuzării este pusă pe seama procurorului. CtEDO în hotărârea *Capean c. Belgiei* din 13.01.2005, a constatat că, în domeniul penal, problema administrării probelor trebuie să fie abordată din punctul de vedere al art. 6 § 2 CEDO și e obligatoriu, *inter alia*, ca sarcina de a prezenta probe să-i revină acuzării”⁶⁴.

Potrivit art. 99 alin. (1) CPP RM, „în procesul penal, probatoriul

62 *Ibidem*, c. 93-94.

63 *Ibidem*, c. 113-117.

64 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005*, pct.14.5. [Citat 18.08.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_hot_expl.php

constă în invocarea de probe și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor în scopul constatării circumstanțelor care au importanță pentru cauză”.

Probatoriul și obiectul acestuia sunt termeni bine cunoscuți și cercetați în teoria procesului penal. În opinia profesorului Dolea I., „*probatoriul* constituie o totalitate de acțiuni procesuale desfășurate în cadrul procesului penal, și anume, invocarea și propunerea de probe, admiterea și administrarea lor. Probatoriul este o totalitate de acțiuni efectuate de către instanță, de părți care sunt îndreptate spre stabilirea circumstanțelor cauzei”.⁶⁵

„Dacă scopul probatoriului constă în stabilirea sau constatarea tuturor circumstanțelor cauzei penale, atunci institutul obiectului probatoriului (în latina *thema probandi*) presupune stabilirea unor circumstanțe concrete ale cauzei”⁶⁶. Cu alte cuvinte, pentru dovedire într-o cauza penală sunt stabilite circumstanțele care constituie obiectul probatoriului.

Conform dicționarului explicativ al limbii române, „*probatoriu*” înseamnă o „*procedură de culegere a probelor (în justiție); totalitatea probelor adunate și prezentate într-un litigiu*”⁶⁷. Tot în aceeași sursă putem regăsi și definiția termenului de „*probațiune*” ca fiind „*dovedire*”⁶⁸.

Gayvoronskaya L. analizând *obiectul probatoriului* în instanța de apel, menționează: „obiectul probatoriului în instanța de apel constituie verificarea legalității, temeiniciei și dreptății (n.a.- echității) hotărârii adoptate. Totodată, aceasta presupune stabilirea unui șir de circumstanțe. Spre ex., verificarea legalității presupune respectarea legalității constituirii completului de judecată, respectarea termenelor procesuale, respectarea formei procesuale a hotărârii judecătorești stipulate prin lege”⁶⁹.

Reieșind din diferențele dintre specificul activității și atribuțiilor între instanța de fond și instanța de apel, scopul probatoriului la fel se diferențiază.

Astfel, *scopul probatoriului în prima instanța* constă în soluționarea fondului cauzei penale ca rezultat al examinării nemijlocite a probelor, adică constatarea și soluționarea circumstanțelor de fapt și

65 Dolea I., *op.cit.*, 2016, p. 272.

66 Курс уголовного процесса. Под редакцией д.ю.н., проф. Л.В.Головки. 2-е изд., исправленное. Москва, Издательство „Статут”, 2017, с. 433.

67 Coteanu I. et al., *op. cit.*, p. 970.

68 *Ibidem*.

69 Гайворонская Л., *op.cit.*, p. 89.

de drept, chestiunilor necesare pentru adoptarea unei sentinței legale, motivate și întemeiate. Pentru partea acuzării, care în prima instanța, reprezentând învinuirea în numele statului prezintă probele necesare pentru confirmarea acuzării, scopul probatoriului constă în obligațiunea de a stabili toate circumstanțele cauzei complet, obiectiv și din toate punctele de vedere. Desfășurarea unor asemenea acțiuni nu se referă obligatoriu și la partea apărării, deoarece această ar putea contrazice interesele inculpatului.

Instanța de fond participă în probatoriu numai cu scopul de a adopta o hotărâre legală, motivată și întemeiată, fiind obligată să creeze părții acuzării și părții apărării condițiile necesare pentru cercetarea multilaterală și în deplină măsură a circumstanțelor cauzei, să asigure stabilirea corectă a circumstanțelor de fapt pentru adoptarea hotărârii legale și motivate. În legătură cu aceasta instanța de fond cercetează nemijlocit probele prezentate de către părți, într-un proces contradictoriu, apreciază pertinenta și concluzia probelor prezentate.

În apel scopul probatoriului este altul, deoarece la această etapă se verifică hotărârea adoptată de prima instanță. Obiectul examinării constituie nu însăși circumstanțele faptei infracționale și vinovăția învinuitului, dar legalitatea și temeinicia hotărârii adoptate în cauză, precum și întregă procedura desfășurată de prima instanță.

Scopul probatoriului în apel poate constitui corectarea erorii judiciare și completarea bazei faptice ale cauzei până la constatarea justă și completă a circumstanțelor importante ale acesteia. Adică, pentru instanța de apel poate fi necesară o cercetare suplimentară a unor circumstanțe de fapt ale cauzei în vederea înlăturării unor dubii sau neajunsuri, ca hotărârea judecătorească să fie una legală, întemeiată și motivată.

Reieșind din caracterul de verificare a procedurii în apel, funcțiile procesuale ale participanților în proces se modifică. La această etapă a procesului penal părțile au obligații egale în cadrul probatoriului, în sensul că argumentele declarate în instanța de apel trebuie să fie probate de către partea care le declară, precum și să combată argumentele părții adverse.

Necesitatea probatoriului în instanța de apel apare atunci când presupusele încălcări indicate de către apelant afectează circumstanțele de fapt ale cauzei și presupune atât desfășurarea unei noi cercetări judecătorești (ce prevede verificarea și aprecierea probelor prezentate de către părți, dispunerea expertizelor judiciare, prezentarea

și cercetarea probelor suplimentare), cât și cercetarea repetată a materialelor cunoscute ale cauzei.

Reieșind din faptul că, în instanța de apel verificarea poate fi efectuată cu privire la încălcările admise la constatarea unor circumstanțe de fapt ale cauzei, dar și cu privire la încălcările procesuale, probatoriul poate să nu fie inițiat.

În apel diferențiem procesul probatoriului, când părțile contestă circumstanțele de fapt ale cauzei, pe de o parte, și, pe de o altă parte, motivarea de instanța de apel a propriei deciziei, când se contestă aprecierea probelor cu referire la circumstanțele de fapt făcute de prima instanță și hotărârea din punctul de vedere al motivării sau temeiniciei⁷⁰.

Obiectul probatoriului în instanța de apel direct depinde de motivele indicate în apel.

Astfel, nu este posibil de format un singur model al probatoriului, care va varia în dependența de fiecare cauza penală concretă și în funcție de motivele apelului.

Totodată, ca obiect al probatoriului în instanța de apel putem evidenția totalitatea de circumstanțe faptice legate de verificarea legalității sentinței, motivelor, dovezilor și argumentelor apelantului, care necesită cercetarea nemijlocită a probelor și desfășurarea probatoriului în instanța de apel.

Instanța de apel nu trebuie să constate de fiecare dată circumstanțele care urmează să fie dovedite în procesul penal, potrivit art. 96 CPP RM. Această listă a circumstanțelor este prevăzută pentru prima instanță care examinează cauza în fond.

Un rol principal în apel îl are *obiectul verificării*, pe când obiectul probatoriului poartă un rol secundar, care se determină individual pentru fiecare cauza concretă prin prisma obiectului verificării argumentelor indicate în cererea de apel și în referință depusă la această.

Astfel, circumstanțele indicate în art. 96 CPP RM pot fi discutate în apel fragmentar în dependența directă de argumentele indicate de apelant. Mai mult ca atât, art. 96 CPP RM nu prevede toate circumstanțele și chestiunile care pot apărea în instanța de apel. De aceea, obiectul probatoriului în apel nu poate fi identic cu cel indicat în art. 96 CPP RM și are specificul propriu, altfel, s-ar fi asimilat cu o examinare repetată a fondului cauzei. Or, instanța de apel rejudecă fondul cauzei ca instanță de apel, și nu ca primă instanță, prin modificarea gradului

70 Курс уголовного процесса. Под ред. Л.В.Головки, op.cit., с. 1102-1106.

de jurisdicție. Apelul constituie o nouă judecarea fondului cauzei și legea, în art. 414 alin. (2) CPP RM, stipulează posibilitatea ca, instanța de apel să dea o nouă apreciere probelor administrate în prima instanță.

Putem conchide că, obiectul probatoriului în instanța de apel: a) poate să coincidă cu circumstanțele din art. 96 CPP RM; b) poate fi constituit din alte circumstanțe decât cele prevăzute în art. 96 CPP RM; c) poate fi mai larg decât lista circumstanțelor din art. 96 CPP RM.

Deci, putem spune că, în instanța de apel există un obiect al probatoriului specific.

În dependența de motivele indicate de către apelant, obiectul probatoriului în apel poate fi:

I. Obiectul probatoriului ce cuprinde totalitatea de circumstanțe de fapt legate cu fapta infracțiunii: dacă persoana învinuită a comis infracțiunea; vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii, forma vinovăției și motivele acesteia, care trebuie să fie cercetate pentru a aprecia legalitatea sentinței.

Din prevederile art. 414 alin. (3) CPP RM și pct. 14.2. din HP CSJ nr. 22 din 12.12.2005, rezultă că, în cadrul judecării apelului, instanța poate proceda la cercetarea suplimentară a probelor administrate de prima instanță, care pot fi, de asemenea, apreciate în mod diferit, precum și la administrarea oricăror probe noi, în dependență de situație. Adică, se purcede la probatoriul prin aplicarea procedeelelor respective.

În instanța de apel pot fi situații când nu apare necesitatea în desfășurarea probatoriului, administrarea și aprecierea probelor. Exemplu pot servi cazurile când de către părți se contestă doar motivarea sentinței, părțile nu insistă la cercetarea suplimentară a probelor sau la administrarea de noi probe, precum și instanța de apel nu găsește temei pentru desfășurarea probatoriului. Atunci instanța de apel analizează situația existentă prin ascultarea părților, analizarea circumstanțelor de fapt și de drept constatate de prima instanță.

În cazurile când instanța de apel stabilește că, circumstanțele factice constatate de prima instanță nu trezesc dubii, însă aprecierea juridică acestora este discutabilă, atunci instanța poate să procedeze la adoptarea și motivarea propriei hotărâri în această parte,⁷¹ însă doar după reexaminarea materialelor din cauza penală prin verifica-

.....
28
.....

---

71 Ex.: *DCA Cahul din 07.08.2018. Dos. nr.05-1a-140-29012018.* [Citat 03.11.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cc3d44f2-93a7-e811-80d8-0050568b4d5b; *DCA Cahul din 05.06.2018. Dos. nr.05-1a-174-07022018.* [Citat 03.11.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1e82d936-7da0-e811-80d8-0050568b4d5b

rea declarațiilor și probelor materiale.

Trebuie de menționat că legea procesual penală a RM nu prevede expres temeiurile pentru declararea apelului, cum este în cazul recursului - art. 427 CPP RM.

CPP al FR stipulează, în art. 389.15, temeiurile pentru casarea sau modificarea hotărârii primei instanțe de instanța de apel: 1) necoresponderea concluziei instanței de judecată cu circumstanțele de fapt ale cauzei constatate de prima instanță; 2) încălcarea considerabilă a legii procesual-penale; 3) aplicarea greșită a legii penale; 4) sentința neechitabilă; 5) constatarea circumstanțelor din care rezultă că, în urma comiterii infracțiunii de către inculpat au apărut unele urmări mai grave, care duc la necesitatea modificării acuzării în sensul agravării; 6) constatarea datelor care confirmă nerespectarea de către persoană a condițiilor și neexecutarea obligațiilor stipulate în acordul de colaborare încheiat până la judecarea cauzei⁷².

Art. 415 CPP al RM, la rândul său, prevede doar patru temeiuri de casare a sentinței cu dispunerea rejudecării cauzei de către instanța de fond, și anume: 1) când inculpatul nu a fost citat pentru judecarea cauzei în prima instanță; 2) inculpatului nu i s-a asigurat dreptul la interpret; 3) inculpatul nu a fost asistat de un avocat; 4) au fost încălcate prevederile art. 33–35 CPP RM, cu referire la incompatibilitatea judecătorului.

Astfel, putem observa că lista temeiurilor pentru casarea sentinței și dispunerea rejudecării, potrivit normelor procesual-penale menționate mai sus, este exhaustivă, și nu acoperă toate încălcările posibile.⁷³ Încălcarea dreptului la apărare, de exemplu ar fi un temei oportun de casare a sentinței cu dispunerea rejudecării cauzei de instanța de fond.

În toate cazurile, apelantul este obligat să indice în cererea de apel „conținutul și motivele cerințelor”, „probele și mijloacele de probă cu ajutorul cărora acestea pot fi administrate, dacă se invocă necesitatea administrării de noi probe” (art. 405 alin. (2) pct. 4), 5) CPP

72 Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации №174-ФЗ от 18.12.2001. [Citat 07.09.2018] Disponibil: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=303499&fld=134&dst=551,0&rnd=0.5119903104752828#07209699256026878>.

73 Календарь Д. Некоторые проблемы участия прокуроров в рассмотрении уголовных дел судом апелляционной инстанции. În: Culegere de teze a Conferinței științifico-practice internaționale „Știință, educație, cultură” din 10.02.2017 a Universității de Stat din Comrat, Volumul I, Editura: „A&V Poligraf”, 2017, p. 184-186.

RM). Pentru procuror nu sunt careva excepții.

Potrivit CPP al României, art. 412 alin. (4), „apelul trebuie să fie motivat în scris, arătându-se motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază”⁷⁴

Alt ex., poate servi art. 312-314 CPP al Republicii Federative Germania,⁷⁵ care impune cerința de motivare a apelului. Careva temeieri concrete pentru apel nu sunt prevăzute. Trebuie de menționat că, dacă se constată că cererea de apel nu este motivată, această este respinsă ca inadmisibilă, fără judecarea apelului deoarece este vădit neîntemeiată.

„Prin apel se exercită un control integral, adică în fapt și în drept, asupra judecării în prima instanță, motivele de apel pot viza, practic, toate viciile de procedură și de judecată de care este afectată hotărârea atacată. Viciile de procedură (*vitium in procedendo*) constau în încălcări ale dispozițiilor legale ce reglementează desfășurarea procesului penal care s-au acoperit prin invocare. Viciile de judecată (*vitium in iudicando*) sunt erori săvârșite fie în stabilirea stării de fapt (*error facti*), fie în aplicarea unor norme de drept substanțial (*error in iure*). Cele dintâi nu privesc netemeinicia hotărârii atacate sau nelegalitatea – prin prisma dreptului substanțial – a acesteia, dar se concretizează în omisiuni sau încălcări ale unor dispoziții de ordin procedural. Cele din a doua categorie, dimpotrivă, nu se referă la asemenea cazuri de nelegalitate, dar fie la baza faptică a hotărârii, fie la modul – greșit – în care s-au aplicat normele de drept material. Orice asemenea viciu – de procedură sau de judecată – poate fi relevat prin motivele de apel; legea nu impune nici o restricție sub acest aspect”⁷⁶.

II. Obiectul probatoriului în apel pot fi circumstanțele factice, care sunt legate indirect cu fapta infracțiunii, însă de la care depinde rezultatul judecării cauzei, reieșind din caractere individuale cu referire la cauza penală concretă. Aceste circumstanțe pot fi: datele cu privire la caracteristica inculpatului; informația privind caracterul și mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune; circumstanțele care atenuază sau agravează răspundere penală.

Pot fi întâlnite anumite situații cum ar fi: - instanței de fond i-au

74 *Codul de procedură penală al României nr.135 din 01.07.2010*. [Citat 07.09.2018] Disponibil: https://legestart.ro/wp-content/uploads/2018/08/codul-de-procedura-penala_actualizat.pdf.

75 Головенко П., Спица Н. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия. Научно-практический комментарий и перевод текста закона. Universitat Potsdam, 2012, c. 293-294.

76 Papadopol V., Turianu C., op.cit., p. 108.

fost prezentate anumite date cu privire la persoana inculpatului, care influențau la stabilirea pedepsei, însă instanța nu le-a luat în considerare; - toate circumstanțele cauzei au fost constatate în prima instanță, însă pedeapsa penală a fost neîntemeiat stabilită ori prea blândă, ori prea aspră; - în prima instanță nu au fost constatate corect circumstanțele de fapt ale cauzei, care au influențat la adoptarea unei sentințe ilegale și nemotivate.

III. Obiectul probatorului în apel pot fi și alte circumstanțe, care nu sunt prevăzute în art.96 CPP RM, însă care influențează la adoptarea deciziei și fac parte din obiectul verificării. Aici putem vorbi despre erorile în procesul judecării cauzei, pe care le putem diviza în evidente și neevidente.

Din prima categorie putem enumera: examinarea cauzei penale în lipsa inculpatului, cazurile prevăzute în art. 321 alin.(2) CPP RM; judecarea cauzei în lipsa apărătorului inculpatului, când participarea acestuia este obligatorie; lipsa semnăturii în sentință a judecătorului sau a unui judecător din completul de judecată; lipsa procesului-verbal al ședinței de judecată. Asemenea circumstanțe pot fi ușor constatate fără a desfășura procedeele probatorii.

Încălcări neevidente - pot fi în situații când fără probatoriul asupra unor circumstanțe de fapt al incidentului procedural, acestea nu pot fi constatate cu certitudine. Ex., ar fi încălcarea secretului deliberării, care poate fi constatată doar după cercetarea unor probe suplimentare sau noi, audierea lucrătorilor instanței de judecată, anexarea corpurilor delictive sau a documentelor.

Alt ex., poate fi în cazul apelului împotriva unei sentințe care a fost adoptată de către completul de judecată format ilegal. Lipsa translatorului ca argument al apelului, în cazul inculpatului care nu posedă limba în care se desfășoară procesul, impune necesitatea în instanța de apel de a cerceta unele circumstanțe factice ale cauzei, deoarece problema posedării limbii este o chestiune individuală care se referă la fiecare persoană aparte. Adică, posedarea limbii nu face parte din categoria circumstanțelor cauzei, se referă nu la fapta infracțiunii, dar la procedura judecării cauzei în prima instanță, care influențează la soluția finală și necesită a fi dovedită: într-adevăr inculpatul a avut necesitate de translator sau în așa fel indică temei pentru ca sentința să fie casată. În asemenea situații este necesar de a stabili circumstanțele legate de perioada aflării în țară, studiile, ocupația și profesia deținută, audierea colegilor de serviciu, învățătorilor etc.

Limitele probatoriului sunt strâns legate de obiectul probatoriului, sunt individuale pentru fiecare cauza penală în parte și nu pot fi stabilite din timp.

Potrivit autorului Golovco L., obiectul probatoriului răspunde la întrebarea ce trebuie de dovedit? La rândul său institutul limitelor probatoriului conține răspunsul la o altă întrebare: câte probe concrete sunt necesare pentru a considera că obiectul probatoriului este stabilit?⁷⁷ Autorul, Belkin A. caracterizând aceste două instituții ca scop și mijloace⁷⁸.

În general, limitele probatoriului constau în cumulul calitativ și cantitativ a probelor care sunt suficiente pentru soluționarea fondului cauzei penale. Cu referire la instanța de apel, stabilirea limitelor probatoriului până în prezent în teorie nu s-a studiat.

Obiectul probatoriului presupune cumulul de circumstanțe factice care urmează să fie dovedite în procesul penal (art. 96 CPP RM). Lista respectivă prevede nu toate faptele despre infracțiune, ci cumulul de circumstanțe necesare și suficiente, care permit a răspunde la principalele chestiuni de drept în cauza penală. Cumulul suficient al probelor pentru fiecare cauza penală este individuală și se stabilește de fiecare dată în baza convingerii intime reieșind din circumstanțele de fapt.

Activitatea probatoriului, în sensul invocării, propunerii, admiterii și administrării probelor, poate să nu fie solicitată de părți, dar și să fie desfășurată fragmentar, cu scopul stabilirii doar a unor circumstanțe din cele prevăzute de art. 96 CPP RM care sunt contestate de părți. Când dubiile sau inexactitățile în constatarea circumstanțelor factice vor fi eliminate, atunci limitele probatoriului în apel vor fi evidențiate și cumulul de probe stabilite vor fi suficiente. Aceste considerente ne permit a susține că limitele probatoriului în apel nu pot fi identice limitelor probatoriului în prima instanță.

Limitele probatoriului în apel pot fi lărgite în cazul când instanța de apel trece la administrarea unor noi probe, prezentate de către părți sau din oficiu⁷⁹.

Astfel, prin precizarea unor circumstanțe factice, referitor la

.....
32
.....

---

77 Курс уголовного процесса. Под ред. Л.В.Головко, op.cit., c. 437.

78 Белкин А. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве. Москва, „Норма”, 2005, c. 49-50.

79 Prin sentința Judecătorei Cahul din 30.06.2014, E.V., învinuită pentru comiterea infracțiunii de omor, a fost recunoscută vinovată pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art.146 CP RM. În sentința respectivă se indica că probele prezentate de către acuzare nu dovedesc comiterea de către E.V. a infracțiunii incriminate - omorul unei persoane, săvârșit în stare de ebrietate alcoolică, ci omorul comis

existența elementelor infracțiunii, pot fi lărgite limitele probatoriului în comparație cu cumulul de probe administrate în prima instanță.

Limitele probatoriului în apel pot fi mai înguste. Însă, acestea nu pot fi identice limitelor probatoriului în prima instanță, deoarece însăși caracterul cercetării circumstanțelor de fapt în instanța de apel nu este identică cu cercetarea lor în prima instanță. Or, se contestă și se verifică o parte concretă a dosarului penal, respectiv unele probe nu vor fi supuse unor cercetări nemijlocite din cauza că nu sunt contestate.

Astfel, reieșind din prevederile legale, conceptele teoretice privind probatoriul, specificul apelului, concluzionăm că limitele probatoriului în apel pot fi formate sau definite prin cumulul de probe, care sunt suficiente pentru a înlătura unele dubii și imprecizii ale circumstanțelor de fapt, adică acel cumul de probe cercetate nemijlocit în instanța de apel, conținutul și calitate cărora permite a răspunde complet la argumentele declarate, a înlătura inexactități sau datele incomplete privind circumstanțe factice și a adopta o decizie legală.

Kițen N., analizând procedura probatoriului în apel, a ajuns la concluzia că, „particularitățile probatoriului în instanța de apel sunt următoarele: dependența obiectului probatoriului de conținutul cererii de apel și a obiectului apelului; posibilitatea unei noi cercetări a circumstanțelor și verificarea acestora conform probelor; absență inițiativei instanței de apel în determinarea necesității efectuării unei cercetări judiciare; inițiativa părților în determinarea circumstanțelor cauzei care urmează să fie reexamineate; posibilitatea de a cerceta probele care nu au fost cercetate de instanță de fond, doar în cazurile când în cursul judecății din prima instanță a existat o cerere cu privire la cercetarea acestor probe sau despre existența probelor a devenit cunoscută ulterior adoptării sentinței instanței de fond; decizii limitate, care pot fi luate ca urmare a constatării unor circumstanțe ale cauzei și verificării probelor, conform cerințelor din apel și a prevederilor privind inadmisibilitatea agravării situației în propriul apel”⁸⁰.

Potrivit opiniei lui Peretyatko N., „instanța de nivelul doi, executând funcția de control, exercită reaprecierea probelor anexate la cauza din punct de vedere al pertinentei, admisibilității, veridicității și suficienței, precum și concluziile judecătorului instanței de fond din punct de vedere al temeiurilor de casare sau modificare a hotărârii. Pentru inițierea procedurii de reexaminare a cauzei penale este nece-

80 Kițen Н. Доказування у стадії апеляційного провадження за КПК 2012 р. În: *Вісник Чернівецького факультету Національного університету „Одеська юридична академія”*, №1/2014, с. 146-154.

sar prezența cererii”⁸¹.

„Materialele suplimentare pot fi prezentate instanței de judecată atât ca fiind anexate la cererea de apel, cât și aparte, în cadrul ședinței de judecată în instanța de apel. O metodă răspândită de a verifica materialele suplimentare constă în verificarea acestora conform materialelor scrise din dosar. După o analiză minuțioasă a materialelor suplimentare, acestea se contrapun cu materialele existente în cauza penală și explicațiile participanților la proces în cadrul ședinței de judecată. Această metoda de verificare corespunde posibilităților reale ale instanței de apel”⁸².

Cercetătorul Panokin A., concluzionează: „în primul rând, instanța de apel cercetează probe noi sub forma de materialele suplimentare, spre ex.: certificatul de naștere, certificatul de graviditate, certificatul eliberat de autoritatea publică locală, referința de la locul de muncă, copia hotărârii judecătorești definitive ș.a.; în al doilea rând, instanța ierarhic superioară administrează probe noi, le verifică și le apreciază, spre ex.: dispune efectuarea expertizei judiciare, audiază martorii și experții, care nu au fost audiați anterior în instanța de fond, anexează și cercetează concluzii consultative ale medicilor-specialiști în domeniul medicinei legale”⁸³.

Audierea în instanța de apel. Cu referire la *procedul probatoriu* – *audierea* în instanța de apel, trebuie de menționat următoarele. Din sensul art. 351 alin. (2) pct. 4), alin. (4) și (5) CPP RM rezultă că, după numirea cauzei spre judecare și deciderea asupra listei persoanelor care urmează a fi audiate, instanța de judecată obligă părțile să asigure prezența persoanelor pe care le-au solicitat. Dacă una din părți

81 Перетяцько Н. Оценка доказательств судом второй и надзорной инстанций в уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. ФГОУ ВПО Саратовский юридический институт МВД России, Волгоград, 2008, с.17; Перетяцько Н., Федюнин А. Особенности оценки доказательств вышестоящим судом. În: *Доказательства и доказывание в уголовном судопроизводстве: история, современность и перспективы развития*. Изд. ФГБОУ ВО „Саратовская государственная юридическая академия”, Саратов, 2020, с. 109-112.

82 Айтмухамбетов Т. Процессуальный порядок использования дополнительных материалов в суде апелляционной палаты. În: *Тураби*, №2/2002, с. 60.

83 Într-o speță concretă, autorul a considerat ca „fiind corecte acțiunile instanței de apel, care a solicitat și a anexat la cauza penală procesul-verbal de reținere în scopul includerii în termenul pedepsei perioada reținerii. Cu toate că procesul-verbal de reținere nu face parte din lista mijloacelor de probă, datele din acest act pot să aibă un sens de probă pe cauza penală (Панокин А. Исследование новых доказательств в суде апелляционной инстанции. În: *Право и политика. Судебная власть*. №7(199), 2016, с. 902-909).

este în imposibilitate de a asigura prezența vreunei persoane din lista prezentată, ea poate solicita, prin cerere, citarea acestor persoane de către instanța de judecată.

Conform art. art. 369-371 CPP RM, în cazul când martorul sau partea vătămată lipsesc din anumite cauze, se permite citirea în ședința de judecată a declarațiilor acestora depuse în cursul urmăririi penale cu anumite condiții, existența confruntării dintre aceștia și bănuitul, învinuitul, sau audierea în conformitate cu dispozițiile art. 109 și 110 CPP RM.

Dacă absența unui martor la o audiere este justificată de motive întemeiate, instanța de judecată poate să țină seama de declarațiile acestuia făcute la o etapă anterioară procesului, și dacă acestea sunt în coroborare cu alte probe (*hot. CtEDO: Mirilashvili c. Rusiei, pct. 217*⁸⁴; *Scheper c. Țara de Jos (dec.), p. 8*⁸⁵; *Calabro c. Italia și Germania (dec.) pct. 26-29*⁸⁶; *Ferrantelli și Santangelo c. Italia, pct. 52*⁸⁷).

Referitor la procedura judecării apelului, o regulă de bază, diriguitoare în procedura apelului penal este prevăzută în art. 413 alin. (1) din CPP RM, cu necesitatea respectării condițiilor generale de judecare a cauzelor, care au la bază principiile procesului penal, cele mai importante fiind: egalitatea părților și activitatea subsidiară a judecătorilor în administrarea și examinarea probelor, nemijlocire, oralitate, prezumpția nevinovăției, sarcina prezentării probelor învinuirii îi revine procurorului, limitele judecării cauzei, efectul devolutiv al apelului și neagravarea situației în propriul apel (art. art. 8, 26, 314, 315, 317, 325, 409, 410 CPP RM).

Esența excepțiilor prevăzute în art.art. 400-419¹ CPP RM, constă în două aspecte: 1) caracterul de reformare al apelului (art. 409 alin. (2), art. 411 din CPP RM), 2) limitările oralității și nemijlocirii verificării probelor (art. 413 alin. (3), (4) din CPP RM).

Agravarea situației inculpatului poate avea loc doar în urma apelului declarat de către procuror sau partea vătămată, ca subiecții

84 Hotărâre CtEDO *Mirilachvili c. Rusia*, nr.6293/04, din 11.12.2008. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90118>.

85 Hotărâre CtEDO *Scheper c. Țărilor de Jos*, nr.39209/02, din 05.04.2005. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68825>.

86 Hotărâre CtEDO *Calabro c. Italia și Germania*, nr.59895/00, din 21.03.2002, CEDO 2002-V. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-43351>.

87 Hotărâre CtEDO *Ferrantelli și Santangelo c. Italia*, nr.19874/92, din 07.08.1996, CEDO 1996-III. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62556>.

ai dreptului de apel în latura penală, în temeiul art. 401 alin. (1) pct. 1), 2) CPP RM, și doar în limitele cerințelor apelului. Dar și în acest caz, apelantul din partea acuzării, care a declarat apelul în defavoarea inculpatului, nu poate în solicitările sale să depășească limitele învinuirii înaintate acuzatului. Președintele ședinței este obligat să urmeze respectarea acestor cerințe în timpul audierii martorilor. Aceasta se manifestă în controlul subiectului de interogatoriu și, respectiv, conținutul întrebărilor adresate de către procuror, precum și a adversarilor procesuali. Judecătorul are dreptul, sau mai bine spus, este obligat, din proprie inițiativă, să respingă unele întrebări, dacă observă o încălcare a acestor cerințe. Astfel, președintele completului de judecată în instanța de apel este o persoană principală care trebuie să țină controlul asupra obiectului și limitelor întrebărilor date de către părți în timpul interogatoriului.

Potrivit opiniei expuse de către Papadopol V. și Turianu C. că, „nu numai la cererea părților instanța de apel poate dispune administrarea de probe noi, ea poate face această și din oficiu, dacă, bineînțeles, va fi pusă această chestiune în discuție procurorului și a părților. Cât privește mijloacele de probă – adică mijloacele legale prin care administrează probele, – instanța de apel nu este îngrădită în nici un mod în alegerea lor, atâta timp cât sunt dintre cele prevăzute expres de lege, ele pot fi: declarații ale părților – inculpat, parte vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente, declarații ale martorilor, înscrisuri, constatări tehnico-științifice, mijloace materiale de probă, constatări medico-legale, expertize.” Aceasta rezultă din „Principiul aflării adevărului - principiu fundamental al procesului penal”⁸⁸.

Aflarea adevărului este un scop al activității organului de urmărire penală, pe când instanța de judecată este obligată să cerceteze probele prezentate de părți sau administrate la cererea acestora. Suntem pe poziția că în cazul în care completul de judecători din instanța de apel are nevoie de a preciza sau de a clarifica unele circumstanțe ale cauzei sau legate de persoana inculpată, o poate face, doar cu condiția de a pune spre discuția părților această circumstanță. Altfel, dacă instanța administrează probe din oficiu, exercitând un rol activ în acest sens, completul de judecători poate fi recuzat, or, în procesul penal există principiul contradictorialității (art. 24 CPP RM) instanțele de judecată exprimă interesele legii, dar nu interesele părților.

O caracteristică importantă a cercetării judecătorești constă în

.....
36
.....

---

88 Papadopol V., Turianu C., *op.cit.*, p. 201.

aceea că, anume părțile conturează cercul de circumstanțe care urmează să fie soluționate, și, prin urmare, obiectul ascultării persoanelor citate pentru ședința de judecată. Judecătorul are dreptul de a fi activ în clarificarea doar a anumitor circumstanțe neclare în urma punerii întrebărilor de către participanții la proces. Obiectul procedurii judecării apelului este determinat de rezultatele expunerii apelanților, precum și argumentelor părții adverse. Ulterior, instanța trebuie să treacă la *verificarea declarațiilor și probelor materiale examinate de prima instanță* prin citirea lor în *ședința de judecată, cu consemnarea în procesul-verbal*, conform dispozițiilor art. 371, 414 alin. (2) CPP RM.

Din sensul pct. 14.7. HP CSJ nr. 22 din 12.12.2005 și a cerințelor art. 414 CPP RM, „instanța de apel soluționează chestiunile de fapt și de drept asupra cărora s-a pronunțat ori trebuia să se pronunțe prima instanță și care, prin apel, se transmit instanței de apel”, și care se referă la chestiunile prevăzute de art. 385 CPP RM, „dacă normele de drept procesual, penal, administrativ ori civil au fost corect aplicate”⁸⁹.

Limitările instanței de apel de a utiliza sursa originală a probelor se manifestă în unele prevederi legale. În primul rând, este necesar de evidențiat normele care reglementează procedura de formare a bazei probatorii – declarațiile martorilor. Potrivit art. 414 alin. (3) CPP RM, „în cazul în care declarațiile persoanelor care au fost audiate în prima instanță se contestă de către părți, la solicitarea acestora, persoanele care le-au depus pot fi audiate în instanța de apel conform regulilor generale pentru audierea acestora în primă instanță”.

Părțile procesului pot solicita citarea și audierea suplimentară a martorilor ori de câte ori consideră necesar pentru judecarea apelului, însă instanța de apel decide dacă martorii urmează a fi audiați suplimentar și cine anume. Deci, instanța de apel poate, împotriva voinței părților, de a limita cercul persoanelor care urmează a fi citați pentru depunerea declarațiilor. Totodată, reieșind din faptul că, la judecarea apelului se aplică regulile generale pentru judecarea cauzelor în primă instanță, considerăm că instanța de apel nu este în drept să citeze persoanele care nu au fost solicitate de părți. La adoptarea deciziei cu privire la audierea martorilor, instanța trebuie să pornească de la faptul dacă declarațiile acestora vor fi relevante pentru concluzia privind legalitatea și temeinicia sentinței atacate.

Dacă sunt martori noi solicitați pentru a dovedi circumstanțe

89 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.14.7. [Citat 18.08.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_hot_expl.php.

noi, atunci apelantul în cererea de apel trebuie să motiveze necesitatea administrării unor astfel de probe, precum și imposibilitatea prezentării lor în prima instanță (art. 405 alin. (2) pct. 5) CPP RM).

Astfel, necesitatea de a verifica probele care au fost administrate în primă instanță se determină de instanța de apel, ținând cont de importanța lor pentru stabilirea motivelor cererii de apel și adoptarea deciziei asupra fondului cauzei. Audierea repetată a martorilor nu este un mijloc prioritar pentru verificarea circumstanțelor, care au fost anterior obiectul cercetărilor judiciare în prima instanță. Legiuitorul a acordat preferință verificării circumstanțelor cauzei prin materialele scrise, adică, verificarea datelor fixate în procesele-verbale ale acțiunilor procesuale de la urmărire penală și a ședinței de judecată.

Verificarea declarațiilor persoanelor prin citirea acestora poate fi doar a celor care au fost audiați în prima instanță. Dacă persoana a depus declarații la faza urmăririi penale, însă nu a fost audiată în prima instanță declarațiile acesteia nu pot fi citite în instanța de apel, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 368, 371 CPP RM.

Reieșind din normele legale și din cele relatate anterior, încercăm să facem concluzii în ceea ce privește caracteristicile procedurii de audiere în instanța de apel. Concluzia principală este că, audierea în instanța de apel a persoanelor audiate anterior în cadrul judecății în primă instanță, este repetată sau suplimentară. De aici rezultă următoarele consecințe: 1. - Nu este necesară o povestire liberă. Fiecare dintre părți, indiferent din partea cui este martorul, este în drept să adreseze întrebări directe, care din start duc spre subiectul ce urmează a fi cercetat. De ex.: *„Anterior, ați indicat că... Confirmați declarațiile anterioare?”* sau *„Puteți să relațați ceva suplimentar celor declarate în prima instanță?”*, etc. 2. - La începutul audierii este posibilă adresarea unor întrebări direcționate pentru a dezvolta un subiect care a fost descris anterior, probabil incomplet, de către martor. 3. - La începutul audierii, inculpatului îi pot fi adresate întrebări cu privire la motivele care l-au determinat să declare apel sau nu, precum și privitor la schimbarea poziției sale în comparație cu cea avută în prima instanță. 4. - Analogic întrebările pot fi adresate în timpul audierii părții vătămate, precum și a altor participanți interesați în rezultatul examinării cauzei. 5. - În cazul în care martorul a fost solicitat de către o parte în proces cu scopul confirmării sau infirmării declarațiilor date anterior, acesteia i se acordă dreptul de a pune prima întrebări. 6. - Sunt admisibile trimiterile la declarațiile fixate în procesul-verbal de

audiere, în cadrul punerii întrebărilor fără citirea prealabilă a acestora. 7. - În cazul în care martorul este audiat pentru prima dată în instanța de apel, aceasta urmează a fi efectuată conform tuturor regulilor de audiere (art. art. 105-110, 370 CPP RM). 8. - După cum părțile însăși determină volumul circumstanțelor necesare verificării în apel, aceștia sunt în drept să stabilească în timpul audierii acele întrebări care urmează a fi puse pentru elucidarea circumstanțelor necesare. Judecătorul trebuie să verifice ca întrebările să nu depășească circumstanțele cauzei examinate și necesare spre soluționare. Considerăm că completul de judecată are dreptul de a avea planul său de interogare, pe care îl îndeplinește, după ce părțile l-au realizat pe a lor. Audierile inițiale sunt efectuate în instanța de apel în conformitate cu regulile generale de audiere, fără nici o excepție⁹⁰.

Altînnicova L. precizează: „în acord cu principiul contradictorialității în apelul penal, părților în apel le sunt acordate următoarele drepturi garantate: prezentarea dovezilor sale în condițiile în care nu o pun într-o situație dezavantajoasă față de o altă parte; să cunoască și să verifice argumentele și probele prezentate de către partea adversă și să le comenteze cu scopul convingerii instanței de judecată; să aibă accesul complet și la timp la probele, materialele ale cauzei, precum și posibilitatea pregătirii poziției sale întemeiate privind cunoașterea faptelor”⁹¹.

Totodată, autoarea menționează că, „realizarea contradictorialității în procedura de apel pe cauzele penale are particularitățile proprii legate de exercitarea de către instanță și părți a altor funcții decât cele exercitate în cadrul judecării cauzei în fond. Părțile exercită activitatea procesual-penală în scopul apărării de către instanța de apel a drepturilor sale încălcate în instanța de fond, inclusiv prin completarea lipsurilor cercetării judecătorești admise la judecarea cauzei în fond”⁹².

Cu privire la aprecierea probelor la etapa apelului Bobeciko N.

90 Calendari D. *Desfășurarea audierilor în cadrul examinării cauzelor penale în instanța de apel*. În: Culegere de articole de la Conferința științifică „Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ”, ediția a III, 14.12.2017, Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul.

91 Алтынникова Л. *Особенности реализации принципа состязательности сторон в современном российском апелляционном производстве по уголовным делам*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный юридический университет им. О.Е.Кутафина (МГЮА). Москва, 2017, с. 190-191.

92 Алтынникова Л., *op.cit.*, с. 190-191.

opinează: „instanța de apel nu este legată cu rezultatele aprecierii probelor obținute de prima instanță și poate adopta altă hotărâre decât prima instanță. În apel pot fi supuse aprecierii probele administrate de prima instanță, cât și alte probe care nu au fost obiectul cercetării judecătorești în prima instanță”⁹³.

Autorul Sava A., menționează: „deși partea, sau procurorul, care nu a declarat apel nu poate cere, în principiu, administrarea de probe noi în apel, deoarece nu și-a manifestat intenția și interesul, printr-o cerere de apel, ca urmare a punerii în discuție a diverselor probleme ivite cu ocazia desfășurării apelului, în realitate, președintele care conduce ședința va putea admite noi cereri în acest sens, formulate de către părți, în vederea aflării adevărului cauzei”. Totodată, autorul explică că, „libertatea judecătorilor este limitată chiar prin conținutul legii procesual - penale, mai precis, devoluțiunea îngrădește dreptul noii instanțe de a examina și schimba hotărârea atacată, limitându-l la persoana care declară apelul, la calitatea sa procesuală și la partea sau părțile vizate de către aceasta”. Autorul fiind de părere că, „aplicarea consecventă a regulii *non reformatio in peius*, pe lângă faptul că reprezintă un numitor comun al tuturor hotărârilor care pot fi pronunțate în apel, încurajându-se astfel părțile în exercitarea acestui drept procesual al lor, se constituie într-un factor de evidentă limitare a libertății judecătorului în aprecierea probelor și, implicit, a libertății sale de convingere”⁹⁴.

Cu privire la împuternicirile instanței de apel pe cauzele penale, Breanski V. menționează că, aceste sunt limitate prin argumentele apelului. Astfel, în procesul penal există principiul: „*tantum devolutum quantum appellatum*” – „Instanța de apel va soluționa pricina numai în limitele a ceea ce s-a apelat”⁹⁵ care are originea sa în Roma antică. Instanța de apel, la verificarea legalității hotărârii judecătorului, în cazul

93 Бобченко Н. Оцінка доказів с удом апеляційної інстанції у кримінальному провадженні. *Часопис Академії адвокатури України*, №20(3'2013), с. 1-14.

94 Sava A., *op. cit.*, p. 196-200.

95 Cu referire la principiul menționat – „*Tantum devolutum quantum appellatum*” – „Instanța de apel va soluționa pricina numai în limitele a ceea ce s-a apelat”, acesta „constituie una dintre limitele efectului devolutiv al apelului; acesta este o cale de atac devolutivă, întrucât presupune o rejudecare în fond a cauzei, în întregul ei, deci atât în ceea ce privește problemele de fapt, cât și în ceea ce privește problemele de drept. Principiul disponibilității determină însă restrângerea sferei de acțiune a efectului devolutiv al apelului numai la problemele de fapt sau de drept criticate de apelant, celelalte chestiuni care nu au fost supuse apelului căpătând putere de lucru judecat.” (Săuleanu L., Rădulețu S. *Dicționar de termeni și expresii juridice latine*. Ediția a 2-a. Editura „C.H.Beck”, București, 2011, p. 271).

depistării a încălcărilor legii admise la judecarea cauzei în fond care duce la casarea sau modificarea hotărârii, nu trebuie să fie limitată prin argumentele din cererea de apel. Este necesară investirea instanței de apel cu dreptul de a ieși din limitele cerințelor impuse instanței de apel, expuse în cererile de apel, în cazul depistării încălcărilor normelor procesul-penale admise de prima instanță sau aplicării ilegale a legii penale de către aceasta, și să aplice în aceste cazuri regulile controlului de revizuire”⁹⁶.

96 Брянский В. Вопрос о полномочиях суда апелляционной инстанции. În: *Российский судья*, №3/2006, с. 13.

CAPITOLUL 2. ETAPA PREGĂTITOARE PENTRU ȘEDINȚA DE JUDECATĂ

- 2.1 Verificarea corectitudinii sesizării instanței de apel**
- 2.2 Verificarea dacă apelul aparține titularului legal al dreptului la apel.**
- 2.3 Verificarea declarării apelului în termen legal**
- 2.4 Îndeplinirea procedurii de citare a părților**
- 2.5 Verificarea legalității constituirii completului de judecată**
- 2.6 Verificarea erorilor materiale și traducerea sentinței**
- 2.7 Verificarea datelor de identitate a inculpatului**
- 2.8 Calitatea apelului declarat**
- 2.9 Declararea apelului suplimentar**
- 2.10 Retragerea apelului**

Cuvinte cheie: pregătire, verificare, sesizare, titular, dreptul de apel, termen de atac, citarea părților, complet de judecată, traducerea sentinței, identitatea participanților, forma apelului

2.1 Verificarea corectitudinii sesizării instanței de apel

Participarea părții în instanța de apel începe din momentul primirii citației expediate de către instanța de apel, care trebuie să corespundă unor condiții legale stipulate în prevederile art. 236 – 242 CPP RM. Or, judecarea apelului se face cu citarea părților și înmânarea copiilor de pe apel (art. 412 alin. (3) CPP RM).

Citația este un act procesual care trebuie să îndeplinească anumite cerințe de conținut, care sunt prevăzute de art. 237 CPP RM. Legea procesual-penală stipulează o condiție principală pentru forma citației - ca această să fie semnată de către persoana care a emis-o (art. 237 alin. (2) CPP RM). Nesemnarea citației duce la nulitatea acestui act procedural. Or, potrivit art. 251 alin. (1) CPP RM, încălcarea prevederilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal atrage

nulitatea actului procedural numai în cazul în care s-a comis o încălcare a normelor procesuale penale ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea aceluia act.

După primirea citației, parte în proces purcede la pregătirea pentru participarea la examinare a cauzei penale în instanța de apel, activitate pe care o începe prin studierea materialelor cauzei penale⁹⁷.

Verificarea corectitudinii sesizării instanței de apel presupune că instanța urmează să verifice dacă sentința atacată este supusă apelului potrivit legii, dacă cererea de apel aparține unei persoane care este titular legal al dreptului de apel, dacă cererea de apel a fost declarată în termenul legal. În cazul în care apelul este inadmisibil sau tardiv, judecata nu mai are loc, întrucât instanța de apel nu a fost sesizată în conformitate cu legislația⁹⁸.

„Instanța poate respinge apelul ca inadmisibil în anumite împrejurări. Inadmisibilitatea în acest context este văzută ca o sancțiune procesuală îndreptată împotriva unui act pe care legea nu îl prevede sau îl exclude⁹⁹.

„Apelul este inadmisibil când este îndreptat împotriva unei hotărâri pe care legea nu o supune apelului sau atunci când a fost declarat de către o persoană căreia legea nu îi conferă dreptul de a declara apel¹⁰⁰.

În aceste cazuri, parte în proces în cadrul măsurilor pregătitoare pentru desfășurarea ședinței de judecată în instanța de apel, trebuie să înainteze demersul privind examinării chestiunii cu privire la depunerea apelului peste termen, așa cum se procedează în practică.

Verificarea corectitudinii sesizării instanței de apel poate fi efectuată prin studierea materialelor cauzei penale până la prima ședință de judecată.

Verificarea dacă sentința atacată este supusă apelului poate fi efectuată prin compararea cauzei penale cu normele procesual-penale: sentința contestată poate fi examinată doar în odinea de apel¹⁰¹ și

97 Avocatului i se interzice să participe la proces fără a lua cunoștință în prealabil de materialele dosarului. A se vedea: *Legea cu privire la avocatură, nr.1260 din 19.07.2002*, art. 54 alin. (5). Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.159/582 din 04.09.2010.

98 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005*, pct.14.4. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, №7, 2006, pag.10.

99 Neagu I., op. cit., p. 568.

100 Teodoru Gr., op.cit., p. 660.

101 Calendari D. *Calea de atac împotriva sentinței de încetare a procesului penal pronunțate în ședința preliminară: apel sau recurs?* În: Culegere de articole de la Conferința științifică internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu

nu în recurs, conform practicii judiciare ale CA Chișinău pe cauzele penale nr. 1r-43/2017 din 01.03.2017, nr. 1r-7/2017 din 07.02.2017, nr. 1r-263/2016 din 08.02.2017, nr. 1r-232/2016 din 22.02.2016, nr. 1r-240/2016 din 20.12.2016, nr.1r-257/2016 din 21.11.2016, nr.1r-241/2016 din 22.11.2016, nr. 1r-109/2016 din 08.06.2016;¹⁰² dacă sentința atacată a mai fost examinată în ordinea de apel și este o contestare repetată de către aceeași persoană, dacă sentința atacată a fost devenit definitivă și irevocabilă¹⁰³. Aici sunt relevante modificările introduse în Codul de procedură penală prin care au fost precizate hotărârile supuse recursului¹⁰⁴.

CtEDO în hotărârea din 16.01.2007 pe cauza *Bujența c. Republicii Moldova*, nr. 36492/02, a indicat că, dreptul la accesul la justiție, garantat de art. 6 par. 1 CEDO, presupune respectarea principiului supremației legii. Unul din principalele aspecte ale supremației legii constă în apărarea raporturilor juridice, care presupune că, în cazul când instanțele de judecată dau o apreciere juridică finală a unor circumstanțe, constatarea lor nu poate fi reexaminată (hot. CtEDO pe cauza *Brumărescu c. România*, N^o28342/95, §. 61, 1999-VII)¹⁰⁵.

Hasdeu” din Cahul. 07.06.2017. Vol. I, p. 28-31. [Citat 02.11.2018] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/28_31_Calea%20de%20atac%20impotriva%20sentintei%20de%20incetare%20a%20procesului%20penal.pdf.

102 *Deciziile Curții de Apel Chișinău pe cauzele penale*. [Citat 15.04.2017] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=02-1r-&solr_document_2=&Tematica=&solr_document_3=2

103 *DCA Cahul din 11.10.2018. Dos. nr.05-1a-766-02072018*. [Citat 19.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/apps/pdf_generator/sedinte/jsr.php

104 Potrivit art. 437 alin.(1) CPP - Pot fi atacate cu recurs: 1) sentințele pronunțate de judecătoria privind infracțiunile ușoare pentru săvârșirea cărora legea prevede în exclusivitate pedeapsa nonprivativă de libertate; 11) sentințele ale căror părți au fost secretizate, dacă nu se contestă fondul cauzei; 12) sentințele pronunțate în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției și în procedura acordului de cooperare; 13) sentințele adoptate în ședință preliminară; 14) sentințele pronunțate în procedura pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală; 3) sentințele pronunțate de Curtea Supremă de Justiție; 31) încheierile privind refuzul în pornirea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală, încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale și reluarea urmăririi penale, adoptate conform prevederilor art. 313; 4) alte hotărâri penale pentru care legea prevede această cale de atac (Legea pentru modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional, nr.245 din 31.07.2023, art. 128. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.325-327/579 din 22.08.2023).

105 Hotărârea CtEDO *Brumărescu c. România*, N^o28342/95, §61, 1999-VII. [Citat 02.11.2018] Disponibil: http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/94

2.2 Verificarea dacă apelul aparține titularului legal al dreptului la apel

Partea în proces trebuie să verifice dacă apelul declarat aparține persoanei care este titularul legal al dreptului la apel. Dreptul la atacarea sentinței cu apel îl au persoanele indicate în legea procesual-penală (art. 401 CPP RM)¹⁰⁶.

Procurorul declară apel în ce privește latura penală sau civilă în defavoarea sau în favoarea părții, inclusiv a inculpatului (art. 401 alin. (1) pct. 1) CPP RM)¹⁰⁷.

Potrivit art. 320 alin. (1) CPP RM, la judecarea cauzei în primă instanță participă procurorul care a condus urmărirea penală sau, după caz, a efectuat de sine stătător urmărirea penală în această cauza. Pot fi întâlnite cazuri când în prima instanță participă alt procuror, decât cel care a semnat rechizitoriul. În asemenea situații, procurorul participant la instanța de apel trebuie să verifice împuternicirile procurorului participant în prima instanță, precum și al procurorului apelant. Înlocuirea procurorului se dispune printr-o dispoziție a procurorului ierarhic superior, care, în mod obligatoriu, trebuie să fie anexată la cauza penală.

În cazul în care se constată că procurorul care a participat la ședința de judecată, după pronunțarea sentinței/deciziei din diferite motive, nu exercită atribuțiile prevăzute în art. 53 CPP RM, procurorul ierarhic superior este obligat să dispună înlocuirea acestuia cu un alt procuror care să decidă, dacă va ataca sentința/decizia cu apel sau recurs și în termen legal să declare după caz apel sau recurs¹⁰⁸.

În conformitate cu *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorilor în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești*, „În caz de imposibilitate a participării acestuia la judecarea cauzei, prin dispoziția procurorului ierarhic superior, în modul stabilit de lege, se va dispune participarea în ședințele de judecată a altui procuror. Procurorii conducători vor proceda, în același mod, în caz de concediere a procurorilor, suspendare, detașare sau

106 Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации №174-ФЗ от 18.12.2001. [Citat 02.11.2018] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/

107 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.5.1. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, №7, 2006, pag.10.

108 HP CSJ cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale, nr. 12 din 24.12.2012, pct.11. [Citat 01.04.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=43

transfer în altă funcție, concedii anuale de odihnă, concedii medicale și alte situații care fac imposibilă participarea acuzatorilor de stat în ședințele de judecată¹⁰⁹.

Disponerea participării procurorului la examinarea cauzei de către procurorul ierarhic superior al acestuia este legală¹¹⁰.

În opinia CSJ, instanța de apel trebuia să verifice dacă apelul a fost declarat de către persoanele titularii legali al dreptului la apel, dar aceasta nu s-a făcut și nu s-a adoptat o hotărâre legală în această privință¹¹¹.

Inculpatul (art. 401 alin. (1) pct. 2) CPP RM) este în drept de a ataca atât latura penală, cât și latura civilă sub toate aspectele. Inculpatul este în drept de a ataca sentința de achitare sau de încetare a procesului, precum și temeiurile achitării sau încetării procesului¹¹².

Partea vătămată (art. 401 alin. (1) pct. 3) CPP RM) este în drept să atace cu apel sentința în latura penală¹¹³.

Curtea Constituțională a RM, în decizia nr. 9 din 20.05.2008, analizând dreptul părții vătămate la folosirea căilor de atac în procesul penal, menționează că, nu poate fi îngădită partea vătămată de a ape-

109 *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorilor în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești*, nr.2/21 din 02.01.2018, pct.5.1 – 5.2. Biblioteca Procuraturii Generale a RM.

110 „Într-o cauza, urmărirea penală a fost condusă de către procurorul secției din cadrul Procuraturii Generale, V.R. Cauza penală a fost expediată spre examinare Judecătoriei mun. Bălți. Potrivit dispoziției prim-adjunctului Procurorului General s-a dispus participarea la reprezentarea învinuirii de stat a procurorului în procuratura municipiului Bălți, O.C. și a procurorului secției din cadrul Procuraturii Generale, V.R. Ulterior, din motivul imposibilității participării la examinarea cauzei în instanța de judecată a procurorului O.C., care a fost transferată în procuratura mun. Chișinău, a fost dispusă participarea la judecarea cauzei a procurorului în procuratura mun. Bălți, A.C.” (DCP CSJ din 22.01.2013. Dos. nr.1ra-1104/2013, pct.8. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 16.04.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

111 „În cadrul examinării acestei cauze s-a constatat că în instanța de fond a participat și a susținut învinuirea acuzatorul de stat G.I., iar apelul a fost declarat de procurorul sectorului Ștefan Vodă Ț.M. Nu putea declara apel o altă persoană, care nu a participat la examinarea acestei cauze în instanța de fond [...] În consecință decizia instanței de apel a fost casată. Având asemenea circumstanțe, instanța de recurs în anulare a considerat, întrucât apelul a fost declarat de o persoană care nu avea aceste drepturi, apelul trebuia să fie respins ca inadmisibil, iar hotărârile instanței de apel și recurs sânt ilegale. CSJ a considerat necesar de a casa deciziile Tribunalului din 3.07.2001 și CA din 22.10.2001, iar apelul procurorului sectorului Ștefan Vodă a fost respins ca inadmisibil.” (DCP CSJ din 25.06.2002. Dos. nr.1r/a-84/2002. Arhiva CSJ RM [Citat 01.04.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

112 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.5.2.

113 *Ibidem*, pct.5.3.

la instanțele judecătorești, de a fi apărută și de a se prevala de toate garanțiile procesuale, care într-o societate democratică condiționează procesul echitabil. „Folosirea căilor de atac este garantată de art. 119 din Constituție, părțile interesate și organele de stat competente fiind în drept să exercite căile de atac, în condițiile legii, împotriva hotărârilor judecătorești. Curtea a relevat că, nu există o justificare obiectivă și rezonabilă pentru condiționarea exercitării de către partea vătămată a căilor ordinare de atac exclusiv cu privire la latura penală și numai în cazul în care procesul penal a fost inițiat la plângerea prealabilă a acesteia. Dacă procurorul, din anumite motive, nu exercită căile ordinare și extraordinare de atac, interesele legitime ale părții vătămate, care, potrivit prevederii criticate, nu este în drept să introducă apel sau recurs, rămân neprotejate. În cazul abținerii procurorului de a folosi căile de atac, se reduce controlul judiciar asupra instanțelor inferioare, crește riscul neremedierii erorilor judiciare”¹¹⁴.

Partea civilă și civilmente responsabilă (art. 401 alin. (1) pct.4) CPP RM) sânt în drept de a ataca hotărârea cu apel numai în ce privește latura civilă a cauzei¹¹⁵.

Martorul, expertul, interpretul, traducătorul și apărătorul (art. 401 alin. (1) pct.5) CPP RM) sunt în drept de a depune apel împotriva soluției primei instanțe - fie prin sentință, fie prin încheiere - cu privire la cheltuielile judiciare ce li se cuvin: de deplasare, de întreținere, de retribuire a muncii sau onorariul cuvenit¹¹⁶.

La fel, este în drept de a depune apel împotriva soluției primei instanțe **orice persoană ale cărei interese legitime au fost prejudiciate printr-o măsură sau printr-un act al instanței** (art. 401 alin. (1) pct.6) CPP RM).

Considerăm că, la această categorie poate fi atribuită **victima**. Or, victima nu este prevăzută expres în art. 401 alin.(1) CPP RM ca titular al dreptului la apel, fiind menționată doar partea vătămată. Însă, potrivit Declarației principiilor fundamentale ale justiției privind victimele criminalității și victimele abuzului de putere, adoptate la 29.11.1985 de Adunarea Generală a ONU, noțiunea de victimă a fost definită: „Persoanele care, individual sau colectiv, au suferit un prejudiciu, în special o atingere integrității lor corporale sau mintale, o su-

¹¹⁴ HCC asupra excepției de neconstituționalitate a prevederii pct.3) alin.(1) art.401 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.9 din 20.05.2008, pct.2. În: Monitorul Oficial al RM nr.99-101/7 din 06.06.2008.

¹¹⁵ HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.5.4.

¹¹⁶ Ibidem, pct.5.5.

ferință morală, o pierdere materială sau o atingere gravă drepturilor lor fundamentale, ca urmare a acțiunilor sau inacțiunilor prevăzute de legea penală în vigoare în statul membru, inclusiv în cele care incriminează abuzul de putere.” De asemenea, victima dispune și accesul liber la justiție¹¹⁷.

Analizând prevederile legale, art. 58 alin. (1), alin. (3) pct. 4), 6), 10), 12), alin. (4), (8) și (10) CPP RM, în coroborare cu prevederile art. 401 alin. (1) pct. 6) CPP RM, dar și alte acte internaționale¹¹⁸, victima poate fi parte în proces cu drepturile și obligațiile respective. Astfel, nu se exclude ca victima să aibă posibilitatea de a-și apăra drepturile și interesele sale prin folosirea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești.

Prevederile legii dau posibilitate, în mod practic, **oricărei persoane, care nu este parte în procesul penal**, dar ale cărei interese personale, străine de fondul cauzei, au fost vătămate prin desfășurarea procesului penal, să ceara, prin exercitarea apelului, desființarea actului sau a măsurii care o prejudiciază, dispusă de prima instanță.¹¹⁹ Aceasta posibilitate aparține atât persoanelor fizice, cât și celor juridice.

„În categoria altor persoane ale căror interese legitime au fost prejudiciate printr-o măsură sau printr-un act al instanței se includ persoanele fizice sau juridice, care nu sânt parte la proces, dar care au suferit în urma măsurii sau actului instanței de judecată o lezare a interesului personal, cum ar fi sechestrarea sau confiscarea bunurilor,

117 *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, A/RES/40/34, 29 November 1985, 96th plenary meeting, pct.1,4, 18.* [Citat 13.04.2020] Disponibil: <https://undocs.org/en/A/RES/40/34>

118 *Convenția Națiunilor Unite de la New York împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000*, art.16 (ratificată prin Legea RM nr.15-XV din 17.02.2005, în vigoare pentru Republica Moldova din 16.10.2005) În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1954-2005)*, 2006, vol.35, Chișinău, Editura „Moldpres”, p. 333; *Protocol privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, aditional la Convenția Națiunilor Unite împotriva crimanalității transnaționale organizate de la New York din 15.11.2000*, art.7-8 (ratificat prin Legea RM nr.17-XV din 17.02.2005. În vigoare pentru Republica Moldova din 16.10.2005. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1954-2005)*, 2006, vol.35, Chișinău, Editura „Moldpres”, p. 339; *Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, semnată de la Varșovia din 16.05.2005*, art.10 (ratificată prin Legea RM nr.67-XVI din 30.03.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.66-69/277 din 28.04.2006.*

119 Neagu I., *op. cit.*, p. 543-546; Mateuț Gh., *op. cit.*, p. 214; Papadopol V., Turianu C., *op. cit.*, p. 64-67; *DCP CSJ din 28.05.1998. Dos. nr.1ca-33/98.* Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

încredințarea sub cauțiune, spre reeducare și corectare a unui inculpat organizației obștești sau colectivului de muncă în lipsa demersului organizației sau colectivului ș.a.”¹²⁰.

Curtea Constituțională a reținut că, „...art. 401 CPP RM penală stabilește cercul de persoane care pot exercita calea de atac a apelului. Totodată, potrivit art. 421 CPP RM, pot declara recurs procurorul și persoanele indicate în art. 401. Instanțelor ierarhic superioare le revine sarcina de a aprecia dacă persoanei i s-a prejudiciat un drept legitim printr-o măsură sau printr-un act judecătoresc”¹²¹.

Apelul declarat de către alte persoane în afară de cele menționate mai sus, trebuie să fie respins ca fiind inadmisibil, conform practicii instanțelor de apel¹²² și a CSJ RM,¹²³ în conformitate cu care instanțele judecătorești au constatat că, persoanele care au declarat apelurile nu pot fi considerate ca titularii dreptului de apel, deoarece nu erau recunoscute ca părți și participanți în proces, precum și interese lor legitime nu au fost prejudiciate printr-o măsură sau printr-un act al instanței și care nu au suferit în urma măsurii sau actului instanței de judecată o lezare a interesului personal, cum ar fi sechestrarea sau confiscarea bunurilor.

În literatura juridică s-a admis că, pot ataca hotărârea: persoana care, fără a avea calitatea de învinuit sau inculpat ori de parte responsabilă civilmente, se pretinde vătămată prin aplicarea unui sechestrului sau prin luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale asupra unor bunuri care îi aparțin în exclusivitate,¹²⁴ persoana – necitată de prima instanță – care, cumpărând cu bună-credință un bun de la inculpat, ridicat apoi de la ea și restituit păgubașului, pretinde restituirea prețului plătit;¹²⁵ persoana prejudiciată prin restituirea unor probe materiale altei persoane decât ei înșiși sau prin declararea ca fals, în totalitate, a unui înscris, deși acesta ar fi trebuit anulat numai parțial¹²⁶; persoana

120 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.5.6.

121 DCC privind excepția de neconstituționalitate a art. 401 alin.(1) pct.6) din CPP, nr.92 din 30.07.2020, pct.23, 25. [Citat 23.08.2020] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=839&l=ro>

122 DCA Cahul din 01.03.2018. Dos. nr.05-1a-44-10012018. [Citat 02.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integratiion/pdf/d41b6065-2434-e811-80d7-0050568b4d5b

123 DCP CSJ din 18.07.2017. Dos. nr.1ra-1062/2017. [Citat 02.11.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9333

124 Mateuț Gh., *op. cit.*, p.214; Neagu I., *op. cit.*, p.546; Volonciu N., *op. cit.*, p. 245-246; Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 65; Paraschiv C.S., *op. cit.*, p. 63.

125 Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 65.

126 Paraschiv C.S., *op.cit.*, p. 64.

căreia i s-a încredințat supravegherea unui minor,¹²⁷ unitatea căreia i s-a repartizat un condamnat pentru executarea pedepsei la locul de muncă¹²⁸.

În opinia autorului Paraschiv C.S., „nu pot declara apel rudele apropiate ale celor condamnați, dacă suferă moral și material de pe urma condamnării; autoritatea tutelară în cauzele cu inculpați minori, deoarece, în aceste cauze, ea nu figurează în proces în interesul său propriu, ci în vederea unui interes general, acela ca inculpatul minor, dacă va fi găsit vinovat, să fie supus celei mai corespunzătoare sancțiuni de drept penal; acela care a reclamat o persoană pentru mărturie mincinoasă, când acea persoană, deși trimisă în judecată pentru infracțiunea imputată, a fost achitată de prima instanță, căci, prin imposibilitatea ce i s-a creat de a se prevala de acea mărturie mincinoasă într-o cerere de revizuire, nu i s-a vătămat un interes legitim; unitățile care se pretind prejudiciate prin săvârșirea infracțiunii, dar care nu s-au constituit parte civilă și în privința cărora nici procurorul nu a exercitat din oficiu acțiunea civilă”¹²⁹.

„**Apărătorul inculpatului** are dreptul de a declara apel, ca substituit procesual, pentru inculpat, indiferent dacă el a fost angajat de către inculpat sau de o altă persoană, în scopul de a apăra interesele inculpatului”¹³⁰.

Într-o speță procurorul s-a pronunțat pentru respingerea apelului declarat de avocatul în interesele inculpatului întrucât apelul a fost depus de o persoană neîmputernicită, la dosar lipsind mandatul avocatului care ar confirma împuternicirile acestuia¹³¹.

Trebuie de menționat că, din prevederile art. 67 alin. (1), (2), (3), (3¹) și art. 401 alin. (1), (2) CPP RM, rezultă că, împuternicirea de reprezentare acordă apărătorului dreptul de a declara în numele inculpatului apel împotriva sentinței instanței de fond.

Totodată, potrivit pct. 6 din *HP CSJ cu privire la practica apli-*

127 Ibidem.

128 Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 66.

129 Paraschiv C.-S., *op. cit.*, p. 64-65.

130 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C., *op. cit.*, p. 14.

131 În speță, prin sentința Judecătorei Comrat din 10.09.2013, H.A. a fost recunoscut vinovat și condamnat. Sentința primei instanțe a fost atacată cu apel de către avocatul C.H. în interesele inculpatului H.A. La judecarea apelului inculpatul H.A. a lăsat la discreția instanței soluția asupra apelului declarat, indicând că el nu a încheiat cu avocatul C.H. contract privind acordarea asistenței juridice și nu l-a împuternicit să depună cerere de apel, cu sentința este de acord considerând-o legală și întemeiată. (*DCA Cahul din 26.01.2016. Dos. nr.05-1a-1434-09112015. [Citat 23.03.2020]* Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integrati on/pdf/d2307c7a-d0da-e511-86a1-005056a5fb1a)

cării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală nr. 11 din 24.12.2010: „avocatul capătă calitatea de apărător din momentul în care și-a asumat angajamentul de a apăra interesele persoanei în cauză, cu consimțământul acesteia. Avocatul acordă asistență juridică clientului în baza contractului de asistență juridică, încheiat în formă scrisă. Împuternicirile avocatului se confirmă prin mandat. Formularul mandatului este un document de strictă evidență. Conținutul, forma și modul de utilizare a mandatului se aprobă de către Guvern”¹³².

În practica judiciară s-a statuat că, apelul se declară prin cerere scrisă care trebuie semnată de persoana care face apelul¹³³.

Instanța de apel a respins ca inadmisibil apelul avocatului, pe motiv că acesta nu a avut împuternicirile corespunzătoare, deoarece a anexat la materialele cauzei xerocopia mandatului și nu a prezentat contractul privind împuternicirile sale¹³⁴.

„Exercitarea căii de atac a apelului de către o persoană neabili-

132 HP CSJ cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală nr.11 din 24.12.2010. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2011, nr.2-3, pag.33.

133 Semnătura este o condiție indispensabilă pentru identificarea apelantului, care poate proveni de la apelantul inculpat însuși, sau de la apărătorul său. Dacă cererea de apel se face de către apărător, la cerere se va anexa în mod obligatoriu mandatul, care va confirma împuternicirile avocatului. Instanța de apel, a reținut că la depunerea cererii de apel, nu au fost anexate acte care ar confirma împuternicirile avocatului, care a semnat și a depus cererea de apel din numele inculpatului, ce ar oferi acestuia dreptul de a contesta sentința judecătorească în ordinea stabilită de legislația în vigoare. În cadrul ședinței de judecată inculpatul a declarat că nu a încheiat cu avocatul contract privind acordarea asistenței juridice și nu l-a împuternicit să depună cerere de apel. La materialele lipsea mandatul care ar confirma împuternicirile avocatului, care a semnat cererea de apel. Instanța de apel a concluzionat că, cererea de apel a fost depusă de către o persoană care nu este în drept de a-l declara, și a respins ca inadmisibil apelul avocatului C.H. (DCA Cahul din 26.01.2016. Dos. nr.05-1a-1434-09112015. [Citat 23.03.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d2307c7a-d0dae511-86a1-005056a5fb1a)

134 Prin DCA Chișinău din 25.06.2009, a fost respins apelul avocatului B.I. în interesele inculpatei T.N. ca inadmisibil. ...Concluzia instanței de apel a fost considerată incorectă de instanța de recurs, deoarece, în primul rând, la dosarul a fost anexat în original mandatul nr.0192 din 02.03.2009, prezentat de avocat în ședința de judecată din 04.06.2009, iar, în al doilea rând, contractul încheiat între părți este confidențial și el nu poate fi anexat la materialele cauzei, dar dobândește data certă prin înregistrarea sa în registrul oficial de evidență al avocatului, indiferent de modalitatea în care a fost încheiat. (DCP CSJ din 19.01.2010. Dos. nr.1ra-40/2010, pct.6. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

tată de lege, respectiv **mama inculpatului major**, este inadmisibilă. Aceasta nu poate declara apel, întrucât nu are calitatea de reprezentant legal, de apărător sau de soț, singurele situații în care, potrivit dispozițiilor legale, ar fi îndreptățită să exercite această cale de atac pentru inculpat¹³⁵.

La fel cu privire la **soția condamnatului**, CPL CSJ a RM a considerat că, prin prevederile legii (art. 401, 421 CPP RM) sunt enunțate expres persoanele și participanții care pot declara calea de atac împotriva unei hotărâri judecătorești. În această listă nu se regăsește soția condamnatului, neavând statut procesual, prin urmare folosirea căii de atac de către această este inadmisibilă¹³⁶.

2.3 Verificarea declarării apelului în termen legal

O etapă importantă a pregătirii părții către examinarea cauzei în apel, constă în verificarea declarării apelului în termen legal.

Potrivit autorului Neagu I., „inexistența unui termen de apel ar putea conduce la executarea de îndată a hotărârii penale, fie la posibilitatea atacării oricând cu apel a unor asemenea hotărâri. Existența unui termen de apel răspunde atât nevoii de a se asigura un control judecătoresc asupra hotărârilor pronunțate, înainte de a se trece la punerea lor în executare, cât și necesității de a se asigura operativitatea în procesul penal¹³⁷.

„Potrivit art. 230-234, 402 CPP RM termenul de apel este termen legal și imperativ, astfel încât nerespectarea lui atrage decăderea din exercițiul dreptului de a declara apel și nulitatea oricărei cereri de apel înaintate după expirarea termenului”¹³⁸.

Termenul de declarare a apelului este de 15 zile de la data pronunțării sentinței integrale (art. 402 alin. (1) CPP RM)¹³⁹. Astfel, apelul introdus după expirarea termenului de declarare a apelului urmează a fi respins ca depus peste termen¹⁴⁰.

135 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 106-107.

136 DCP CSJ din 19.02.2008. Dos. nr.1ra-75/2008, pct.6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 01.04.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

137 Neagu I., *op. cit.*, p. 546.

138 HP CSJ nr.22, din 12.12.2005, pct.6.

139 DCP CSJ din 23.01.2008. Dos. nr.1ra-152/2008, pct.6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

140 Aici este important a reține că, potrivit art. 338 CPP instanța de judecată este

Declararea de către procuror a apelului peste termen, fără indicarea unor temeieri motivate, este considerată ca o aplicare necorespunzătoare a legii și o încălcarea gravă a acesteia, respectiv este o abatere disciplinară¹⁴¹.

În cauza *Ghirea c. Republica Moldova*, CtEDO a constatat că, „*reclamantul a fost net dezavantajat față de partea acuzării, căreia îi putea fi prelungit termenul legal de atac al unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în favoarea reclamantului. Prin urmare, având în vedere miza cererii pentru reclamant în această cauză și amintind că, în cauzele penale, cerințele referitoare la procesul echitabil sânt mult mai stricte, suspendarea termenului de depunere a apelului pe motiv că **procurorul responsabil de această cauză era în concediu (n.a.) nu poate fi acceptată ca fiind compatibilă cu principiul egalității armelor. În consecință, redeschiderea procedurii care a avut ca efect casarea unei hotărâri definitive pronunțate în favoarea reclamantului a încălcat principiul securității raporturilor juridice și standardele relevante ale art. 6 §. 1 din Convenție***”¹⁴².

Legea obligă instanța de apel să constate motivele depunerii apelului peste termen în fiecare caz și să examineze chestiunea privind repunerea apelului în termen¹⁴³.

Participantul la proces care a lipsit atât la judecarea, cât și la pronunțarea sentinței și nu a fost informat despre adoptarea sentinței poate declara apel și peste termen, dar nu mai târziu de 15 zile de la data începerii executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale (art. 404 CPP RM). Dacă instanța de apel a constatat că, termenul declarării apelului a fost depășit din motive întemeiate, iar apelul a fost depus nu mai târziu de 15 zile după începerea executării pedepsei sau încasării prejudiciului material, în acest caz apelul declarat va fi considerat ca fiind depus în termen¹⁴⁴.

În cazul dacă apelantul a depus cererea peste termen, atunci tre-

---

obligată, după încheierea dezbaterilor judiciare, în termen de până la 45 de zile, să adopte și să pronunțe sentința integrală.

141 Calendari D. *Unele aspecte privind participarea procurorului la examinarea cauzelor penale în instanța de apel*. În: Buletinul științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul. Seria Științe Sociale. №2(6), 2017, p.128.

142 Hotărârea CtEDO *Ghirea c. Republica Moldova*, nr.15778/05, 26.06.2012, §. 34.

143 *DCP CSJ din 13.10.2004. Dos. nr.1ra-734/2004*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, 2005, №1, p. 26.

144 *DCP CSJ din 26.10.2004. Dos. nr.1ra-695/2004; DCP CSJ din 26.05.2004. Dos. nr.1ra-427/2004. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php*

buie de înaintat demersul ca instanța de apel să examineze această chestiune cu adoptarea deciziei privind respingerea apelului ca depus peste termen, fără examinarea cererii de apel și a întregii cauze penale în ordinea de apel, deoarece sesizarea instanței de apel nu a avut loc în corespundere cu legea¹⁴⁵.

Printr-o decizie a CP CSJ a RM s-a constatat că, instanța de apel corect a respins apelul declarat de N.C. ca depus peste termen, just constatând că condamnatul, care a fost condamnat la 26.12.2008, iar ulterior, la 15.01.2009 a primit copia sentinței, nici el, nici apărătorul lui nu au atacat cu apel sentința pronunțată, deci demonstrând că sânt de acord cu aceasta, cu calificarea faptei și cu pedeapsa aplicată. Apelul s-a declarat la 16.03.2009, cu mult timp după epuizarea termenului de declarare a acestuia prevăzut de art.402 CPP RM¹⁴⁶.

Conform prevederilor art. 415 alin. (1) pct. 1) lit. a) CPP RM, instanța de apel, judecând cauza în ordine de apel, respinge apelul, dacă acesta a fost depus peste termen. În aceste situații, instanțele de apel nu examinează legalitatea și temeinicia apelului, adică nu este vorba despre examinarea în fapt și în drept a hotărârii atacate, ceea ce înseamnă că, la respingerea apelului ca depus peste termen nu are loc verificarea fondului cauzei și sentința rămâne definitivă la data expirării termenului de apel¹⁴⁷.

Din altă speță rezultă că, instanța de apel urmează să stabilească cu certitudine circumstanțele existente în cauză, inclusiv data la care partea în proces a primit copia sentinței, și să releve concret care au fost acele motive întemeiate care au determinat întârzierea depunerii cererii de apel. Călăuzitoare în acest sens sânt prevederile pct. 8 din

145 *DCA Cahul din 30.11.2016. Dos. nr.05-1a-440-22042016.* [Citat 02.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php

146 *DCP CSJ din 08.07.2009. Dos. nr.1ra-859/2009, pct.6.* Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

147 În speță, prin sentința Judecătoriei Rîșcani din 30.06.2009, C.G. a fost condamnat pentru comiterea infracțiunii incriminate. Nefiind de acord cu sentința, inculpatul doar la 01.03.2010 a atacat-o cu apel, solicitând casarea acesteia, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri, de achitare. Prin decizia CA Bălți din 21.04.2010, apelul declarat de inculpatul C.G. a fost respins ca depus peste termen. Condamnatul C.G., în temeiul art.427 alin.(1) pct.5) CPP RM, a atacat hotărârile judecătorești cu recursul ordinar. ... Instanța de apel a constat că inculpatul a depus apelul peste mai mult de jumătate de an de la intrarea sentinței în vigoare ... Condamnatul a omis termenul legal și nu a solicitat repunerea în termen cu invocarea motivelor omisiunii. (*DCP CSJ din 06.10.2010. Dos. nr.1ra-944/2010, pct.1; 3; 4; 6.1.* Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

HP CSJ nr. 22 din 12.12.2005, care stipulează că *repunerea în termen a apelului este o prerogativă a instanței de apel, care urmează să se pronunțe în motivația respectivă în textul deciziei* (s.a.). Totodată, instanța de apel are funcția de a aprecia dacă situația invocată de apelant constituie în mod efectiv o cauză de împiedicare a declarării apelului. În caz contrar, cererea de repunere în termen urmează a fi respinsă¹⁴⁸.

Judecând apelul depus peste termen poate avea loc dacă instanța de apel s-a expus asupra repunerii în termen și apelantul a făcut o asemenea cerere¹⁴⁹. Repunerea în termen a apelului reprezintă mijlocul procesual prin care titularul dreptului de apel, care nu a putut declara apel din cauze independente de voința lui, este repus în dreptul lui din care fusese decăzut după expirarea termenului de apel¹⁵⁰.

De corecta soluționare a repunerii în termen a apelului, depinde judecarea obiectivă și completă a apelului. Instanța de apel este obligată să verifice motivele întârzierii declarării apelului și, după caz, dacă constată că întârzierea a fost determinată de motive întemeiate, va repune acest termen și, respectiv, va judeca fondul apelului¹⁵¹.

Totodată, dacă apelantul formulează cerere de repunere în termen, instanța nu poate respinge apelul ca tardiv înainte de a se pronunța asupra cererii de repunere în termen. Omisiunea de a se pronun-

148 *DCP CSJ din 27.07.2010. Dos.nr.1ra-614/2010*, pct.6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM. [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

149 *DCP CSJ din 13.04.2004. Dos. nr.1ra-166/2004*, p.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

150 „(...) În cazul concret faptul îmbolnăvirii este demonstrat. Prin aceasta T.N. și-a justificat cererea de a repune apelul în termen. T.N. a demonstrat că întârzierea a fost determinată de motive întemeiate, însă Curtea de Apel a ignorat cererea și nu a îndeplinit cerințele art.403 CPP. (...) soluția de respingere a apelului ca depus peste termen a împiedicat Curtea de apel să verifice legalitatea și temeinicia hotărârii atacate și nu să se pronunțe asupra motivelor invocate în apel prin ce a încălcat cerințele art.403, 414-417 CPP, nemaivorbind de urmările nefaste survenite și încălcarea drepturilor fundamentale ale persoanei – dreptul la un proces echitabil și la un recurs efectiv. Astfel, Curtea de Apel nu a soluționat cererea apelanților de a repune în termen apelul ...” Decizia instanței de apel a fost casată cu restituirea cauzei la rejudecare. (*DCP CSJ din 26.01.2010. Dos. nr.1ra-251/2010*, pct.10-15. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

151 *DCP CSJ din 19.01.2010. Dos. nr.1ra-26/2010*, pct.5; și *DCP CSJ din 19.06.2007. Dos. nr.1ra-537/2007*, pct.5. Arhiva CSJ a RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; (*DCP CSJ din 16.06.2009. Dos. nr.1ra-627/2009*, pct.6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

ța expres asupra soluționării cererii nu poate fi suplinită în motivarea deciziei, fiind motiv de casare¹⁵².

O hotărâre judecătorească poate fi atacată prin intermediul apelului, de către fiecare dintre titularii dreptului de apel, doar o singură dată. Declararea unui al doilea apel împotriva aceleiași hotărâri nu învestește instanța cu privire la o nouă examinare a acelei hotărâri. În aceste condiții, noul apel este inadmisibil¹⁵³. În practica judiciară s-a reiterat faptul că legea nu prevede exercitarea repetată a căii ordinare de atac sub formă de apel¹⁵⁴.

Or, instanța de apel urmează să verifice dacă sentința atacată este supusă apelului potrivit legii. În cazul în care apelul este inadmisibil, judecata nu mai are loc, întrucât instanța de apel nu a fost sesizată în conformitate cu legislația.¹⁵⁵ Asupra inadmisibilității apelului declarat, instanța de apel urmează să se pronunțe prin adoptarea unei decizii în temeiul art. 415 alin. (1) pct.1) lit.b) CPP RM.

2.4 Îndeplinirea procedurii de citare a părților

Procurorul și avocatul trebuie să verifice dacă părțile și persoanele interesate au fost citate corespunzător și dacă a avut loc citarea legală a acestora. Verificarea organizării ședinței instanței de apel presupune verificarea îndeplinirii citării părților, dacă la ședință de

152 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 99-100.

153 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p.102-103; *DCA Cahul din 05.12.2019. Dos.nr.1-17010162-05-1a-06092019*. [Citat 20.02.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/db92b88a-f3fa-4b31-971e-b516dee0a22e

154 Din dos. nr.05-1a-569-02062017, aflat pe rol la CA Cahul, s-a desprins că în privința lui B.P., după pronunțarea sentinței de primă instanță la 11.12.2015, nefiind de acord cu această inculpatul la 25.03.2016 a atacat-o cu apel, iar ulterior avocatul S.B. în interesele inculpatului a depus o cerere de apel motivată. Prin decizia CA Cahul din 28.04.2016 apelul inculpatului și apelul suplimentar al avocatului au fost respinse ca fiind depuse peste termen, cu menținerea sentinței fără modificări. Decizia nu a fost contestată cu recursul ordinar. Ulterior, la 25.05.2017, un alt avocat, G.E., a depus cerere de apel în interesele inculpatului B.P., solicitând admiterea apelului, repunerea în termenul de declarare a apelului și casarea parțială a sentinței, rejudecarea cauzei și emiterea unei noi hotărâri prin care să fie aplicată față de inculpatul o pedeapsă nonprivativă de libertate. La 31.07.2017 CA Cahul, fără a pronunța o decizie, printr-o scrisoare, a restituit avocatului G.E. cererea de apel depusă la 25.05.2017, iar condamnatului B.P. copia acestei cereri de apel, fără a o pune pe rol așa cum, căile ordinare de atac au fost epuizate. (*Dos. nr.1-168/2014. PIGD nr.17-1-724-08052014*. Arhiva Judecătoriei Cahul, sediul Cantemir.)

155 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005*, pct.14.1.

judecată participă inculpatul, care se află în stare de arest, dacă i-a fost asigurată asistența juridică garantată de stat. În cazul în care una din părți nu a fost legal citată și nu s-a prezentat la ședința de judecată, sau inculpatul, aflat în stare de arest, nu a fost escortat la instanță, ori apărătorul nu s-a prezentat, a cărui participare este obligatorie, judecarea apelului se amână pentru o altă dată, cu îndeplinirea repetată a cerințelor legale.

Procurorul, ca garant al respectării legii, și avocatul, în vederea asigurării dreptului la apărare, ca urmează a verifica dacă instanța de apel respectă prevederile art. 402 alin. (6) CPP RM, precum și art. 345 CPP RM, inclusiv citarea părților și predispunerea de timp suficient pentru pregătire.

La examinarea chestiunii dacă acuzatul a dispus de un termen suficient și adecvat pentru pregătirea apărării, trebuie de avut în vedere natura procesului, complexitatea cauzei și de stadiul procesului (*Gregačević c. Croației*, §. 51),¹⁵⁶ dar și volumul de muncă obișnuit al unui avocat, din partea căruia nu se poate aștepta modificarea agendei pentru a-și consacra unei cauze tot timpul (*Mattick c. Germaniei*)¹⁵⁷.

Potrivit art. 412 alin. (4) CPP RM, judecarea apelului se face cu citarea legală a părților și înmânarea copiilor de pe apel, iar potrivit alin. (5) neprezentarea acestora nu împiedică examinarea cauzei. Prevederile art. 235 – 243 CPP RM reglementează procedura de citare a părților.

Astfel, părțile care au participat la judecarea cauzei în instanța de fond trebuie să fie legal citate în instanța de apel¹⁵⁸. De asemenea, remiterea părților a copiilor apelurilor declarate este o cerință obligatorie, neexecutarea căreia lipsește partea de posibilitatea de a-și expune poziția și se încalcă dreptul la apărare¹⁵⁹.

În comparație cu prima instanță, prezentarea în persoană a in-

156 Hotărâre CtEDO *Gregačević c. Croației*, nr. 58331/09 din 10.07.2012. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112090>

157 Hotărâre CtEDO *Mattick c. Germaniei* (dec.), nr. 62116/00, 31.03.2005, CEDO 2005-VII. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84645>

158 *DCP CSJ din 13.02.2007. Dos. nr.1ra-115/2007*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr.7, pag.9; *DCP CSJ din 12.04.2005. Dos. nr.1ra-204/2005*; și *DCP CSJ din 16.12.2003. Dos. nr.4ra-139/2003*, p.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

159 *DCP CSJ din 12.10.2004. Dos. nr.1ra-623/2004*, p.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM. [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; Într-o speță, CP CSJ a constatat că în actele cauzei nu există argumente care ar confirma cu certitudine că F.C. și apărătorul ei au fost citați legal. După cum rezultă din copii, citațiile au fost întocmite la o dată, iar data

culpatului în instanța de apel nu are aceeași importanță decisivă. Modalitățile de aplicare a art. 6 CEDO în apel, depind de particularitățile procedurii în cauză și trebuie să fie luate în considerație ansamblul procedurii desfășurate în sistemul național, și rolul instanței de apel (*Hermi c. Italiei* (MC), §. 60)¹⁶⁰.

Reieșind din plenitudinea de jurisdicție ce o are instanța de apel, art. 6 CEDO nu garantează în mod necesar dreptul la o ședință publică și dreptul de a se prezenta în persoană (*Fejde c. Suediei*, §. 31)¹⁶¹. Trebuie să fie luate în considerare particularitățile procedurii și modul în care interesele părții apărării au fost prezentate și protejate în fața instanței de apel (*Seliwiak c. Poloniei*, §. 54;¹⁶² *Sibgatullin c. Rusiei*, §. 36)¹⁶³.

Potrivit lui Paraschiv C.S., „în practică CA București, s-a decis astfel că, atâta vreme cât apelul declarat de inculpat sau de procuror nu vizează latura civilă a procesului, ci numai latura penală, partea civilă, care nu a atacat hotărârea, nu trebuie citată în instanța de apel. ... Dacă însă apelul procurorului a fost făcut fără rezerve – ceea ce înseamnă că are efect devolutiv integral -, citarea tuturor părților este obligatorie”¹⁶⁴.

Judecarea apelului are loc în prezența inculpatului, cu excepțiile prevăzute la art. 321 CPP RM și este necesar verificarea tuturor adreselor ale inculpatului cunoscute din materialele cauzei penale, într-o respectarea prevederilor art. 412 alin.(3) și 242 CPP RM, citarea legală a inculpatului¹⁶⁵.

Ex.: potrivit practicii judiciare din România, judecata în apel nu poate avea loc decât în prezența inculpatului atunci când acesta se află în stare de arest, chiar și în altă cauză. În caz contrar, hotărârea instan-

---

expedierii nu este indicată, nu este recipisa condamnatei și nu se exclude că în asemenea termen limitat F.C. nu a primit citația la timp. Decizia instanței de apel a fost casată cu restituirea cauzei la rejudecare. (*DCP CSJ din 01.06.1999. Dos. nr. 1ca-47/99. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php*)

160 Hotărâre CtEDO *Hermi c. Italiei* (MC), nr. 18114/02, 18.10.2006, CEDO 2006-XII. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-77544>.

161 Hotărâre CtEDO *Fejde c. Suediei*, 29.10.1991, seria A, nr. 212-C. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62258>.

162 Hotărâre CtEDO *Seliwiak c. Poloniei*, nr. 3818/04, 21.07.2009. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93656>.

163 Hotărâre CtEDO *Sibgatullin c. Rusiei*, nr. 32165/02, 23.04.2009. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92316>.

164 Paraschiv C.S., *op. cit.*, p.169.

165 *DCP CSJ din 17.11.2009. Dos. nr.1ra-1023/2009*, pct.6.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

tei de apel va fi lovită de nulitate absolută, urmând a fi casată în recurs cu trimitere spre rejudecare la instanța de apel¹⁶⁶.

Adeverința sau recipisa despre primirea de către partea în proces a citației, cu indicația datei primirii, se restituie instanței de apel. Lipsa adeverinței constituie temei pentru stabilirea altui termen de judecată¹⁶⁷.

„Procedura de citare nu este legal îndeplinită în cazul în care citația se afișează fără a cuprinde mențiuni privind numărul apartamentului din adresa celui citat sau fără a cuprinde mențiuni privind blocul și scara, deși numărul apartamentului este indicat. În aceste cazuri, este indecent cazul de casare (CSJ, decizia nr. 1499, din 21.03.2001)”¹⁶⁸.

În altă speță, judecata în prima instanță a avut loc în lipsa inculpatului, care nu a fost legal citat, deoarece din dovada de îndeplinire a procedurii pentru termenul ședinței a rezultat că acesta a fost citat la adresă din Brăila, fără a se indica numărul imobilului, încalcându-se astfel dispozițiile procesual-penale, care prevăd că adresa celui citat trebuie să cuprindă, în orașe și municipii: localitatea, județul, strada, numărul și apartamentul unde locuiește. Curtea de apel a admis apelul inculpatului, a desființat sentința și a trimis cauza la aceeași instanță spre rejudecare (*CA Galați, Secția penală, decizia nr.409/2002*)¹⁶⁹.

„În jurisprudența națională (*DCP CSJ nr.1re-1284/2008, din 26.12.2008*) s-a arătat că, din motivul citării necorespunzătoare, modalitatea de administrare a probelor în susținerea acuzațiilor înaintate inculpaților poate fi inechitabilă în sensul art. 6 al CEDO”¹⁷⁰.

În cazul în care inculpatul nu a fost citat legal și nu a fost asistat de un avocat în cadrul judecării cauzei în prima instanță, se consideră că fondul cauzei nu a fost rezolvat¹⁷¹.

166 În spețele, *CA Iași, Secția penală, dec. nr.756/2001, CA Pitești, Secția penală, dec. nr.625/2000, CA Brașov, Secția penală, dec. nr.288/2001, CA București, Secția a II-a penală, dec. nr.218/2001*, inculpații se aflau în stare de arest preventiv la data când au fost soluționate apelurile declarate, iar instanțele de apel nu au luat măsuri pentru aducerea inculpaților, ci au procedat la judecarea apelurilor fără ca inculpații să fie prezenți. În aceste condiții, au fost casate hotărârile instanțelor de apel și s-au dispus trimiterea cauzelor spre rejudecarea apelurilor. În același sens, este obligator și prezența la judecarea apelului a inculpatului minor – ex.: *CSJ a României, Secția penală, decizia nr.1039 din 14.03.2000*. (Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 74-75.)

167 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005*, pct.13.

168 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 586.

169 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 130.

170 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 585.

171 *DCP CSJ din 18.07.2018. Dos. nr.1ra-1540/2018*. [Citat 01.05.2019] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11638; și *HP CSJ din 02.07.2007. Dos. nr.4-1re-155/2007*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1, 2008, pag.34.

O singură soluție legală a instanței de apel în aceste cazuri este - casarea sentinței primei instanțe și dispunerea rejudecării de către instanța a cărei hotărâre a fost anulată, în temeiul art. 415 alin. (2) pct. 3) CPP RM.

„Schimbarea de către inculpat a domiciliului în cursul procesului penal impune aducerea acestui fapt la cunoștința organelor judiciare pentru a se dispune citarea la noua adresă. Dacă inculpatul nu își îndeplinește această obligație, el nu mai poate invoca judecarea cauzei în lipsa sa și necitarea la această adresă, întrucât, în acest fel, el s-ar prevala de propria culpă (CA București, Secția a II-a penală, decizia nr.226/1997)¹⁷².

Potrivit art. 238 alin. (3¹) CPP RM, - *Bănuitul, învinuitul sau inculpatul are obligația de a informa, în termen de cel mult 3 zile, organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată despre schimbarea domiciliului. În cadrul audierii, bănuitul, învinuitul sau inculpatul este informat cu privire la această obligație și cu privire la consecințele nerespectării ei. În temeiul acestor norme, într-o cauza penală, judecarea cauzei și pronunțarea sentinței de prima instanță a avut loc în lipsa inculpatului*¹⁷³.

.....
60
.....
Instanței de judecată îi revine obligația de a menționa în hotărâre judecătorească temeiurile care au stat la baza deciziei de examinare a cauzei în lipsa inculpatului și îndeplinirea tuturor cerințelor legale cu citarea inculpatului și asigurarea prezenței acestuia la judecarea cauzei¹⁷⁴.

Constatarea faptului eschivării inculpatului de a se prezenta la proces urmează a fi analizat și de către instanța de apel, cu efectuarea unui control suplimentar pe marginea eschivării inculpatului sau posibilitatea stabilirii locului de aflare a acestuia, ex.: dispunerea aducerii silite, anunțarea în căutare, solicitarea în adresa inspectoratului de poliție privind căutarea inculpatului¹⁷⁵.

În jurisprudența CtEDO s-a stabilit că, „în 2007 reclamantul a fost condamnat în Olanda la patru ani închisoare, iar în 2009 a fost

---

172 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 135.

173 DCP CSJ din 18.07.2018. Dos. nr.1ra-1540/2018, p. 2-3. [Citat 01.05.2019] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11638

174 DCA Bălți din 20.12.2017. Dos. nr.03-1a-1704-29032017. [Citat 24.08.2020] Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7559eb6f-8306-e811-80d7-0050568b4d5b

175 DCA Bălți din 20.12.2017. Dos. nr.03-1a-1704-29032017. [Citat 24.08.2020] Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7559eb6f-8306-e811-80d7-0050568b4d5b

eliberat din închisoare. La scurt timp a fost arestat în Norvegia pentru comiterea altor infracțiuni. În 2010, instanța de apel din Olanda a condamnat reclamantul în contumacie, mărindu-i pedeapsa la opt ani de închisoare. Curtea a stabilit că, refuzul instanței de apel de a avea în vedere măsurile care i-ar fi permis reclamantului să participe la ședința a fost greu de înțeles cu cât condamnarea sa a crescut la opt ani. Curtea a fost de acord cu Guvernul, că arestarea reclamantului în Norvegia fusese o consecință directă a conduitei sale și a recunoscut ca legitime interesele rudelor supraviețuitoare ale victimei și ale societății de a vedea că procedurile penale împotriva reclamantului au ajuns la o concluzie. Totuși, având în vedere locul proeminent pe care îl ocupă dreptul la un proces echitabil, nici prezența reclamantului la ședințe din primă instanță, nici conduita activă a apărării nu au putut compensa lipsa reclamantului în fața celei de-a doua instanță”¹⁷⁶.

Ialanji A. menționează că, „procedura privind anunțarea în căutare este o premisă pentru adoptarea deciziei de judecare a cauzei în lipsa inculpatului, însă, se atestă lipsa reglementării la nivel național a procedurii date și a unui termen după care instanța poate dispune examinarea cauzei în lipsa inculpatului din momentul anunțării acestuia în căutare”¹⁷⁷.

Autorul a propus completarea art. 389 alin. (1) CPP RM cu fraza: „Sentința de condamnare adoptată în lipsa inculpatului conține temerurile de fapt și de drept privind judecarea în lipsă”¹⁷⁸.

Suștinem propunerea făcută, or, dese ori instanțele de judecată nu argumentează în hotărârea judecătorească soluția cu privire la dispunerea judecării cauzei în lipsa inculpatului, și motivarea unei hotărâri se exprimă prin faptul că judecătorul este obligat să indice motivele soluției adoptate.

Or, potrivit jurisprudenței CtEDO, procesul în ansamblu este echitabil dacă acuzatului i s-a permis să atace sentința de condamnare în absența și a avut dreptul de a fi prezent la ședința instanței de apel, deschizând astfel posibilitatea unei noi examinări în fapt și în drept a învinuirii (*Idalov c. Federația Rusă*, din 22.05.2012, §. 171, *Jones c. Regatul Unit*, din 09.09.2003)¹⁷⁹.

176 Ialanji A. *Particularitățile judecării cauzei în lipsa inculpatului*. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2019, p.171-172. [Citat 06.08.2020] Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/55567/arina_alanji_thesis.pdf

177 *Ibidem*, p. 184.

178 *Ibidem*, p. 189.

179 *DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.16g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 334 alin. (2) din Codul de procedură penala*

Trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță după admiterea apelului este posibilă și în situația când judecata în prima instanță a avut loc în lipsa unei părți care, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această imposibilitate¹⁸⁰.

Instanța este obligată să citeze persoanele deținute la locul de deținere, chiar dacă persoana citată execută o pedeapsă în străinătate. Or, potrivit art. 238 alin. (5) CPP RM, - „Deținuții se citează la locul de deținere prin administrația instituției de detenție”¹⁸¹.

Dacă este necesar, instanța de apel poate recunoaște prezența părții obligatorie și ia măsurile corespunzătoare pentru asigurarea prezenței lor. În decizia CSJ a RM pe cauza penală nr.1ra-516/2018 din 22.05.2018, a fost constatat, că „instanța de apel a trecut cu vederea și argumentele avocatului participant în ședința de judecată, O.T., care a solicitat amânarea examinării cauzei din motiv că nu este dovada citării legale a tuturor părților (f.d. 18, vol. II), iar refuzul instanțelor de a verifica argumentele apărării cu privire la citarea necorespunzătoare și de a-i oferi șansa să se prezinte în fața autorităților, ar putea pune problema încălcării prevederilor art. 6 §. 1 din Convenție (hot. CtEDO *Vasiliciuc c. Republica Moldova*, §. 40)”¹⁸².

Participarea apărătorului la judecarea apelului este obligatorie, dacă această o cer interesele justiției. CP CSJ a RM pe cauza penală nr.1ra-376/2005, a explicat că, „fără îndeplinirea citării legale a inculpații și avocatului acesteia, instanța de apel a încălcat dreptul inculpații la apărare și dreptul la un proces echitabil. Art.6 CEDO garantează dreptul învinutului de a participa la examinarea propriei cauze penale”¹⁸³.

---

lă al Republicii Moldova (îndepărtarea inculpatului din sala de judecată), nr.11 din 02.02.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.06.2017, nr.181-189/66.

180 CA Brașov, Secția penală, dec. nr.65/2001 și ale CA București, Secția a II-a penală, dec. nr.825/1998 (Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p.139-140).

181 CA Timișoara, Secția penală, dec. nr.126/2004, instanța de apel a admis apelurile parchetului și ale inculpaților împotriva sentinței penale a instanței de fond, pe care a desființat-o, trimițând cauza spre rejudecare în fond. În motivare s-a reținut că, deși la dosar existau dovezi din care rezultă că inculpații se aflau în executarea unor alte pedepse în Spania, respectiv în Germania, instanța de fond nu i-a citat la aceste locuri de deținere, ci doar la domiciliile din țară. Cum textul legii nu face nici o deosebire după cum locul de deținere este în țară sau în străinătate, instanța avea obligația să citeze inculpații la locul de deținere. (Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 132).

182 *DCP CSJ din 22.05.2018. Dos. nr.1ra-516/2018*, p. 9. [Citat 25.11.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215

183 *DCP CSJ din 14.06.2005. Dos. nr.1ra-376/2005. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, Ediție specială, pag.37.*

Totodată, dreptul inculpatului de a fi apărat de un avocat ales nu este unul absolut [*Meftah și alții c. Franța (MC)*, §. 45¹⁸⁴; *Pakelli c. Germania*, §. 31¹⁸⁵]. În principiu, alegerea de către acuzatul a unui avocat trebuie să fie respectată (*Lagerblom c. Suediei*, §. 54)¹⁸⁶. Instanțele de judecată naționale, în cazurile existenței motivelor suficiente și predominării intereselor justiției, pot să nu țină seama de această alegere (*Meftah și alții c. Franța (MC)*, §. 45; *Croissant c. Germania*, §. 29¹⁸⁷). Caracterul specific al procesului poate justifica ca un avocat specializat să prezinte oral argumentele apărării (*Meftah și alții c. Franței (MC)*, §. 47).

Într-o cauza penală, partea vătămată a declarat recurs ordinar împotriva deciziei instanței de apel, susținând că n-a fost citat legal în ședința instanței de apel și, astfel, a fost în imposibilitate de a participa la judecarea cauzei în instanța de apel. La dosar a fost anexată copia citației expediate părții vătămate pentru ședință, dar nu sânt date privind recepționarea. La fel, nu există alte dovezi, privind citarea părții vătămate în ședința instanței de apel în ziua când s-a judecat apelul. Prin urmare, cauza a fost judecată în apel fără citarea legală a părții vătămate, ceea ce a constituit temei pentru recurs ordinar și casarea deciziei instanței de apel prevăzut de art. 427 alin. (1) pct.5) CPP RM. Din prevederile art. 17 alin. (2) CPP RM rezultă că instanța judecătorească este obligată să asigure participanților la procesul penal deplină exercitare a drepturilor lor procesuale¹⁸⁸. În cazul în care partea vătămată nu a fost citată legal pentru participare la ședința instanței de apel, hotărârea adoptată se va considera nelegală¹⁸⁹.

La numirea și pregătirea ședinței de judecată în instanța de apel, judecătorii trebuie să verifice dacă persoanele, a căror interese se ating, au fost înștiințate despre apelurile depuse și dacă le-au fost remise copiile apelurilor cu explicarea dreptului de a depune o

184 Hotărâre CtEDO *Meftah și alții c. Franța (MC)*, nr. 32911/96, 35237/97 și 34595/97, CEDO 2002-VII. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65195>.

185 Hotărâre CtEDO *Pakelli c. Germania*, nr. 8398/78, 12.12.1981. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73415>.

186 Hotărâre CtEDO *Lagerblom c. Suedia*, nr. 26891/95, 14.01.2003. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60884>.

187 Hotărâre CtEDO *Croissant c. Germaniei*, seria A nr. 237-B, 25.09.1992. [Citat 24.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62292>.

188 *DCP CSJ din 17.02.2009. Dos. nr. 1ra-75/2009*, pct. 4.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

189 *DCP CA a Republicii Moldova din 15.12.1998. Dos. nr. 1r-1115/1998*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 1999, nr. 4, pag. 19.

referință în scris și în termen, care trebuie să corespundă cu termenul stabilit pentru declararea apelului. La această categorie de persoane practica judiciară atribuie persoanele condamnate (achitate), care nu au contestat sentința și apărătorii lor, precum și persoanele în privința cărora hotărârile judecătorești au fost adoptate în lipsă, în temeiul art. 247 alin. 4, 5 CPP al FR¹⁹⁰.

Încălcarea cerinței menționate CtEDO apreciază că o încălcare a dreptului la un proces echitabil în contextul art.6 Convenției (*ECHR, Sevastyanov c. Russia, hot. din 22.04.2010, §. 70-76*)¹⁹¹.

În caz de atragere la răspundere penală a cetățenilor altor state, autorități judiciare ezită uneori să le citeze în statul de origine, unde aceștia s-ar afla în mod legal, deoarece în momentul părăsirii teritoriului Republicii Moldova, nu erau restricționați în libertatea de circulație de careva măsuri preventive, considerând în mod greșit că este suficientă citarea la locul de reședință temporară în Republica Moldova. Or, art. 539 alin. (1) CPP RM prevede că martorul, expertul sau persoana urmărită, în cazul în care nu este dată în căutare, aflați peste hotarele Republicii Moldova, pot fi citați de către organul de urmărire penală pentru executarea anumitor acțiuni procesuale pe teritoriul Republicii Moldova. În acest caz, citația nu poate conține somații de aducere forțată în fața organului de drept¹⁹².

„În cauza CtEDO *Hermi c. Italiei (18.10.2006, nr.18114/02, §. 90)*, Marea Cameră, examinând materialele cauzei, a considerat că, reclamantul cunoștea limba italiană suficient pentru a înțelege ce era scris în avizul, care îl informa despre data la care va avea loc audierea în fața Curții de Apel. ... Mai mult decât atât, ... la epoca procesului său în apel reclamantul a locuit în Italia cel puțin zece ani, iar în timpul unei arestări în anul 1999 el a fost în stare să dea carabinierilor pre-

190 Головки Л.В., *op. cit.*, c. 1099.

191 Hotărâre CtEDO *Sevastyanov c. Russia*, cererea nr. 37024/02, din 22.04.2010. [Citat 24.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98327>

192 CPL CSJ RM în dec. din 22.05.2018 a constatat, că „atât organul de urmărire penală, cât și instanțele de fond, eronat au conchis, că T.G., fiind cetățeanul altui stat, a fost legal citat pe adresa temporară în xxx, și că alte date în privința aflării acestuia nu sunt cunoscute, or, la dosar este anexată copia pașaportului cetățeanului Republicii Italia, T.G., de unde rezultă că ultimul s-a născut în xxx și își are reședința în xxx xxx (f.d.135, vol. I)”. (*DCPL CSJ din 22.05.2018. Dos. nr.1ra-516/2018*, p. 9. [Citat 25.11.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215) sau CPL CSJ RM în dec. din 15.05.2018 a constatat că, „judecarea cauzei în instanța de apel a avut loc în lipsa inculpatului D.A., care deși legal citat, fapt confirmat prin avizele de recepție anexate la materialele dosarului (f.d. 244, 250, 256 vol. I), din motive necunoscute instanței nu s-a prezentat la șe-

cizări în ce privește faptele de care era acuzat. Aceste elemente erau suficiente pentru a face ca autoritățile judiciare naționale să creadă că reclamantul era în măsură să înțeleagă semnificația avizului, care îl informa despre data audierii, și că deci, nici o traducere sau interpretare a acestui aviz nu era necesară. De altfel, Curtea notează, de asemenea, că interesatul nu a informat autoritățile penitenciare că eventual nu ar putea înțelege documentul litigios”¹⁹³.

„Persoanele care au avut calitatea de părți la judecata în primă instanță, dar care nu au declarat apel și care nu sunt vizate de declarația de apel nu mai sunt părți în această fază procesuală. Drept consecință, necitarea părții civile în apelul declarat de inculpat doar cu privire la soluționarea acțiunii penale nu reprezintă o încălcare a dispozițiilor legale”¹⁹⁴.

O altă chestiune a apărut într-o speță în instanța de apel cu privire la succesorul părții vătămate, soluționarea căreia a ajuns și la Curtea Constituțională¹⁹⁵.

2.5 Verificarea legalității constituirii completului de judecată

„După verificarea prezenței părților, pe cauza ce urmează a fi judecată, se anunță numele și prenumele judecătorilor din completul de judecată, ale procurorului, ale grefierului, precum și ale interpretului și traducătorului dacă aceștia participă, ale apărătorului și precizează dacă nu au fost formulate cereri de recuzare. După aceasta, președintele ședinței verifică dacă părțile prezente au făcut alte cereri

dințele stabilite, astfel instanța dispunând examinarea cauzei în lipsa acestuia. Totodată, s-a reiterat că, citarea în procesul penal constituie acțiunea procedurală prin care instanța de judecată asigură prezentarea unei persoane în fața sa pentru desfășurarea normală a procesului penal, iar potrivit art.238 alin. (7) CPP RM, citarea persoanelor de peste hotare se efectuează în condițiile prevederilor tratatelor de asistență juridică în materiile penale, în cazul dat fiind aplicabile prevederile Tratatului nr. 1993 din 13.12.1993 între Republica Moldova și Ucraina, privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală, fapt neglijat de către instanța de apel.” (DCPL CSJ din 15.05.2018. Dos.nr.1ra-745/2018, p. 15. [Citat 25.11.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11090)

193 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 879.

194 CA București, Secția I penală, dec. nr.166/1997, și CSJ a României, Secția penală, dec. nr.658/2002, Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op.cit.*, p. 46.

195 HCC privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 77, 81 și 315 din Codul de procedură penală (omisiunea includerii soțului ca succesor al părții vătămate sau al părții civile) (sesizarea nr. 151g/2020), nr. 12 din 06.04.2021. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.100-103/58 din 16.04.2021.

sau demersuri și asupra lor instanța de apel emite o încheiere” (art. 413 alin. (2) CPP RM). La această etapă rolul părții în proces constă în verificarea legalității constituirii completului de judecată.

În conformitate cu art. 6 §. 1 CEDO, instanța trebuie să fie „*instituită de lege*”¹⁹⁶. Această expresie reflectă principiul statului de drept (*Jorgic c. Germania*, §. 64¹⁹⁷; *Richert c. Polonia*, §. 41¹⁹⁸) și se referă atât la temeiul legal al existenței „*instanței*”, cât și la respectarea de către instanță a normelor de activitate (*Gorguiladze c. Georgia*, §. 68¹⁹⁹) și compunerea completului de judecată în fiecare cauză (*Posokhov c. Rusia*, §. 39²⁰⁰; *Fatullayev c. Azerbaidjanului*, §144²⁰¹; *Kontalexis c. Grecia*, §. 42²⁰²). Astfel, instanță de judecată care nu are competența de a examina cauza în conformitate cu normele dreptul național nu este „*instituită de lege*” în sensul art. 6 §. 1 CEDO. Or, în temeiul art. 412 alin.(1) în coroborare cu prevederile art. 344 CPP RM cauza penală parvenită în instanță de apel se repartizează, în termen de o zi, judecătorului sau completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul programului informațional automatizat de gestionare a dosarelor. Extrasul din programul informațional automatizat sau încheierea președintelui instanței de judecată cu privire la repartizarea aleatorie a cauzei se anexează la dosar. Adică, pe lângă desemnarea judecătorului raportor, în același mod se desemnează completul de judecată, sau complete de judecată se formează prin emiterea la începutul anului de către președintele instanței de judecată a ordinului respectiv.

Anterior însă, repartizarea cauzelor era efectuată de către președintele instanței de judecată prin aplicarea rezoluției²⁰³.

196 HCC pentru interpretarea prevederilor articolelor 116 alin.(2) și (4) și 136 alin.(1) din Constituție (extinderea mandatului unor judecători până la numirea succesorilor) (Sesizarea nr.15b/2016), nr.12 din 12.05.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.416-422/100 din 02.12.2016.

197 Hotărâre CtEDO din 12.07.2007. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81609>

198 Hotărâre CtEDO din 25.10.2011. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107165>

199 Hotărâre CtEDO din 20.10.2009. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-95161>

200 Hotărâre CtEDO din 04.03.2003. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65527>

201 Hotărâre CtEDO din 22.04.2010. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-98401>

202 Hotărâre CtEDO din 31.05.2011. [Citat 25.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104951>

203 În speță, au fost încălcate și prevederile art. 344 CPP, care stabilește că cauza parvenită în instanță, în termen de 3 zile, se repartizează judecătorului sau, după caz,

Apelurile împotriva hotărârilor judecătorești în cauzele penale se judecă de către instanțele respective în complet format din 3 judecători (art. 30 alin. (5) CPP RM), care trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei (art. 31 alin. (1) CPP RM). Din sensul prevederilor art. 31 alin. (2)-(3) CPP RM rezultă că, în cazul în care unul din aceștia nu poate participa în continuare la judecarea cauzei de motivele prevăzute de lege, acest judecător este înlocuit de un alt judecător, printr-o încheiere motivată, emisă de președintele Curții de Apel, iar cauza se judecă în continuare. Este important și prezența în materialele cauzei a unui act ce confirmă numirea/înlocuirea judecătorului.

La judecarea unei cauze penale în ordinea de apel a participat un judecător din Colegiul civil și de contencios administrative fără ca președintele Curții de Apel să dispună antrenarea acestuia la judecarea cauzei. Ca rezultat, decizia instanței de apel a fost casată.²⁰⁴

Modificarea completului de judecată trebuie să corespundă criteriilor prescrise în art. 31 alin. (3) CPP RM și Regulamentului privind modul de constituire a completelor de judecată și schimbarea membrilor acestora. Altfel, intervin consecințele de la art. 251 alin.(2) și (3) CPP RM²⁰⁵.

În cauza *Škaro c. Croația*, din 06.12.2016, §. 23 și 24, CtEDO a evidențiat unele principii care trebuie respectate în materia schimbării completelor de judecată. S-a menționat că, „un aspect important al unui proces penal echitabil este posibilitatea pe care o are inculpatul de a fi confruntat cu martorii în prezența judecătorului care se pronunță, în cele din urmă, asupra cauzei. Principiul nemijlocirii reprezintă o garanție importantă în procesul penal în cadrul căruia observațiile făcute de instanță cu privire la comportamentul și credibilitatea

completului de judecată de către președintele sau vicepreședintele instanței, prin rezoluție. Concomitent cu repartizarea cauzei completului de judecată, președintele sau vicepreședintele instanței, dispune care din judecătorii completului va prezida ședința de judecată. Instanța de apel, prin rezoluția, a desemnat doar judecătorul raportor, dar nu și completul de judecată și președintele de ședință, încălcând principiile de repartizare a cauzei parvenite pentru judecare. (*DCP CSJ din 08.02.2011. Dos. nr.1ra-15/2011*, pct.7.1. [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

204 *DCP CSJ din 19.02.2008. Dos. nr.1ra-223/2008*, pct.7. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

205 În speță, potrivit fișei de repartizare și încheierii președintelui instanței din 25.06.2019, judecarea cauzei a fost începută de completul format din judecătorii G.V., E.D. și I.D. Ulterior, prin încheierea președintelui instanței a fost modificat acest complet, judecarea cauzei fiind finisată de judecătorii G.V., T.B. și I.D. Însă, temeiurile invocate în încheierea respectivă nu corespund criteriilor prescrise

unui martor pot avea consecințe importante pentru inculpat. Potrivit principiului nemijlocirii, într-un proces penal hotărârea trebuie luată de judecătorii care au fost prezenți la procedură și la procesul de administrare a probelor. Totuși, pot apărea factori administrativi sau procedurali foarte evidenți care să facă imposibilă participarea în continuare a unui judecător într-un proces. De asemenea, pot fi luate măsuri pentru a se asigura că judecătorii care continuă să judece cauza au înțeles în mod corespunzător probele și argumentele, de exemplu, prin asigurarea disponibilității în formă scrisă a declarațiilor, în cazul în care credibilitatea martorilor în discuție nu este pusă la îndoială, sau prin noi ascultări ale argumentelor relevante sau ale martorilor importanți înaintea completului nou-format²⁰⁶.

„Norma din art. 31 alin.(3) CPP RM nu asigură posibilitatea de a contesta orice schimbare intervenită în componența completului de judecată, însă, nerespectarea exigențelor referitoare la compunerea completului de judecată reprezintă o problemă de drept care poate să stea la baza unei cereri de apel, potrivit art. 400 CPP RM, și a unei cereri de recurs, potrivit art. 427 alin. (1) pct.2) CPP RM²⁰⁷.

Potrivit speței, din materialele dosarului penal, la 20.10.2003, prin decizia președintelui Judecătoriei Cahul a fost format completul de judecată pentru judecarea cauzei penale privind învinuirea lui C.Iu., președinte al căruia a fost desemnat judecătorul, G.V. La 27.11.2003 cauza este pusă pe rol, iar la 27.11.2003, 12.01.2004 și 13.01.2004 au loc ședințele de judecată respective, în procesul cărora au fost audiați amănunțit inculpatul și D.R. - unul din martorii acuzării, completul de judecată adresându-le mai multe întrebări în vederea elucidării circumstanțelor cauzei. Ulterior, judecătorul G.V. a fost transferată ca judecător în Curtea de Apel Cahul, iar în Judecătoria Cahul a fost format un nou complet, care a judecat cauza penală și a pronunțat sentința nominalizată. La judecarea apelurilor declarate de avocat și inculpat, judecător raportor a fost desemnată G.V., care a participat la judecarea

---

în art. 31 alin. (3) CPP și pct. 14 din Regulamentul privind modul de constituire a completelor de judecată și schimbarea membrilor acestora. ... Împrejurările expuse atestă în mod lucid că instanțele de fond și de apel nu au judecat cauza penală în condițiile legii, deoarece instanța nu a fost compusă potrivit legii. (DCP CSJ din 21.07.2020. Dos. nr.1ra-1395/2020, pct.9 lit.f). [Citat 24.08.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16444

206 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 31 alin.(3) din CPP, nr.71 din 14.05.2019, pct.20. În: Monitorul Oficial al RM, nr.230-237/159 din 19.07.2019.

207 DCC nr.71 din 14.05.2019, pct. 25.

apelurilor menționate, iar la data de 07.04.2005, Colegiul penal a pronunțat decizia de menținere a sentinței instanței de fond. Astfel fiind încălcate cerințele art.art. 33 și 34 CPP RM, ceea ce a servit ca temei pentru admiterea recursului în anulare și casarea deciziilor instanței de recurs ordinar și instanței de apel cu remiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel²⁰⁸.

Modificarea completului de judecători trebuie să corespundă cerințelor legii și să regăsească reflecție în materialele dosarului²⁰⁹.

Judecătorul nu poate participa la judecarea cauzei și urmează a fi recuzat dacă se constată circumstanțele prevăzute în art. 33 alin. (2) – (3) CPP RM, deoarece în aceste cazuri judecătorul se află în situație de incompatibilitate. Aceleași reguli se aplică și în cazul dispunerii unei noi rejudecări a cauzei în ordine de apel. Altfel, deciziile instanțelor de apel pot fi casate²¹⁰.

Judecătorul nu poate participa la judecarea cauzei penale atât în prima instanță, cât și în instanța de apel sau recurs, dacă a mai luat parte în calitate de judecător la examinarea aceleiași cauze în prima

208 HP CSJ din 19.12.2005. Dos.nr.4-1re-113/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

209 Într-o speță, instanța de recurs a constatat că, „[p]e parcursul cercetării judecătorești în instanța de apel nejustificat a fost modificat completul de judecători, iar corectările efectuate în procesul-verbal din 12.11.2009 urmau a fi corectate în temeiul art.249 CPP, cu pronunțarea unei încheieri motivate. În materialele cauzei date lipsește încheierea motivată privind schimbarea judecătorilor. Astfel, conform proceselor-verbale din 05.03.2009 și din 12.03.2009 participă judecătorii – X.U., D.R. și D.P., iar apoi în ședința de judecată din 11.06.2009 și din 18.06.2009 participă judecătorii – D.P., D.R. și Iu. I., iar la data de 10.09.2009 conform procesului-verbal al ședinței de judecată participă judecătorii – D.P., T.M. și Iu.I. (...) În atare situație, instanța de recurs consideră că a fost încălcat flagrant art.6 §1 din CEDO „Dreptul la un proces echitabil”, care stipulează că – orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil a cauzei sale de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî, fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.” (DCP CSJ din 25.01.2011. Dos. nr.1ra-2/2011, pct.11. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php)

210 În speță, sub președinția unui judecător a fost pronunțată încheierea cu privire la înlocuirea în privința învinutului a măsurii preventive în cadrul urmăririi penale. Totodată, același judecător a judecat cauza penală în fond. (DCP CSJ din 02.11.2004. Dos. nr.1r/a-767/2004. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.3, pag.19.); În alt caz, judecătorul A.R. a participat la examinarea recursului bănuitului P.V. prin care acesta a contestat legalitatea mandatului de arest, eliberat în privința lui, pronunțându-se

instanță, în instanța de apel sau de recurs²¹¹.

În hotărârea CtEDO, *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July c. Franței din 22.10.2007*, §. 76, Curtea s-a referit la cauza *Kyprianou c. Ciprului din 15.12.2005*, §. 119, a menționat că imparțialitatea personală a judecătorului trebuie să fie presupusă până când nu se dovedește contrariul. În speță, unul din reclamanți afirma că, cei doi judecători în cauză a CA de la Paris s-au simțit personal vizați și erau imparțiali. Curtea Europeană nu a împărtășit acest punct de vedere. În opinia CtEDO, cele două cauze erau legate între ele, însă, circumstanțele de fapt erau diferite cât și inculpații fiind diferiți. Curtea Europeană a constatat că, hotărârile adoptate pe cauză în privința primilor doi reclamanți nu conțineau careva concluzii despre vinovăția celui de-al treilea reclamant. Totodată, în hotărârea celui de-al treilea reclamant, CA de la Paris a făcut referire la hotărârea adoptată anterior în privința celor primelor doi reclamanți, în partea cu privire la caracterul defăimător al fragmentelor contestate. Însă, chestiunea vinovăției celui de-al treilea reclamant nu era bazată pe hotărârea adoptată anterior și nu s-a răsfrâns asupra acestuia. Aflarea în componența a doi judecători, care au adoptat hotărârile contestate, nu putea să afecteze imparțialitatea obiectivă a instanței. Cu privire la chestiunea de imparțialitate, care s-a examinat separat pentru fiecare cauză, CtEDO a constatat cu toate că este legătură între cauze, nu există careva probe sau temeuri de a considera că, judecătorii erau legați cu rezultatele aprecierii sale efectuate în prima cauză, și a constatat lipsa încălcărilor²¹².

Mai mult ca atât, după cum subliniază și jurisprudența CtEDO, judecătorii trebuie nu numai să îndeplinească criteriile obiective de imparțialitate, ci să fie și percepuți ca fiind imparțiali, miza este încrederea pe care instanțele trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică. O instanță de judecată trebuie să reafirme încrederea publicului în integritatea corpului judiciar. Percepția de imparțialitate se măsoară prin standardul observatorului rezonabil. Instanța trebuie

---

astfel asupra acestui caz. Totodată, judecătorul A.R. a participat la judecarea apelului procurorului depus împotriva sentinței în cauza penală privind pe P.V. și S.V. (*DCP CSJ din 01.02.2005. Dos. nr.1ra-26/2005*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.11, pag.12.).

211 *DCP CSJ din 23.09.2003. Dos. nr.4-ra-5/2003; DCP CSJ din 18.11.2002. Dos. nr.4-1r/a-15/2002; și DCP CSJ din 10.10.2000. Dos. nr.1ca-108/2000*. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

212 Hotărâre CtEDO *Lindon, Otchakovsky-Laurens și July c. Franța*, din 22.10.2007, nr.21279/02, 36448/02 [MC]. [Citat 20.04.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-82847>

să fie imparțială și din punct de vedere obiectiv, adică trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în această privință (*Gregory c. Marea Britanie, CtEDO, (1997) 25 EHRR 577*). Ceea ce este în joc, e încrederea pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o inspire populației (*Castillo Algar c. Spania, CtEDO, (1998) 30 EHRR 827*)²¹³.

Prin decizia din 10.04.2018, CP CSJ RM a constatat că, președintele CA Chișinău, la 02.04.2018, a adresat Curții o cerere de strămutare a cauzei penale în privința inculpatului în altă instanță egală în grad, pentru examinarea apelului declarat de procuror, în vederea excluderii suspiciunilor cu privire la imparțialitatea judecătorilor CA Chișinău, pe motiv că în această instanță activează ruda învinutului. În asemenea împrejurări, CP CSJ RM a considerat relevante împrejurările care generează temeiul strămutării cauzei la o altă instanță egală în grad, întru asigurarea criteriilor obiective de imparțialitate a judecătorilor la judecarea apelului declarat de procuror împotriva sentinței, a încrederii justițiabililor în actul de justiție, întru evitarea tuturor suspiciunilor și pentru obținerea soluționării obiective, rapide și complete a cauzei, în temeiul prevederilor art. 46 CPP RM²¹⁴.

Constituie încălcarea prevederilor art. 33 CPP RM la compunerea instanței faptul participării aceluiași judecător și la adoptarea unei altei decizii ce nu se conciliază²¹⁵.

Dacă parte în proces consideră că sunt temeiuri de recuzare a judecătorilor, chiar dacă judecătorii singuri nu s-au abținut, atunci trebuie să înainteze cereri de recuzare cu prezentarea motivelor și argumentelor respective, bazându-se și pe materialele cauzei penale și/

213 DCP CSJ din 03.05.2019. Dos. nr.1cs-13/19. [Citat 04.05.2019] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13396

214 DCP CSJ din 10.04.2018. Dos. nr.1cs-39/18. [Citat 04.05.2019] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10698

215 În speță CACahul, cauza penală privind acuzarea lui A.P. a fost transmisă spre examinare în ordine de apel completului de judecători format din: G.E.- președintele completului de judecată, N.B.- judecător raportor și V.M. - membru al colegiului. În legătură cu faptul că judecătorii G.E. și N.B. au participat anterior la examinarea în ordine de apel a cauzei civile la cererea de chemare în judecată asociatului S.R.L."T-3" - P.S. împotriva lui C.D. privind excluderea asociatului din lista fondatorilor, conform art.34 alin.(1) CPP RM, aceștia au făcut declarație de abținere, motivând că aceste cauze sunt în strânsă legătură deoarece A.P. este reprezentant al asociatului P.S. Abținerea a fost admisă. Prin încheierea Președintelui CA Cahul cauza penală a fost transmisă spre examinare completului de judecători format din: G.V.- președintele completului de judecată, V.M. - judecător raportor și T.D. - membru al colegiului. Partea vătămată C.D. și reprezentantul părții civile S.R.L."T-3", T.V.,

sau pe materialele noi sau suplimentare²¹⁶.

Dacă din materialele cauzei penale rezultă că judecătorii anterior au examinat în ordine de apel alte cauze ce au tangențe, la fel urmează a fi înaintate recuzări judecătorilor în temeiul art.33 alin.(2) pct.6) CPP RM²¹⁷.

De asemenea, sunt relevante explicațiile la pct. 21.1. al HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, în care se menționează că, „dacă după judecarea apelului declarat de o persoană parvine alt apel declarat de altă persoană, instanța de apel în alt complet de judecători este obligată să-l judece și pe acesta potrivit ordinii generale.”

Examinarea separată în diferite complete de judecată din cadrul instanței de apel, a apelurilor declarate de partea apărării și partea acuzării, nu contravine legii și nu afectează dreptul la un proces echitabil în sensul art. 6 CEDO²¹⁸.

Este inadmisibilă recuzarea anticipată a unui judecător, cât și a tuturor judecătorilor instanței, până a fi format completul de judecată

în baza art. 33-35 CPP RM au declarat cerere de recuzare judecătorului V.M., deoarece anterior a participat la examinarea recursului declarat de C.D. și T.V. împotriva încheierii privind restituirea cererii de chemare în judecată a S.R.L. ”T-3” împotriva lui P.S., cauză ce este în legătură și dependență directă cu cauza penală în privința lui A.P. Prin încheierea CA Cahul a fost respinsă ca neîntemeiată cererea de recuzare a judecătorului V.M., motivând soluția că judecătorul V.M. nu s-a expus în hotărârile anterioare asupra vinovăției inculpatului A.P. ... În speța dată s-au adoptat două încheieri asupra incompatibilității judecătorilor care nu se conciliază. Instanța de recurs a considerat că este o eroare esențială de drept și a casat decizia CACahul cu dispunerea rejudecării cauzei în instanța de apel în alt complet de judecată (DCP CSJ din 30.09.2014. Dos. nr1ra-1221/2014, p. 4-6. [Citat 05.05.2019] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3003)

216 Conform materialelor cauzei, judecătorii CA Cahul- G.V. și I.D. au examinat în ordine de recurs plângerea inculpatului depusă în temeiul art. 313 CPP RM, în cauza penală de pe rol, adoptând și decizia. În rezultat, demersul procurorului privind recuzarea judecătorilor a fost admis. (DCP CSJ din 31.07.2018. Dos. nr.1ac-24/2018. [Citat 01.05.2019] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11553)

217 DCP CSJ din 22.04.2014. Dos. nr.1ac-28/2014. [Citat 01.05.2019] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1937

218 În speță, prin sentința Judecătoriei Centru, mun.Chișinău din 25.02.2010, C.I. a fost condamnat pentru comiterea infracțiunii incriminate cu stabilirea pedepsei. Sentința a fost atacată cu apel de avocatul V.A. în interesele inculpatului C.I., care a solicitat casarea sentinței, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei hotărâri de achitare. Prin DCA Chișinău din 24.11.2010, a fost respins, ca nefondat, apelul declarat de avocatul cu menținerea sentinței atacate. Decizia a fost atacată cu recurs ordinar de către avocatul V.A., și prin DCP CSJ din 18.05.2011, s-a decis inadmisibilitatea recursului ordinar declarat, ca fiind vădit neîntemeiat. La 19.12.2010, procurorul P.L. a declarat apel împotriva sentinței Judecătoriei Centru, mun. Chișinău din 25.02.2010, solicitând casarea sentinței și pronunțarea unei noi

care va judeca cauza penală²¹⁹.

Depunerea unei cereri de recuzare împiedică instanța să se pronunțe pe fondul cauzei, fiind obligatorie soluționarea în prealabil a cererii de către un alt complet de judecată din care nu face parte cel recuzat, în caz contrar, hotărârea pronunțată de judecătorul ce face obiectul cererii de recuzare este lovită de nulitate absolută²²⁰.

Încheierea prin care a fost respinsă cererea de recuzare poate fi atacată numai odată cu fondul, nefiind prevăzută o cale de atac separată. Ca urmare, apelul sau recursul declarat împotriva acestei încheieri mai înainte ca instanța să se pronunțe asupra fondului și separat de fond este inadmisibil. Aceleași interpretări putem aplica și la prevederile art. 35 alin.(3) în coroborare cu art. 400 alin. (2)-(3) CPP RM.

În opinia lui Udrouiu M., trebuie de reținut că, „deși CtEDO nu prevede o interdicție de modificare a componenței completului de judecată, totuși stabilește că, în vederea respectării dreptului la un proces echitabil, probele esențiale în acuzare, declarațiile martorilor, care sunt contestate de către partea apărării sau declarațiile inculpaților, alte probe importante, să fie administrate nemijlocit de către judecătorii care procedează la judecarea cauzei în primă instanță sau în instanța de apel cu pronunțarea hotărârii în cauză”.²²¹

hotărâri prin care C.I. să fie condamnat la o pedeapsă sub formă de detențiune pe viață. Prin DCA Chișinău din 10.08.2011, a fost respins, ca nefondat, apelul procurorului P.L., cu menținerea sentinței atacate. Decizia data a fost atacată cu recurs ordinar de către procurorul. În urma judecării recursului ordinar, instanța de recurs a menționat că, în speță, instanța de apel, în diferite complete de judecată a examinat separat apelurile declarate de partea apărării și partea acuzării, fapt ce nu contravine legii și nu afectează dreptul la un proces echitabil în sensul art.6 CEDO. (DCP CSJ din 06.03.2012. Dos. nr.1ra-215/2012, pct.10.3. Arhiva CSJ RM [Citat 24.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/)

219 DCP CSJ din 03.06.2014. Dos. nr.1ac-43/2014. [Citat 01.05.2019] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2172

220 În speță, inculpatul, cu ocazia exercitării dreptului la ultimul cuvânt, a declarat că recuză completul de judecată. Această cerere nu a fost luată în considerare de către prima instanță, care nu a înaintat-o conform procedurii legale președintelui instanței spre soluționare, ci a procedat la soluționarea cauzei, pronunțând condamnarea inculpatului. Sentința primei instanțe a fost apelată de către parchet și de către inculpat, iar instanța de apel a constatat că, procedând la judecarea cauzei fără a fi soluționată cererea de recuzare ce o privea, prima instanță a pronunțat o hotărâre nelegală. Având în vedere că nu se poate considera că instanța a fost legal compusă, întrucât nu se poate stabili dacă judecătorul primei instanțe se afla sau nu într-un caz de incompatibilitate, instanța de apel a desființat hotărârea apelată și a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță (CA Alba Iulia, dec. nr.22/2004). Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 146.

221 Udrouiu M., *op. cit.*, p. 395-396.

Prin urmare, o modificare adusă compunerii instanței de judecată ulterior audierii unui martor important ar trebui să determine în mod normal o nouă audiere a martorului respectiv (*CtEDO, hot. din 18.03.2014, în cauza Beraru c. României, nr.40107/04, §. 64-68*).²²²

„Având în vedere mizele mari ale procedurii penale, aceleași considerații se aplică și în ceea ce privește audierea directă a inculpatului însuși de către judecătorul care pronunță hotărârea în cauză. (...) Curtea consideră că disponibilitatea transcrierilor declarațiilor nu poate compensa atingerea adusă principiului nemijlocirii administrării probelor (*CtEDO, hot. din 2.12.2014, în cauza Cutean c. României, §. 60-73*”²²³)²²⁴.

2.6 Verificarea erorilor materiale și traducerea sentinței

O altă problemă poate fi legată de lipsa traducerii sentinței în limba de stat sau a unor erori materiale în conținutul sentinței²²⁵.

În conformitate cu pct. 12.6-12.7 a HP CSJ a RM, nr. 22 din 12.12.2005, „după expirarea termenului stabilit pentru declararea apelului, instanța de fond care a pronunțat sentința în termen de 5 zile va trimite în instanța de apel dosarul penal împreună cu apelul și copiile acestuia după numărul de participanți la proces. La dosar urmează a se anexa recipisa despre înmânarea copiei sentinței inculpatului, în

222 Hotărârea CtEDO *Beraru c. România*, din 18.03.2014, nr. 40107/04, §. 64-68. [Citat 24.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-176203>

223 Hotărârea CtEDO *Cutean c. România*, cererea nr.53150/12, din 02.12.2014, §. 60-73. [Citat 24.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-148277>

224 Udriou M., *op. cit.*, p. 396.

225 În cauza pe rol la CA Cahul, nr.05-1a-1159-25082015, s-a constatat că, la 17.07.2015 prima instanță a pronunțat o sentință de condamnare a inculpatului D.V. în comiterea infracțiunii prevăzute de art.151 alin.(4) CP RM. În sentința instanței de fond, a Judecătoriei Ceadâr-Lunga din 17.07.2015, redactată în limba rusă (vol.4, f.d.19), în partea descriptivă, pe a doua pagină a sentinței, în al doilea aliniat, fiind indicat că, la faza urmării penale acțiunile inculpatului au fost calificate conform art.151 alin.(1) CP RM. În sentință, vol.4, f.d.24, au fost redactate din greșală declarațiile martorilor C.M., M.I. și C.V., care, reieșind din conținutul declarațiilor lor, precum și din lista probelor anexată atât de către procuror, cât și de către avocat, dar și din procesul-verbal al ședinței, rezulta că persoanele numite nu au fost audiate în cadrul ședinței de judecată, și declarațiile lor au fost fixate din greșeală, fapt care trebuie să fie corectat de instanța care a întocmit sentința. Astfel, procurorul, în temeiul art.16 alin.(3), art.249 alin.(1) CPP RM, pct.12.7 din HP CSJ a RM, nr.22 din 12.12.2005, a reținut erori materiale și evidente în cuprinsul sentinței instanței de fond, și anume, la pag.2 și 11-12 din sentință, precum și faptul că în dosar lipsea sentința tradusă în limba de stat, a înaintat un demers privind ridicarea dosarului penal de pe rol a instanței de apel și remiterea acestuia în adresa primei instanței pentru corectarea erorilor materiale și lacunelor strecurate. (*Dos. nr.1-91/14*. Arhiva Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga.)

limba pe care o cunoaște, înscrisurile privind informarea părților despre redactarea sentinței, precum și alte acte după necesitate. Dacă în instanța de apel se vor depista obiecții neexaminată la procesul-verbal al ședinței de judecată (art. 336 CPP) ori se va constata lipsa copiilor apelurilor după numărul de părți la proces, ori, după necesitate, traducerea lor în altă limbă, instanța de apel va trimite dosarul în instanța de fond pentru lichidarea lacunelor”²²⁶.

„Potrivit cauzei Kamasinski c. Austriei (19.12.1989, nr. 9783/82, §. 74, 79, 83, 85), CtEDO a precizat că, față de obiecțiunea reclamantului în ceea ce privește faptul că nu a primit o traducere în limba engleză a hotărârii pronunțate, ci numai dispozitivul, nu și motivarea, absența unei traduceri scrise a hotărârii judecătorești nu reprezintă, în sine, o încălcare a art. 6 §. 3 lit.e) CEDO, cu atât mai mult cu cât reclamantului i-au fost prezentate oral acestea și, în plus, el a introdus un exhaustiv recurs, atacând hotărârea pronunțată în principalele sale aspecte de fond și de procedură”²²⁷.

Conform hotărârii abrogate a Plenului CSJ a RM, nr. 12 din 09.04.1999, „Cu privire la respectarea legislației despre utilizarea limbii în procedura judiciară”, pct.9 stipula expres că, „în cazul în care hotărârile, sentințele, deciziile în cauzele examinate au fost date într-o altă limbă decât cea de stat și acestea nu au fost anexate la dosar în limba de stat, instanța ierarhic superioară va remite cauza instanței respective pentru înlăturarea încălcărilor comise”²²⁸.

„Conform practicii judiciare, procurorii sau avocații depun în instanța de judecată apeluri și recursuri în limba în care a fost pronunțată hotărârea, asigurând traducerea acestora în limba pe care o posedă participanții la proces. Concomitent procurorul sau avocatul au dreptul de a prezenta în instanță memorii sau rezumate de concluzii scrise în limba în care s-a desfășurat procedura judiciară sau într-o altă limbă pe care o posedă. În ultimul caz ele trebuie să fie însoțite și de texte traduse în limba în care s-a desfășurat procedura judiciară, semnate de procuror sau avocat. Instanța de fond asigură traducerea apelurilor, recursurilor prezentate de ceilalți participanți la proces în limba în care au fost întocmite sentințele, deciziile sau încheierile atacate”²²⁹.

226 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.12.6-12.7

227 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 73-74.

228 HP CSJ cu privire la respectarea legislației despre utilizarea limbii în procedura judiciară, nr.12, din 09.04.1999. În: Culegere de hotărâri explicative, Chișinău, 2002, pag.14. Abrogată prin HP CSJ din 04.12.2017, nr.38. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, N°12, 2017, pag.24.

229 *Ibidem*, pct.10.

Cu toate că HP CSJ a RM prezentată mai sus a fost abrogată, cerințele menționate cu privire la traducerea sentinței în limba de stat și a cererilor de apel în limba de stat și în limba pe care o posedă participanții la proces sânt actuale și urmează a fi respectate de către instanțele de judecată, procurorii, dar și de către alți participanți la proces.

2.7 Verificarea datelor de identitate a inculpatului

Nu este mai puțin importantă și activitatea părților privind verificarea datelor de identitate a inculpatului, indicarea corectă a numelui în hotărârile judecătorești, prezența datelor despre antecedente penale etc.

Spre ex., pe cauza penală nr.05-1a-154-03022016, procurorul participant în instanța de apel, în urma verificării suplimentare a datelor privind antecedentele penale a inculpatului, a stabilit că ultimul anterior a comis o altă infracțiune pentru care a fost condamnat, pedeapsa nefiind executată. Ca rezultat al prezentării hotărârilor judecătorești respective, CA Cahul la 26.04.2016 a pronunțat o decizie prin care a fost casată sentința de încetare a procesului penal, în temeiul art. 55 CP RM și a fost pronunțată o sentință nou de condamnare cu stabilirea pedepsei penale, inclusiv prin prisma prevederilor art. 84 alin. (4) CP RM²³⁰.

La fel, prezintă importanță existența datelor întemeiate cu privire la antecedentele penale²³¹.

În cauza penală nr. 1-7/2016, pe rol la CA Cahul cu nr. 05-1a-471-14042017, data de naștere a inculpatului S.N. în diferite acte procesuale se indica diferit 19 *octombrie* 1983 și 19 *decembrie* 1983. Această eroare nu a fost înlăturată în nici o instanță pe parcursul judecării cauzei în fond și în căile ordinare și extraordinare de atac în perioada anilor 2007 – 2015. Doar în urma rejudecării cauzei, în temeiul art. 559¹ CPP RM, în ordine de apel, procurorul a solicitat de

230 *DCA Cahul din 26.04.2016. Dos. nr.05-1a-154-03022016.* [Citat 18.11.2016] Disponibil: http://cach.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=Flenchea+Dumitru+Andrei+art.+361+alin.+%282%29+lit.+b%29+CP+RM&tip_dosar=

231 Într-o cauza CP CSJ, s-a precizat că, la examinarea cauzelor penale în ordine de apel este necesar de verificat minuțios respectarea de către instanțele inferioare a cerințelor legii la aplicarea pedepselor. Conform legii, instanțele de judecată nu sânt în drept să aplice condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei în cazul recidivei. Curtea de apel, verificând legalitatea și temeinicia sentinței în latura pedepsei aplicate, a făcut o concluzie pripită, fără o verificare cuvenită, precum că

la autoritățile competente copiile actelor de naștere și identitate pe numele inculpatului, și în rezultatul a fost constatată cu precizie data nașterii a inculpatului²³².

2.8 Calitatea apelului declarat

O atenție sporită trebuie să fie acordată calității și argumentării cererilor de apel, care trebuie să corespundă legii și materialelor cauzei penale, să fie concrete, înțelese și motivate.

Părilor în proces - juriștii profesioniști (avocați, procurori), trebuie să întocmească cererea de apel în strictă corespundere cu cerințele legii²³³.

Totodată, „exercitarea căii de atac poate fi supusă unor cerințe legale în aplicarea normelor procesuale, însă, instanțele trebuie să evite un formalism excesiv care poate afecta echitatea procedurii”²³⁴. „O aplicare deosebit de riguroasă a unor norme procesuale afectează dreptul de acces la o instanță, în special având în vedere importanța căii de atac pentru un condamnat la o pedeapsă grea”²³⁵.

Cererea de apel trebuie să fie motivată și concretă: cu indicarea motivelor în ce constă încălcarea principiilor legalității, temeiniciei și motivării hotărârii atacate. Adică, trebuie să fie prezentate argumente, precum că hotărârea respectivă este ilegală, neîntemeiată și nemotiva-

inculpatul nu are antecedente penale. Din conținutul procesului-verbal al ședinței instanței de apel rezultă că a fost admis demersul părții vătămate, susținut de procuror, de a interpela datele privind eventuala condamnare anterioară a inculpatului, dar răspuns – forma 246 – este lipsă în lucrările cauzei. Nu a fost interpelată nici Judecătoria Comrat, odată ce poliția afirmă precum că inculpatul a fost condamnat în anul 2007. În lipsa verificării acestor date se constată că hotărârea instanței de apel nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluția de individualizare a pedepsei și, în temeiul art. 427 alin. (1) pct.6) CPP RM, hotărârea în această parte nu poate fi menținută. (*DCP CSJ din 04.12.2012. Dosarul №1ra-862/12*, p. 3. Arhiva CSJ RM. [Citat 01.05.2019] http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php. Arhiva Judecătoriei Comrat, dos. nr.1-182/2009.)

232 *Dos. nr.1-7/2016 (PIGD nr.19-1-77-12012016)*. Arhiva Judecătoriei Comrat, sediul Ceadr-Lunga.

233 Манова Н. Обжалование судебных решений в апелляционном порядке в структуре апелляционного производства. с. 110. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Материалы всероссийской межведомственной научно-практической конференции к 75-летию Нижегородского областного суда, г. Нижний Новгород, 24-25 октября 2013. „Акцион-Медиа”, Москва, 2013.

234 Hotărâre CtEDO *Walchli c. Franța*, nr.35787/03, 26.07.2007, §. 29. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81920>.

235 Hotărâre CtEDO *Labergère c. Franța*, nr.16846/02, 26.09.2006, §. 20, 23. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77010>.

tă: 1. - încălcări concrete admise la judecarea cauzei cu prezentarea faptelor și dovezilor în acest sens; 2. - prin ce se confirmă aceste încălcări - prezentarea argumentelor și probelor concrete; 3. - care este temeiul de drept pentru a casa sau a modifica hotărârea instanței de fond.

La judecarea apelului circumstanțele de fapt ale cauzei nu se cercetează din nou în fond, doar prin prisma dovezilor și argumentelor prezentate de către părți. Astfel, cererea de apel privind ilegalitatea hotărârii atacate, expusă prin prezentarea argumentelor și motivelor respective, precum și referința părții oponente, constituie obiectul verificării instanței de apel.

Ca mijlocul de verificare apare însăși cercetarea judecătorească, în cadrul căreia fiecare pretenție declarată urmează să fie verificată de instanță prin aprecierea argumentelor prezentate de către părți, și în cadrul căreia este posibilă cercetarea nemijlocită a probelor pe cauză.

Numai după finalizarea examinării cererii de apel și realizării obiectului judecării pot fi soluționate chestiuni privind temeinicia argumentelor din cererile de apel declarate. Astfel, obiectul verificării apare ca punct central al judecării apelului.

Indicarea în art. 414 CPP RM despre verificarea de instanța de apel a legalității și temeiniciei hotărârii atacate poartă un caracter general, care se concretizează în fiecare cauză datorită dovezilor și argumentelor indicate în cererile de apel, constituind scopul activității instanței de apel, care o putem numi ca obiectul controlului judiciar.

În urma studierii materialelor dosarelor penale și apelurilor declarate, apar situații când apelul formal corespunde cerințelor stipulate la art. 405 CPP RM, însă lipsa indicării încălcărilor concrete admise de prima instanță, neargumentarea cererii prin probe concrete o face neconvingătoare.

Din practică putem evidenția două probleme legate de formularea cererilor de apel: 1. - întocmirea în forma diferită, uneori liberă, a cererilor de apel, ceea ce arată că prevederile art. 405 CPP RM nu se aplică corespunzător; 2. - lipsa sau neajunsul unei pregătiri speciale a părților la condiții noi de activitate și a cerințelor apelului naște insuficiența motivării și argumentării cererilor de apel, ceea ce împiedică eficacitatea judecării apelului.

A doua problemă poate fi explicată și prin faptul că pentru participării neprofesioniști este greu să formuleze o cerere de apel conform criteriilor necesare. Cum se poate de rezolvat problema întocmirii corecte a cererii de apel, dacă în teorie și în practica sunt mai multe

părerii în acest sens, și totodată, sunt puține materiale cu caracter de recomandare, totodată lipsesc exemple și modele a cererilor de apel?

Manova N. consideră suficient ca partea în proces doar să prezinte argumentele sale²³⁶. Autoarea, Trișina N. este de părerea că „fără cunoașterea legislației este greu de menționat concret temeiul apelului, de aceea indicarea acestuia trebuia să fie doar la dorința apelantului. În acest caz, chiar și la indicarea greșită a unui sau alt temei de casare sau modificare a sentinței, oricum cererea de apel va corespunde altor cerințe legale”²³⁷.

Volonciu N. precizează că, „motivele apelului sunt până la urmă acele critici pe care titularii dreptului de apel le aduc hotărârii atacate. Formulând motivele, apelantul nu este ținut să se înscrie în limita anumitor cazuri prestabilite de lege, aceasta poate evidenția orice nemulțumire în legătură cu aspectele de fapt sau de drept și modul defectuos în care acestea au fost rezolvate de către prima instanță. În practică s-a admis că, procurorul poate invoca în scris sau verbal, deodată sau pe etape, până la închiderea dezbaterilor și alte motive decât cele declarate anterior”²³⁸.

Este necesar de menționat și concluziile autorului Breanski V., care spunea că cerințele pentru cererea de apel conform CPP FR sunt mai mult loiale, decât, spre exemplu, în legea procesual-penală al Statelor Unite ale Americii și Angliei. „Indicarea în cererea de apel a unui temei pentru casare sau modificarea sentinței, care după părerea unei părți în proces a influențat adoptarea unei sentințe ilegale, în nici un fel nu limitează dreptul la contestare, însă poate să disciplineze părțile și instanța de apel în vederea determinării obiectului verificării în apel”²³⁹.

„Nu este obligatoriu ca cererea de apel să cuprindă și motivele apelului, deoarece, în baza efectului devolutiv al apelului, instanța de apel este obligată ca, în afara temeiurilor ce ar fi invocate și a cererilor ce ar fi formulate de apelant, să examineze cauza, chiar în lipsa acestuia, sub toate aspectele de fapt și de drept. Aduce precizările, precum că „în penal instanțele fiind obligate din oficiu să vegheze la completa și regulata îndeplinire a actelor de procedură care alcătuiesc procesul penal (...) lipsa unei motivări nu exonerează instanța sesizată cu calea de atac de a cerceta din oficiu desfășurarea de până atunci a procesului penal; desigur, legea poate să se abată în certe cazuri de la acest

236 Манова Н., *op. cit.*, с. 109.

237 Тришина Н., *op. cit.*, с. 66.

238 Volonciu N., *op. cit.*, p. 249.

239 Брянский В., *op. cit.*, с. 15.

principiu, dar în lipsa unei derogări exprese, el rămâne aplicabil și imperative.” Utilitatea motivării constă în aceea că expunerea motivelor, pe de o parte, face să fie cunoscută cauza nemulțumirii contra hotărârii atacate, și, pe de altă parte, face să se precizeze și delimiteze cadrul discuției și al judecății de control²⁴⁰.

Motivele de apel, când apelantul înțelege să motiveze apelul, se formulează în scris, prin chiar cererea de apel sau printr-un memoriu separat, depus fie odată cu cererea, fie ulterior, cel mai târziu până în ziua judecății; dar motivele pot fi formulate și oral, inclusiv la termenul de judecată. Autorul, Mateuț Gh. este de părere că, „deși legea nu face nicio discriminare în ceea ce privește caracterul facultativ al motivării apelului, s-ar impune ca *de lege ferenda* să se prevadă, privitor la procuror, obligația de a-și motiva în scris apelul, pentru ca motivele să fie cunoscute în prealabil de procurorul care participă la ședința de judecată, care este altul decât cel care a declarat apelul; pentru o asemenea soluție legislativă pledează și faptul că retragerea apelului se hotărăște de procurorul ierarhic superior, care trebuie să cunoască motivele ce au stat la baza declarării acestuia”²⁴¹.

Deși potrivit normelor procesual penale naționale, procurorul ierarhic superior celui care a declarat apel nu mai poate retrage apelul procurorului ierarhic inferior, necesitatea motivării apelului reiese din faptul că, la reprezentarea învinuirii de stat în instanțele de apel participă alți procurori, din cadrul procuraturilor de circumscripție și din Procuratura UTA Găgăuzia.

Același lucru se referă și la avocatul, care, participând în prima instanță, cunoaște materialele cauzei, probele administrate, poziția clientului pe care-l apără, hotărârea motivată pronunțată, de declare apelul suficient motivat, respectând rigorile necesare.

Trebuie de menționat că, potrivit legii procesual-penale al Republicii Moldova nu se indică careva temeuri concrete pentru declararea apelului, cum ar fi cazul recursului ordinar cu necesitatea indicării obligatorie a temeiurilor de recurs (art. art. 427, 466 CPP RM). Prevederi asemănătoare se conțin, spre exemplu, și în codurile de procedură penală al României²⁴², ale Ucrainei²⁴³.

240 Paraschiv C.-S., *op. cit.*, p. 98.

241 Mateuț Gh., *op. cit.*, p. 219-220.

242 Codul de procedură penală a României nr.135 din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al României nr.486 din 15.07.2010. art.38

243 Уголовно-процессуальный кодекс Украины от 13.04.2012, № 4651-VI. [Citat 18.08.2018] Disponibil: <http://pravoved.in.ua/section-kodeks/79-upku/343-glava29.html>

Însă, spre ex., CPP al FR prevede temeuri concrete care urmează a fi indicate în cererea de apel în vederea casării sau modificării sentinței – art.389.15 CPP al FR²⁴⁴.

Consider că, obligarea indicării temeiului concret la declararea apelului este nu altceva decât limitarea dreptului de a contesta hotărârea. Legea procesual-penală în vigoare a Republicii Moldova prevede dreptul de a declara apel oricărei persoane, a căror drepturi și interese legitime au fost prejudiciate printr-o hotărâre a instanței. Anume acest fapt determină libertatea contestării sentinței.

În practica sunt cazuri când persoana, care declară apel, nu înțelege normele procesual-penale, nu cunoaște în genere legea, este analfabetă etc. Apelul poate fi constituit prin simpla enumerarea unor termene generale legate, fără indicarea argumentelor concrete, cum ar fi: *Cu sentință nu sunt de acord deoarece a fost adoptată cu încălcarea legii. Concluzia instanței nu se bazează pe probele cercetate. Instanța de judecată nu a luat în considerație circumstanțele care puteau influența instanța la adoptarea hotărârii.*

Art. 405 CPP RM conține cerințe obligatorii pentru cererea de apel, conform cărora lipsește necesitatea indicării temeiurilor de apel, limitându-se doar cu necesitatea indicării conținutului și motivelor cerințelor apelantului. Însă, nerespectarea întocmai a cerințelor prevederilor art. 405 CPP RM nu duce la declararea inadmisibilității cererii de apel, cum ar fi în cazul nerespectării cerințelor de formă și de conținut a recursului ordinar, în temeiul art. 432 alin. (1) pct. 1) CPP RM. Cererea de apel trebuie să aibă conținutul și forma ce se cer, în general, oricărei cereri, dar și să îndeplinească condiții materiale și formele speciale prescrise de lege.

„Întrucât cererea de apel este actul de sesizare a instanței, încălcarea normelor care prevăd aceste condiții este sancționată, dacă legea însăși nu prevede un remediu procesual, cu nulitatea absolută. Nulitatea rămâne însă inoperantă dacă, mai înainte ca termenul de apel să fi expirat, apelantul formulează o nouă declarație de apel, care, de data aceasta, satisface condițiile prevăzute de lege”²⁴⁵.

În practica judiciară sunt multe cazuri când apelantul nu precizează temeiurile și motivele apelului, indicând doar că: *Rog să reexaminați sentința, deoarece nu sunt de acord cu pedeapsa stabilită și cu*

244 Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации №174-ФЗ от 18.12.2001. [Citat 02.11.2018] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/

245 Paraschiv C.-S., *op. cit.*, p. 91.

*procedura desfășurată*²⁴⁶.

*Subsemnata, ..., nu sunt de acord cu decizia care a dat-o Judecătura Cahul și înaintez cererea către Curtea de Apel Cahul*²⁴⁷.

*Rog să-mi fie aplicată o pedeapsă mai blândă și să-mi permiteți să fac împăcări cu părțile vătămate*²⁴⁸.

Cu părere de rău, chiar și participanții profesioniști, spre exemplu avocații și procurorii, la întocmirea cererilor de apel nu respectă întotdeauna cerințele pentru redactarea acestora.

Astfel, avocatul în cererea de apel a indicat cerințele sale fără a prezenta argumentele și motivele în susținerea acestora²⁴⁹.

În altă cauză penală, procurorul în cererea de apel, prezentând cerința de a agrava pedeapsa inculpatului, descrie pe mai multe pagini detaliat fapta criminală care a fost dovedită și probele care au fost cercetate în prima instanță, însă, în susținerea solicitării sale, menționează doar că instanța de fond nu a respectat principiul individualizării pedepsei penale²⁵⁰.

În cadrul studierii apelurilor declarate, inclusiv de către avocații și procurorii, nu în toate cazurile este posibil de identificat sau de delimitat argumentele apelanților, având în vedere că fiecare din aceste presupun încălcări concrete admise în cadrul judecării cauzei, care încă trebuie să fie și bine motivate. Lipsa practicii nu înseamnă însă și necesitatea excluderii din lege a cerinței privind indicarea în cererea de apel a motivelor apelului. Nu este necesar de modificat legea, dar de cerut respectarea ei în realitate.

Legea stabilește obiectul verificării în apel ca o cerință generală de verificare a legalității, temeiniciei și motivării hotărârii primei instanțe. Dar această verificare a legalității, temeiniciei și motivării hotărârii capătă un caracter individual aplicat pentru fiecare caz concret datorită argumentelor și motivelor părților, care indică la încălcările admise în cauze concrete și la cerințele cererii de apel. Prin aceasta se evidențiază limitele verificării în apel.

Conducându-se de argumente și acționând în limitele lor, instanța de apel stabilește cum va fi realizată verificarea, pe cine trebuie nemijlocit de audiat și la ce trebuie de atras atenția.

.....
82
.....

---

246 *Dos. nr.1-419/2016*, vol. 4, f.d.129. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.

247 *Dos. nr.1-209/2017*, vol. 1, f.d.111. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.

248 *Dos. nr.1-75/2015*, vol. 7, f.d.201. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.

249 *Dos. nr.1-317/2016*, vol. 1, f.d.121. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.

250 *Dos. nr.1-389/2015 (PIGD nr.15-1-4363-10122015)*. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.

Voscobitova L. a menționat că, „argumentarea și motivarea contestării sentinței în ordinea de apel este o obligație procesuală a părților în proces. Instanța este în drept să ceară de la părți probe și alte materiale care confirmă argumentele referitor la neechitate. Numai dovezile și argumentele părții constituie obiectul cercetării judecătorești în instanța de apel”²⁵¹.

S-a încercat să se adopte și unele modele a cererilor de apel. Aici putem menționa despre lucrarea cu denumirea „Ghidul acuzatorului de stat” în care a fost prezentat cu titlu de exemplu modelul apelului procurorului în care trebuie să fie indicate motivele apelului, cu cerința de a fi respectate regulile atât de forma, cât și de conținutul cererii²⁵².

Într-o altă lucrare, de către autorul Osoianu T. la fel au fost precizate cerințele față de conținutul cererii de apel cu precizarea motivelor apelului: de fapt – generate de aprecierea greșită a probelor ori a faptelor și circumstanțelor cauzei, sau din insuficiența probelor administrate, sau din neconcordanța acestora cu starea de fapt constatată de instanță; și de drept – motive care cuprind orice violare sau aplicare greșită a legii materiale sau procesuale, adică dacă infracțiunea a fost corect calificată; dacă pedeapsa a fost individualizată și aplicată just; dacă normele de drept procesual, penal, administrativ ori civil au fost corect aplicate²⁵³.

Aceleași prevederi se conțin și în *Comentariul la Codul de procedură penală al Republicii Moldova*, elaborată de către autorul Dolea I.²⁵⁴, în *Manualul judecătorului pentru cauze penale*²⁵⁵, dar și în HP CSJ cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel²⁵⁶.

Un alt ex., poate servi teza de doctor în drept a dnei Gayvoronskaya L. În anexă, autoarea, în urma analizei practicii judiciare din Federația Rusă, propune un model al cererii de apel²⁵⁷.

În susținerea ideii de a avea la dispoziția un formular, Gayvoronskaya L. menționează că, CtEDO la fel folosește un formular/model al cererii/plângerii în scopul asigurării prezentării unei cereri/plângeri mai detaliate și indicarea încălcărilor admise ale drepturilor

251 Воскобитова Л., *op. cit.*, c. 42.

252 Serbinov I. et al., *op. cit.*, p. 83-84, 125.

253 Osoianu T. *Căile de atac în procesul penal. Îndrumar pentru avocați*. Chișinău, Tipografia „Sirius”, 2016, p.10.

254 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 871.

255 Poalelungi M., et al., *op. cit.*, p. 380.

256 HP CSJ a RM nr.22 din 12.12.2005, pct.9.3.

257 Гайворонская Л., *op. cit.*, приложение.

omului. Comentariile la fiecare întrebare din formular ajută persoana să se orienteze singure la întocmirea plângerii, mai mult ca atât, pot duce la admisibilitatea plângerii. Reieșind din faptul că instituția admisibilității pot trece doar plângerile motivate, care conțin fapte și dovezi, descrierea scurtă a presupuselor încălcări ale Convenției și/sau ale protocoalelor acesteia, cu descrierea argumentelor respective, precum și indicarea solicitării. Reclamanții urmează din timp să întreprindă măsurile necesare pentru obținerea tuturor informațiilor și documentelor întru prezentarea unei cereri complete. Dacă lipsesc unul sau mai multe documente necesare, cererea nu va fi considerată completă și nu va fi examinată de către CtEDO. În susținerea acestei idei Gayvoronskaya L. a prezentat materialele cu formularele plângerilor pentru adresarea la CtEDO²⁵⁸.

Formularul plângerii către CtEDO în limba română, cu precizarea conținutului plângerii, ca model, la fel putem regăsi în format electronic pe site-ul Curții Europene²⁵⁹.

„Semnătura, ca o condiție esențială pentru identificarea apelantului, este obligatorie. Ea poate aparține apelantului, reprezentantului ori apărătorului său și, în cazul inculpatului, soțului. În cazul în care cererea de apel nu este semnată de apelant, celelalte persoane sus-menționate trebuie să precizeze, în cuprinsul acesteia, pentru cine declară apelul, iar dacă cererea este făcută de un reprezentant, anexarea procurii speciale este indispensabilă”²⁶⁰.

„Declararea apelului în condițiile prevăzute de art. 405 CPP RM se face prin cerere scrisă, semnătura fiind o condiție esențială pentru identificarea apelantului și pentru verificarea faptului dacă voința de a ataca hotărârea îi aparține. Pentru persoana care nu poate semna, cererea se atestă de un judecător de la instanța a cărei hotărâre se atacă, de primarul localității unde domiciliază apelantul sau de administrația locului de detenție unde persoana arestată își ispășește pedeapsa. Motivul pentru care persoana nu poate semna nu contează: boală, neștiință de carte ș.a. Cererea de apel nesemnată și neatestată poate fi confirmată prin semnare în instanța de apel, fie de către titularul

258 Сайт Олега Анщика о подаче жалоб против России в Европейский суд по правам человека. [Citat 20.08.2018] Disponibil: <http://europeancourt.ru/formulary-i-obrazcy-dokumentov-svyazannyx-s-obrashheniem-v-evropejskij-sud/>

259 *European Court of Human Rights. Cum se completează formularul de cerere.* [Citat 20.08.2018] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Application_Notes_ROM.pdf

260 Paraschiv C.-S., *op. cit.*, p. 92.

dreptului de apel personal, fie de împuternicitul său”²⁶¹.

„Cererea de apel nesemnată și neatestată în condițiile prevăzute de lege poate fi confirmată în instanța de apel prin semnare sau oral, fie de către titularul dreptului de apel personal, fie de reprezentantul lui. Constatând ca cererea de apel nu este nici semnată, nici atestată în condițiile legii și având în vedere că aceasta cerere constituie actul de sesizare a instanței, instanța de apel este obligată să verifice din oficiu, la prima ședință, regularitatea actului de sesizare, trebuie să îl întrebe pe apelant dacă cererea respectivă exprimă voința sa. În cazul în care acesta răspunde afirmativ, confirmând cererea, instanța este obligată să ia act de această declarație și să procedeze la judecarea apelului. În cazul în care, dimpotrivă, apelantul declară că cererea de apel, nesemnată și neatestată, nu exprimă voința sa de a ataca hotărârea, apelul urmează a fi respins ca inadmisibil”²⁶².

În practica judiciară mai veche s-a decis că apelantul poate confirma chiar tacit cererea de apel care nu satisface cerința de a fi semnată sau atestată, dacă se prezintă în fața instanței de apel și își manifestă implicit dorința de a se continua judecata, solicitând probe (*CA Chișinău, dec. nr.1107/1942*)²⁶³.

Prin sentința Judecătoriei Centru mun. Chișinău din 16.02.2009 S.O. a fost condamnat în baza art. 152 alin. (2) lit. e) CP RM la 3 ani închisoare. Inculpatul a declarat apel, prin care a solicitat repunerea în termen, rejudecarea cauzei cu aplicarea unei pedepse mai blânde, invocând că anterior nu a fost condamnat, există neconcordanță între infracțiunea comisă și pedeapsa stabilită, are părinți bolnavi. Prin decizia CA Chișinău din 11.02.2010 apelul a fost respins ca inadmisibil. Instanța de apel a menționat că pune la îndoială faptul că inculpatul a scris și semnat cererea de apel și nu s-a prezentat pentru a confirma că el a semnat apelul și că îl susține în sensul declarat. Decizia instanței de apel a fost atacată cu recurs de către condamnatul S.O. Judecând recursul ordinar, instanța de recurs a menționat că, „în conformitate cu art. 405 alin. (2) CPP RM cererea de apel trebuie să fie semnată de persoana care declară apel. Faptul că inculpatul nu s-a prezentat la citația nu împiedică judecarea apelului”²⁶⁴.

²⁶¹ HP CSJ a RM nr.22 din 12.12.2005, pct.9.

²⁶² Paraschiv C.-S., *op. cit.*, p. 93.

²⁶³ Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 100, 273.

²⁶⁴ DCP CSJ din 29.06.2010. Dos. nr.1ra-690/2012, pct.6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/

2.9 Declaraarea apelului suplimentar

Art. 402 alin. (4) și (5) CPP RM prevede posibilitatea declarării **unui apel suplimentar**, în care pot fi invocate motive adăugătoare de apel.

„Procurorul participant în instanța de apel, în cererea de apel suplimentar, poate invoca motive adăugătoare de apel care vor viza orice latură a cauzei penale, de asemenea, poate renunța sau modifica unele motive de apel invocate în prima cerere de apel”²⁶⁵.

Art. 413 alin. (2) CPP RM oferă posibilitatea părții, inclusiv și apelantului, de a formula cereri, prin care nu se exclud prezentarea unor motive adăugătoare în apel. Acest drept este folosit pe larg de către procuror, spre ex. pe cauzele penale a CA Cahul nr.05-1a-154-03022016²⁶⁶ și nr.05-1a-591-18052018²⁶⁷.

În lucrarea cu denumirea „Ghidul acuzatorului de stat” este prezentat cu titlu de exemplu modelul apelului în care trebuie să fie indicate motivele apelului, cu cerința de a respecta regulile atât ce se referă la forma, cât și la conținutul cererii,²⁶⁸ iar un model al apelului suplimentar lipsește. Însă, consider că modelul apelului suplimentar este același ca și în cazul apelului de bază. Diferența constă numai în aceea că se indică motive adăugătoare ale apelului, fără repetarea celor din primul apel.

Trebuie de precizat că cererile de apel declarate de către procuror, sunt egalate cu cererile de apel declarate de către inculpați și avocații lor, părțile vătămate și alți participanți la procesul penal, care dispun de dreptul de a declara apelul împotriva sentințelor nedefinitive. Aceasta înseamnă că în cadrul procesului penal desfășurat în instanță judecătorească părțile în proces sunt egale, fără a avea careva priorități procesuale unul față de altul.

De asemenea, parte în proces are dreptul până la începerea judecării apelului să modifice cerințele apelului sau să completeze apelul cu motive suplimentare.

Aici trebuie de menționat că, nu dispunem de practica judiciară

265 HP CSJ cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale, nr.12 din 24.12.2012, pct.12. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.6, 2013, p.20.

266 DCA Cahul din 26.04.2016. Dos. nr.05-1a-154-03022016. [Citat 25.05.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integrati0n/pdf/a1b406bf-9222-e611-a9ba-005056a5fb1a

267 DCA Cahul din 12.07.2018. Dos. nr.05-1a-591-18052018. [Citat 25.05.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integrati0n/pdf/000dcd7f-6595-e811-80d8-0050568b4d5b

268 Serbinov I. *et al., op.cit.*, p. 83-84, 125.

care să reglementeze situația dacă procurorul în apelul suplimentar poate să solicite agravarea situației inculpatului, chestiunea care nu a fost menționată în primul apel. Însă, considerăm că această situație este posibilă, or, fiecare argument trebuie să fie bine motivat, inclusiv în privința aspectelor de drept pe care se fundamentează apelul.

Pentru depunerea apelului suplimentar este necesar de a studia atât apelul declarat, cât și materialele cauzei penale, pentru a cunoaște ce argumente urmează a fi adăugate, bazându-se pe actele procesuale concrete din materialele cauzei, dacă este necesar de a verifica suplimentar practica judiciară cu privire la probleme de drept relevante cauzei penale concrete. Mai mult ca atât, argumentele neinvocate în apel nu mai pot fi invocate ulterior în recursul ordinar, care urmează a fi respins ca inadmisibil²⁶⁹.

2.10 Retragera apelului

Folosirea căii de atac a apelului fiind o facultate pentru titularii dreptului de apel, acestea o pot exercita sau nu²⁷⁰.

Retragerea apelului echivalează, practic, cu achiesarea la hotărârea pronunțată, ca expresie a dreptului de dispoziție de care se bucură titularii dreptului de apel²⁷¹.

Nu este obligatoriu ca retragerea apelului să fie totală; ea poate fi și parțială, în sensul că poate viza numai anumite dispoziții ale hotărârii atacate, de exemplu, numai soluția laturii penale sau numai soluția laturii civile²⁷².

Din textul legii rezultă anumite condiții legate cu retragerea apelului declarat:

În primul rând, retragerea apelului poate fi făcută până la etapa cercetărilor judecătorești la instanța de apel²⁷³.

Considerăm că prevederile legii procesuale naționale sunt mai clare și sigure²⁷⁴. Or, reieșind din argumentele și solicitările din cere-

269 DCP CSJ din 13.10.2009. Dos. nr.1ra-983/2009, pct.6. Arhiva CSJ RM [Citat 25.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

270 Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 112

271 Paraschiv C.S., *op. cit.*, p. 105

272 Volonciu N., *op. cit.*, p. 253.

273 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr. 67g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art.407 alin. (1) din CPP (retragerea apelului) din 27.06.2017. În: Monitorul Oficial al RM nr.411-420/112 din 24.11.2017.)

274 Spre ex., potrivit art. 415 alin. (1) CPP României, retragerea apelului poate fi

rea de apel se stabilesc dacă se desfășoară sau cercetarea judecătorească, limitele acesteia, care sunt efecte ale apelului declarat. Practic la această etapă părțile trebuie să fie bine pregătite și solicitările trebuie să fie concrete.

În al doilea rând, retragerea apelului poate fi făcută doar de către apelant. Declarația de retragere a apelului poate fi făcută de apelant personal, prin mandatar special sau de reprezentantul legal. Cerința prezentării unui mandat special, când retragerea apelului se face prin mandatar, este impusă și apărătorului care face declarația de retragere, indiferent dacă a fost desemnat din oficiu sau este ales²⁷⁵. Cu alte cuvinte, nu poate o altă persoană să retragă apelul în numele celui care l-a declarat.

Conform art. 68 alin. (5) pct.5) CPP RM, apărătorul nu este în drept, fără consimțământul persoanei pe care o apără²⁷⁶, să-și retragă apelul.²⁷⁷

Procuror participant în instanța de apel, de regulă este altul decât cel din prima instanță și cel care a declarat apel. Poate apărea situația când procuror participant în instanța de apel nu este de acord cu apelul declarat de către procuror reieșind din argumentele din apel și materialele cauzei penale. În asemenea cazuri procuror trebuie să inițieze procedura retragerii apelului, în temeiul art. 407 CPP RM și pct.21.1 din Ordinului Procurorului General nr.2/21 din 02.01.2018.²⁷⁸

În cazuri lipsei retragerii integrale sau parțiale a apelului declarat, suntem de poziția că partea în proces poate declara în ședință de judecată că nu susține integral sau parțial apelul depus cu prezentarea argumentelor sale. Însă, această soluție nu este prevăzută de lege,

---

făcută până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel (*Codul de procedură penală a României nr.135 din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al României nr.486 din 15.07.2010. art.38; [Citat 20.06.2018] Disponibil: http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907#id_prtA4381_ttl)*

275 Mateuț Gh., op. cit., p. 250.

276 Potrivit art.54 alin. (3) din *Legea cu privire la avocatură, nr.1260 din 19.07.2002 - Avocatul nu are dreptul să acționeze contrar intereselor legitime ale clientului, să ocupe o poziție juridică fără a o coordona cu acesta (cu excepția cazurilor când clientul își recunoaște vina), să refuze, fără motive întemeiate, apărarea ... inculpatului sau a condamnatului, la care s-a obligat.* Potrivit art. 68 alin. (5) pct.5) CPP RM, apărătorul nu este în drept, fără consimțământul persoanei pe care o apără, să-și retragă apelul împotriva sentinței de condamnare

277 *DCP CSJ din 24.01.2012. Dos. nr.1ra-107/2012, pct.10. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2012, nr.8-9, pag.29.*

278 *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorului în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești, nr.2/21 din 02.01.2018, pct.21.3. Biblioteca Procuraturii Generale a RM.*

nu este obligatorie pentru instanța de apel. Totuși, instanța de apel trebuie să pronunțe în privința atât a apelului declarat, cât și asupra declarației privind nesusținerea apelului depus.

„Cu privire la forma pe care trebuie să o îmbrace declarația, este necontestat că aceasta se poate face în scris sau oral, fiind în toate cazurile expresă. Retragera apelului nu poate fi dedusă din împrejurări cărora li s-ar atribui semnificația unei retrageri tacite, cum ar fi reprezentarea apelantului legal citat, executarea voluntară a dispozițiilor hotărârii atacate”²⁷⁹.

---

279 Paraschiv C.S., *op. cit.*, p. 109; Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 115; Mateuț Gh., *op. cit.*, p. 250.

CAPITOLUL 3. ETAPA JUDECĂRII APELULUI

3.1 Pregătirea pentru cercetarea judecătorească

3.2 Participarea la cercetarea judecătorească

3.3 Verificarea probelor administrate în prima instanță

3.4 Participarea în dezbaterile judiciare

3.5 Ultimul cuvânt al inculpatului

Cuvinte cheie: pregătire, cercetare, probe noi, cercetare suplimentară, citire, examinare, audiere, susțineri verbale, ultim cuvânt

3.1 Pregătirea pentru cercetarea judecătorească

Studiind materialele cauzei penale, acuzatorul de stat/apărătorul trebuie să constate dacă au fost cercetate toate probele posibile, dacă nu – ce acțiuni pot fi întreprinse, ce se poate de completat, cu care acțiuni procesuale și care circumstanțe nu mai pot fi constatate.

Studiind cauza penală parte în proces trebuie să formeze o poziție proprie referitor la probe, din punctul de vedere al admisibilității lor, fără excluderea posibilității solicitării repetate de către partea apărării privind excluderea probelor ca fiind inadmisibile. Ca rezultat al acestei activități cognitive ale părții se formează convingerea intimă în corectitudinea și temeinicia contestării sentinței.

Autorul, Ulianov V. susține că, în rezultatul cercetării și aprecierii multilaterale a probelor administrate de către organul de urmărire penală, acuzatorul de stat la etapa pregătirii către participarea la ședință de judecată își formează propria convingere pe cauză examinată. Obiectivitatea poziției și plenitudinea discursului depinde de intima convingerea formată. Însă, procurorul trebuie să admită modificarea convingerii sale în dependență de faptele constatate în instanța de judecată, dar întotdeauna trebuie să rămână categoric²⁸⁰.

280 Ульянов В. Государственное обвинение в российском уголовном судопроизводстве. Процессуальные и криминалистические аспекты. Москва: Издательство „Олма-пресс”, 2002, с. 148-149.

Studierea materialelor cauzei penale va permite acuzatorului de stat să prognozeze unele situații, care pot apărea în cadrul judecării apelului. Kirillova N. menționând că, prognozarea situațiilor, care pot apărea în cadrul cercetărilor judecătorești, este foarte importantă la etapa pregătirii pentru judecată. Aceasta se formează pe baza teoriei prognozării criminalistice. Prognozarea permițând acuzatorului de stat să influențeze activ la mersul procesului de judecată, să reacționeze corect și la timp, în limitele legislației procesual-penale, la comportamentul participanților la proces, și să accepte adecvat modificarea situației. În continuare Kirillova N. examinează și propune spre atenție *situații tipice după caracterul general și special*, care pot apărea în cadrul procesului de judecată, atât în partea pregătitoare a judecării, cât și în cadrul cercetării judecătorești²⁸¹.

Un alt autor, Sevastianic I., indică că, prognozarea anumitor situații, permite părții să aleagă din timp un anumit comportament în instanța de apel și să aleagă o tactică corespunzătoare. Către situații tipice cu caracter general, care se aplică și apelului, pot fi atribuite următoarele: 1) inculpatul nu a recunoscut vinovăția sa în prima instanță și nu recunoaște vinovat în instanța de apel; 2) inculpatul a recunoscut vinovăția sa în prima instanță și recunoaște vinovăția sa în instanța de apel; 3) inculpatul a recunoscut vina în prima instanță, dar în instanța de apel recunoaște vina parțial; 4) inculpatul a recunoscut vina sa în prima instanță, dar nu recunoaște vinovăția sa în instanța de apel; 5) partea apărării înaintează o nouă versiune a faptei săvârșite, inclusiv care confirmă alibiul; 6) partea apărării recunoaște învinuirea, însă accentuează atenția la circumstanțele atenuante ale răspunderii penale²⁸².

Către situații cu caracter special pot fi atribuite următoarele: 1) neprezentarea în instanța de apel a persoanelor citate; 2) înaintarea de către partea apărării a unor cereri privind citarea și audierea martorilor noi, cercetarea unor noi documente și a corpurilor delictive; 3) schimbarea declarațiilor persoanelor audiate în prima instanță; 4) depunerea unor declarații false de către martorii noi; 5) refuzul persoanei audiate de la depunerea declarațiilor în temeiul normelor procesuale.²⁸³

Mai mult ca atât, Kirillova N. consideră *planificarea* susținerii acuzării de stat ca o parte importantă în pregătirea acuzatorului de stat către cercetarea judecătorească. Planificarea este, în primul rând,

281 Кириллова Н., *op. cit.*, c. 48-51.

282 Севастьяник И., *op. cit.*, c. 137-138.

283 *Ibidem*.

un proces de gândire, care ajută acuzatorului de stat să formeze un program al acțiunilor care în cadrul cercetării judecătorești pe cauze penale. Planificarea susținerii acuzării de stat este un proces dinamic, complex și cu mai multe etape, ca rezultat fiind diferite planuri întocmite de către procuror în dependență de numărul și caracterul sarcinilor puse în fața sa²⁸⁴.

Și autorul Sevastianic I., în lucrarea sa analizează posibilitatea folosirii de către parte a unor metode științifice, care permit să îndeplinească sarcina susținerii acuzării de stat sau apărării cu folosirea metodei programare-țintă și a metodei de modelare. Parte în proces, care se pregătește către participare în procesul penal, de obicei, face mențiuni despre probele semnificative și le grupează după persoană sau episoade, folosind anumite planuri sau programe²⁸⁵.

Reieșind din analiza efectuată de către Kirillova N. și Sevastianic I., pentru apel sunt aplicabile următoarele planuri de acțiuni: 1) planul general al participării la judecarea cauzei; 2) planul de participare la o anumită acțiune procesuală; 3) planul cu privire la ordinea prezentării probelor.

Astfel, în cadrul pregătirii pentru participare la examinarea cauzei penale, acuzatorul de stat trebuie: 1) să stabilească metodele și acțiuni tactice, care vor fi folosite; 2) să prognozeze anumite situații posibile în instanța de apel; 3) să soluționeze ce fel de poziție să ocupe și acțiune să întreprindă în cazul schimbării situației.

Trebuie de menționat și despre o tactică de colaborare cu alți participanți la examinarea apelului. Fiecare parte, a acuzării sau apărării, în instanța de apel îndeplinește propria funcție prevăzută în legea procesual-penală. În cazul dat, poate fi vorba despre o tactică a colaborării procurorului cu avocatul, inculpatul, partea vătămată, precum și cu martorii, specialiștii și experții.

Colaborarea acuzatorului de stat cu partea vătămată sau cu reprezentantul acesteia se formează, luând în considerație că CPP al RM, nici cel al României, și nici al FR, nu stipulează necesitatea coordonării poziției procurorului cu partea vătămată. Totodată, reieșind din practică, procurorii nu consideră întotdeauna necesară și adecvată coordonarea poziției sale cu partea vătămată. Procurorul trebuie să ia în considerație că, instanța de apel nu este în drept, în urma judecării cauzei, să agraveze situația persoanei care a declarat apel, în temeiul

284 Кириллова Н., *op. cit.*, с. 51-58.

285 Севастьяник И., *op. cit.*, с. 138-143.

art. 410 CPP RM. Procurorii trebuie să aibă în vedere și acel fapt că, instanțele de apel se conduc după regula neagravării situației în propriul apel, situație care se răsfrânge nu numai la pedeapsă, dar și la orișice alt aspect al cauzei penale în general și în special, cu referire la acțiunea civilă. Osoianu T. a prezentat un exemplu în acest sens²⁸⁶.

Potrivit sensului art. 413 alin. (2) și (3) CPP RM, instanța de apel verifică dacă părțile prezente au înaintat cereri și demersuri de a cerceta suplimentar probele administrate în primă instanță sau de a administra probe noi.

Astfel, instanța de apel trebuie să ia în considerație și opinia părții vătămate ca parte în proces, pe lângă alți participanți. Însă, în conformitate cu art. 412 alin. (5) CPP RM și art. 389.12 CPP FR participarea părții vătămate la ședințele instanței de apel poate să nu fie obligatorie, ceea ce după părerea noastră, nu va asigura părții vătămate apărarea eficientă a intereselor sale. Legea prevede doar posibilitatea amânării ședinței de judecată în cazul constatării necesității participării obligatorii a părții vătămate, pe când, cercetarea suplimentară a probelor cu referire la circumstanțele de fapt ale cauzei, cât și a materialelor ce caracterizează persoana inculpatului, poate duce la modificarea sentinței și a pedepsei stabilite²⁸⁷.

Însă, nu toate prevederile legii asigură apărarea intereselor părții vătămate, ca parte în proces, și de aceea procurorul nu trebuie să uite despre unul dintre scopurile procesului penal – apărarea persoanei, și să acționeze în scopul asigurării părții vătămate a unei apărări eficiente al intereselor acesteia²⁸⁸.

286 „Judecând apelul declarat de inculpat împotriva sentinței de încetare numai cu privire la latura civilă, instanța de apel a casat sentința și a pronunțat o nouă hotărâre, prin care inculpatul a fost recunoscut vinovat în baza art.287 alin.(2) lit.b) CP și liberat de pedeapsă în legătură cu expirarea termenului de prescripție de tragere la răspundere penală. Instanța de recurs a reținut că, instanța de apel, admitând din alte motive apelul declarat de inculpat și casând în latura penală sentința cu pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru prima instanță, a încălcat prevederile art.410 CPP, ... regula neagravării situației guvernează nu numai pedeapsa, dar și oricare alt aspect al laturii penale.” În acest caz este evidentă omisiunea procurorului care a participat în prima instanță de a depune apel asupra sentinței Judecătoriei Strășeni în partea ce ține de ezitarea acestei instanțe de a declara culpabil pe inculpat de comiterea infracțiunii imputate. (DCP CSJ din 12.04.2016. Dos. nr.1ra-659/16. [Citat 02.11.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6204); Osoianu T., *op. cit.*, p. 13-14.

287 Титков А. *Участие потерпевшего в апелляционном производстве. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы.* Москва: „Актион-Медиа”, 2013, с. 186-188.

288 Календарь Д. *Участие потерпевшего в апелляционном производстве по*

Procurorul trebuie singur să stabilească ce întrebări și acțiuni pot fi coordonate cu partea vătămată în procedură de apel. Aceeși poziție trebuie să fie și în cazul colaborării procurorului cu martorul acuzării, specialistul sau expertul. Una din problemele posibile pentru procuror, care se întâlnește des, este situația când partea vătămată, martorul sau inculpatul schimbă declarațiile sale, care au fost date anterior în cadrul urmăririi penale sau în prima instanță. În cazul dat trebuie de stabilit dacă schimbarea declarațiilor este rezultatul unei iluzii, greșeli, sau este cazul depunerii unor declarații vădit false. Cauza schimbării declarațiilor poate fi legată cu capacitățile memoriei, deoarece din momentul primei audieri și până la audierii în instanța de apel poate să treacă un timp îndelungat.

Sevastianic I. evidențiând că, dacă sunt motive pentru a considera că o parte depune în instanța de apel declarații false, participanții la proces trebuie să identifice care sunt cauzele depunerii declarațiilor false. La inculpați poate fi motivul de a diminua rolul lor în comiterea infracțiunii sau influența altor participanți la proces; poate fi cazul unei situații probante slabe; sau poate fi frica răzbunării din partea altor participanți la proces. Respectiv, trebuie de aplicat așa metode cum sunt: expunerea unei legende, detalierea declarațiilor, folosirea contradicțiilor în declarațiile, contrapunerea declarațiilor în cazul schimbării lor; limitarea declarațiilor false posibile; convingerea în depunerea declarații adevărate; suprimarea minciunii; contrapunerea motivelor; prezentarea probelor; audierea repetată ș.a.m.d.²⁸⁹.

3.2 Participarea la cercetarea judecătorească

Cercetarea judecătorească în apel, ca o etapă procesuală, este una facultativă²⁹⁰.

Cu privire la admisibilitatea, concludența și utilitatea probelor se ascultă opinia persoanei, în privința căreia a fost depus apelul, și altor participanți, care la rândul său, pot propune probe noi pentru contrapunerea probelor propuse de către apelant. Instanța de apel

---

уголовным делам. În: Сборник статей Международной научно-практической конференции, посвященная 27-ой годовщине Комратского государственного университета: Наука, образование, культура. Комрат: КГУ. „A&V Poligraf”, 2018, с.212-215. [Citat 20.12.2018] Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/212-215_1.pdf

289 Севастьяник И., *op. cit.*, с. 147-148.

290 Paraschiv C.S., *op. cit.*, 2019, p. 181.

emite o încheiere prin care se expune în privința cererii despre administrarea probelor noi sau cercetării repetate a probelor administrate de prima instanță, motivând soluția de admitere sau respingere, în dependență dacă aceste probe sunt concludente și utile pentru cauza penală.

În cauza *Plotnicova c. Republica Moldova*, (hot. CtEDO din 15.05.2012, §. 46), Curtea reiterează faptul că este în primul rând de competența instanțelor naționale de a evalua relevanța și admisibilitatea declarațiilor martorilor. Cu toate acestea, neexaminarea de către instanțele judecătorești naționale, a demersului reclamantei de a audia martorul O.G. și neexpunerea printr-o încheiere motivată de admitere sau respingere acestei solicitări ridică, în sine, o problemă gravă în temeiul art. 6 din Convenție, deoarece reclamanta a fost lipsită, de un mijloc important de apărare²⁹¹.

În același context, în cauza *Vidal c. Belgiei*, (hot. din 22.04.1992, §. 34-35) CtEDO a constatat că Curtea de Apel nu a oferit nici un motiv de respingere a cererii de audiere a unor martori. Prin urmare, dreptul la apărare au fost restricționate într-o asemenea măsură, în speță, că reclamantul nu a avut un proces echitabil. În consecință, a existat o încălcare a art. 6 CEDO²⁹².

„În cazul în care s-a acceptat administrarea de probe noi sau cercetarea suplimentară a probelor administrate de prima instanță, începe o nouă etapă a ședinței de judecată în instanța de apel, și anume cercetarea judecătorească, care se desfășoară după regulile generale prevăzute pentru prima instanță”²⁹³.

Probele prezentate suplimentar se cercetează în ședința de judecată în mod obișnuit²⁹⁴.

291 Hotărâre CtEDO *Plotnicova c. Moldova*, nr.38623/05, 15.05.2012, §. 46. [Citat 26.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-110908>.

292 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 885.

293 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005*, pct.14.1.1.

294 Dacă părțile nu prezintă probe suplimentare în termenul cerut, instanța soluționează cauza în baza probelor existente. Principiul contradictorialității îl regăsim nu doar în art.6 CEDO, dar și în cadrul procedurii în fața Curții Europene, art.38 al Convenției stabilind că se va „proceda la examinarea cauzei în condiții de contradictorialitate...”. Astfel, contradictorialitatea reprezintă una dintre cele mai importante garanții ale procesului penal, părțile fiind într-o situație de egalitate procesuală în fața judecătorului (cauza *Machado c. Spaniei* (1996)). În mai multe cauze, CtEDO a statuat situații și condiții prin care impune autorităților un anumit comportament pentru a face cu adevărat contradictorială procedura de judecare. Astfel, în cauza *Mantovanelli c. Franței* (1997), Curtea impune obligativitatea acordării posibilității părții adverse de a participa efectiv la efectuarea acțiunilor procesuale; în cauza *De Haes și Gijssels c. Belgiei* (1997) obligă acordarea posibilității rezonabile de a-și pleda cauza în condiții care să nu situeze

Renunțarea la ascultarea martorilor, în alte cazuri decât cele prevăzute de lege, reprezintă o încălcare a principiilor nemijlocirii și contradictorialității care trebuie să guverneze judecata, astfel că hotărârea pronunțată va fi lovita de nulitate și va fi desființată de instanța ierarhic superioară.

Pamfil M., Movileanu C. și Munteanu C. prezintă ca exemple spețe ale *CA Constanța, Secția penală, dec. nr.4/2002 și ale ÎCCJ a României, Secția penală, dec. nr.6827/2006*, prin care, prima instanță s-a limitat, în cursul cercetării judecătorești, să îl asculte doar pe inculpat, renunțând la audierea martorilor, pe motiv că aceștia nu s-au prezentat, deși au fost citați în mod constant. Sentința pronunțată de prima instanță a fost apelată de către inculpat, apelul fiind respins ca nefondat. Ulterior, acesta a declarat recurs, iar instanța de recurs a admis recursul, a casat ambele hotărâri și a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță, pentru ca aceasta să procedeze la ascultarea martorilor. În motivarea deciziei, s-a arătat că instanța era obligată să ia toate măsurile care se impuneau pentru a asigura prezența martorilor la judecată și audierea lor nemijlocită, întrucât numai prin administrarea nemijlocită a probelor judecătorul își formează convingerea cu privire la realitatea faptelor supuse judecării și numai prin intermediul contradictorialității pot fi înlăturate dubiile sau contradicțiile ce pot exista în legătură cu acestea. Autorii au menționat că, soluția respectivă aparține instanței de recurs, dar problema pe care o pune în discuție poate fi rezolvată și cu ocazia soluționării apelului. Neadministrarea probelor necesare pentru stabilirea situației de fapt a cauzei constituie un temei de desființarea a hotărârii primei instanțe în apel. Soluția subsecventă admiterii apelului nu este însă trimiterea cauzei spre rejudecare, căci aceasta soluție se dispune în cazuri expres stipulate în lege, între care încălcarea principiilor nemijlocirii sau contradictorialității nu se regăsește. În opinia acestora, într-o atare situație, instanța de apel ar trebui să procedeze ea însăși la soluționarea fondului cauzei, după ce va asculta martorii la care prima instanță a renunțat cu încălcarea legii²⁹⁵.

---

partea într-un dezavantaj substanțial față de partea adversă. În cauza Popovici c. Moldovei (2007), Curtea a stabilit necesitatea examinării probelor în prezența ambelor părți. În esență, dreptul la o procedură contradictorie reprezintă o condiție a procesului echitabil, CtEDO a fost și rămâne preocupată în permanență de felul cum statele contractante asigură respectarea contradictorialității. (*DCPL CSJ din 29.01.2019. Dos. nr.1ra-130/2019*, pct.8. [Citat 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12937)

295 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 116-117.

Instanța de apel are dreptul de a proceda la administrarea unor probe noi, dacă apreciază că acestea sunt concludente și utile, și de a renunța la administrarea unei probe, inițial admisă, dacă proba apare ulterior ca inutilă. Dacă însă renunțarea la probe s-a făcut datorită nerespectării unor dispoziții procedurale neesențiale în ceea ce privește finalitatea administrării respectivei probe, hotărârea instanței de apel va fi casată în recurs ca nelegală²⁹⁶.

Într-o cauza penală, aflată pe rol la CA Cahul, efectuarea expertizei în condiții de staționar nu a fost posibilă, deoarece inculpatul nu a acceptat internarea sa în spitalul de psihiatrie, iar instanța de apel a refuzat să interneze pe inculpatul pentru efectuarea expertizei în condiții de staționar²⁹⁷.

Instanța de apel are dreptul de a administra orice probe noi, dacă apreciază că acest lucru este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei. Este necesar însă ca proba să fie concludentă și utilă. Cât timp proba nu îndeplinește aceste condiții, administrarea sa în fața instanței de apel nu poate fi admisă.

3.3 Verificarea probelor administrate în prima instanță

În conformitate cu prevederile art. 414 alin. (1)–(2) CPP RM, parte, reieșind din poziția sa pe care o ocupă într-un proces, trebuie să solicite verificarea declarațiilor și corpurilor delictive examinate de prima instanță, prin citirea lor cu fixarea în procesul-verbal al ședinței de judecată.

Sub acest aspect, Curtea Constituțională a menționat „textul „prin citirea lor” din art. 414 alin. (2) CPP este incident în ipoteza în care părțile nu pun la îndoială și nu contestă declarațiile date în prima instanță”²⁹⁸.

Dacă este vorba despre declarațiile persoanelor audiate în prima instanță, care pot fi date citirii, atunci în cazul corpurilor delictive nu este clar ce trebuie de făcut și cum de procedat. Este logic ca, corpu-

296 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 82-83.

297 DCA Cahul din 03.12.2019. Dos. nr.1-18018471-05-1a-31052019, pct.6; Dos. nr.1-137/2018. Arhiva Judecătorei Cahul, sediul Taraclia. [Citat 20.03.2020] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/683be179-e240-46fe-ba5f-3aeadd8343fc

298 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.1g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 251 alin. (2) și alin.(4), 325 alin.(2), 413 alin.(3) și 414 alin.(2) din CPP, nr.74 din 02.07.2020, pct.51 și 53. [Citat 26.08.2020] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=823&l=ro>

rile delictive să fie examinate repetat, vizual, sau să fie dat citirii procesul-verbal de examinare a corpurilor delictive.

Mijloace materiale de probă sunt documente, corpuri delictive, procese-verbale ale acțiunilor procesuale, înregistrările audio sau video, fotografiile și alte forme de purtători de informație (art. art. 157, 158, 163, 164 CPP RM).

Astfel, textul „citirea probelor materiale” se referă la citirea documentelor și proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale, precum și a corpurilor delictive sub formă de documente. Sub acest aspect, Curtea Constituțională a menționat că, art. 414 alin. (2) CPP RM și textul „**prin citirea lor**”, stabilește că instanța de apel verifică și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea lor în ședința de judecată, cu consemnarea în procesul-verbal”²⁹⁹.

Cu privire la corpurile delictive sub formă de obiecte, înregistrările audio sau video, fotografiile și alte forme de purtători de informație, aceste pot fi doar examinate cu prezentarea fizică a acestora, ascultarea sau vizionarea înregistrărilor cu ajutorul mijloacelor tehnice respective. Respectiv, considerăm necesar completarea art. 414 alin. (2) CPP RM după cuvântul „citirea” să fie introduse cuvintele „și examinarea”, ceea ce va asigura înțelegerea procedurii de verificare.

Sensul verificării materialelor cauzei de instanța de apel constă în analiza și contrapunerea circumstanțelor de fapt cu normele legii, constatate de prima instanță, evidențierea erorilor, pronunțarea unei hotărâri noi și corectarea erorilor comise.

Părțile trec la etapa probatoriului atunci când acestea contestă circumstanțele de fapt pe cauza penală, ceea ce presupune administrarea, verificarea și aprecierea probelor, inclusiv pentru evidențierea și corectarea erorilor comise de prima instanță.

Prezentarea de noi probe de către părți în instanța de apel este nu altceva decât continuarea apărării propriilor interese. La prezentarea probelor noi – martorilor în instanța de apel, ar fi bine ca aceștia să fie audiați. Parte în proces care solicită citirea acestor martori, trebuie să indice circumstanțele care trebuie să fie constatate cu ajutorul audierii acestora, și cel mai important, să indice din care cauză persoanele respective nu au fost citate și audiate în prima instanță în calitate de martori. Astfel, necesitatea citirii și audierii acestor persoane în instanța de apel depinde de motivarea convingătoare a cererii respective.

.....
98
.....

---

299 *Ibidem*, pct.51.

La citarea martorilor pentru audiere în instanța de apel sânt întâmpinate unele probleme. La instanțele de judecată naționale s-a instituit o practică prin care obligă procurorii să asigure prezența martorilor pentru audierea acestora.

Prevederile art. art. 51, 53, 320 CPP RM stipulează că, procurorul reprezintă învinuirea în instanță în numele statului, se călăuzește de dispozițiile legii, prezintă în ședința de judecată probele acuzării, acumulate de organul de urmărire penală, prezintă probe noi necesare pentru confirmarea acuzării, dispune, printr-o ordonanță, aducerea silită în instanța de judecată, în condițiile art. 199 CPP RM, a persoanelor incluse în lista prezentată instanței, precum și a persoanelor solicitate pentru administrarea probelor noi sau suplimentare.

În conformitate cu art.art. 67, 68, 100, 322 CPP RM stipulează că, avocatul reprezintă interesele inculpatului prin acordarea asistenței juridice folosind toate mijloacele și metodele care nu sunt interzise de lege, poate prezenta mijloace de probă pentru anexarea la dosarul penal și cercetarea în ședința judecătorească, în instanță de judecată beneficiază de drepturi egale cu procurorul.

Conform art. 347 alin. (1) CPP RM stipulează că, „părțile sânt obligate să prezinte în ședința preliminară lista probelor pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale”. În temeiul art. 351 alin.(2) pct.4) și alin.(4) CPP RM, - „La numirea cauzei spre judecare, instanța decide asupra următoarelor chestiuni: lista persoanelor a căror prezență la judecarea cauzei va fi asigurată de către părți. Fixând cauza pentru judecare, instanța obligă părțile să asigure la data stabilită, prezența în instanță a persoanelor pe care le-au solicitat în listele prezentate de ele”.

Totodată, potrivit prevederilor art. 90 alin. (1) CPP RM – „martorul este persoana **citată** (s.a.) în această calitate de **organul de urmărire penală sau de instanță**, (s.a.) precum și persoana care face declarații, în modul prevăzut de prezentul cod, în calitate de martor”.

Astfel, sunt neconcordanțe în prevederile legale cu privire la prezentarea probelor acuzării, pe care instanța de judecată le interpretează expres în „*citarea martorilor*”, fapt care ține de competența organului de urmărire penală sau instanței de judecată, potrivit art.90 CPP RM. Nici în Codul de procedură penală a RM, nici în Legea cu privire la Procuratură, nu sunt stipulate careva prevederi privind citarea martorilor la instanța de judecată pentru audierea de către procurorul,

participant la judecarea cauzei în instanțele de fond sau apel/recurs, și care nu este organului de urmărire penală. Procurorul are dreptul doar de a dispune aducerea silită a martorului care fiind citat nu s-a prezentat. Iar avocatul – „să poarte convorbire cu persoană fizică dacă acestea este de acord să fie audiată în modul stabilit de lege”. Mai mult ca atât, instanțele de judecată dispun de mijloace financiare legate de citarea părților și martorilor.

Curtea Constituțională a criticat *in abstracto*, omisiunea instanțelor de a dispune citarea martorilor apărării, care au fost admiși de a fi audiați, precum și aducerea silită a acelor martori, care nu se prezintă, statuând că în caz contrar ***dreptul apărării la prezentarea probelor s-ar transforma din unul real în unul iluzoriu***³⁰⁰.

Considerăm că, cercetarea oricăror probe noi este necesară atunci când cu ajutorul acestora se poate confirma sau afirma probele anexate la dosar. Trebuie de menționat că, în principal, administrarea probelor se efectuează la etapa urmăririi penale și în prima instanță, cu scopul constatării tuturor circumstanțelor necesare a fi dovedite (art. 96 CPP RM și art. 73 CPP FR) și necesare pentru adoptarea hotărârii pe cauza penală.

După lege, administrarea probelor aparține persoanelor oficiale ale procesului, adică – ofițerului de urmărire penală, procurorului și instanței de judecată.

Potrivit art. 100 alin. (1) CPP RM, administrarea probelor se desfășoară de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea altor participanți la proces, precum și de către instanță, la cererea părților, prin procedeele probatorii prevăzute de CPP RM.

În corespundere cu prevederile art. 26 alin.(3) CPP RM, „sarcina prezentării probelor învinuirii îi revine procurorului.” În temeiul principiului contradictorialității a procesului penal, principiu unanim recunoscut și aprobat de jurisprudența CtEDO, sarcina probatoriului și prezentării probelor învinuirii în instanțele de fond și de apel îi revine procurorului, deoarece participând la judecarea cauzei penale are funcție de acuzator de stat.

„Curtea Europeană în hotărârea pe cauza Capean c. Belgiei, din 13.01.2005, a constatat că, în latura penală, problema administrării probelor trebuie să fie examinată prin prisma art. 6 §. 2 CEDO, și obli-

.....
100
.....

---

300 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.68g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 331 alin.(1) și articolul 362 alin.(2) din Codul de procedură penală (asigurarea prezenței martorilor în ședința de judecată), nr. 31 din 14.06.2016, pct.29. În: Monitorul Oficial al RM nr.247-255/66 din 05.08.2016.

gatoriu, inter alia, ca obligațiunea părții acuzării de a prezenta probele”³⁰¹.

„Instanța de apel nu este în drept să pronunțe o hotărâre de condamnare, bazându-se exclusiv pe lucrările primei instanțe, care conțin declarațiile martorilor și ale inculpatului din același dosar, în temeiul cărora a fost achitat de prima instanță. Instanța de apel urmează să procedeze la o nouă audiere atât a inculpatului, cât și a anumitor martori ai acuzării solicitați de părți” (hotărârile CtEDO *Popovici c. Moldovei* din 27.11.2007, (§.72), *Manoli c. Moldovei* din 28.02.2017, (§. 24-33), și *Dănila c. României* din 8.03.2007, (§. 62-63)).

În Hotărârea *Lazu c. Moldovei* din 05.07.2016, (§. 42), CtEDO notează „că cerințele unui proces echitabil au necesitat audierea repetată a martorilor și că Curtea de Apel avea obligația de a lua măsuri pozitive în acest sens, chiar dacă reclamantul nu a făcut această solicitare (a se vedea: *Botten c. Norvegiei*, hot. din 19.02.1996, §. 53; *Dan c. Moldovei*, hot. din 05.07.2011, §. 26; *Serrano Contreras c. Spaniei*, hot. din 20.03.2012, §. 40; și *Flueraș c. României*, hot. din 09.04.2013, §. 60);” și *Mischie c. României*, hot. din 16.09.2014, §. 39³⁰².

În ședința instanței de apel procurorul trebuie să prezinte probele pentru cercetare, să solicite cercetarea probelor potrivit ordinii stabilite pentru prima instanță și să solicite verificarea probelor și instanța de apel³⁰³.

Apărătorul admis în procesul penal, în scopul administrării probelor, este în drept: 1) să solicite și să prezinte obiecte, documente și informații necesare pentru acordarea asistenței juridice, inclusiv să poarte convorbiri cu persoane fizice dacă acestea sânt de acord să fie audiate în modul stabilit de lege; 2) să solicite certificate, caracteristici și alte documente din diverse organe și instituții competente, în modul stabilit; 3) în interesul asistenței juridice, să solicite, cu consimțământul persoanei pe care o apără, opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale, conform art. 100 alin. (2) CPP RM.

Bănuitul, învinuitul, inculpatul, apărătorul, acuzatorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă și reprezen-

301 *HP CSJ*, nr.22 din 12.12.2005, pct.14.5.

302 Hotărârea CtEDO *Lazu c. Republicii Moldova*, cererea nr. 46182/08, din 05.07.2016, §. 42. [Citat 19.01.2022] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-164459> și Hotărârea CtEDO *Mischie c. România*, cererea nr. 50224/07, din 16.09.2014, §. 39. [Citat 19.01.2022] <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-146378>

303 *DCP CSJ* din 17.11.2009. *Dos. nr.1ra-1066/2009*, pct.9. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. [Citat 20.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

tanții lor, precum și alte persoane fizice sau juridice, sânt în drept să prezinte informații orale și scrise, obiecte și documente care pot fi utilizate ca mijloace de probă (art. 100 alin. (3) CPP RM)³⁰⁴.

În instanța de apel participanții la proces au dreptul să înainteze cereri cu privire la prezentarea probelor care au importanță pentru cauza penală, în susținerea poziției proprii și pentru combaterea poziției părții adverse, inclusiv despre audierea persoanelor, numirea expertizelor și anexarea documentelor. Depozițiile persoanelor audiate în instanța de apel, ale martorilor sau experților, constituie probe noi.

În funcție de necesitate, de către instanța de apel pot fi desfășurate oricare acțiuni procesuale. Părțile pot prezenta certificate, caracteristici și alte documente, care au fost solicitate de la organele de stat sau administrației publice locale, diferitor organizațiilor și întreprinderi, care pot fi supuse verificării și aprecierii în coroborare cu alte probe³⁰⁵.

Foto și video înregistrările urmează a fi examinate de instanța de apel cu ulterioară anexarea acestora la cauza penală în calitate de corpuri delictive. În practică, aceste acțiuni nu prezintă o complexitate și se aplică în caz de necesitate, spre exemplu pe cauzele penale ale CA Cahul: nr. 05-1a-60-11012018³⁰⁶, nr. 05-1a-664-20062017³⁰⁷.

Astfel, probe noi pentru instanța de apel sunt acele, care au fost

---

304 Aceleași norme sunt prevăzute și în legea procesual penală spre ex. din Federația Rusă. În conformitate cu art. 86 alin.1 CPP FR, administrarea probelor se efectuează de către anchetator, ofițerul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată cu ajutorul desfășurării acțiunilor de anchetă și altor acțiuni procesuale prevăzute în CPP FR. Bănuitul, învinuitul, partea vătămată, partea civilă parte civilmente responsabilă și reprezentanții lor au dreptul de a administra și a prezenta documente scrise și obiecte pentru anexarea la cauza penală în calitate de probă, potrivit art. 86 alin.2 CPP FR. Un statut special îl are apărătorul care are dreptul de a administra probe, în conformitate cu prevederile art. 86 alin.3 CPP FR, prin obținerea de obiecte, documente și alte informații; interogarea persoanelor cu acordul lor; solicitarea certificatelor, caracteristicilor și altor documente de la subiecții care sunt obligați să prezinte documentele solicitate sau copiile de pe aceste.

305 *DCA Cahul din 26.04.2016. Dos. nr.05-1a-154-03022016.* [Citat 18.11.2016] Disponibil: [http://cach.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=Flenchea+Dumitru+Andrei+art.+361+alin.+%282%29+lit.+b%29+CP+RM&tip_dosar=\)](http://cach.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=Flenchea+Dumitru+Andrei+art.+361+alin.+%282%29+lit.+b%29+CP+RM&tip_dosar=))

306 *DCA Cahul din 19.06.2018. Dos. nr.05-1a-60-11012018.* [Citat 19.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/baf04bd2-cabfe811-80d8-0050568b4d5b

307 *DCA Cahul din 07.11.2018. Dos. nr.05-1a-664-20062017.* [Citat 19.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9062db2f-11fd-e811-80d8-0050568b4d5b

administrare în corespundere cu legea procesuală în baza cererilor părților sau din propria inițiativă.

Nu este exclusă și administrarea unor probe noi prin intermediul efectuării experimentului în instanța de apel. În acest sens, Curtea Constituțională a RM a observat, „deși legea stabilește că organul de urmărire penală este în drept să efectueze un experiment în procedura de urmărire penală”, acestea nu pot fi interpretate astfel încât efectuarea experimentului să nu poată fi solicitată la etapa examinării cauzei de către instanțele judecătorești. Reieșind din prevederile art. 364 alin. (4) și art. 375 CPP RM, în cursul cercetării judecătorești părțile pot cere administrarea probelor și instanța poate efectua acțiuni procesuale pentru constatarea circumstanțelor cauzei. Totodată, instanța poate cerceta suplimentar probele administrate în primă instanță și poate administra probe noi la cererea părților. Astfel, în temeiul dreptului la apărare împotriva învinuirii formulate, inculpatul poate solicita în fața instanței de judecată administrarea de probe noi sau verificarea probelor obținute la etapa urmăririi penale, în condițiile Codului de procedură penală. În acest caz, nu s-a identificat prevederi exprese care ar interzice efectuarea experimentului la etapa judecării cauzei³⁰⁸.

Totodată, Curtea Constituțională a RM s-a expus și asupra următoarelor: „Cu privire la cuvântul „poate” din art. 413 alin. (3) CPP, Curtea reține că acest articol stabilește că instanța de apel, la cererea părților, poate cerceta suplimentar probele administrate în primă instanță și poate administra probe noi. Astfel, dispozițiile art. 413 alin. (3) CPP stabilesc atât (i) dreptul inculpatului sau al oricărui participant la procesul penal de a cere readministrarea unor probe ori administrarea altora noi, precum și (ii) competența instanței de apel de a aprecia utilitatea administrării / readministrării probelor. ... instanța de apel, deși nu este obligată să dispună readministrarea probelor ori administrarea altora noi, are însă obligația să se pronunțe motivate suficient cu privire la astfel de cereri”³⁰⁹.

În instanța de apel, verificarea probelor constituie un element principal al probatoriului la etapa respectivă, adică, compararea sau

308 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.46g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 123 alin.(1) din CPP (experimentul în procedura de urmărire penală), nr.39 din 08.05.2018, pct.21. [Citat 12.04.2020] Disponibil: <http://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d39201846g2018ro85152.pdf>

309 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.1g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 251 alin. (2) și alin.(4), 325 alin.(2), 413 alin.(3) și 414 alin.(2) din CPP, nr.74 din 02.07.2020, pct.47-50. [Citat 26.08.2020] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=823&l=ro>

verificarea conținutului sentinței cu procesul-verbal al ședinței de judecată; verificarea procesului-verbal de audiere cu procesul-verbal al ședinței de judecată.

Gayvoronscaya L. indică la analiza normelor legii, în ce privește verificarea probelor, și anume, înțelesul verificării probelor „se explică exhaustiv în art.87 CPP FR” – Verificarea probelor se efectuează de către дознаватель (n.a.- persoana care efectuează cercetarea penală), следователь (n.a. - ofițer de urmărire penală), procuror, instanța de judecată, prin coroborarea acestora cu alte probe, aflate la dosarul penal, precum și stabilirea sursei lor de proveniență, obținerea altor probe, care confirm sau infirm probă verifică. Diferența între aceste noțiuni constă în mijloacele verificării: ca exemplu, dacă instanța de judecată, va audia direct martorul sau, doar, va da citirii procesului-verbal de audiere în prima instanță. Așa dar, folosirea termenului „verificarea” probelor, presupune că în fiecare caz concret, pe fiecare cauza penală, instanța de apel poate soluționa problema privind cercetarea directă a probelor prin audierea martorilor, părților vătămate, experților și specialiștilor sau să efectueze verificarea probelor³¹⁰.

Trebuie de menționat că potrivit art. 100 alin. (4) CPP RM – „toate probele administrate în cauza penală vor fi verificate sub toate aspectele, complet și obiectiv. Verificarea probelor constă în analiza probelor administrate, coroborarea lor cu alte probe, administrarea de noi probe și verificarea sursei din care provin probele, în conformitate cu prevederile prezentului cod, prin procedee probatorii respective”.

Instanța de judecată trebuie să constate conținutul probelor în cauza penală prin intermediul ascultării declarațiilor, examinării corpurilor delictate anexate, citirii proceselor-verbale și documentelor, și desfășurării altor acțiuni judiciare procesuale cu scopul cercetării probelor.

Conform prevederilor art. 414 alin. (2) CPP RM, în instanța de apel verificarea probelor poartă un caracter specific. În cazurile când părțile nu contestă circumstanțele de fapt ale cauze penale, atunci nu este necesară verificarea probelor.

Cercetarea judecătorească în instanța de apel poate fi desfășurată atât cu cercetarea nemijlocită, directă a probelor, cât și limitându-se cu cercetarea probelor conform materialelor cauzei penale, audierea suplimentară a martorului, numirea expertizei, citirea procesului-verbal de audiere a martorului sau inculpatului la faza de urmărire pena-

.....
104
.....

---

310 Гайворонская Л., *op. cit.*, с. 129-130.

lă, procesului-verbal de confruntare sau procesului-verbal al ședinței de judecată din prima instanță.

Curtea Constituțională a RM, la sesizarea cu privire la neconstituționalitatea prevederilor art. 414 alin. (2) și (3) CPP RM, care, la opinia autorului sesizării, permit instanței de apel să se limiteze la verificarea probelor administrate în prima instanță, fără ascultarea nemijlocită a martorilor, prin ce se încalcă prevederile art. 20, 21, 23, 26 din Constituția RM, s-a expus prin următoarele. Prevederile printrinse neconstituționale a art. 414 alin. (2) și (3) CPP RM, prevăd garanții procedurale, care stabilesc posibilitatea audierii în instanța de apel, conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor penale în prima instanță, a persoanelor care au depus mărturii în prima instanță în cazul contestării declarațiilor de către părți, asigurându-se astfel dreptul la apărare în cadrul acestei proceduri. Astfel, Curtea nu a reținut că prevederile contestate contravin garanțiilor constituționale instituite de art. 20 din Constituție a RM. Or, „modul de aplicare a garanțiilor unui proces echitabil în cadrul procedurilor în fața curților de apel depinde de caracteristicile speciale ale procedurilor în cauză, urmând să se țină cont de totalitatea procedurilor și a rolului curții de apel în ordinea juridică internă (Botten c. Norvegia, nr.16206/90, hot. din 19.02.1996, §. 39)”³¹¹.

Gaiyvoronscaya L. afirmă că, în Hot. CtEDO din 27.09.2005 în cauza *Zarb c. Malta*, nr. 16631/04; și în Hot. CtEDO din 06.06.2002 în cauza *Lasmane c. Latvia*, nr. 43293/98, CtEDO acordă o atenție deosebită poziției ocupată de către experții în cadrul procesului penal, și, de obicei, concluzia expusă de către expert are o importanță considerabilă³¹².

Potrivit art. 414 alin. (3) CPP RM, în cazul când întemeiat se pune sub îndoială veridicitatea declarațiilor martorului sau a concluziilor expertizei judiciare, instanța de apel trebuie să audieze atât martorul, cât și expertul. În aceste cazuri părțile nu trebuie să fie pasive.

În cauza *Ghimp și alții c. Republicii Moldova* (nr. 32520/09, hot. CtEDO 30.10.2012) „Curtea menționează că, medicul-legist I.C. a făcut parte din prima comisie de experți medici-legiști, care după ce au examinat cadavrul victimei, au ajuns la o concluzie cu privire la posibila

311 *DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.84g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală, nr.67 din 12.10.2016*, pct.34-35. În: Monitorul Oficial al RM nr.430-440/108 din 16.12.2016; și *DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.152g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a art.415 alin.(2') din CPP RM, nr.118 din 15.12.2017*, pct.22. În: Monitorul Oficial al RM nr.95-104/47 din 23.03.2018.

312 Гайворонская Л., *op. cit.*, p. 173.

oră la care i-a fost cauzată leziunea fatală. Cu doi ani mai târziu, din motive bine-cunoscute doar pentru el, medicul-legist I.C. s-a înfățișat la Curtea de Apel și a exprimat o opinie care a atras după sine o un alt efect asupra acuzării celor trei colaboratori de poliție. Noua sa opinie a fost acceptată de Curtea de Apel **fără a fi înaintate întrebări despre motivele care l-au determinat pe medicul I.C. să-și schimbe părerea după o perioadă atât de îndelungată** (s.a.). Mai mult, judecătorii care au admis nouă opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să explice de ce ei au preferat această nouă viziune, și nu raportul de autopsie și concluzia comisiei experților medici-legiști care au avut sarcina de a examina cadavrul victimei³¹³.

Când partea în proces insistă la necesitatea verificării circumstanțelor de fapt ale cauzei penale, atunci în acest sens este necesar de a cerceta toate probele posibile. Însă, trebuie de evidențiat că, cercetarea probelor respective urmează a fi invocate de partea în apelul său și prin înaintarea cererilor cu scopul înlăturării divergențelor și excluderii dubiilor.

Astfel, trebuie de atras atenție la conținutul și motivele cerințelor apelantului, parte componentă a cererii de apel, conform art. 405 alin. (2) pct. 4) CPP RM.

Motivele apelantului, precum că la judecarea în fond a cauzei penale, instanța a luat poziția părții acuzării, trebuie să fie verificate prin studierea tuturor materialelor cauzei penale și constatării faptului dacă sunt prezente sau nu încălcări ale legii procesual-penale.

În cazul când apelantul afirmă că, de către prima instanță a fost dată o apreciere greșită sau incompletă a conținutului înregistrărilor audio sau video, atunci în instanța de apel trebuie de cercetat nemijlocit cu ascultarea sau vizionarea înregistrărilor respective. În cadrul acestei cercetări, se ascultă sau se vizionează înregistrarea în întregime, sau numai o parte din aceasta, fără cercetarea tuturor înregistrărilor, în dependență de care parte a înregistrării a fost apreciată greșit, ca ex. în cauza penală aflată pe rol la CA Cahul nr. 05-1a-443-25042017³¹⁴.

Atunci când apelantul indică la faptul că, instanța de fond nu a

313 Hotărârea CtEDO *Ghimp și alții c. Republicii Moldova*, cererea nr. 32520/09, 30.10.2012, §. 50. [Citat 19.11.2018] Disponibil: <https://www.lhr.md/ro/2012/10/hotararea-ghimp-si-altii-c-moldovei/>

314 *DCA Cahul din 21.06.2018. Dos. nr.05-1a-443-25042017*. [Citat 19.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/03e74997-cdbf-e811-80d8-0050568b4d5b

luat în considerație declarațiile a unui martor audiat, este necesar de a cerceta declarațiile acestui martor în instanța de apel prin intermediul dării citirii lor. Dacă se indică la divergențele în declarațiile martorilor, în cazurile respective este necesar de a trece la audierea nemijlocită a martorilor indicați. Prezența martorilor în cauză ori este asigurată de către partea care a solicitat, ori în baza cererii părții, sunt citați de către instanța de apel, spre ex., cauza penală pe rol la CA Cahul nr.05-1a-653-13062016³¹⁵.

Încălcarea **normelor Părții generale ale Codului penal**, legată de calcularea incorectă a termenului pedepsei penale, erori la individualizarea pedepsei, la stabilirea stării de recidivă, presupune înlăturarea acestor erori fără cercetarea nemijlocită a probelor.

Dacă de prima instanță a fost făcută o încadrarea juridică greșită acțiunilor inculpatului, atunci este necesar de a cerceta nemijlocit probele.

Referitor la **audierea martorilor** în instanța de apel, trebuie de reieșit din procedurile existente în cadrul sistemii de drept intern și a rolului instanței de apel. În cazurile când în instanța ierarhic superioară se invocă despre necesitatea examinării aspectelor de fapt și de drept ale cauzei, și de a efectua o apreciere completă a vinovăției sau nevinovăției persoanei, instanța de apel, în temeiul respectării principiului la un proces echitabil, poate cerceta toate aspectele fără o apreciere directă a probelor.

În hotărârea CtEDO, *Dan c. Republicii Moldova* din 05.07.2011 (nr. 8999/07, §. 26-29), Curtea a reiterat că, „modul de aplicare a art. 6 al Convenției în procedurile în fața instanțelor de apel depinde de caracteristicile specifice ale procedurii în cauză; trebuie să se țină cont de totalitatea procedurilor în ordinea de drept internă și de rolul instanței de apel. Principalele probe împotriva reclamantului au fost declarațiile martorilor. Restul probelor au fost indirecte, și nu ar putea, de sine stătător, să conducă la condamnarea reclamantului. Prin urmare, declarațiile martorilor și ponderea acestora au fost de o importanță majoră în judecarea cauzei. Prima instanță l-a achitat pe reclamant, deoarece nu a avut încredere în martorii, după ce i-a audiat în persoană. La re-examinarea cauzei, Curtea de Apel nu a fost de acord cu prima instanță în ceea ce privește credibilitatea declarațiilor martorilor și l-a condamnat pe reclamant. În acest sens, Curtea

³¹⁵ *DCA Cahul din 06.10.2016. Dos. nr.05-1a-653-13062016. [Citat 19.11.2018] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/516acc4-c7a4-e611-a9ba-005056a5fb1a*

de Apel nu a audiat din nou martorii, ci doar s-a bazat pe declarațiile lor, după cum acestea erau fixate în dosar. Curtea consideră că cei care au responsabilitatea de a decide asupra vinovăției sau nevinovăției unui inculpat ar fi trebuit, în principiu, să poată audia martorii în persoană și aprecia credibilitatea acestora. Evaluarea corectitudinii unui martor este o sarcină complexă, care, de obicei, nu poate fi realizată printr-o simpla citire a declarațiilor acestuia³¹⁶.

În hotărârea CtEDO, *Dan c. Republicii Moldova (nr. 2)* din 10.11.2020, Curtea Europeană a reținut că, „Cei trei martori (n.a.- din șapte) au declarat că mențin depozițiile anterioare, care însă, erau în contrazicerea parțială a declarațiilor lor consolidate. ... Ținând cont de situația respectivă, CA Chișinău, în decizia sa, nu a considerat necesar de a cere explicații și de a reconcilia chestiunile problematice și inconsistențele acestor declarații, ci doar a considerat că vinovăția reclamantului era demonstrată, condamnând reclamantul în baza acestora, fără a explica dacă se conducea de declarațiile date încă în 2006 sau de declarațiile recente și care erau motivele pentru care a constatat că un anumit set de declarații era mai credibil decât celălalt. În aceste circumstanțe, Curtea nu poate decât să constate că, de fapt, Curtea de Apel nu a oferit suficiente motive în decizia sa cu privire la constatarea vinovăției reclamantului³¹⁷”.

De asemenea, CtEDO a examinat și omisiunea instanței de apel de a audia patru din șapte martori este din punctual de vedere al compatibilității cu dreptul la un proces echitabil, constatând că nu au fost depuse toate eforturile rezonabile pentru a asigura prezența martorilor, declarațiile cărora constituie „probe decisive” la examinarea cauzei împotriva reclamantului în fața Curții de Apel³¹⁸.

În cauza *Spînu c. România* (nr.32030/02 din 29.04.2008, §. 60), Curtea Europeană a repetat că, „martorii acuzării se audiază din nou în cazul dacă declarațiile lor sunt mărturii acuzatorii, susceptibile să întemeieze într-un mod substanțial condamnarea învinuitului³¹⁹”.

316 Hotărârea CtEDO *Dan c. Republicii Moldova, nr.8999/07, 05.07.2011, §30-33*. [Citat 17.04.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-144463>

317 Hotărârea CtEDO *Dan c. Republica Moldova (nr.2), nr.57575/14, din 10.11.2020, §. 47-61*. [Citat 17.04.2021] Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2021/03/DAN-v2-ROM.pdf>

318 *Ibidem*, §. 62-66.

319 Hotărârea CtEDO *Spînu c. României - Neaudierea inculpatului și a unui martor al acuzării de către Curtea Supremă în recurs. Noțiunea autonomă de «martor»*. [Citat 19.11.2018] Disponibil: <https://jurisprudentacedo.com/SPINU-c.-Romaniei-Neaudierea-inculpatului-si-a-unui-martor-al-acuzarii-de-catre-Curtea-Suprema-in-recurs.-Notiunea-autonoma-de-martor.html>

„Încălcări analogice au fost constatate prin hot. CtEDO Vidal c. Belgiei, nr.12351/86, §. 33, 35, Vaturi c. Franța, hot. din 13.04.2006, nr.75699/01, §. 58-59”³²⁰.

Reieșind din norma art.6 CEDO și prevederile art. 415 alin. (2¹) CPP RM, instanța de apel nu este în drept să adopte o decizie de condamnare bazându-se exclusiv pe materialele cauzei penale, care au fost cercetate în prima instanță, și pe baza cărora a fost pronunțată o sentință de achitare. Instanța de apel urmează să procedeze la o nouă audiere atât a inculpatului, cât și a anumitor martori ai acuzării solicitați de părți (hot. CEDO *Popovici c. Republica Moldova* din 27.11.2007, §. 72, și *Dănila c. România* din 08.03.2007, §. 62-63)³²¹.

Curtea Constituțională a RM a reamintit *cauza Dan v. Republica Moldova*, și necesitatea audierii martorilor în persoană și evaluarea credibilității acestora³²².

În conformitate cu art. 26 alin. (3) CPP RM și practica judiciară a Curții Europene pentru apărarea drepturilor omului, sarcina prezentării probelor învinuirii în prima instanță și în instanța de apel îi revine procurorului, reieșind din poziția procesuală pe care îl ocupă. Curtea Europeană în hotărârea pe cauza *Capeau c. Belgiei*, din 13.01.2005, a constatat că, în latura penală, problema administrării probelor trebuie să fie examinată prin prisma art. 6 §. 2 CEDO, și obligatoriu, *inter alia*, ca obligațiunea părții acuzării de a prezenta probele.³²³ În cazul în care sarcina probei este transferată de la partea acuzării către apărare se încalcă prezumția de nevinovăție (*Telfner c. Austria*, §. 15³²⁴).

După pronunțarea de către prima instanță a unei sentințe de achitare, acuzatorul de stat este obligat să solicite instanței de apel audierea din nou atât a inculpatului, cât și a martorilor acuzării, a căror declarații constituie o mărturie acuzatorie, susceptibilă să întemeieze într-un mod substanțial condamnarea inculpatului³²⁵.

320 Dolea I., *op.cit.*, 2016, p. 885-886.

321 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005*, pct.14.4; și Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 886.

322 *DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.152g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a art.415 alin.(2¹) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (audierea martorilor acuzării în instanța de apel)*, nr.118 din 15.12.2017, pct.24. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.95-104/47 din 23.03.2018.

323 Hotărârea CtEDO *Capeau c. Belgia*, nr.42914/98, 13.01.2005, §25. [Citat 19.11.2018] Disponibil: <http://echr.ketse.com/doc/42914.98-en-20050113/view/> și *HP CSJ nr.22, din 12.12.2005*, pct.14.5.

324 Hotărârea CtEDO *Telfner c. Austriei*, nr. 33501/96, 20.03.2001, §15. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59347>

325 *DCP CSJ din 22.09.2015. Dos. nr.1ra-847/2015*. [Citat 19.11.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4871

În contextul examinării garanției la un proces echitabil, este importantă nu numai audierea repetată a martorilor, dar și a inculpaților. În hotărârea pe cauza *Manoli c. Republica Moldova* (nr.56875/11, hot. din 28.02.2017) CtEDO a constatat că, „[î]n lumina celor expuse, Curtea consideră că condamnarea reclamantului, fără o audiere repetată a victimelor, învinuiților (n.a.) sau martorilor, după ce a fost achitat de prima instanță, a fost contrară garanțiilor unui proces echitabil, în sensul art. 6 §. 1 din Convenție. Din dosar rezultă că polițiștii și victimele au fost interogați cu privire la acordul sau dezacordul său cu apelul depus împotriva hotărârii primei instanțe. Curtea de Apel nu a efectuat o nouă examinare a versiunii evenimentelor prezentate de către victime, polițiștii acuzați sau martori. În acest context, Curtea notează că modul în care CA Chișinău a efectuat procedura pare să fie contrară dispozițiilor articolului 419 din CPP și recomandărilor Plenului CSJ”³²⁶.

În altă cauza CtEDO, *Tierce și alții c. San Marino* (nr.24954/94, 24971/94 și 24972/94 din 25.07.2000, §. 95, 98-102³²⁷), a fost constatat că, „reclamantul a fost condamnat de prima instanță, iar soluția – menținută de Curtea de Apel. Curtea Europeană a menționat că dacă instanța de apel trebuie să examineze o cauză în fapt și în drept și să procedeze la o apreciere globală asupra vinovăției sau a nevinovăției, ea nu se poate pronunța asupra acesteia fără a evalua în mod direct probele prezentate personal de către inculpat, în scopul de a dovedi că nu a comis actul presupus a constitui infracțiune. În cauză, nu a avut loc nici o dezbatere publică în fața instanței de apel, iar reclamații nu au fost ascuțați personal de către instanța de apel. S-a constatat că a existat o încălcare a art. 6 §. 1 din Convenție”³²⁸ (*Popovici c. Moldovei*, §. 68³²⁹; *Lacadena Calero c. Spaniei*, §. 38³³⁰). Din principiul publicității ședințelor derivă dreptul inculpatului de a fi ascultat în persoană de instanța de apel. Reieșind din această, principiul dezbaterilor în ședințele publice urmărește scopul de a asigura inculpatului dreptul la

326 Hotărârea CtEDO *Manoli c. Republica Moldova*, nr.56875/11, 28.02.2017, §31-33.

[Citat 19.11.2018] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176362>

327 Hotărârea CtEDO *Tierce c. San Marino*, nr.24954/94, 24971/94 și 24972/94, 25.07.2000 CEDO 2000-IX. [Citat 19.11.2018] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-63325>

328 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 888.

329 Hotărârea CtEDO *Popovici c. Moldovei*, nr.289/04 și 41194/04, 27.11.2007. [Citat 19.11.2018] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83460>.

330 Hotărârea CtEDO *Lacadena Calero c. Spaniei*, nr. 23002/07, 22.11.2011. [Citat 19.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107534>.

apărare (*Tierce și alții c. San Marino*, §. 95).

Administrarea respectivelor mijloace de probă se desfășoară după regulile generale prevăzute pentru prima instanță, fiind aplicat principiul nemijlocirii, ce permite instanței să perceapă direct faptele și împrejurările relatate de părți sau martori, precum și reacțiile acestora la întrebările adresate.

Celelalte declarații și probe materiale în acuzare examinate în prima instanță, urmează în mod obligatoriu să fie verificate **prin citirea** lor în ședința de judecată a instanței de apel de către procuror. Instanța de apel, după o hotărâre de achitare pronunțată de prima instanță, poate din oficiu să verifice probele administrate de prima instanță, însă fără a înrăutăți situația inculpatului.

În instanța de apel probele sunt verificate nemijlocit de instanța reieșind din dovezi și încălcări indicate de către apelant. În instanța de apel probele pot fi verificate atât prin cercetarea nemijlocită, cât și conform materialelor cauzei, unde un rol activ îl are procuror³³¹.

Nerespectarea jurisprudenței CtEDO și încălcarea prevederilor art. 24 și art. 26 CPP RM, care obligă acuzatorul de stat, după o hotărâre de achitare pronunțată de prima instanță, să solicite audierea inculpatului în instanța de apel și să prezinte în ședința de judecată probe în susținerea acuzării înaintate, urmează să fie apreciată ca nesusținere a acuzării în privința inculpatului în cadrul examinării apelului declarat împotriva sentinței de achitare. În atare situație apelul procurorului urmează să fie respins ca nefondat. Cu privire la această, CSJ RM a adoptat o recomandare cu privire la procedura de examinare a apelului³³².

331 „Instanța de fond a concluzionat asupra vinovăției bazându-se în exclusivitate pe depozițiile victimei A.P. și a martorilor V.U. și A.C., depuse de aceștia în procesul urmăririi penale și citite în instanță. Art. 389 alin. (2) CPP stipulează că sentința de condamnare nu poate fi bazată pe presupuneri sau, în mod exclusiv ori în principal, pe declarațiilor depuse în timpul urmăririi penale și citite în instanța de judecată în absența declarațiilor. Din materiale dosarului rezultă că A.C. se afla într-o mânăstire din Ucraina, iar V.U. și A.P. erau arestați în legătură cu tragerea lor la răspundere penală. Disponând de o astfel de informație, procurorii participanți la proces în prima instanță și în instanța de apel nu au insistat la verificarea acestor fapte și la necesitatea aducerii acestor persoane în ședință pentru a fi interogați în calitate de victimă și martori în baza prevederilor art.53 alin.(1) pct.1) CPP. În astfel de circumstanțe, decizia instanței de apel s-a considerat legală și întemeiată.” (*DCP CSJ din 30.01.2004. Dos. nr.1ro-283/2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.3, p.12.*)

332 *Recomandarea CSJ cu privire la procedura de examinare a apelului conform modificărilor și completărilor din Codul de procedură penală, introduse prin Legea nr.66 din 05.04.2012, MO 155-159/27.07.2012, în vigoare 27.10.2012, nr.53 din 12.07.2013. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova, №9, 2013, p.9.*

Dacă este imposibil să fie audiați martorii din cauza dispariției, autoritățile trebuie să facă un efort rezonabil pentru a asigura prezentarea acestora (*Karpenko c. Rusia*, §. 62;³³³ *Damir Sibgatullin c. Rusia*, §. 51;³³⁴ *Pello c. Estonia*, §. 35;³³⁵ *Bonev c. Bulgaria*, §. 43³³⁶).

Martorii acuzării și martorii apărării ar trebui să fie tratați pe picior de egalitate și constatarea încălcării depinde dacă unui din martori i s-a acordat efectiv un rol privilegiat (*Bonisch c. Austria*, §32³³⁷, *Brandstetter c. Austriei*, §. 45³³⁸).

În cauza *Plotnicov c. Moldova*, (nr. 38623/05, hot. din 15.05.2012) CtEDO a criticat faptul că „documentele obținute din Franța ca răspuns la cererea de comisie rogatorie nu au fost incluse în dosar, deoarece acuzarea le-a considerat irelevante. Însă, Curtea a reamintit că „paragr. 1 al art. 6 impune, în virtutea cerinței echității, ca autoritățile de urmărire penală să pună la dispoziția apărării toate probele materiale în favoarea sau defavoarea acuzatului”. Într-adevăr, reclamanta și avocatul acesteia puteau decide dacă aveau să folosească materialele vizate în apărarea ei, iar instanțele de judecată trebuiau să se pronunțe cu privire la importanța acestor probe pentru soluția cauzei. În consecință, reiese că omisiunea acuzării de a pune la dispoziția apărării și a instanțelor de judecată materialele traduse obținute din Franța – în absența unei hotărâri judecătorești motivate pentru îngrădirea accesului apărării la acestea – este incompatibilă cu condiția echității prevăzută de art. 6” (§. 47)³³⁹.

Necomunicarea probelor apărării poate aduce atingere egalității armelor și dreptul la un proces contradictorial (*Kuopila c. Finlandei*, §. 38)³⁴⁰, în care partea apărării nu a avut posibilitatea de a contesta un

333 Hotărârea CtEDO *Karpenko c. Rusiei*, nr.5605/04, 13.03.2012. [Citat 19.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109547>.

334 Hotărârea CtEDO *Damir Sibgatullin c. Rusia*, nr.1413/05, 24.04.2012. [Citat 19.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110445>.

335 Hotărârea CtEDO *Pello c. Estonia*, nr.11423/03, 12.04.2007. [Citat 19.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80123>.

336 Hotărârea CtEDO *Bonev c. Bulgaria*, nr.60018/00, 08.06.2006. [Citat 19.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75698>.

337 Hotărârea CtEDO *Bönisch c. Austria*, nr.8658/79, 06.05.1985. [Citat 13.04.2019] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62001>.

338 Hotărârea CtEDO *Brandstetter c. Austria*, nr.11170/84, 12876/87, 13468/87, 28.08.1991. [Citat 13.04.2019] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62241>.

339 Hotărârile *Sochichiu c. Moldovei*, *I.G. c. Moldovei și Plotnicova c. Moldovei*. [Citat 13.04.2019] Disponibil: <https://www.lhr.md/ro/2012/05/hotararile-sochichiu-c-moldovei-i-g-c-moldovei-si-plotnicova-c-moldovei/>.

340 Hotărârea CtEDO *Kuopila c. Finlanda*, nr.27752/95, 27.04.2000. [Citat 13.04.2019] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58784>.

raport suplimentar al poliției. De asemenea, dacă inculpatul are acces limitat la dosar sau la alte documente de interes, se aduce atingere egalității armelor (*Matyjek c. Poloniei*, §. 65³⁴¹). Articolul 6 §. 1 CEDO impune obligația părții acuzării să comunice apărării toate probele relevante de care dispun, atât inculpatului, cât și discriminatorii (*Rowe și Davis c. Regatului Unit (MC)*, §. 60³⁴²).

Audierea inculpatului. Totodată, instanța de apel este obligată să procedeze la ascultarea inculpatului prezent, atunci când instanța de fond nu a pronunțat împotriva acestuia o hotărâre de condamnare, în caz contrar hotărârea pronunțată fiind nelegală și urmând a fi casată în recurs³⁴³.

La fel, instanța de apel este obligată să procedeze la ascultarea inculpatului prezent, atunci când acesta nu a fost ascultat la instanța de fond, astfel ca acesta să aibă posibilitatea să își facă apărărea³⁴⁴.

În cauza *Constantinescu c. România* (nr.28.871/1995, hot. din 27.06.2000) CtEDO a constatat că Tribunalul București s-a pronunțat cu privire la temeinicia acuzației și l-a condamnat pe reclamant pentru săvârșirea infracțiunii de calomnie fără ca acesta să fi fost audiat și fără a i se permite să aducă probe în apărare. „Curtea apreciază că tribunalul trebuia să îl audieze pe reclamant având în vedere mai ales faptul că a dispus pentru prima dată condamnarea. Această cerință nu a fost satisfăcută, motiv pentru care Curtea constată că a existat o încălcare a art. 6 alin.1.” (§. 58-60)³⁴⁵.

341 Hotărârea CtEDO *Matyjek c. Polonia*, nr.38184/03, 24.04.2007. [Citat 13.04.2019] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80270>.

342 Hotărârea CtEDO *Rowe și Davis c. Regatul Unit*, nr.28901/95, 16.02.2000. [Citat 13.04.2019] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62973>.

343 Instanța de apel, precum și instanța de recurs, în cazul în care nu este prevăzută calea de atac a apelului, au obligația de a examina o cauză în fapt și în drept și nu pot proceda la o apreciere globală asupra vinovăției sau a inocenței inculpatului, fără a-l asculta pe acesta și fără a evalua, în mod direct, elementele de probă prezentate personal de inculpat, în caz contrar procedura derulată în fața lor neîndeplinind exigențele unui proces echitabil. (Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 84-85).

344 „Art.6 teză I din CEDO privind dreptul la un proces echitabil, căci jurisprudența CtEDO (cauzele *Constantinescu c. României* și *Mircea c. României*) a statuat în mod constant că este contrară cerințelor unui proces echitabil condamnarea unei persoane fără ca ea să fi avut posibilitatea să fie audiată personal de către instanță. Ca urmare, decizia instanței de apel a fost casată și s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare apelului.” (Rezumatul Deciziei Curții de Apel Galați, Secția penală, nr.459 din 12.09.2007. [Citat 20.03.2020] Disponibil: <http://portal.just.ro/44/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=312>)

345 Hotărârea CtEDO *Constantinescu c. România*, nr.28.871/1995, 27.06.2000, §45-61 [Citat 20.03.2020] Disponibil: <https://jurisprudentacedo.com/Constantinescu-c-Romaniei.html>.

În cazul în care în fața instanței de apel s-a menținut declarațiile privind maltratarea, instanța urma să discute această chestiune în ședință și să o aducă la cunoștință procurorului, ca organ abilitat cu dreptul de verificare a unor asemenea declarații³⁴⁶.

3.4 Participarea în dezbaterile judiciare

„Dezbaterile la judecarea apelului sunt restrânse la susținerea motivelor de apel de către apelant și la combaterea lor de către intimat, precum și la discutarea în contradictoriu a unor eventuale erori de fapt sau de drept învederate din oficiu”³⁴⁷.

„În dezbateri se rezumă la o confruntare în fața instanței de apel - axată, în ceea ce privește aspectele de fapt, exclusiv pe probele administrate la instanța de prim grad și, eventual, pe unele înscrisuri noi – a pozițiilor divergente ale apelantului și ale părții opuse, având ca finalitate aflarea adevărului (cu privire la existența faptei și la gravitatea ei, la vinovăția inculpatului etc.) și aplicarea corectă a legii la faptele săvârșite”³⁴⁸.

Luările de cuvânt în instanța de apel au ca obiect criticile aduse modului în care s-a desfășurat judecata în prima instanță și soluțiilor pronunțate de aceasta cu privire la latura penală și/sau latura civilă, fie asupra altor chestiuni supuse apelului. Dezbaterile au loc sub toate aspectele de fapt și de drept, în limitele situației persoanei care a declarat apelul sau la care se referă apelul declarat și în raport cu calitatea procesuală a apelantului. Luările de cuvânt trebuie să se axeze pe motivele invocate de apelant, fiecare parte argumentându-și opinia prin răsturnarea punctelor de vedere ale părții adverse cu referire la interpretarea judiciară și doctrinară a normelor de drept ce justifică soluția pentru care pledează. În ședința de judecată în apel, se discută în contradictoriu atât motivele de apel și combaterea lor, cât și erorile de fapt și de drept, pe care le-a comis prima instanță.

„La etapa dezbaterilor judiciare apelantul se expune verbal pe marginea judecării apelului și precizează soluția pe care, în opinia sa, ar trebui s-o pronunțe instanța de apel. Intimatul combate motivele de apel, invocând argumentele raționale pentru care cere respingerea

.....
114
.....

---

346 DCP CSJ din 03.02.2009. Dos. nr.1ra-3/2009. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.4 din 2010, p.16.

347 Volonciu N., *op. cit.*, p. 266.

348 Papadopol V. și Turianu C., *op. cit.*, p. 198-199.

sau, după caz, le recunoaște și solicită instanței soluția care o pledează³⁴⁹.

Ordinea în care se desfășoară această confruntare este expres stabilită prin art. 413 alin. (5) CPP RM. Textul arată că, dacă la termenul fixat apelul este în stare de judecată, „președintele ședinței oferă cuvântul apelantului, intimatului, apărătorilor și reprezentanților lor, apoi procurorului. Dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvânt îl are acesta”³⁵⁰.

„Apelantul expune oral motivele de apel, indiferent dacă au fost arătate în cererea de apel sau într-un memoriu separate ori sunt invocate pentru prima oară oral, direct în instanță. Intimatul, care are interes ca hotărârea să fie menținută, răspunde motivelor invocate de apelant și, de regulă, încearcă să demonstreze că nu sunt întemeiate; dacă motivele sunt invocate pentru prima oară oral, cu prilejul dezbaterilor, intimatul poate solicita un termen pentru pregătirea apărării. Procurorul, care întotdeauna urmărește soluționarea cauzei în conformitate cu legea și adevărul, nu este legat în concluziile sale de poziția niciuneia dintre părți, el putând să ceară, în conformitate cu propria convingere, fie respingerea, fie admiterea – totală sau parțială – a apelului”³⁵¹.

În cazul în care hotărârea a fost atacată de mai multe părți, precum și de procuror, aceștia vor lua cuvântul, în susținerea apelului propriu, în următoare ordine: procurorul, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, inculpatul, apărătorii și reprezentanții (art. 413 alin.(5) CPP RM).

„Dacă în cursul dezbaterilor au apărut chestiuni noi, adică alte susțineri sau excepții decât cele pe care le implică motivele de apel, și nu doar simple argumente, după ce toate părțile au avut cuvântul, procurorul și oricare dintre părți își pot prezenta poziția în legătură cu aceste chestiuni, în cadrul exercitării unui drept la replica”³⁵². Conținutul replicilor nu trebuie să iasă din limitele cuvântărilor în dezbateri.

Potrivit opiniei Paraschiv C. „în instanța de apel, spre deosebire de prima instanță, dreptul la ultimul cuvânt poate fi exercitat și prin apărător”³⁵³.

349 *Recomandarea CSJ nr.53 din 12.07.2013 cu privire la procedura de examinare a apelului conform modificărilor și completărilor din Codul de procedură penală, introduce prin Legea nr.66 din 05.04.2012, M.O. 155-159/27.07.2012, în vigoare 27.10.2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM nr.9, 2013, p.9. Pct.4 și 7.*

350 *Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.*

351 Paraschiv C.S., *op. cit.*, p. 178-179.

352 Paraschiv C.S., *op. cit.*, p. 179.

353 *Ibidem*, p. 179.

Nu susținem această opinie. Or, ultimul cuvânt este un drept exclusiv al inculpatului care nu poate fi transmis reprezentantului său, și este o obligație a instanței de judecată de a acorda ultimul cuvânt inculpatului prezent, inclusiv când a fost îndepărtat din sală de judecată.

Dezbaterile în instanța de apel se desfășoară în limitele în care a fost judecată cauza penală, luând în considerație prevederile art. 377-378 CPP RM. Specificul dezbaterilor la această etapă a procesului penal constă în aceea că, primul ia cuvântul persoana care a declarat apelul (art. 413 alin. (5) CPP RM). Dacă sentința instanței de fond a fost atacată de către procurorul și partea apărării, primul ia cuvântul procurorul.

Procurorul și apărătorul nu pot refuza participarea în dezbateri.

Pentru alți participanți a procesului luarea de cuvânt în dezbateri este dreptul și nu obligația. În cazul lipsei apărătorului, în dezbateri poate participa inculpatul.

Potrivit practicii judiciare românești, desfășurarea dezbaterilor în fața instanței de apel în lipsa apărătorului inculpatului, chiar și în condițiile în care asistența juridică nu este obligatorie, reprezintă o încălcare a dreptului la apărare garantat de lege a inculpatului. „Conform, deciziei nr. 329/1996 a CA Cluj, apărătorul inculpatului a declarat, că înțelege să se retragă din cauză și a părăsit sala de ședință, nemaiacondând asistența juridică inculpatului. În această situație, inculpatul-apelant a solicitat instanței acordarea unui termen pentru a-și angaja un alt apărător, dar cererea sa a fost respinsă, astfel că inculpatul nu a beneficiat de asistență juridică în acest moment al judecării. Instanța de recurs a apreciat că instanța de apel a încălcat dispozițiile art. 6 și ale art. 171 CPP României care acordă părților dreptul de a fi asistate de un apărător pe timpul desfășurării procedurii judiciare. Din punct de vedere al instanței de recurs, instanța de apel trebuia să amâne judecarea pentru a da posibilitatea inculpatului să își angajeze un alt apărător în locul celui care s-a retras, chiar dacă asistența juridică în cauză nu era obligatorie”³⁵⁴.

Pamfil M.L., Movileanu C. și Munteanu C.A. exprimă dezacordul cu decizia instanței de recurs, motivând poziția sa prin aceea că, atâta timp cât asistența juridică nu era obligatorie, instanța nu era obligată să procedeze la amânarea cauzei pentru ca inculpatul să-și angajeze un alt apărător. Situația este identică celei în care apărătorul inculpatului nu se prezintă nejustificat la judecată; dacă nu sunt temeiuri

.....
116
.....

---

354 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op.cit.*, p. 80.

de participare obligatorie a apărătorului, judecata va avea loc în lipsa acestuia, fără ca instanța să aibă obligația de a amâna cauza pentru ca apărătorul să se prezinte, căci o asemenea atitudine ar putea fi folosită în mod abuziv de cei interesați în tergiversarea cauzei. În opinia autorilor, soluția pronunțată de instanța de recurs în speța prezentată mai sus, „nu reprezintă decât un precedent periculos, care poate fi folosit în practică pentru întârzierea rezolvării unor cauze penale”³⁵⁵.

Instanța/președintele ședinței nu are dreptul să limiteze părțile în timp pentru luările de cuvânt. Participanții la proces au dreptul să facă referire în cuvântările sale la probele care au fost cercetate și verificate în cadrul ședinței de judecată atât în instanța de apel, cât și în instanța de fond, și care nu au fost considerate inadmisibile. În cazul existenței contradicțiilor în probe, concluziile trebuie să fie bazate pe probele cercetate nemijlocit în cadrul cercetărilor judecătorești a instanței de apel.

Cuvântările părților în dezbaterile judiciare în instanța de apel au un rol procesual semnificativ, deoarece se formulează poziția finală a părții în proces, se propune soluția privind soluționarea fondului cererilor de apel, ajută la formarea opiniei/convingerii a instanței, adoptării unei decizii motivate, întemeiate și legale. Conținutul cuvântărilor depinde de hotărârea care o solicită să fie adoptată.

Cum a evidențiat Sevastianic I., nici CPP FR și nici ordinele Procurorului General al FR nu identifică ce structură și conținutul trebuie să aibă discursul acuzatorului de stat. Cu toate acestea legea conține o cerință pentru luările de cuvânt de către părțile în proces. Dezbaterile judiciare se petrec în limitele în care cauza penală a fost examinate în instanța de apel (art. 389.14 alin.1 CPP FR), respectiv, acuzatorul de stat nu poate să se refere la chestiunile care nu au fost obiectul cercetării în instanța de apel³⁵⁶.

Ordinul Procurorului General al RM, nr. 2/21 din 02.01.2018 „cu privire la organizarea activității procurorilor în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești”, conține o structură a discursului la care trebuie să se orienteze procurorii³⁵⁷. Însă, aceste prevederi potrivesc mai mult pentru etapa dezbaterilor din prima instanță.

Structura discursului în instanța de apel este asemănătoare cu

355 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op.cit.*, p. 81.

356 Севастьяник И., *op. cit.*, с. 151.

357 *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorului în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești, nr.2/21 din 02.01.2018, pct.17.* Biblioteca Procuraturii Generale a RM.

discursul părții din prima instanță, dar, luând în considerație că, pe cauza penală deja a fost adoptată o hotărâre judecătorească, există o sarcină de a indica instanței de apel la toate încălcările admise de prima instanță, motivând că anume aceste au contribuit la adoptarea unei sentințe ilegale și neîntemeiate. Reieșind din literatura de specialitate, practica judiciară, putem concluziona că, discursul poate fi împărțit în trei părți: introductivă, partea generală sau motivată, și concluzii.

În partea introductivă a discursului este necesar de a fi inclusă informația privind hotărârea atacată, infracțiunea incriminată inculpatului, motivele de casare a sentinței.

Conținutul părții motivate a discursului depinde de soluția care solicită să fie adoptată de către instanța de apel. Dacă se solicită modificarea sentinței în partea stabilirii pedepsei, atunci accentul deosebit trebuie să fie acordat la analiza sentinței din punctul de vedere al temeiniciei, individualizării corecte și echitatea pedepsei.

Dacă se solicită casarea sentinței din cauză că soluția nu corespunde circumstanțelor de fapt ale cauzei penale constatate de prima instanță, atunci este necesar de a motiva discursul pe aprecierea probelor.

În ultima parte a discursului, se fac concluzii, rezumând cele analizate în discursul său și face propuneri concrete cu privire la soluția ce trebuie să fie adoptată de către instanța de apel. Dacă, spre ex., parte în proces consideră că, sentința instanței de fond este neîntemeiată în partea pedepsei stabilite inculpatului, atunci în cuvântările sale se va axa pe aprecierea sentinței din punctul de vedere al corespunderii cerințelor temeiniciei și individualizării corecte a pedepsei penale.

„Când se contestă sentința privind aspectele de fapt ale cauzei și comiterii infracțiunii, partea importantă a discursului trebuie să se refere la aprecierea probelor care stabilesc fapta infracțională și vinovăția persoanei care a comis-o. Acestea pot fi probele care nu au fost luate în considerație de prima instanță la adoptarea sentinței sau probele noi prezentate de către părți. Evident că, aceleași cerințe trebuie să fie aplicate în cuvântările procurorului în cazurile când se contestă sentința de achitare ilegală și neîntemeiată”³⁵⁸.

Evident că, în situația în care se contestă o sentință de achitare, din motivul că această este nemotivată și neîntemeiată, conținutul discursului acuzatorului de stat va cuprinde probele cercetate în ședință de judecată, precum și cele noi administrate în instanța de apel.

Părțile trebuie să generalizeze tot ce a fost cercetat, verificat și studiat în cadrul ședințelor de judecată în instanța de apel, să facă o analiză minuțioasă a coroborării probelor cercetate și aprecierea lor, să indice la încalcările admise de către instanța de fond și prezintă instanței de judecată și a părților concluziile respective asupra fondului cauzei penale examinate. O atenție deosebită trebuie să fie acordată pentru probele, care confirm vinovăția inculpatului și încalcările care au contribuit la adoptarea unei sentințe nemotivate și neîntemeiate.

Desigur că, analiza și aprecierea probelor nu poate fi unilaterală.

Apărătorul analizează și face o apreciere a probelor acuzării, aduce argumente în vederea aprecierii critice a probelor prezentate de către procuror, și nu în ultimul rând, analizează probele prezentate în apărare.

Procurorul trebuie să analizeze și să aprecieze nu numai probele care confirm vinovăția, dar și cele care confirm argumentele apărării. În fiecare caz, trebuie să motiveze de ce sunt veridice unele probe, iar alte – nu, de ce unele probe sunt pertinente, iar alte nu au importanță pentru cauza. O atitudine obiectivă în analiza și aprecierea probelor mărește caracterul convingător al discursului.

Poate să apară întrebare dacă acuzatorul de stat în cadrul dezbaterilor poate să facă referire la probele care nu au fost cercetate nemijlocit, însă au fost puse în baza sentinței primei instanțe?

Pe de o parte, părțile în dezbateri judiciare nu pot face referire la probele, care nu au fost cercetate în ședința de judecată sau au fost recunoscute inadmisibile. Din altă parte, în cazul în care declarațiile persoanelor care au fost audiate în prima instanță se contestă de către părți, la solicitarea acestora, instanța de apel poate audia aceste persoane (art. 414 alin. (3) CPP RM). Însă, instanța de apel verifică declarațiile și probele materiale examinate de prima instanță prin citirea lor în ședința de judecată, cu consemnarea în procesul-verbal (art. 414 alin. (2) CPP RM).

Reieșind din cele expuse, considerăm că, procurorul și alți participanți la dezbateri, pot face referire atât la probele cercetate nemijlocit în instanța de apel, cât și la probele care au fost verificate și cercetate în instanța de fond, cu excepția celor care au fost recunoscute ca inadmisibile.

După cum menționează Sinceva I., discursul în instanța de apel este legat de apelul declarat, însă nu trebuie să fie limitat doar la repetarea conținutului acestuia. Partea în proces este obligată să se expu-

nă sistemic și argumentat opinia sa cu privire la rezultatele verificării sentinței din punctul de vedere al chestiunilor de fapt și de drept, dovedirii vinovăției inculpatului sau nu. Totodată, nu trebuie de exclus situația în care participantul în instanța de apel, nu este de acord cu toate argumentele din cererea de apel și îl va susține doar într-o anumite parte, despre ce trebuie să se expună în susțineri verbale³⁵⁹.

„Desfășurarea judecării în apel are loc în următoarele etape: a) partea pregătitoare a ședinței de judecată în instanța de apel; b) cercetarea judecătorească; c) dezbateri judiciare; d) replici; e) deliberare și pronunțarea hotărârii în apel”³⁶⁰.

Ne oprim la particularitățile prevăzute de către legiuitorul pentru dezbateri judiciare, care se referă nu numai la conținutul lor, dar și la prevederile legii. În ce privește prima instanță, dezbaterile judiciare și ultimul cuvânt al inculpatului sunt etape independente ale judecării cauzei penale. Legiuitorul a stabilit în lege pentru acestea diferite articole.

Ce privește desfășurarea judecării în apel, în primul rând, legea nu prevede pentru apelul așa numite dezbateri judiciare, ci luările de cuvânt (art. 413 alin. (5) CPP RM). În al doilea rând, inculpatului se acordă cel din urmă cuvântul (art. 413 alin. (7) CPP RM). Pentru faza apelului, legea nu prevede ultimul cuvânt al inculpatului.

În practică, oferirea cuvântului participanților se face în forma de dezbateri, deoarece din conținutul art. 413 alin. (6) CPP RM – „Părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi apărute în procesul dezbaterilor” – rezultă că au loc dezbateri, precum și inculpatului se acordă ultimul cuvânt.

„Conținutul cuvântărilor părților în dezbateri se desfășoară în limitele în care cauza penală a fost judecată în apel, nu și în volum deplin așa cum în prima instanță. Cu toate acestea primul ia cuvântul nu acuzatorul, ci persoana care a declarat apel”³⁶¹.

„Dezbaterile judiciare în apel au ca obiect criticile aduse modului în care s-a desfășurat judecata în prima instanță și soluțiilor pronunțate de aceasta cu privire la acțiunea penală, acțiunea civilă și alte dispoziții ale hotărârii apelate. Dezbaterile au loc sub toate aspectele

---

359 Сеничева И. Прения сторон в суде апелляционной инстанции и участие в них прокурора при обжаловании оправдательного приговора. În: Теория и практика современной юридической науки. Инновационный центр развития образования и науки, Выпуск II, Самара, 2015, с. 106-109.

360 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.14.

361 Головки Л.В., *op. cit.*, с. 1100.

de fapt și de drept, în limitele situației persoanei care a declarat apelul sau la care se referă apelul declarat și în raport cu calitatea procesuală a apelantului. Luările de cuvânt trebuie să se axeze pe motivele invocate de apelant, fiecare parte argumentându-și opinia prin răsturnarea punctelor de vedere ale părții adverse cu referire la interpretarea judiciară și doctrinara a normelor de drept ce justifică soluția pentru care pledează. În ședința de judecată în apel, se discută în contradictoriu atât motivele de apel și combaterea lor, cât și erorile de fapt și de drept, pe care le-a comis prima instanță³⁶².

Oferirea cuvântărilor participanților, *sau dezbateri judiciare*, și acordarea inculpatului cel din urmă cuvânt, *sau ultimul cuvânt al inculpatului*, sunt incluse într-un articol al codului, însă în diferite alineate (art. 413 CPP RM). Așadar, nu se neagă independența etapelor respective în desfășurarea apelului. Locul dezbaterilor și a ultimului cuvânt în structura judecării apelului nu depinde de stipulările legale în CPP.

Referindu-ne la prima instanță, observăm că, dezbaterile judiciare și ultimul cuvânt al inculpatului sunt prevăzute într-o secțiune din capitolul legii procesual-penale. Pentru alte părți a judecării precedente acestora, la fel sunt atribuite secțiunile separate (Secțiunea 1 „Partea pregătitoare a ședinței de judecată” și Secțiunea a 2-a „Cercetarea judecătorească”). Această presupune unicitatea dezbaterilor și a ultimului cuvânt, care fiind incluse într-o secțiune, prezintă o parte componentă a judecării.

Bazându-se pe prevederile art. 413 alin. (1) CPP RM, putem analiza locul ce îl au dezbaterile și ultimul cuvânt în cadrul judecării apelului și independența lor.

„Dezbaterile judiciare este etapa de finalizare a judecării cauzei în prima instanță, etapă la care părțile pot să-și expună opinia referitor la probele examinate în cadrul cercetării judecătorești³⁶³. Discursul acuzatorului de stat în instanța de judecată este una din cele mai responsabile etape ale susținerii acuzării de stat, care cuprinde concluziile finale la care s-a ajuns în urma judecării cauzei și constituie un bilanț al probelor cercetate de către instanță³⁶⁴.”

Art. 413 alin. (5) CPP RM stipulează că: „Președintele ședinței oferă cuvântul apelantului, intimatului, apărătorilor și reprezentan-

362 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.14.1.2.

363 Dolea I., *op. cit.*, 2016, p. 824; Шмелева Е. Прения сторон в суде апелляционной инстанции. În: Вестник Оренбургского Государственного Университета, №83/март, 2008, с. 124-127.

364 Serbinov I. et al., *op. cit.*, p. 42.

ților lor, apoi procurorului. Dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvânt îl are acesta”. Totodată autoarea Rezinchina A., menționează că, dacă hotărârea judecătorului a fost atacată de către acuzator și participantul părții apărării, atunci primul trebuie să ia cuvântul acuzatorul de stat sau privat.

Conform opiniei cercetătoarei Sidorova N., – dacă apelurile au fost declarate de către ambele părți, atunci în astfel de situații urmează dezbaterile a fi conduse conform ordinii obișnuite, în care primul cuvânt îl are partea acuzării³⁶⁵.

Alte autori, concluzionează că, la stabilirea ordinii luărilor de cuvânt de către participanții la proces în cadrul dezbaterilor judiciare trebuie de avut în vedere poziția lor, spre exemplu, inculpatul și apărătorul lui trebuie să ia cuvântul unul după altul³⁶⁶.

Dacă sentința instanței de fond a fost atacată de către alți participanți, atunci reieșind din prevederile art. 413 alin. (5) CPP RM primul ia cuvânt apelantul. În cazul declarării apelurilor de către ambele părți, primul ia cuvânt partea vătămată, dacă procurorul nu a declarat apel. În aspectul analizat apare atât asemănarea, cât și diferența consecutivității luărilor de cuvânt de către participanții la proces în prima instanță și în instanța de apel. Asemănările judecării în prima instanță și în apel sunt în aceea că, în cazul dezacordului ambelor părți cu hotărârea primei instanțe, prima ia cuvântul partea acuzării. Diferența constă în aceea că, dacă în ședința de judecată a primei instanțe primul ia cuvântul procurorul (art. 366 alin. (1) CPP RM), atunci în instanța de apel primul poate să ia cuvântul oricare din persoane care au declarat apel. Dacă hotărârea judecătorească a fost contestată de către mai mulți participanți la proces din partea acuzării, atunci este necesar de a stabili ordinea cuvântărilor lor. Spre ex., dacă sentința a fost atacată de către procuror și partea vătămată (fie prin reprezentantul sau reprezentantul legal), atunci în acest caz este logic să fie aplicată ordinea prevăzută în art. 413 alin. (5) CPP RM. Primul ia cuvântul procurorul, ordinea cuvântărilor altor persoane din partea acuzării o stabilește președintele ședinței. Aceasta trebuie să fi făcută, reieșind din conținutul cererilor de apel, ca argumentele unui participant să fie

365 Шмелева Е., *op. cit.*, с. 126.

366 Сухова О., Саргаева Т. *Прения сторон в суде апелляционной инстанции по уголовному делу и проблемы участия в них стороны защиты*. În: ОГАРЁВ-ONLINE, nr.3(92), 2017. Национальный исследовательский Мордовский государственный университет им. Н.П. Огарёва, г. Саранск, Республика Мордовия, eISSN: 2311-2468. [Citat 06.08.2020] Disponibil: <http://journal.mrsu.ru/wp-content/uploads/2017/03/suxova-sargaeva.pdf>

confirmate prin argumentele altui.

În continuare trecem la partea apărării și vom analiza consecutivitatea cuvântărilor participanților în cazul contestării sentințelor. Este evident că părții apărării îi va fi oferită cuvântarea în al doilea rând. Potrivit art. 413 alin. (5) CPP RM, primul va lua cuvânt apelantul, care poate fi inculpatul, apărătorul acestuia sau reprezentantul lui legal. Dacă din partea părții apărării au fost declarate mai multe apeluri, atunci, considerăm că, trebuie de procedat ca și în ședința de judecată în prima instanță. Potrivit regulii generale în prima instanță cuvântarea apărătorului este o parte obligatorie a dezbaterilor judiciare. Doar în cazuri excepționale, când apărătorul lipsește (art. 71 CPP RM), cuvântarea lui în dezbateri judiciare este înlocuită cu cuvântarea inculpatului (art. 377 alin.(2) CPP RM – „Dezbaterile judiciare constau din cuvântările ... apărătorului și inculpatului când apărătorul nu participă în cauza dată sau dacă inculpatul cere cuvântul”). Primul trebuie să ia cuvântul avocatul. Ordinea cuvântărilor în continuare iarăși va fi stabilită de instanța de apel, reieșind din prevederile art. 377 alin.(2) și art. 413 alin.(5) CPP RM).

Ce privește participarea în dezbateri judiciare a persoanelor, care nu au contestat sentința, dar s-au prezentat la ședința din instanța de apel, după cuvântarea apelantului următorii trebuie să ia cuvântul participanții din partea lui. La stabilirea consecutivității cuvântărilor participanților trebuie să fie luată în considerație poziția unică a acestora, spre exemplu, inculpatul și apărătorul lui trebuie să se expună unul după altul, reieșind din faptul cine a declarat apel³⁶⁷.

Astfel, la stabilirea ordinii cuvântărilor participanților la ședința instanței de apel trebuie de condus după criteriul integrității poziției părții în proces. Această înseamnă că, după cuvântarea apelantului, următorul în dezbateri trebuie să ia cuvântul persoana care nu a declarat apel după pronunțarea sentinței și face parte din aceeași parte în procesul penal. Dacă sentința a fost atacată de către ambele părți în proces, cuvântul să acordă altei părți adverse, din care primul va lua cuvântul apelantul, iar ulterior alți participanți prezenți la ședința și care nu au declarat apel. Reieșind din situația că, apărătorul și reprezentantul pot fi atât la apelant, cât și la intimat, la aceste persoane poate fi reprezentantul legal (art. 77 CPP RM), reprezentant, succesorul procedural, avocatul, putem să propunem o completare a formulării respective din alin. (5) art. 413 CPP RM.

367 Шмелева Е., *op.cit.*, с. 125.

Cu referire la partea civilă, persoana civilmente responsabilă și reprezentanții lor, considerăm că analiza făcută mai sus la fel se aplică și în privința acestor participanți. Totodată, regula aplicată în prima instanță, potrivit căreia în dezbaterile judiciare partea civilmente responsabilă și reprezentantul ei i-au cuvântul după partea civilă și a reprezentantului acestuia (art. 377 alin. (2) CPP RM), va fi aplicată întotdeauna și în instanța de apel.

Șmeliova E. a propus spre examinare o situație prin care hotărârea instanței de judecată este atacată doar de către unu sau mai mulți reprezentanți al unei părți la proces. Care este ordinea cuvântărilor a participanților în acest caz? Potrivit lui Șmeliova E., „în această situație ordinea cuvântărilor trebuie să corespundă primei instanțe. Dacă hotărârea judecătorească nu a fost atacată de către nici o persoană din partea acuzării, atunci primul cu cuvintele de referință trebuie să ia acuzatorul. Dacă împotriva hotărârii nu au fost înaintate pretenții de nici un participant din partea părții apărării, atunci primul trebuia să ia cuvântul apărătorului”³⁶⁸.

Trebuie de menționat că, în ce privește succesorul procedural al părții vătămate sau a părții civile, ca participant la proces, acesta nu se menționează în dezbateri judiciare nici din instanța de fond (art. 377 CPP RM), nici în dezbateri judiciare din instanței de apel (art. 413 CPP RM).

Potrivit opiniei lui Covtun N. și Alexandrov A., „ordinea dezbaterilor judiciare în instanța de apel se bazează nu pe participarea activă a părților, ci a instanței de judecată”, și că „în toate cazurile primul trebuie să ia cuvântul acuzatorul. Ordinea ulterioară a cuvântărilor participanților la proces trebuie să fie stabilită de către instanța de judecată la propunerea părților”³⁶⁹.

3.5 Ultimul cuvânt al inculpatului

După terminarea dezbaterilor, inculpatului are cel din urmă cuvântul (art. 413 alin.(7) CPP RM).

Potrivit lui Udroi M., „președintele completului de judecată dă ultimul cuvânt inculpatului personal, în toate gradele ordinare de jurisdicție, precum și în căile extraordinare de atac. Neacordarea ultimului cuvânt personal inculpatului este sancționată, în principiu, cu nulitatea relativă, cu excepția cazurilor când această încălcare a dis-

.....
124
.....

---

368 Шмелева Е., *op.cit.*, p. 126.

369 *Ibidem*.

pozițiilor legale ar putea afecta aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei³⁷⁰.

„În ultimul cuvânt al inculpatului, înainte de adoptarea hotărârii, i se oferă posibilitatea în ultimul rând să expună atitudinea sa față de învinuirea înaintată, sentința pronunțată și cererii de apel declarate, precum și să dea o apreciere atât pentru acțiunile proprii, cât și asupra rezultatelor cercetărilor judecătorești³⁷¹.

Conform practicii judiciare românești, înainte de terminarea ședinței de judecată în apel, instanța de judecată are obligația de a-i da inculpatului ultimul cuvânt, astfel ca acesta să își poată manifesta poziția față de susținerile făcute de procuror și de părți și față de cauza penală în care este implicat. Neîndeplinirea acestei obligații de către instanță atrage casarea hotărârii cu trimiterea spre rejudecare³⁷².

Pamfil M.L., Movileanu C. și Munteanu C.A. au opinat că soluția instanței de recurs reflectă un formalism excesiv. „Instanța de apel a încălcat dispozițiile legale procedând la judecarea apelului fără a le da inculpaților ultimul cuvânt, dar omisiunea instanței putea fi înlăturată prin acordarea acestui cuvânt în fața instanței de recurs, fără a ne întoarce la judecata în apel. Numai în situația în care inculpații, cu ocazia ultimului cuvânt, ar fi relevat împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, trimiterea spre rejudecare a cauzei apare ca justificată³⁷³.

Atât instanța de apel, cât și participanții la proces, se atârnă formal la etapa dezbaterilor judiciare. Cuvântările părților, de obicei, se limitează la repetarea argumentelor expuse anterior în cadrul cercetării judecătorești, sau dublează dovezile din cererile de apel, sau de fapt nu au loc. Participanții la proces se limitează la una și aceeași frază tradițională că susțin argumentele din cererea de apel, precum și cererii privind casarea, modificarea sau menținerea în vigoare a sentinței instanței de fond.

370 Udroiu M, *op.cit.*, 2018, p. 399.

371 Лупинская П., *op. cit.*, 2009, с. 720.

372 În speță, dec. nr.644/2000 a CA Pitești, inculpații au fost condamnați în primă instanță la pedeapsa închisorii pentru infracțiunea de furt calificat și complicitate la furt. Sentința a fost casată parțial prin decizia instanței de apel, în sensul ducerii din pedeapsa aplicată a perioadei de reținere și arestare. Însă, instanța de apel a omis să acorde inculpaților ultimul cuvânt. Pe acest temei, decizia instanței de apel a fost casată în recurs și s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare, motivându-se că prin neacordarea ultimului cuvânt li s-a produs inculpaților o vătămare procesuală ce nu poate fi înlăturată altfel decât prin casarea hotărârii și rejudecarea apelului, cu ascultarea ultimului cuvânt al inculpaților. (Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 83.)

373 Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A., *op. cit.*, p. 83-84.

Cuvântarea părților are o importanță deosebită, deoarece asigură instanța la formarea unei opinii asupra cauzei, adoptării unei hotărâri legale și întemeiate. Participarea în dezbateri, îi acordă părții posibilitate de a supune criticii hotărârea atacată, să-și expună dovezile sale despre vinovăția persoanei. Scopul principal al luărilor de cuvânt constă în convingerea instanței de judecată și a altor participanți la proces în corectitudinea poziției sale, ceea ce poate fi atinsă doar prin pregătirea minuțioasă a discursului. Formele unei asemenea pregătiri pot fi diferite: scrierea unui discurs în întregime, schițarea în scris a unui plan, scrierea de teze ș.a., și depinde de complexitatea cauzei penale examinate, experiența și calificarea participantului, particularitățile gândirii.

CAPITOLUL 4. ACȚIUNILE PĂRȚILOR DUPĂ PRONUNȚAREA DECIZIEI INSTANȚEI DE APEL

4.1 Verificarea corespunderii deciziei cerințelor legii

4.2 Verificarea procesului-verbal al ședinței de judecată

4.3 Declararea recursului ordinar

Cuvinte cheie: verificarea, părți componente ale deciziei, conținutul deciziei, procesul-verbal, recursul ordinar

4.1 Verificarea corespunderii deciziei cerințelor legii

Activitatea părții în proces în instanța de apel nu se finisează odată cu pronunțarea deciziei. După examinarea apelului, instanța de apel urmează să respecte întocmai cerințele art. 338-340, 418 CPP RM. Neîndeplinirea acestor cerințe echivalează cu încălcarea dreptului la apărare al persoanelor implicate în proces³⁷⁴.

După pronunțarea deciziei părțile întreprind următoarele acțiuni: 1 - studiază decizia instanței de apel; 2 - verifică corectitudinea întocmirii procesului-verbal al ședinței de judecată; 3 - decide dacă declară sau nu recursul ordinar împotriva acesteia.

Studierea deciziei instanței de apel presupune **verificarea corespunderii deciziei cerințelor legii**, adică prevederilor art. 417 CPP RM în coroborare cu art. 394 CPP RM. Mai mult ca atât, în HP CSJ nr. 22 din 12.12.2005, în pct. 22.1., se indică ce trebuie să conțină **partea introductivă a decizie**. Datele de identitate a inculpatului trebuie să fie indicate corect³⁷⁵. În cazul depistării erorilor materiale, trebuie

374 Popovici T. și Dolea I. *Apelul*. În: coord. ed. Poalelungi M. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Î.S.F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013, p. 391-392.

375 CP CSJ a reținut că, „în cuprinsul sentinței și în decizia instanței de apel inculpatul este indicat sub numele XXX Nicolai XXX, însă, potrivit copiei buletinului de identitate a inculpatului, este indicat numele inculpatului - XXX Nicolae XXX, prin urmare în decizia urmează să fie indicat numele corect a inculpatului - XXX Nicolae XXX.” (*DCP CSJ din 18.07.2017. Dos. nr.1ra-872/2017, pct.8. [Citat 23.03.2020]*)

să fie depus un demers/cerere privind corectarea erorilor respective³⁷⁶. Or, „dacă la judecarea apelului au fost depistate erori materiale evidente, dar care nu provoacă dubii (greșeli comise la scrierea numelui și prenumelui părților în proces, greșeli aritmetice ori care indică incorect tipul penitenciarului, precum și folosirea neadecvată a sinonimelor), examinarea se scoate de pe rol, iar dosarul din oficiu se restituie instanței care a adoptat hotărârea pentru înlăturarea erorilor în conformitate cu cerințele art. 248-250 CPP RM”³⁷⁷.

După partea introductivă a deciziei, instanța de apel trebuie să descrie fapta constatată de prima instanță conform căreia inculpatul a fost declarat vinovat³⁷⁸. Instanța de apel este obligată în **partea descriptivă** a hotărârii de condamnare să descrie fapta criminală, ca fiind dovedită³⁷⁹.

Într-o cauza penală, pronunțând o nouă hotărâre, instanța de apel în partea descriptivă a deciziei nu a expus fapta de săvârșirea căreia inculpatul a fost declarat vinovat, ceea ce a servit ca temei de casare a deciziei de instanța de recurs³⁸⁰.

De asemenea, „în partea descriptivă se expune fondul apelului, conținutul solicitărilor părților participante în ședința judiciară, argumentele suplimentare. În continuare în decizie se expune concluzia generală a instanței pe marginea apelului și temeiurile de fapt și de drept, motivele adoptării soluției respective. Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor indicate în apel. În partea descriptivă decizia trebuie să corespundă tuturor cerințelor art. 394 CPP RM, adică prevăzute pentru partea descriptivă a sentinței. Nerespectarea acestor cerințe echivalează cu nerezolvarea fondului apelului”³⁸¹.

Decizia instanței de apel trebuie să cuprindă temeiurile de fapt

---

Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9250

376 CA Cahul a examinat dos. nr.05-1a-1264-15112018, în privința lui B.R.*Grigorie*. Potrivit părții introductive a DCA, au fost indicate greșit patronimicul inculpatului – *Grigore*, și IDNP inculpatului. La fel, a fost indicat greșit locul comiterii infracțiunii, denumirea străzii a fost tradusă mot-a-mot din limba rusă în limba de stat. Procurorul a înaintat demersul cu privire la corectarea erorilor, care a fost admis. (*Dos. nr.1-97/2018*. Arhiva Judecătorei Cahul, sediul Taraclia.)

377 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.22.1 alin.2.

378 DCP CSJ din 26.02.2008. *Dos. nr.1ra-44/2008*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, nr.10, 2008, p. 15.

379 DCP CSJ din 03.02.2015. *Dos. nr.1ra-86/2015*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a RM, nr.2-3, 2015, p. 44.

380 DCP CSJ din 30.01.2001. *Dos. nr.1r/a-7/2001*, p.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

381 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.22.2; DCP CSJ din 31.01.2012. *Dos. nr.1ra-102/2012*. Arhiva CSJ RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

și de drept care au condus, după caz, la respingerea sau admiterea apelului, precum și motivele adoptării soluției respective³⁸².

Scopul motivării este de a demonstra părților că au fost ascultate, contribuind astfel la o mai bună acceptare de către acestea a deciziei. În plus, obligă pe judecător să-și întemeieze motivarea pe argumente obiective și să prezerve drepturile apărării. Cu toate acestea, întinderea obligației de motivare poate varia în funcție de natura hotărârii și trebuie analizată în lumina circumstanțelor speței (*hot. CtEDO Ruiz Torija c. Spania din 09.12.1994, nr. 18390/91, §. 29*³⁸³).

Totodată, instanța nu este obligată să furnizeze un răspuns detaliat fiecărui argument invocat (*hot. CtEDO Van de Hurk c. Țările de Jos din 19.04.1994, nr. 16034/90, §. 61*³⁸⁴), însă, din hotărâre trebuie să reiasă cu claritate că problemele invocate în speță au fost abordate (*hot. CtEDO Boldea c. România din 15.02.2007, nr. 19997/02, §. 30*³⁸⁵).

Instanțele naționale trebuie să indice suficient de clar motivele pe care se întemeiază, astfel încât justițiabilul să-și poată exercita în mod util dreptul de recurs de care dispune (*hot. CtEDO Hadjianastassiou c. Grecia, din 16.12.1992, nr. 12945/87, §. 34-35*³⁸⁶, și *Boldea c. România din 15.02.2007, nr.19997/02, §. 29-30*).

În cazul când instanța de apel, la cererea părților, a administrat probe noi, ea urmează să le descrie în textul deciziei, cu aprecierea lor. Dacă instanța de apel admite apelul cu rejudecarea cauzei, decizia trebuie să cuprindă analiza probelor pe care s-a bazat instanța pronunțând hotărârea, să indice din ce motive ele urmează a fi reapreciate ori respinse ca probe³⁸⁷.

Instanța de apel a pus la baza deciziei de condamnare o probă care nu a fost cercetată de instanța de fond și nici nu a fost verificată la judecarea cauzei în ordine de apel, motiv pentru care CPL CSJ a casat

382 *HP CSJ din 07.05.2001. Dos. nr.4-1r/a-5/2001*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.3, 2002, p.14; *DCP CSJ din 07.05.1998. Dos. nr.1r/e-66/98*, p.2. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

383 Hotărârea CtEDO *Ruiz Torija c. Spania*, nr.18390/91, 09.12.1994, §. 29. [Citat 23.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57909>

384 Hotărârea CtEDO *Van de Hurk c. Țările de Jos*, nr.16034/90, 19.04.1994, §. 61. [Citat 23.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57878>

385 Hotărârea CtEDO *Boldea c. România*, nr.19997/02, 15.02.2007, §. 30. [Citat 23.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-122801>

386 Hotărârea CtEDO *Hadjianastassiou c. Grecia*, nr.12945/87, 16.12.1992, §. 34-35. [Citat 23.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57779>

387 *HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.22.2.*

decizia și a dispus rejudecarea cauzei de către instanța de apel³⁸⁸.

Dacă instanța de apel nu apreciază, din punct de vedere al pertinentei, concludentei, utilității și veridicității probele prezentate în sprijinul învinuirii, această constituie temei de casare a deciziei³⁸⁹.

În cazul în care instanța de apel nu este de acord cu aprecierea probelor de către procuror și ajunge la concluzia de a pronunța o hotărâre de achitare, urmează să dezvăluie această concluzie, expunându-și punctul său de vedere asupra fiecărei probe indicate de apelant³⁹⁰.

În situația când instanța de apel stabilește numai valoarea unora din probele administrate în instanța de fond, fără a motiva o altă parte a acestora, decizia este susceptibilă recursului³⁹¹.

Curtea Constituțională a RM a menționat despre necesitatea respectării de către instanțele de apel a prevederilor art.art.101 alin.(1) și (4), 314 alin.(1), 414 alin.(1) și (4) CPP RM și „obligația judecătorului de a motiva în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea probelor administrate, verificarea legalității și caracterul fundamentat al hotărârii atacate în baza probelor examinate de prima instanță și în baza oricăror probe noi prezentate instanței de apel, având competența de a da o nouă apreciere probelor”³⁹².

Una din chestiunile importante de drept pe care trebuie să le soluționeze instanța de apel sunt individualizarea și aplicarea justă a pedepsei³⁹³. În acest caz, sarcina procurorului constă în analiza aplicării corecte a legii penale.

Instanța de apel la judecarea apelurilor urmează să pronunțe asupra tuturor motivelor invocate cererea de apel. Decizia trebuie să cuprindă motivele pe care se întemeiază soluția adoptată, iar nerespectarea acestor cerințe se apreciază ca nerezolvare a fondului cauzei în apel³⁹⁴.

388 DCP CSJ din 21.10.2014. Dos. nr.1ra-1546/2014. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție, nr.12, 2014, p.24.

389 DCP CSJ din 21.02.2012. Dos. nr.1ra-3/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

390 DCP CSJ din 05.06.2007. Dos. nr.1ra-486/2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.2007, p.18.

391 DCP CSJ din 17.07.2012. Dos. nr.1ra-596/2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.12, 2012, p.11.

392 DCC de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2018 orivind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 CPP, nr.78 din 09.07.2018, pct.28-29. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.11.2018 nr.424-429/161.

393 DCP CSJ din 13.03.2012. Dos. nr.1ra-98/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

394 DCP CSJ din 01.12.2009. Dos. nr.1ra-1062/2009; DCP CSJ din 12.03.2002. Dos.

„Garanțiile consacrate în art. 6 §. 1 din CEDO includ obligația instanțelor judecătorești naționale de a motiva cu suficientă claritate deciziile sale (H. c. Belgiei din 30.11.1987, nr.8950/80, §. 53)”³⁹⁵.

Curtea Constituțională a RM a menționat că, „[m]otivarea se exprimă prin faptul că la admiterea unor probe și la respingerea altora judecătorul este obligat să indice motivele unei asemenea soluții. ... Prin urmare, deciziile eronate pot fi corectate prin intermediul căilor de atac prevăzute de lege. Mai mult decât atât, CtEDO a reținut în jurisprudența sa decât atunci când o instanță de control judiciar este competentă să analizeze atât situația de fapt, cât și chestiunile de drept și să studieze în ansamblu problema vinovăției, ea nu poate, din motive ce țin de echitatea procedurii, să tranșeze asupra chestiunilor respective fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis actul considerat ca infracțiune (hot. *Ekbatani c. Suedia din 26.05.1988*; hot. *Constantinescu c. România din 27.06.2000*)”³⁹⁶.

Nu este acceptabilă întemeierea soluției pe aprecieri contradictorii. Or, Curtea de la Strasbourg statuează că, dreptul la un proces echitabil include obligația tribunalelor de a-și motiva deciziile lor, deoarece absența motivării unei decizii judiciare poate impieta asupra acestui drept. Judecătorii trebuie să indice cu suficientă claritate motivele pe care-și întemeiază deciziile, căci numai astfel, un acuzat poate exercita căile de atac prevăzute de legislația națională. „Motivarea unei decizii judiciare este strâns legată de preocupările privitoare la asigurarea desfășurării unui proces echitabil, aceasta permițând respectarea dreptului la apărare. Motivarea este indispensabilă însăși calității actului de justiție și constituie o pavăză împotriva arbitrarului.” (*Suominen c. Finlandei din 01.07.2003*, nr. 37801/97, §. 37, *Kuznetsov și alții c. Rusiei din 11.01.2007*, nr. 184/02, §. 85).

Susținerea a două poziții care sunt total contradictorii, duce la încălcarea dreptului la un proces echitabil al inculpaților. Or, motivarea instanței trebuie să fie clară și să ofere inculpaților siguranța că au fost auziți (*Fomin c. Moldova din 11.10.2011*, nr. 36755/06, §. 31³⁹⁷). În afa-

nr.1c/a-60/2002; DCP CSJ din 05.03.2002. Dos. nr.1ca-50/2002. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10, 2002, p.9.

395 DCP CSJ din 12.03.2019. Dos. nr.1ra-199/2019, p. 4. [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13269.

396 HCC privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului), nr.18 din 22.05.2017, pct.70, 75-76. În: Monitorul Oficial al RM, 16.06.2017 nr.190-200/69.

397 Hotărârea CtEDO *Fomin c. Moldova*, nr.36755/06, din 11.10.2011, §31. [Citat 23.03.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-124104>.

ră de aceasta, motivarea hotărârilor este un instrument important în asigurarea transparenței justiției și existența unui control social asupra acesteia. (*Hirvisaari c. Finlandei, din 27.09.2001, nr. 49684/99, §. 30*)³⁹⁸.

În cazul în care instanța de apel nu s-a pronunțat asupra argumentelor expuse în cererea de apel, instanța de recurs nu este abilitată cu dreptul de a soluționa argumentele expuse în cererea de apel. Cauza urmează a fi supusă rejudecării³⁹⁹.

În cazurile nominalizate sunt temeieri de declarare a recursului ordinar.

„Potrivit jurisprudenței naționale, sentința trebuie să corespundă atât după formă, cât și după conținut cerințelor art. 384-397 CPP RM. Sentința se expune în mod consecvent, astfel ca noua situație să decurgă din cea anterioară și să aibă legătură logică cu aceasta, excluzându-se folosirea formulărilor inexacte (HP CSJ nr. 22 din 12.12.2005 privind sentința judecătorească, pct. 3)”⁴⁰⁰.

Dispozitivul deciziei instanței de apel trebuie să corespundă concluziilor făcute de instanță în partea descriptivă⁴⁰¹. Parte în proces trebuie să verifice corespunderii dispozitivului deciziei instanței de

398 *DCP CSJ din 26.02.2019. Dos. nr.1ra-122/2019, p.8. [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13206.*

399 *DCP CSJ din 20.07.2010. Dos. nr.1ra-820/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.*

400 În speță, instanța de apel, adoptând soluția de condamnare a inculpaților în baza art.217 alin.(4) lit.b) CP RM, nu a constatat și descris în fapta criminală, considerată ca fiind dovedită, scopul comiterii infracțiunii respective, acesta constituind un element calificativ esențial și decisiv în încadrarea juridică a faptei comise; nu a apreciat fiecare probă separat, din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor, și nu a indicat motivele pentru care instanța a respins probele aduse în sprijinul acuzării pe episodul privind săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.217¹ alin.(4) lit.d) CP RM; în dispozitivul deciziei, a dispus confuz și divergent că casează doar: „...parțial sentința...”, nefiind clar în care partea sentința a fost casată și în care parte a fost menținută. Mai mult, dispozitivul separat conține mai multe corectări neconfirmate în modul prevăzut de lege, iar în materialele cauzei lipsește cu desăvârșire procesul-verbal din 15.10.2018 – una din datele când ar fi fost pronunțat acest dispozitiv, devenind imposibilă verificarea legalității adoptării acestui act procedural; și-a întemeiat concluziile pe probe neverificate în ședința de judecată a instanței de apel și neconsemnate în procesul-verbal, cum ar fi declarațiile date în instanța de fond de către inculpatul B.V. și ordonanța privind recunoașterea mijlocului de transport de model „XXX”, n.î. XXX, ce aparține lui B.V., drept corp delict și anexare la cauza penală. (*DCP CSJ din 19.02.2019. Dos. nr.1ra-402/2019, pct.6. [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13157*)

401 HP CSJ nr.22 din 12.12.2005, pct.23.

apel cu cerințele normelor procesual-penale.

Într-o cauză penală, dispozitivul hotărârii a fost expus neclar, fără a fi specificate și concretizate care anume cerințe ale apelanților se admit și care se resping, deoarece după cum rezultă din motivarea soluției, apelurile n-au fost admise integral⁴⁰². O asemenea decizie este susceptibilă recursului ordinar.

În speță, instanța de apel în partea descriptivă a invocat încadrarea juridică a acțiunilor inculpatului în baza art. 264 alin.(1) CP RM, iar în dispozitivul deciziei inculpatul a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 261 alin.(2) CP RM. Astfel, motivarea soluției contrazice dispozitivul hotărârii, ceea ce constituie o eroare judiciară, care nu poate fi corectată de instanța de recurs⁴⁰³.

Erorile de conținut nu se îndreaptă conform dispozițiilor art. 249 CPP RM, dar prin intermediul căilor de atac. Erorile ce se referă la pedeapsa penală nu sunt cuprinse de normele precitate. Prin urmare, soluția din dispozitivul deciziei privind pedeapsa penală, la caz, înlocuirea mărimum amenzii stabilite inculpatului cu una mai mare, nu se referă la omisiuni prevăzute în normele sus menționate și nu poate fi corectată printr-o încheiere adoptată în temeiul art. 249 CPP RM, dar prin intermediul căilor de atac⁴⁰⁴. Aceiași regulă se referă și la pedeapsa complementară⁴⁰⁵.

402 DCP CSJ din 28.02.2012. Dos. nr.1ra-18/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

403 DCP CSJ din 28.12.2004. Dos. nr.1ra-818/2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.11, 2005, p.13.

404 În speță, potrivit dispozitivului deciziei instanței de apel, V.M. a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art.287 alin.(1) CP RM la amendă în mărime de „700 un.conv., echivalent cu 14000 lei”. Ulterior, aceeași instanță, în temeiul art.249 CPP RM, prin încheierea, a dispus corectarea erorii din dispozitivul deciziei, și anume în loc de sintagma „14000 lei” se va citi corect „35000 lei”. Instanța de recurs a menționat că, erorile ce se referă la pedeapsa penală, la caz, înlocuirea mărimum amenzii stabilite inculpatului cu una mai mare, nu se referă la omisiuni prevăzute în normele art.249, 250 CPP RM și nu pot fi corectate printr-o încheiere, dar prin intermediul căilor de atac. (DCP CSJ din 03.07.2018. Dos. nr.1ra-1205/2018. [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11584)

405 Într-o cauză prin sentința, R.V. a fost condamnat în baza art.264 alin.(3) lit.b) CP RM la 4 ani închisoare, cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de 2 ani. Sentința a fost atacată de către inculpat, solicitând să fie achitat. Conform deciziei CA Cahul din 07.06.2018, apelul a fost admis, casată sentința parțial și pronunțată o nouă hotărâre. Lui R.V., recunoscut vinovat în baza

4.2 Verificarea procesului-verbal al ședinței de judecată

O importanță deosebită pentru activitate procesuală reprezintă și verificarea procesului-verbal al ședinței de judecată în instanța de apel. Or, în temeiul art. 413 alin. (8) CPP RM, în ședința de judecată a instanței de apel se întocmește un proces-verbal în corespundere cu art. 336 CPP RM. Partea în proces trebuie să verifice dacă conținutul procesului-verbal corespunde cu cele desfășurate în ședințele de judecată, adică: numărul de ședințe și data acestora; cererile și demersurile înaintate; dacă sunt fixate toate probele verificate și cercetate; dacă sunt anexate la procesul-verbal al ședinței de judecată toate actele procesuale - procese-verbale de audiere, documentele prezentate de către părțile. Dacă se depistează lipsa a careva date și informații din procesul-verbal al ședinței, este necesar de a înainta obiecțiile asupra acestuia.

„Termenii prevăzuți în art. 336 CPP RM sunt de recomandare și nu pot avea drept consecință o nulitate. Totuși nerespectarea acestor termeni poate determina anumite sancțiuni disciplinare aplicate funcționarului responsabil. În cazul unor divergențe între grefier și președintele ședinței de judecată, se va proceda în conformitate cu art. 319 CPP RM”⁴⁰⁶.

De multe ori, anume din cauza procesului-verbal incomplet sau greșit, depinde dacă decizia va fi menținută sau nu de instanța de recurs.

Într-un șir de cauze, instanța de recurs a constatat că, instanța de apel nu era în drept să-și întemeieze concluziile sale pe probele care nu au fost verificate în ședința de judecată a instanței de apel și nu au fost reflectate în procesul verbal al ședinței de judecată⁴⁰⁷.

Într-o speță, în instanța de apel, conform procesului verbal al ședinței de judecată nu s-a reprodus și cercetat imaginea de pe disc CD - video, care a fost anexat la dosar cu statut de probă. Prin urmare,

---

art.264 alin.(3) *lit.a*) CP RM, i-a fost stabilită pedeapsa de 3 ani și 6 luni închisoare, cu suspendare condiționată pe o perioadă de probațiune de 3 ani. Prin încheierea din 11.09.2018, CA Cahul a corectat erorile materiale în dispozitivul cu adăugire textului „cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe termen de 2 ani”. Instanța de recurs a casat DCA Cahul din 07.06.2018 și încheierea din 11.09.2018, și a dispus rejudecarea cauzei, concluzionând imposibilitatea modificării, în temeiul art.249 CPP RM, dispozitivului deciziei în partea pedepsei penale. (DCP CSJ din 20.11.2018. Dos. nr.1ra-1793/2018, pct.6 lit.c). [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12366)406
Dolea I., op. cit., 2016, p. 766.

407 DCP CSJ din 07.02.2012. Dos. nr.1ra-24/2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.6, 2012, p.16; DCP CSJ din 12.04.2011. Dos. nr.1ra-235/2011; DCP CSJ din 18.01.2011. Dos. nr.1ra-6/2011; DCP CSJ din 23.11.2010. Dos. nr.1ra-915/2010; DCP CSJ din 23.02.2010. Dos. nr.1ra-30/2010. Arhiva CSJ RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

instanța nici nu a avut posibilitatea legală să verifice și estimeze această dovadă în coroborare cu celelalte probe în ansamblul lor⁴⁰⁸.

În altă speță, recalificarea ilegală a acțiunilor inculpatului din art. 145 alin. (2) lit.b), e), g), i), j), k) în art. 151 alin.(4) CP RM a fost realizată doar în baza unei afirmații selective conținute în depozițiile părții vătămate. Instanța de apel nu a consemnat în procesul-verbal al ședinței de judecată nici o probă din cele la care se referă în partea descriptivă a deciziei sale⁴⁰⁹.

Ca rezultat deciziile în cauză au fost casate cu dispunerea rejudecării cauzelor.

4.3 Declararea recursului ordinar

Una din atribuțiile importante ale părții în proces la examinarea cauzei penale în instanța de judecată este folosirea căilor de atac, declararea recursului ordinar privind latura penală și latura civilă a cauzei (art. 53 alin. (2) pct. 8) CPP RM; art. 66 alin. (2) pct. 27 CPP RM).

Hotărârile instanței de apel pot fi atacate cu recurs în scopul examinării problemelor ridicate și reparării erorilor de drept comise de instanțele de fond și de apel, și în conformitate cu temeiurile indicate în art. 427 CPP RM.

Părțile trebuie să fie atente asupra faptului că, în conformitate cu art. 420 alin. (4) CPP RM, nu pot fi atacate cu recurs sentințele în privința cărora persoanele indicate în art. 401 CPP RM nu au folosit calea apelului ori au retras apelul, dacă legea prevede această cale de atac⁴¹⁰.

Recursul ordinar se declară în termenul de 2 luni de la data comunicării deciziei integrale a instanței de apel, și nu de la data pronunțării deciziei⁴¹¹.

408 *DCP CSJ din 30.09.2008. Dos. nr.1ra-1015/2008.* Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova.

409 *DCP CSJ din 19.03.2013. Dos. nr.1ra-169/2013.* În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.7-8, 2013, p.35.

410 *DCP CSJ din 20.03.2012. Dos. nr.1ra-75/2012; DCP CSJ din 09.03.2011. Dos. nr.1ra-245/2011; DCP CSJ din 25.05.2010. Dos. nr.1ra-533/2010.* În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10, 2010, p.18; *DCP CSJ din 18.02.2009. Dos. nr.1ra-233/2009.* În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.7-8, 2010, p.24; *DCP CSJ din 06.02.2008. Dos. nr.1ra-246/2008; DCP CSJ din 07.09.2004. Dos. nr.1ra-470/2004.* Arhiva CSJ RM [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

411 Până la modificări din 2023, recursul ordinar se declara în termenul de 30 zile de la data pronunțării deciziei integrale a instanței de apel, și nu de la data recepționării ei. *DCP CSJ din 31.10.2018. Dos. nr.1ra-1616/2018, pct.7.* În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1, 2019, p.10.

Aici trebuie de menționat că începutul termenului de declarare a recursului ordinar în legea este stipulat cu precizie.

Or, în art. 422 CPP RM, termenul de declarare a recursului este de două luni de la data comunicării deciziei integrale⁴¹².

Totodată, legea nu stipulează posibilitatea declarării unui recurs preventiv, precum și a unui recurs suplimentar.

În recurs trebuie să fie descrisă fapta constatată de instanță, motivele invocate în apel de către apelant și argumentele admiterii ori, la caz, respingerii apelului⁴¹³.

„Omiterea termenului legal pentru depunerea recursurilor, depunerea tardivă a acestora, precum și retragerea neîntemeiată a lor, în cazul procurorului se consideră abatere disciplinară”⁴¹⁴.

Într-o cauza penală, decizia motivată a instanței de apel și decizia interlocutorie au fost datate cu altă data decât dispozitivul deciziei, greșeală care nu poate fi corectată de instanța de recurs⁴¹⁵.

Parte în proces trebuie să ia în considerație și faptul că, instanța de recurs, conform legislației în vigoare, nu este abilitată cu dreptul de a soluționa argumentele expuse în cererea de apel, în cazul în care instanța de apel nu s-a pronunțat asupra lor⁴¹⁶. În asemenea situații soluția instanței de apel urmează să fie supusă recursului.

În practică sunt întâlnite situații când învinuirea de stat în instanța de apel a fost reprezentată de către un grup de procurori. Respectiv, poate să apară o problemă cine în aceste situații poate să declare recurs, precum și dacă este posibil declararea câtorva recursuri. Nici legea și nici ordinul respectiv al Procurorului General⁴¹⁷ nu dau

412 HCC *privind excepția de neconstituționalitate a art. 422 CPP (data de la care începe să curgă termenul de declarare a recursului ordinar)*, nr.23 din 05.08.2021. [Citat 10.08.2021] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_2021_52g_2021_rou.pdf

413 DCP CSJ din 06.07.2005. Dos. nr.1ra-488/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

414 *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorului în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești, nr.2/21 din 02.01.2018*, pct.21.3. Biblioteca Procuraturii Generale a RM.

415 DCP CSJ din 12.09.2006. Dosarul nr.1ra-799/2006, p.3. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

416 DCP CSJ din 12.10.2004. Dos. nr.1ra-654/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

417 *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorului în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești, nr.2/21 din 02.01.2018*, pct.21.3. Biblioteca Procuraturii Generale a RM

răspunsuri la aceste întrebări. Se menționează doar următoarele în pct. „5.5 Conducătorul grupului de acuzatori de stat este responsabil de asigurarea bunei desfășurări a judecării cauzei penale și decide asupra oportunității declanșării căilor de atac”.

Considerăm că, recursul poate fi întocmit și semnat de către un procuror sau de către toți membrii grupului de procurori. Odată cu dispunerea participării în instanța de judecată a unui grup de procurori, procurorul ierarhic superior numește și un conducător al grupei. Atunci este logic ca, conducătorul grupei să decidă asupra declarării sau nu a recursului și cine îl va întocmi și semna. Nu se exclude și posibilitatea declarării recursului de către fiecare procuror din grup.

Potrivit art. 9 alin.(4) lit.c) și alin.(5) lit.d) din Legea cu privire la Procuratură,⁴¹⁸ în instanța de apel și recurs reprezentarea învinuirii poate fi asigurată de către procurorii din cadrul procuraturilor specializate. Deseori, pe asemenea cauze se formează grupul de procurori din cadrul procuraturilor specializate și de circumscriptie. În aceste cazuri, conducătorul grupei se numește procurorul din cadrul procuraturii specializate⁴¹⁹.

Totodată, participarea în instanțele de apel de la început și până la sfârșit în majoritatea cazurilor, mai ales în alte curți de apel decât cea din Chișinău, este asigurată de către procurorii din cadrul procuraturilor teritoriale - de circumscriptie și din UTA Găgăuzia.

De asemenea, în situația în care în instanța de apel participă mai mulți avocați în interesele unui participant la proces, recursul poate fi întocmit și semnat de către un avocat sau de către toți avocați participanți.

Considerăm că, împotriva deciziei instanței de apel una și aceeași persoană poate declara un singur recurs motivat. De asemenea, opinăm și asupra faptului că recursul trebuie să fie declarat de către persoana (avocat, procuror) care a participat în dezbateri judiciare, s-a expus asupra cauzei, învinuirii înaintate inculpatului și fondului apelului. Atât pentru recursul procurorului, cât și pentru recursul alte părți sunt prevăzute aceleași cerințe și în toate cazurile trebuie să fie motivat și convingător⁴²⁰.

418 *Legea cu privire la Procuratură, nr.3 din 25.02.2016*, art.9 alin.(4) lit.c) și alin.(5) lit.d). În: Monitorul Oficial al RM nr.69-77/113 din 25.03.2016.

419 *Ordinul Procurorului General cu privire la organizarea activității procurorului în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești, nr.2/21 din 02.01.2018*, pct.5.4. Biblioteca Procuraturii Generale a RM.

420 Potrivit art.429 alin.(1) CPP RM - Recursul se depune, de persoanele menționate în art.421 și trebuie să fie motivat. Iar în conformitate cu prevederile art.430 pct.5) CPP RM cererea de recurs trebuie să conțină: 5) temeiurile prevăzute la art. 427 și argumentele privind temeinicia recursului.

CAPITOLUL 5. PARTICIPAREA PĂRȚILOR LA REJUDECAREA CAUZEI PENALE DUPĂ CASAREA DECIZIEI INSTANȚEI DE APEL DE INSTANȚA DE RECURS

5.1 Considerații privind rejudecarea în apelul penal

5.2 Limitele la rejudecare în apel

5.3 Chestiuni importante pentru soluționarea apelului

Cuvinte cheie: rejudecare, indicațiile instanței de recurs, cercetare suplimentară, cercetarea probelor noi

5.1 Considerații privind rejudecarea în apelul penal

În conformitate cu prevederile art. 435 alin. (1) pct. 2) lit. c) CPP RM, judecând recursul ordinar, instanța de recurs poate adopta decizia privind admiterea recursul, casarea parțială sau totală a hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către instanța de apel, în cazul în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Cum rezultă din Dicționarul explicativ al limbii române prin „*rejudicare*” înseamnă acțiunea de a rejudeca. La rândul său, „*a rejudeca*” înseamnă „A judeca din nou un proces. A judeca încă o dată pentru a aprofunda sau a elimina erorile”⁴²¹.

Termenul „*rejudicare*” nu desemnează însă, așa cum s-ar putea crede, o nouă desfășurare de la început a întregii activități procesuale îndeplinite de prima instanță, ci, de cele mai multe ori, doar efectuarea unora dintre actele ce se subsumează acestei activități⁴²².

Volonciu N. expune opinia că rejudecarea nu înseamnă o activitate procesuală de același volum și întindere ca judecata anterioară. Este firesc ca activitatea de rejudecare să cunoască anumite limitări rezulta-

421 Coteanu I., et.al., *op.cit.*, p.1035.

422 Paraschiv C.S., *op.cit.*, 2019, p.232.

te din controlul judiciar efectuat de instanța ierarhic superioară⁴²³.

După cum menționează Curtea Constituțională a României (Dec. nr. 26 din 18 ianuarie 2011) instituția controlului judiciar își găsește reazemul constituțional în dispozițiile art.129 din Legea fundamentală. Dacă judecătorii de la instanța de fond nu ar fi obligați să se supună îndrumărilor instanței de apel sau de recurs, putând reitera erorile comise prin soluția ce a fost desființată, s-ar ajunge la exercitarea repetată a căilor de atac și la prelungirea duratei soluționării cauzelor în mod nepermis și astfel s-ar încălca cerința soluționării proceselor într-un termen rezonabil⁴²⁴.

Autorul Buneci P., menționează că, la rejudecare se analizează doar aspectele care au dus la admiterea recursului. Astfel, actele de judecată care nu au fost desființate de către instanța de recurs rămân valabile și se efectuează numai cele care trebuie refăcute ori cele care nu au fost efectuate, deși se impune efectuarea lor. În acest fel, structura ședinței de rejudecare variază în funcție de lipsurile constatate prin decizia instanței superioare prin care s-a dispus desființarea hotărârii instanței inferioare cu trimitere spre rejudecare⁴²⁵.

Instanța căreia i s-a trimis cauza spre rejudecare nu poate restitui cauza instanței de casare pe motiv că aceasta ar fi trebuit să o rețină și să o judece ea însăși. Fiind investită cu soluționarea cauzei de către instanța superioară de control trebuie să se conformeze, nepunând pune în discuție hotărârea acesteia, chiar dacă ar fi greșită precizează autorul Mateuț Gh.⁴²⁶.

Art. 436 alin. (1) CPP RM prevede că, procedura de rejudecare a cauzei după casarea hotărârii în recurs se desfășoară conform regulilor generale pentru examinarea ei, adică potrivit acelor prevederi de care se conduce instanța la judecarea apelului.

Adică regulile generale pentru judecarea cauzelor în primă instanță, cu excepțiile prevăzute în Secțiunea 1 a Capitolului IV din Titlul II a Părții speciale CPP a RM.

Or, în conformitate cu prevederile art.419 CPP RM, rejudecarea cauzei de către instanța de apel se desfășoară potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în prima instanță, inclusiv în temeiul practicii judiciare naționale și internaționale.

Potrivit practicii judiciare, o nouă examinare a cauzei în instanța

423 Volonciu N., *op.cit.*, 1994, p.274.

424 Dolea I., *op.cit.*, 2020, p.1107.

425 Buneci P., *op.cit.*, p.229.

426 Mateuț, *op.cit.*, p.359.

de apel se desfășoară în conformitate cu regulile generale de examinare a cauzelor în instanța de fond⁴²⁷.

În speță, potrivit sentinței, instanța de fond, examinând în ședință probele, l-a achitat pe Ț.R. de sub învinuirea de comitere a infracțiunilor prevăzute de art. art. 195 alin. (2), 335 alin.(3) lit. d), 361 alin. (2) lit. d) CP RM din motiv că nu s-a constatat existența faptelor incriminate. Instanța de apel fără a interoga inculpatul și martorii, nu au fost examinate alte probe puse la baza condamnării, a adoptat decizia prin care a admis apelul procurorului, a casat sentința, a rejudecat cauza și a pronunțat o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care Ț.R. a fost recunoscut vinovat în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 335 alin. (3) lit. b) CP. Instanța de recurs a casat decizia instanței de apel cu dispunerea rejudecării cauzei, fiindcă au fost încălcate prevederile art. 6 §.1 CEDO și prevederile art. 419 CPP RM, care prevăd că pentru a rejudeca cauza instanța de apel urmează să desfășoare ședința potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în prima instanță⁴²⁸.

Potrivit altei spețe, din decizia instanței de recurs din 18.05.2010 rezultă că în adresa instanței de apel s-a indicat ca la rejudecarea cauzei „ să verifice și să aprecieze toate probele în ansamblul lor în stric-tă conformitate cu prevederile art.101 CPP, conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor în prima instanță...”. În contextul indicațiilor date, instanța de apel era obligată să pună la baza hotărârii adoptate concluziile formate în urma cercetării probelor în ședința de judecată. Verificând legalitatea hotărârii atacate pe baza materialului din dosarul cauzei, se apreciază că instanța de apel, n-a acordat deplină eficiență legii în cadrul procedurii de rejudecare. Din lucrările cauzei rezultă, că instanța de apel n-a acordat deplină eficiență prevederilor art.101 CPP, care reglementează activitatea privind aprecierea probelor. Contribuția instanței de apel se reduce doar la audierea inculpatului D.M. și aprecierea unilaterală a unor probe din materialul cauzei⁴²⁹.

427 DCPL CSJ din 02.02.2010. Dos. nr.1ra-85/2010. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.9, p.24; DCPL CSJ din 26.01.2010. Dos. nr.1ra-27/2010, pct.6. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

428 DCPL CSJ din 26.01.2010. Dos. nr.1ra-75/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

429 DCPL CSJ din 24.01.2012. Dos. nr.1ra-54/2012, pct.20. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 26.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

În altă cauză penală, instanța de recurs a considerat concluzia instanței de apel ca fiind neîntemeiată. Instanța de apel, care a pronunțat decizia de învinuire, bazându-se de fapt numai pe probele obținute în cadrul anchetei preliminare, fără a le verifica și le aprecia pe cele din ședința judiciară și instanța de fond care a pronunțat sentința de achitare, bazându-se numai pe declarațiile martorilor schimbate în ședința judiciară, au încălcat normele de procedură penală. Instanța de judecată cercetează sub toate aspectele probele prezentate de părțile la proces și declarațiile făcute de martor în timpul cercetării sau anchetei preliminare se citesc în instanță când există contradicții esențiale între aceste declarații și declarațiile martorului în instanța de judecată. Încălcarea acestor prevederi a avut urmare, nerezolvarea fondului cauzei. Referința instanței de apel la declarațiile martorilor M.C. și S.Z. și concluzia expertului sânt neconvingătoare, deoarece ele izolat nu confirmă intențiile condamnaților de a pune în circulație bancnota falsă. Casând sentința de achitare, instanța de apel era dator să restituie cauza la rejudicare pentru a cerceta sub toate aspectele probele prezentate de învinuire, adică să le verifice nu numai în fond, dar să cerceteze motivele schimbării declarațiilor martorilor, să efectueze confruntarea martorilor, să întreprindă și alte acțiuni necesare pentru aprecierea cuvenită a probelor și rezolvarea cuvenită a fondului cauzei⁴³⁰.

Rejudicarea cauzei penale în instanța de apel, la apelul declarat împotriva sentinței de achitare, se desfășoară potrivit prevederilor art. 414 alin. (2) și art. 415 alin. (2¹) CPP RM, adică atât cu verificarea materialelor cauzei penale prin darea citirii lor, cât și audierea inculpatului și a martorilor acuzării a căror declarațiile constituie mărturii susceptibile să întemeieze într-un mod substanțial pronunțarea unei hotărâri de condamnare.

În speță, martorul R.D. nu a fost prezentă la nicio ședință de judecată, iar procurorul a înaintat un demers instanței de fond prin care a solicitat să fie date citirii declarațiile martorului R.D. Instanța de fond a respins acest demers pe motiv că nu a avut loc confruntarea potrivit ordinii prevăzute la art. 109-110 CPP RM (f.d.38-39, vol. II). Contrar actelor de dispoziție întreprinse de către instanța de fond, în sentința de condamnare adoptată de către aceasta, au fost reținute drept probe declarațiile martorului R.D. consemnate în procesul-verbal de audiere

430 DCP CSJ din 27.04.1999. Dos. nr.1ca-41/99. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

a martorului din 15.09.2012 (f.d. 121, 123, vol. II). Ulterior, la judecarea cauzei în instanța de apel, pe lângă faptul că aceasta nu s-a expus asupra argumentului formulat de apelantul avocatul M.B. privind punerea la baza sentinței de condamnare a declarațiilor martorului R.D., care nu au fost administrate în calitate de probă și nici cercetate, instanța de apel fără a verifica proba nominalizată (f.d. 226, vol. II) a reținut procesul-verbal de audiere a martorului R.D. din 15.09.2012, care în coroborare cu alte probe au contribuit la demonstrarea vinovăției inculpatului. Astfel, punând la baza deciziei de condamnare o probă care nu a fost cercetată de instanța de fond și nici nu a fost verificată la judecarea cauzei în ordine de apel, cu atât mai mult nefiind formulată o expunere concretă asupra admisibilității sau inadmisibilității acesteia, a fost comisă o eroare de drept ce a servit ca temei de casare a deciziei instanței de apel și dispunerea rejudecării cauzei⁴³¹.

Suplimentar, urmează să fie luate în considerație indicațiile instanței de recurs, care sânt obligatorii în măsura în care situația de fapt rămâne cea care a existat la soluționarea recursului.

În toate situațiile rejudecarea cauzei după casare se face cu respectarea principiului „*non reformatio in peius*”⁴³².

5.2 Limitele la rejudecare în apel

Legiuitorul a instituit limitele de care trebuie să se conducă instanța de apel, ca instanța de rejudecare, și care sunt prevăzute în art. 436 CPP RM.

Potrivit explicațiilor date de către Plenul Curții Supreme de Justiție a RM, *articolul 436 CPP fixează următoarele limite pe care instanța de apel trebuie să le aibă în vedere: - conformitatea cu decizia instanței de recurs, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la judecarea recursului; - respectarea limitelor în care hotărârea a fost casată. Astfel, când hotărârea este casată numai cu privire la unele fapte sau la unele persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă (cerere parțială), instanța de rejudecare se pronunță în limitele în care hotărârea a fost casată*⁴³³.

431 DCPL CSJ din 21.10.2014. Dos. nr.1ra-1546/2014, pct.6. [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3145

432 Paraschiv C.S. *op.cit.*, 2002, p.591.

433 HP CSJ cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală, nr.9 din 30.10.2009, pct.32. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.5, pag.4.

Dispozițiile legale referitoare la limitele rejudecării în cazul căsării hotărârii de instanța de recurs sânt în concordanță cu principiile generale ale procesului penal, potrivit cărora, orice persoană are dreptul de a fi judecată în mod echitabil și în termen rezonabil de o instanță independentă și imparțială, instituită prin lege. Rejudecând cauza în limitele stabilite de instanța de recurs, instanța de rejudecare este pe deplin independentă, respectând, în mod firesc și logic, indicațiile instanței de recurs, care potrivit art. 436 alin. (2) CPP sânt obligatorii, în măsura în care situația de fapt rămâne cea care a existat la soluționarea recursului⁴³⁴.

În situații când Curtea Supremă de Justiție, ca instanța de recurs ordinar, dispune casarea deciziei instanței de apel cu restituirea cauzei la rejudecare în aceeași instanța de apel, în alt complet de judecată, procurorul, după parvenirea dosarului la instanța de apel, trebuie să procedeze la studierea materialelor cauzei penale și a deciziei instanței de recurs în scopul stabilirii limitelor procedurii de rejudecare care rezultă din dispozitivul deciziei instanței de recurs și prevederile legii procesual-penale.

Parte în proces urmează să verifice corectitudinea constituirii completului de judecată, reieșind din prevederile art. 33 CPP RM și în caz de necesitate să solicite recuzarea membrilor completului de judecată. Sunt aplicabile aceleași practici menționate și analizate în paragraful cu privire la participarea părților în cadrul măsurilor pregătitoare.

În cazul constatării lipsei situațiilor de incompatibilitate a membrilor completului de judecată și soluționării altor chestiuni specifice etapei pregătitoare, părțile în proces urmează să stabilească limitele procedurii de rejudecare și care sunt indicațiile instanței de recurs.

Or, instanța de recurs poate să caseze decizia instanței de apel în total sau în parte, cu privire la unele fapte sau persoane, ori numai în ce privește latura penală sau civilă.

Astfel, prin decizia CSJ RM din 21.11.2017 au fost admise recursurile ordinare declarate de către procuror și avocat în numele părții vătămate, casată parțial decizia CA Cahul din 31 mai 2017 în cauza penală privindu-l pe G.I., cu dispunerea rejudecării cauzei în privința acestuia, de către aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.

434 HP CSJ *cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală*, nr.9 din 30.10.2009, pct.33. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.5, pag.4; Dolea I., *op.cit.*, p.901-902; *DCPL CSJ din 23.03.2010. Dos. nr.1ra-221/2010*, pct.9 și 12.2.

A fost respins ca inadmisibil recursul ordinar declarat de către avocat în numele părții vătămate, în partea ce se referă la inculpatul, R.D., cu menținerea hotărârii contestate în privința acestuia. Decizia este irevocabilă în partea respingerii recursului și nu se supune căilor de atac în partea rejudecării cauzei⁴³⁵. Astfel, în instanța de apel cauza penală a fost rejudecată doar în privința unuia din inculpați.

Limitele rejudecării, potrivit opiniei Gh. Mateuț, sunt date de existența unei hotărâri pronunțate la o instanță de judecată ierarhic superioară prin care sentința atacată a fost desființată (în întregime sau parțial) și s-au stabilit obligații precise pentru instanța de rejudecare⁴³⁶.

Conform prevederilor art. 436 alin. (3) CPP, când hotărârea este casată numai cu privire la unele fapte sau persoane, instanța de rejudecare se pronunță în limitele în care hotărârea a fost casată.⁴³⁷

Instanța de recurs într-o cauza penală a menționat că, anterior,

---

435 *DCPL CSJ din 21.11.2017. Dos. nr.1ra-1483/2017. [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9826*

436 Mateuț Gh., *op.cit.*, 1998, p.276.

437 În speță, prin sentința Judecătoriei Comrat, sediul Central din 05.08.2020, C.N. a fost achitat de sub învinuirea săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 264 alin. (3) lit. a), b) CP RM, pe motiv că fapta inculpatului nu conține elementele infracțiunii. Ulterior, prin decizia CA Comrat din 24.12.2021, apelurile declarate de către procuror și succesorul părții vătămate au fost admise, casată total sentința, rejudecată cauza și pronunțată o hotărâre nouă, potrivit modului stabilit pentru prima instanță prin care: C.N. a fost recunoscut vinovat și condamnat pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 264 alin. (3) lit. a), b) CP RM, la 5 ani închisoare, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip deschis, cu privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe termen de 3 ani. În baza art. 90 CP RM, a fost dispusă suspendarea condiționată a executării pedepsei cu închisoare, pe un termen de probă de 4 ani. Acțiunea civilă, înaintată de succesorul părții vătămate a fost admisă parțial cu încasarea de la inculpatul în beneficiul succesorului părții vătămate sumelor bănești cu titlu de prejudiciu material, cheltuieli pentru asistența juridică și prejudiciul moral. Împotriva deciziei instanței de apel părțile au declarat recursuri. Pein decizia nr. din 30.05.2022 CPL al CSJ RM a decis respingerea ca inadmisibil recursul ordinar declarat de inculpatul; admiterea recursul ordinar declarat de avocatul în comun cu succesorul părții vătămate, casează parțial decizia instanței de apel în latura penală, în partea aplicării prevederilor art. 90 CP RM și în latura civilă, în partea încasării prejudiciului moral și dispune rejudecarea cauzei în această parte, de către instanță de apel, în alt complet de judecată. În rest, dispozițiile deciziei recurate, au fost menținute. (*DCPL CSJ din 30.05.2022. Dos. Nr.1ra-586/2022 [Citat 06.06.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21386*). Ulterior, prin decizia din 02.05.2024 CACahul s-a expus doar asupra chestiunilor legate de liberarea de la executarea pedepsei în temeiul art.90 CP RM și privind acțiunea civilă în partea ce ține de încasarea prejudiciului moral. (*DCA Cahul din 02.04.2024. Dos. nr. 1-17004391-05-1a-21102022. [Citat 06.06.2024] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/60e84531-63c1-4bf8-8a60-dd6d0e428335*).

prin decizia CSJ din 03 noiembrie 2009 s-a dispus rejudecarea cauzei anume din motivul încadrării incorecte a acțiunilor inculpatului, datorită aprecierii eronate a mărimii prejudiciului cauzat. Însă, rejudecând cauza, Curtea de Apel la 13 ianuarie 2010, prin adoptarea unei decizii de achitare a ignorat indicațiile instanței de recurs și a încălcat aceste cerințe legale, emițând o hotărâre neîntemeiată⁴³⁸.

Pentru instanța de rejudecare, indicațiile instanței de recurs sânt obligatorii în măsura în care situația de fapt rămâne cea care a existat la soluționarea recursului⁴³⁹.

Astfel, partea în proces, trebuie să întreprindă toate acțiunile necesare în vederea asigurării respectării indicațiilor instanței de recurs în cadrul rejudecării cauzei de instanța de apel.

În speță, instanța de recurs a reținut că, *prin decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13 decembrie 2016, cauza penală în privința lui B.R. și B.M. a fost trimisă la rejudecare în aceeași instanță de apel, într-un alt complet de judecată, pentru a repara erorile judiciare depistate de instanța de recurs. Analizând textul deciziei contestate, s-a constatat că instanța de apel, la rejudecarea cauzei, nu a ținut cont de indicațiile menționate în decizia instanței de recurs și nu a reparat erorile judiciare comise de instanțele de judecată în procesul de examinare a cauzei date la etapele anterioare. (...) instanța de apel, la rejudecarea cauzei, nu a ținut cont de indicațiile instanței de recurs ce i-au fost atribuite cu scop de verificare a erorilor invocate de către apelanți în cererea de contestare a sentinței primei instanțe. Astfel, în apelurile declarate de partea apărării se invocă motivele privind ilegalitatea și netemeinicia hotărârii atacate prin faptul că instanța pripit a decis asupra soluției adoptate fără a face o analiză amplă a tuturor probelor administrate în cauză, considerând că lipsesc probe certe ce ar confirma vinovăția inculpaților în săvârșirea faptelor imputate. (...) instanței de apel i s-a pus în sarcină verificarea declarațiilor martorilor V.R., A.C., M.I., V.S., cât și a părților vătămate date în instanța de fond, față de cele date în cadrul urmăririi penale, în care instanța de recurs a constatat divergențe (...). Mai mult, instanța de apel nu a apreciat în niciun fel și a omis să se pronunțe asupra constatărilor indicate în decizia instanței de recurs din 13 decembrie 2016, (...) Totodată, instanța de apel nu a apreciat procesul-verbal nr. XXX din 14.08.2013 cu privire la comiterea de către B.R.*

438 DCPL CSJ din 18.01.2011. Dos. nr.1ra-37/2011, pct.9.3. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.5, p.11, 2011.

439 DCPL CSJ din 26.01.2010. Dos. nr.1ra-89/2010, pct.8. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

a contravenției prevăzute la art. 55 alin.(1) Cod contravențional. (...) Instanța de apel, contrar indicațiilor expuse în decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție, a ignorat temeiurile pentru care a fost casată decizia de condamnare a Curții de Apel Chișinău din 13 aprilie 2016. (...) După cum a fost menționat în decizia adoptată de către instanța de recurs din 13 decembrie 2016, probele administrate nu au primit o apreciere la justa valoare, iar concluziile instanței de apel sunt formale și premature, ce nu rezultă din circumstanțele de fapt stabilite în cauză⁴⁴⁰.

În recursul ordinar al procurorului din 15.01.2020, pct. 16-17, pe cauza penală A.G., aflat pe rol la CA Cahul cu nr. 05-1a-281-01032019, au fost menționate următoarele argumente.

„instanța de apel, contrar prevederilor art. 436 alin. (2) CPP, care stipulează - (2) Pentru instanța de rejudecare, indicațiile instanței de recurs sânt obligatorii în măsura în care situația de fapt rămâne cea care a existat la soluționarea recursului, - nu a ținut cont de decizia Curții Supreme de Justiție din 20.06.2017, nu s-a expus asupra indicațiilor directe ale instanței ierarhic superioare, nu a dat apreciere fiecărei probe separat, din punct de vedere a pertinentei, concludenței și utilității, iar cumulului de probe din punctul de vedere a coroborării acestora. Astfel, în acest sens, norma de drept aplicată, cu referire la art. 436 alin. (2) CPP, în hotărârea atacată contravine unei hotărâri de aplicare a aceleiași norme date anterior de către Curtea Supremă de Justiție (decizia CSJ din 05.02.2019, dosarul nr.1ra-125/2019).

De asemenea, instanța de apel a menționat că: „Verificând sentința instanței de fond, colegiul găsește că destul de minuțios au fost verificate probele prezentate atât de către partea acuzării, cât și a apărării, a apreciat fiecare probă administrată pe caz separat, din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor, inclusiv cu circumstanțele concrete descrise și apreciate, de fapt și de drept, indicate în rechizitoriu, și a indicat motivele pentru care a respins probele aduse în sprijinul învinuirii. ...Astfel, prima instanță a judecat fondul cauzei în conformitate cu rigorile prevăzute de lege și a adoptat o hotărâre, care a fost suficient motivată și argumentată pe care se întemeiază soluția.”

Însă, aceste concluzii sunt neîntemeiate și ilegale, și nu pot fi acceptate. Or, prin deciziile Curții Supreme de Justiție din 20.06.2017 și 15.01.2019 s-a constatat faptul că, potrivit descriptivul sentinței, in-

.....
146
.....

---

440 DCPL CSJ din 25.02.2020. Dos. nr.1ra-145/2020. [Citat 30.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15449

stanța de fond nu a apreciat fiecare probă administrată pe caz separat, din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor, inclusiv cu circumstanțele concrete, de fapt și de drept, indicate în rechizitoriu, și nu a indicat motivele pentru care a respins toate probele aduse în sprijinul învinuirii”⁴⁴¹.

Instanța de recurs a considerat ca fiind întemeiat recursul ordinar al procurorului pe motivele indicate și l-a admis, precizând necesitatea respectării prevederilor art. 101, 414, 417 și 436 CPP RM, a restituit cauza la rejudecare la instanța de apel⁴⁴².

5.3 Chestiuni importante pentru soluționarea apelului

Cu privire la administrarea probelor, Volonciu N. este de părere că trebuie considerată întemeiată orice cerere a părților de administrare a unor noi probe prin care se tinde la modificarea situației anterioare de fapt⁴⁴³.

La rejudecarea cauzei este interzisă aplicarea unei pedepse mai aspre sau aplicarea legii privind o infracțiune mai gravă decât numai dacă hotărârea inițială a fost casată în baza recursului declarat de procuror sau în interesul părții vătămate din motivul că pedeapsa fixată era prea blândă, sau în baza recursului procurorului care a solicitat aplicarea legii privind o infracțiune mai gravă⁴⁴⁴, precum și în cazul când procurorul la rejudecare în instanța de apel formulează o nouă învinuire, mai gravă potrivit art. 326 CPP RM. Dispozițiile art. 436 alin. (4) CPP RM, permit instanței de rejudecare să pronunțe o soluție mai aspră numai dacă hotărârea a fost casată în recursul procurorului sau părții vătămate declarat în defavoarea condamnatului⁴⁴⁵.

Aceste prevederi rezultă din regula neagrării situației în propriul apel⁴⁴⁶.

441 *Dos. nr.1-199/14 (PIGD nr.19-1-1686-06112014)*. Recursul procurorului din 15.01.2020, pct.16-17. Arhiva Judecătoriei Comrat sediul Ceadr-Lunga.

442 *DCPL CSJ din 02.07.2020. Dos. nr.1ra-1219/2020*, pct.12. [Citat 03.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16012.

443 Volonciu N., *op.cit.*, 1996, p.275.

444 *Hotărârea Prezidiului Judecătoriei Supreme RSSM din 09.12.1983, Dos. nr.1y-123/83*. Arhiva Curții Supreme de Justiție a RM [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

445 *HP CSJ cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală, nr.9 din 30.10.2009*. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.5, pag.4; Dolea I., *op.cit.,2020*, p.1107.

446 Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et.al., *op.cit.*, p.177.

Dacă rejudecarea are loc ca urmare a apelului inculpatului, apărătorului sau procurorului în favoarea inculpatului arestat, în situația când termenul arestării preventive a atins durata pedepsei aplicate, inculpatul va fi pus de îndată în libertate⁴⁴⁷.

În caz când instanța de apel a respins apelul inculpatului și a admis apelul procurorului cu privire la pedeapsă, instanța de rejudecare nu va examina alte aspect ale cauzei, ci numai chestiunea cu privire la pedeapsă⁴⁴⁸.

Este necesară și verificarea chestiunilor legate de măsura preventivă, măsura de constrângere ș.a.⁴⁴⁹.

Pe o cauza penală, instanța de apel, deși a menționat formal decizia CPL al CSJ din 16.02.2016 (f.d.191-verso, vol. IV), nu a respectat prevederile art. 436 CPP RM și nu s-a expus asupra indicațiilor directe ale instanței ierarhic superioare, nu a dat apreciere fiecărei probe separat, din punct de vedere a pertinentei, concludenței și utilității, iar cumulului de probe din punctul de vedere a coroborării acestora⁴⁵⁰. O asemenea decizie nu poate fi menținută.

După pronunțarea deciziei instanței de apel, întreprinderea de către părți a acțiunilor în continuare sunt similare celor de la capitolul precedent : 1 - studierea deciziei instanței de apel; 2 - verificarea corectitudinii întocmirii procesului-verbal al ședinței de judecată; 3 - deciderea cu privire la declararea recursului ordinar, de sigur, în li-metele în care cauza a fost rejudecată.

447 Papadopol V., Turianu C., *op.cit.*, p.254,

448 Volonciu N., *op.cit.*, 1996, p.278.

449 Spre ex., prin decizia din 08 noiembrie 2016 a CSJ a RM a admis recursurile ordinare declarate de procurorul C.D. și inculpații C.A., R.V. și A.V., a casat total decizia CA Cahul din 11 aprilie 2016 și a dispus rejudecarea cauzei în privința inculpaților în aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată. Și s-a aplicat măsura preventivă în privința inculpatului A.V. - arestul preventiv pe un termen de 30 de zile, începând cu data de 08 noiembrie 2016 (*DCPL CSJ din 08.11.2016. Dos. nr.1ra-1533/2016*. [Citat 30.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7548). Respectiv, în instanța de apel procurorul a întreprins acțiuni cu privire la prelungirea măsurii preventive aplicate inculpatului A.V. și asigurarea judecării apelurilor într-un termen scurt (*Dos. nr.1-199/2014*. Arhiva Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga).

450 *DCPL CSJ din 05.02.2019. Dos. nr.1ra-125/2019*, pct.11. [Citat 30.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12890

BIBLIOGRAFIE

1. Bîrsan C. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți. București, Editura All Beck, 2005, 1920 p. ISBN 973-655-573-9.
2. Buneci P. Drept procesual penal. Partea specială. București, Editura Fundației „România de mâine”, 2003, 384 p. ISBN 973-582-662-3.
3. Calendari D. Participarea procurorului la examinarea cauzelor penale în instanțele de apel. Teza de doctorat în drept. USM, 2022, [Citat: 12.08.2023] Disponibil: <http://dspace.usm.md:8080/xmlui/handle/123456789/5840>
4. Calendari D. Renunțarea procurorului la învinuire în instanța de apel. În: Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Ediția 6, Vol.2, 15 iunie 2017, Chișinău, Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, 2017, p. 105-108. ISBN 978-9975-108-17-1; În: Buletinul științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Seria Științe Sociale. 2016, nr. 2(4), p. 149-154. ISSN 2345-1858.
5. Calendari D. Calea de atac împotriva sentinței de încetare a procesului penal pronunțate în ședința preliminară: apel sau recurs? În: Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației. Vol. I, 7 iunie 2017, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Tipografia „CentroGrafic” SRL, Cahul, 2017, p. 28-31. ISBN 978-9975-88-007-7.
6. Calendari D. Desfășurarea audierilor în cadrul examinării cauzelor penale în instanța de apel. În: Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ: Secția I. Științe juridice. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Ed. a 3-a, 14 decembrie 2017, Cahul, Tipografia „Centrografic”, 2017, p. 17-20. ISBN 978-9975-88-035-0.
7. Calendari D. Unele aspecte privind participarea procurorului la examinarea cauzelor penale în instanța de apel. În: Buletinul științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Seria Științe Sociale. 2017, nr. 2(6), p. 121-130. ISSN 2345-1858.

8. Calendari D. Conceptul participării procurorului în instanța de apel. În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Vol. I, 07 iunie 2018, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2018, p. 189-193. ISBN 978-9975-88-041-1.
9. Calendari D. Analiza doctrinei din Republica Moldova privind participarea procurorului la examinarea cauzelor penale în instanța de apel. În: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*. Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir” din Chișinău. Ediția 7, Vol.2, 15 iunie 2018, Chișinău, Tipografia „Biotehdesign”, 2018, p. 146-153. ISBN 978-9975-108-46-1.
10. Calendari D. Probleme ale tacticii participării procurorului la etapa cercetării judecătorești în instanța de apel pe cauzele penale. În: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*. Ediția 8, Vol.2, 15 iunie 2019, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir” din Chișinău, Tipografia „Biotehdesign”, 2019, p. 146-152. ISBN 978-9975-108-67-6.
11. Calendari D. Particularitățile obiectului probatoriului în apel. În: *Știință, educație, cultură*. Vol.1, 15 februarie 2019, Comrat, Universitatea de Stat din Comrat, 2019, p. 164-168. ISBN 978-9975-3246-7-0.
12. Calendari D. Problemele participării procurorului la etapa măsurilor pregătitoare pentru desfășurarea ședinței de judecată în instanța de apel pe cauzele penale. În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Vol. VI, Partea 1, 06 iunie 2019, Cahul, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2019, p. 69-74. ISSN 2587-3563.
13. Calendari D. Analiza comparativă a apelului și a participării procurorului în instanța de apel din unele state străine. În: *Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ*. Secția: Științe juridice. Ediția 5-a, 10 decembrie 2019, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Tipografia „Centrografic”, 2019, p. 29-38. ISBN 978-9975-88-037-4.
14. Calendari D. Conceptul participării procurorului la examinarea cauzelor penale în instanța de apel prin prisma obiectului apelului. În: *Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ*. Secția: Științe juridice. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Ediția 4-a, 10 decembrie

- 2019, Cahul, Tipografia „Centrografic”, 2019, p. 34-43. ISBN 978-9975-88-037-4.
15. Calendari D. Efectele apelului procurorului pe cauzele penale. În: Știință, educație, cultură. Vol.2, 15 februarie 2020, Comrat, Universitatea de Stat din Comrat, 2020, p. 349-353. ISBN 978-9975-83-092-8.
  16. Calendari D. Participarea procurorului la rejudecarea cauzei penale după casarea deciziei instanței de apel de instanța de recurs. În: Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Ediția 9, Vol.2, 15 iunie 2020, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir” din Chișinău, Tipografia „Bio-tehdesign”, 2020, p. 152-160. ISBN 978-9975-108-66-9.
  17. Calendari D. Acțiunile procurorului după pronunțarea deciziei instanței de apel. În: Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației. Vol. VII, Partea 1, 05 iunie 2020, Cahul, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2020, p. 110-115. ISBN 978-9975-88-060-2.
  18. Calendari D. Participarea procurorului la etapa măsurilor pregătitoare pentru desfășurarea ședinței de judecată în instanța de apel pe cauzele penale. (Partea I). În: Revista Procuraturii Republicii Moldova. Nr.6/2020, 104 p. P. 76-88. ISSN 2587-3601.
  19. Calendari D. Integrarea europeană prin intermediul normelor de drept aplicate în instanța de apel pe cauzele penale. În: Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul. Ediția 6, 10 decembrie 2020. 202 p. P. 22-27. ISBN 978-9975-88-037-4.
  20. Calendari D. Hotărârile CtEDO cu efecte importante pentru instanțele de apel la pronunțarea deciziilor pe cauzele penale. În: Știință, educație, cultură. Vol.1, 12 februarie 2021, Comrat, Universitatea de Stat din Comrat, 2021, p. 324-329. ISBN 978-9975-3496-2-8.
  21. Calendari D. Participarea procurorului la etapa măsurilor pregătitoare pentru desfășurarea ședinței de judecată în instanța de apel pe cauzele penale. (Partea II). În: Revista Procuraturii Republicii Moldova. Nr.7/2021, 97 p. P. 55-67. ISSN 2587-3601.
  22. Caminschi I. Originea apelului ca cale ordinară de atac și unele aspect privind instituția lui în procesul penal. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor

- Interne al Republicii Moldova: Științe socio-umaniste, Ediția a VII-a. Topografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Chișinău, 2007, p. 65-68. ISSN 1857-0976.
23. Crișu A. Drept procesual penal. Ediția a 4-a, revizuită. București, Editura „Hamangiu”, 2013, 766 p. ISBN 978-606-678-624-9.
  24. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78/140 din 29.03.2016.
  25. Convenția Europeană de la Roma pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298 din 24.07.1997). [Citat: 18.11.2016] Disponibil: [https://www.echr.coe.int/Documents/ Convention_ROM.pdf](https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf)
  26. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.41-44, din 05.11.2013.
  27. Codul de procedură penală nr.122-XV din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.248-251/699 din 05.11.2013.
  28. Codul de procedură penală, aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești din 24.03.1961. În: Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, 1961, nr.10, art.42.
  29. Codul de procedură penală a României nr.135 din 01.07.2010. În: Monitorul Oficial al României nr.486 din 15.07.2010. art.38.
  30. Codul de procedură penală al României din 12.11.1968, În: Buletinul Oficial al României nr. 145-146 din 12.11.1968. Republicat în: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289 din 14.11.1996. [Citat 20.03.2024] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/193>
  31. Coteanu I. et. al. Dicționarul explicativ al limbii române. Ed. 2-a, revizuită. București, Univers Enciclopedic Gold, 2016, 1360 p. ISBN 978-606-704-161-3.
  32. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, A/RES/40/34, 29 November 1985, 96th plenary meeting. [Citat 13.04.2024] Disponibil: <https://undocs.org/en/A/RES/40/34>
  33. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 401 alin.(1) pct.6) din Codul de procedură penală, nr.92 din 30.07.2020. [Citat 23.03.2024] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview>.

- php?tip=decizii&docid=839&l=ro
34. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.1g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 251 alin. (2) și alin.(4), 325 alin.(2), 413 alin.(3) și 414 alin.(2) din Codul de procedură penală, nr.74 din 02 iulie 2020. [Citat 23.03.2024] Disponibil: <http://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=823&l=ro>
  35. Decizie Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 31 alin. (3) din Codul de procedură penală, nr.71 din 14.05.2019. În: Monitorul Oficial al RM, nr.230-237/159 din 19.07.2019.
  36. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr. 46g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 123 alin. (1) din Codul de procedură penală (experimentul în procedura de urmărire penală), nr.39 din 08 mai 2018. [Citat 12.04.2024] Disponibil: <http://www.constcourt.md/public/ccdoc/decizii/ro-d39201846g2018ro85152.pdf>
  37. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 din Codul de procedură penală, nr.78 din 09.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.424-429/161 din 16.11.2018.
  38. Decizia Curții Constituționale al Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.16g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 334 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (îndepărtarea inculpatului din sala de judecată), nr.11 din 02.02.2017. În: Monitorul Oficial al RM nr.181-189/66 din 09.06.2017.
  39. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr. 67g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 407 alin. (1) din Codul de procedură penală (retragerea apelului) din 27.06.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.411-420/112 din 24.11.2017.
  40. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.152g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a art.415 alin.(2¹) din Codul de procedură penală al

Republicii Moldova (audierea martorilor acuzării în instanța de apel), nr.118 din 15.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.95-104/47 din 23.03.2018.

41. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr.84g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (dispunerea și efectuarea măsurii special de investigații: interceptarea și înregistrarea comunicărilor), nr.67 din 12.10.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.430-440/108 din 16.12.2016.
42. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.02.2020. Dosarul nr.1ra-145/2020. [Citat 30.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15449.
43. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02.07.2020. Dosarul nr.1ra-1219/2020. [Citat 03.08.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16012.
44. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție pe dosarul nr.1ra-1395/2020 din 21.07.2020. [Citat 24.08.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16444.
45. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 03.05.2019. Dosarul nr.1cs-13/2019. [Citat 04.05.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13396.
46. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.02.2019. Dosarul nr.1ra-122/2019. [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13206.
47. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05.02.2019. Dosarul nr.1ra-125/2019. [Citat 30.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12890.
48. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 29.01.2019. Dosarul nr.1ra-130/2019. [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12937.
49. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.03.2019. Dosarul nr.1ra-199/2019. [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.

- php?id=13269.
50. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.02.2019. Dosarul nr.1ra-402/2019. [Citat 23.03.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13157.
  51. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 31.07.2018. Dosarul nr.1ac-24/2018. [Citat 01.05.2024] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11553.
  52. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 10.04.2018. Dosarul nr.1cs-39/2018. [Citat 04.05.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10698.
  53. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 22.05.2018. Dosarul nr.1ra-516/2018. [Citat 25.11.2023]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215.
  54. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 15.05.2018. Dosarul nr.1ra-745/2018. [Citat 25.11.2023]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11090.
  55. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 03.07.2018. Dosarul nr.1ra-1205/2018. [Citat 23.03.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11584.
  56. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.07.2018. Dosarul nr.1ra-1540/2018. [Citat 01.05.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11638.
  57. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 31.10.2018. Dosarul nr.1ra-1616/2018. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1, 2019, p. 10. ISSN 1810-7265.
  58. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 20.11.2018. Dosarul nr.1ra-1793/2018. [Citat 23.03.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12366.
  59. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.07.2017. Dosarul nr.1ra-872/2017. [Citat 23.03.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.

- php?id=9250.
60. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.07.2017. Dosarul nr.1ra-1062/2017. [Citat 02.11.2023]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9333.
  61. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 21.11.2017. Dosarul nr.1ra-1483/2017. [Citat 26.03.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9826.
  62. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.04.2016. Dosarul nr.1ra-659/2016. [Citat 02.11.2023]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6204.
  63. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.11.2016. Dosarul nr.1ra-1533/2016. [Citat 30.03.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7548.
  64. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2015. Dosarul nr.1ra-86/2015. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.2-3, 2015, p. 44. ISSN 1810-7265.
  65. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 22.09.2015. Dosarul nr.1ra-847/2015. [Citat 19.11.2023]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4871.
  66. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 03.11.2015. Dosarul nr.1ra-983/2015. [Citat 28.04.2024]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5238.
  67. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 22.04.2014. Dosarul nr.1ac-28/2014. [Citat 01.05.2024] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1937.
  68. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 03.06.2014. Dosarul nr.1ac-43/2014. [Citat 01.05.2024] http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2172.
  69. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 25.02.2014. Dosarul nr.1ra-210/2014. [Citat 27.07.2023]
Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1603.

70. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 30.09.2014. Dosarul nr.1ra-1221/2014. [Citat 05.05.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3003.
71. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 21.10.2014. Dosarul nr.1ra-1546/2014. [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3145 și În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.12, 2014, p. 24. ISSN 1810-7265.
72. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.03.2013. Dosarul nr.1ra-169/2013. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.7-8, 2013, p. 35. ISSN 1810-7265.
73. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 20.11.2013. Dosarul nr.1ra-1068/2013. [Citat 13.09.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1021.
74. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 22.01.2013. Dosarul nr.1ra-1104/2013. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 16.04.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
75. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 21.02.2012. Dosarul nr.1ra-3/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
76. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 28.02.2012. Dosarul nr.1ra-18/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
77. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 07.02.2012. Dosarul nr.1ra-24/2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.6, 2012, p. 16. ISSN 1810-7265.
78. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 24.01.2012. Dosarul nr.1ra-54/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
79. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 20.03.2012. Dosarul nr.1ra-75/2012. Arhiva Curții Supreme

- de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
80. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 13.03.2012. Dosarul nr.1ra-98/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
81. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 31.01.2012. Dosarul nr.1ra-102/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
82. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 24.01.2012. Dosarul nr.1ra-107/2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2012, nr.8-9, p. 29. ISSN 1810-7265.
83. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 06.03.2012. Dosarul nr.1ra-215/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 24.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/.
84. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17.07.2012. Dosarul nr.1ra-596/2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.12, 2012, p. 11. ISSN 1810-7265.
85. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 29.06.2010. Dosarul nr.1ra-690/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/.
86. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 04.12.2012. Dosarul nr. 1ra-862/2012. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. [Citat 01.05.2024] http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
87. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 25.01.2011. Dosarul nr.1ra-2/2011. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
88. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.01.2011. Dosarul nr.1ra-6/2011. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
89. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din

- 08.02.2011. Dosarul nr.1ra-15/2011. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
90. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.01.2011. Dosarul nr.1ra-37/2011. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.5, p. 11, 2011. ISSN 1810-7265.
91. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.04.2011. Dosarul nr.1ra-235/2011. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
92. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 09.03.2011. Dosarul nr.1ra-245/2011. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
93. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.01.2010. Dosarul nr.1ra-26/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
94. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.01.2010. Dosarul nr.1ra-27/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
95. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 23.02.2010. Dosarul nr.1ra-30/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
96. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.01.2010. Dosarul nr.1ra-40/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
97. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.01.2010. Dosarul nr.1ra-75/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
98. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 02.02.2010. Dosarul nr.1ra-85/2010. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.9, p. 24. ISSN 1810-7265.

99. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.01.2010. Dosarul nr.1ra-89/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
100. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 23.03.2010. Dosarul nr.1ra-221/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 22.08.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
101. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.01.2010. Dosarul nr.1ra-251/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
102. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.05.2010. Dosarul nr.1ra-510/2010. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10, 2010, p. 15. ISSN 1810-7265.
103. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 25.05.2010. Dosarul nr.1ra-533/2010. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.10, 2010, p. 18. ISSN 1810-7265.
104. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 27.07.2010. Dosarul nr.1ra-614/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
105. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 20.07.2010. Dosarul nr.1ra-820/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
106. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 23.11.2010. Dosarul nr.1ra-915/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
107. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 06.10.2010. Dosarul nr.1ra-944/2010. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
108. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2009. Dosarul nr.1ra-3/2009. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.4 din 2010, p. 16. ISSN 1810-

- 7265.
109. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17.02.2009. Dosarul nr.1ra-75/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  110. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.02.2009. Dosarul nr.1ra-233/2009. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.7-8, 2010, p. 24. ISSN 1810-7265.
  111. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 16.06.2009. Dosarul nr.1ra-627/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  112. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2009. Dosarul nr.1ra-859/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  113. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 13.10.2009. Dosarul nr.1ra-983/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  114. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2009. Dosarul nr.1ra-1023/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  115. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 01.12.2009. Dosarul nr.1ra-1062/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  116. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2009. Dosarul nr.1ra-1066/2009. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 20.03.2020] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  117. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 11.03.2008. Dosarul nr.1ra-2/2008. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10, 2008, p. 11. ISSN 1810-7265.
  118. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.02.2008. Dosarul nr.1ra-44/2008. În: Buletinul Curții Su-

- preme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10, 2008, p. 15. ISSN 1810-7265.
119. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.02.2008. Dosarul nr.1ra-75/2008. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 01.04.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  120. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 23.01.2008. Dosarul nr.1ra-152/2008. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  121. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.02.2008. Dosarul nr.1ra-223/2008. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  122. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 06.02.2008. Dosarul nr.1ra-246/2008. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  123. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 30.09.2008. Dosarul nr.1ra-1015/2008. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  124. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 13.02.2007. Dosarul nr.1ra-115/2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2007, nr.7, p. 9. ISSN 1810-7265.
  125. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 05.06.2007. Dosarul nr.1ra-486/2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.2007, p. 18. ISSN 1810-7265.
  126. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 19.06.2007. Dosarul nr.1ra-537/2007. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  127. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.09.2006. Dosarul nr.1ra-799/2006. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
  128. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din

- 01.02.2005. Dosarul nr.1ra-26/2005. În Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.11, p. 12. ISSN 1810-7265.
129. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.04.2005. Dosarul nr.1ra-204/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
130. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 14.06.2005. Dosarul №1ra-376/2005. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005. Ediția specială. ISSN 1810-7265.
131. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 06.07.2005. Dosarul nr.1ra-488/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
132. Decizia Colegiului Penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13.04.2004. Dosarul nr.1ra-166/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
133. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 30.01.2004. Dosarul nr.1ro-283/2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.3, p. 12. ISSN 1810-7265.
134. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.05.2004. Dosarul nr.1ra-427/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
135. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 26.10.2004. Dosarul nr.1ra-695/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
136. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 13.10.2004. Dosarul nr.1ra-734/2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, №1, p. 26. ISSN 1810-7265.
137. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 07.09.2004. Dosarul nr.1ra-470/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.

138. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.10.2004. Dosarul nr.1ra-623/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
139. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.10.2004. Dosarul nr.1ra-654/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
140. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 02.11.2004. Dosarul nr.1r/a-767/2004. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.3, p. 19. ISSN 1810-7265.
141. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 28.12.2004. Dosarul nr.1ra-818/2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.11, 2005, p. 13. ISSN 1810-7265.
142. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 23.09.2003. Dosarul nr.4-ra-5/2003. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
143. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2003. Dosarul nr.4ra-139/2003. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
144. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 18.11.2002. Dosarul nr.4-1r/a-15/2002. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
145. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 05.03.2002. Dosarul nr.1ca-50/2002. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10, 2002, p. 9. ISSN 1810-7265.
146. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 12.03.2002. Dosarul nr.1c/a-60/2002. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
147. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din

- 25.06.2002. Dosarul nr.1r/a-84/2002. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 01.04.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
148. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 30.01.2001. Dosarul nr.1r/a-7/2001. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
149. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 10.10.2000. Dosarul nr.1ca-108/2000. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
150. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 27.04.1999. Dosarul nr.1ca-41/1999. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
151. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 01.06.1999. Dosarul nr.1ca-47/1999. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
152. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 28.05.1998. Dosarul nr.1ca-33/1998. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
153. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 07.05.1998. Dosarul nr.1r/e-66/1998. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 23.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
154. Decizia Curții de Apel a Republicii Moldova din 28.01.1998. Dosarul nr.1r-120/1998. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.6/13, 1999. ISSN 1810-7265.
155. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 15.12.1998. Dosarul nr.1r-1115/1998. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 1999, nr.4, p. 19. ISSN 1810-7265.
156. Decizia Colegiului penal al Tribunalului Cahul din 28.11.1996. Dosarul nr.1a-34/1996. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 1997, nr.2, p. 12. ISSN 1810-7265.
157. Decizia Curții de Apel Bălți din 20.12.2017. Dosarul nr.03-1a-1704-29032017. [Citat 24.08.2023] Disponibil: <https://cab>.

- instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7559eb6f-8306-e811-80d7-0050568b4d5b.
158. Decizia Curții de Apel Cahul din 30.09.2013. Dosarul nr.05-1a-280-15032013. [Citat 28.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9a421f31-d24d-e311-966a-005056a5fb1a.
159. Decizia Curții de Apel Cahul din 29.05.2013. Dosarul nr.05-1a-85-29012013. [Citat 13.09.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/da1b237d-bedf-e211-9cad-005056a5fb1a.
160. Decizia Curții de Apel Cahul din 18.12.2014. Dosarul nr.05-1a-716-25062014. [Citat 27.07.2023] https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/953adf92-4f9d-e411-a92e-005056a5fb1a.
161. Decizia Curții de Apel Chișinău din 08.05.2015. Dosarul nr.1a-2307/2014. [Citat 28.11.2023] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/18183d07-2213-e511-b888-005056a5d154.
162. Decizia Curții de Apel Cahul din 26.01.2016. Dosarul nr.05-1a-1434-09112015. [Citat 23.03.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d2307c7a-d0da-e511-86a1-005056a5fb1a.
163. Decizia Curții de Apel Cahul din 21.12.2016. Dosarul nr.05-1a-440-22042016. [Citat 02.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/apps/pdf_generator/base64/create_pdf.php.
164. Decizia Curții de Apel Cahul din 26.04.2016: Dosarul nr.05-1a-154-03022016. [Citat 18.11.2023] Disponibil: http://cach.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=Flenchea+Dumitru+Andrei+art.+361+alin.+%282%29+lit.+b%29+CP+RM&tip_dosar=.
165. Decizia Curții de Apel Cahul din 06.10.2016. Dosarul nr.05-1a-653-13062016. [Citat 19.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=1a-653-13062016&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=&solr_document_3=All.
166. Decizia Curții de Apel Cahul din 02.06.2016. Dosarul nr.05-1a-903-04082014. [Citat 03.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/301a41ee-ec39-

- e611-a9ba-005056a5fb1a.
167. Decizia Curții de Apel Cahul din 07.08.2018. Dosarul nr.05-1a-140-29012018. [Citat 03.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cc3d44f2-93a7-e811-80d8-0050568b4d5b.
  168. Decizia Curții de Apel Cahul din 05.06.2018. Dosarul nr.05-1a-174-07022018. [Citat 03.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/1e82d936-7da0-e811-80d8-0050568b4d5b.
  169. Decizia Curții de Apel Cahul din 02.07.2018. Dosarul nr.05-1a-766-02072018. [Citat 19.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/apps/pdf_generator/sedinte/jsr.php.
  170. Decizia Curții de Apel Cahul din 01.03.2018. Dosarul nr.05-1a-44-10012018. [Citat 02.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/d41b6065-2434-e811-80d7-0050568b4d5b.
  171. Decizia Curții de Apel Cahul din 19.06.2018. Dosarul nr.05-1a-60-11012018. [Citat 19.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=05-1a-60-11012018&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=&solr_document_3=2.
  172. Decizia Curții de Apel Cahul din 07.11.2018. Dosarul nr.05-1a-664-20062017. [Citat 19.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=05-1a-664-20062017&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=&solr_document_3=2.
  173. Decizia Curții de Apel Cahul din 21.06.2018. Dosarul nr.05-1a-443-25042017. [Citat 19.11.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=1a-443&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=&solr_document_3=All.
  174. Decizia Curții de Apel Cahul din 07.06.2018. Dosarul nr.05-1a-669-21062017. [Citat 22.08.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/131c80e0-2079-e811-80d7-0050568b4d5b.
  175. Decizia Curții de Apel Cahul din 18.06.2019. Dosarul nr.05-1a-298-13032018. [Citat 14.12.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f223fffc-8062-4b68-9c52-6056a414b877.
  176. Decizia Curții de Apel Cahul din 19.09.2019. Dosarul nr.1-

- 18018560-05-1a-16082019. [Citat 14.12.2023] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/4cf67775-3c2b-4211-b66e-572102b74bf2.
177. Decizia Curții de Apel Cahul din 05.12.2019. Dosarul nr.1-17010162-05-1a-06092019. [Citat 20.02.2024] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/db-92b88a-f3fa-4b31-971e-b516dee0a22e.
178. Decizia Curții de Apel Cahul din 03.12.2019. Dosarul nr.1-18018471-05-1a-31052019. [Citat 20.03.2024] Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/683be179-e240-46fe-ba5f-3aeadd8343fc.
179. Dolea I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (comentariu aplicativ) ediția a 2-a. Chișinău, Cartea juridică, 2020, 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
180. Dolea I. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Chișinău, Cartea juridică, 2016, 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.
181. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et.al. Drept procesual penal. Ed. A 3-a. rev. și completată. Chișinău, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2009, 784 p. ISBN 978-9975-78-833-5.
182. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et.al., Drept procesual penal. Par-
tea specială. Vol. II. Ed. a II-a, revizuită și completată. Chișinău,
Cartdidact (Tipografia „Reclama”), 2006, 335 p. ISBN 978-9975-
940-95-5.
183. Donciu A., Nicoară V. Hotărîrea instanței judecătorești la exami-
narea în ordine de apel a cauzelor penale. În: Legea și Viață, nr.5,
1998, 58 p. ISSN 1810-309X.
184. Dosarul nr.1-182/2009. Arhiva Judecătoriei Comrat, sediul cen-
tral.
185. Dosarul nr.1-76/2013. Arhiva Judecătoriei Cahul, sediul central.
186. Dosarul nr.1-91/2014. Arhiva Judecătoriei Comrat, sediul Cea-
dâr-Lunga.
187. Dosarul nr.1-168/2014 (PIGD nr.17-1-724-08052014). Dosarul
Curții de Apel Cahul nr.05-1a-569-02062017. Arhiva Judecători-
ei Cahul, sediul Cantemir.
188. Dosarul nr.1-199/2014 (PIGD nr.19-1-1686-06112014). Arhiva
Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga.
189. Dosarul nr.1-75/2015. Dosarul Curții de Apel Cahul nr. 05-1a-
140-29012018. Arhiva Judecătoriei Cahul, sediul central.

190. Dosarul nr.1-389/2015 (PIGD nr.15-1-4363-10122015). Dosarul Curții de Apel Cahul nr.05-1a-503-23042018. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.
191. Dosarul nr.1-7/2016 (PIGD nr.19-1-77-12012016). Arhiva Judecătoria Comrat, sediul Ceadâr-Lunga.
192. Dosarul nr.1-317/2016. Dosarul Curții de Apel Cahul nr.05-1a-1381-02122016. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.
193. Dosarul nr.1-419/2016. Dosarul Curții de Apel Cahul nr.05-1a-1035-25092017. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.
194. Dosarul nr.1-209/2017. Dosarul Curții de Apel Cahul nr.05-1a-231-20022018. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul central.
195. Dosarul nr.1-97/2018. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul Taraclia.
196. Dosarul nr.1-125/2018. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul Taraclia.
197. Dosarul nr.1-137/2018. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul Taraclia.
198. Dosarul nr.1-180/2018. Arhiva Judecătoria Comrat, sediul Vulcănești.
199. Dosarul nr.1-2/2019. Arhiva Judecătoria Cahul, sediul Taraclia.
200. Furdui S. Accesul la justiție în cazul renunțării procurorului la învinuire. În: Revista Națională de Drept, nr.2, 2003, ISSN 1811-0770.
201. Furdui S. Cu privire la interpretarea și aplicarea prevederilor articolelor 413 și 414 CPP ce reglementează procedura judecării apelului. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr.3, 2009, p. 48. ISSN 1857-2405.
202. Furdui S. Concluzii și considerente cu privire la judecarea apelului în cauza penală. În: Revista Națională de Drept, nr.6, 2009, p. 27. ISSN 1811-0770.
203. Furdui S. Concluzii și considerente cu privire la judecarea apelului în cauza penală. În: Legea și viața, nr.6, 2009, p. 4. ISSN 1810-309X.
204. Furdui S. Probleme de drept și soluții în opinia separată a judecătorului. Chișinău, Editura „Universul”, 2017, 248 p. ISBN 978-9975-4251-8-6.
205. Gribincea V., Ștefan L. Studiu privind optimizarea structurii procuraturii și a sarcinii de muncă a procurorilor din Republica Moldova. Chișinău, Combinatul Poligrafic, 2014, 76 p. ISBN 978-9975-129-04-6.

206. Gribincea V., Macrinici S. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Reglementări de bază și jurisprudența în cazurile moldovenești. Chișinău, Editura ARC, 2007, 272 p. ISBN 978-9975-61-245-6.
207. Gribincea V. Executarea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de către Republica Moldova, 1997-2012. Chișinău, Tipografia „Imprint Plus”, 2012, 196 p. ISBN 978-9975-4170-9-9.
208. Ghid privind art.6 din Convenție. Dreptul la un proces echitabil (Latura penală). Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014. [Citat 02.11.2018] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ROM.pdf
209. Holban V. Discursul procurorului în debaterile judiciare – etapă decisivă a reprezentării învinuirii. În: Buletin Informativ al Procuraturii Generale a Republicii Moldova, nr.2, septembrie 2004, p. 12.
210. Hotărârea CtEDO pe cauza Beraru c. României, din 18.03.2014, nr.40107/04. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-176203>.
211. Hotărârea CtEDO pe cauza Bönisch c. Austria, din 02.06.1986, nr.8658/79. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62001>.
212. Hotărârea CtEDO pe cauza Bonev c. Bulgaria, din 08.06.2006, nr.60018/00. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75698>.
213. Hotărârea CtEDO pe cauza Boldea c. România, din 15.02.2007, nr.19997/02. [Citat 23.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-122801>.
214. Hotărârea CtEDO pe cauza Brandstetter c. Austria, din 28.01.1991, nr.11170/84, 12876/87, 13468/87 [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62241>.
215. Hotărârea CtEDO pe cauza pe cauza Brumărescu v. România, din 28.10.1999, nr.28342/95, 1999-VII. [Citat 02.11.2023] Disponibil: http://www.hotararicedo.ro/index.php/article_access/view_article/94.
216. Hotărârea CtEDO pe cauza Calabro c. Italiei și Germania, din 21.03.2002, nr. 59895/00, CEDO 2002-V [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-43351>.
217. Hotărârea CtEDO pe cauza Capeau c. Belgium, din 13.01.2005, nr.42914/98. [Citat 19.11.2023] Disponibil: <http://echr.ketse.com/doc/42914.98-en-20050113/view/>.

218. Hotărârea CtEDO pe cauza Constantinescu c. România, din 27.06.2000, nr.28.871/1995. [Citat 20.03.2020] Disponibil: <https://jurisprudencedo.com/Constantinescu-c.-Romaniei.html>.
219. Hotărârea CtEDO pe cauza Croissant c. Germania, din 25.09.1992, seria A nr. 237-B [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62292>.
220. Hotărârea CtEDO pe cauza Cutean c. României, din 02.12.2014, nr.53150/12. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-148277>.
221. Hotărârea CtEDO pe cauza Damir Sibgatullin c. Rusia, din 24.04.2012, nr. 1413/05. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110445>.
222. Hotărârea CtEDO Dan c. Republicii Moldova, nr.8999/07, 05.07.2011, §30-33. [Citat 17.04.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-144463>.
223. Hotărârea CtEDO Dan c. Republica Moldova (nr.2), nr.57575/14, din 10.11.2020, §47-61. [Citat 17.04.2021] Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2021/03/DAN-v2-ROM.pdf>.
224. Hotărârea CtEDO pe cauza El Haski c. Belgia, din 25.09.2012, nr.649/08 [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113336>.
225. Hotărârea CtEDO pe cauza Ekbatani c. Suedia, din 26.05.1988, nr.10563/83. [Citat 23.03.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57477>.
226. Hotărârea CtEDO pe cauza Fatullayev c. Azerbaijan, din 22.04.2010, nr.40984/07. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-98401>.
227. Hotărârea CtEDO pe cauza Fejde c. Suedia, din 29.10.1991, seria A, nr.212-C [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62258>.
228. Hotărârea CtEDO pe cauza Ferrantelli și Santangelo c. Italia, din 07.08.1996, nr.19874/92, CEDO 1996-III [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62556>.
229. Hotărârea CtEDO pe cauza Fomin c. Moldova din 11.10.2011, nr.36755/06. [Citat 23.03.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-124104>.
230. Hotărârea CtEDO pe cauza Gäfgen c. Germania, din 01.06.2010, nr.22978/05 [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-124104>.

- coe.int/fre?i=001-99040.
231. Hotărârea CtEDO pe cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova, din 30.10.2012, nr. 32520/09. [Citat 19.11.2023] Disponibil: <https://www.lhr.md/ro/2012/10/hotararea-ghimp-si-altii-c-moldovei/>.
232. Hotărârea CtEDO pe cauza Gorguiladze c. Georgia, din 20.10.2009, nr.4313/04. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-95161>.
233. Hotărârea CtEDO pe cauza Gregačević c. Croația, din 10.07.2012, nr.58331/09. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112090>.
234. Hotărârea CtEDO pe cauza Hadjianastassiou c. Grecia, din 16.12.1992, nr.12945/87. [Citat 23.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57779>.
235. Hotărârea CtEDO pe cauza Hermi c. Italia (MC), din 18.10.2006, nr.18114/02, CEDO 2006-XII [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-77544>.
236. Hotărârea CtEDO pe cauza Hokkeling c. Olanda, din 14.02.2017, nr.30749/12. [Citat 24.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172254>.
237. Hotărârea CtEDO pe cauza Jalloh c. Germania, din 11.07.2006, nr.54810/00. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76308>.
238. Hotărârea CtEDO pe cauza Jorgic c. Germania, din 12.07.2007, nr.74613/01. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81609>.
239. Hotărârea CtEDO pe cauza Karelin c. Rusia, din 20.09.2016, nr.926/08. [Citat 26.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-166737>.
240. Hotărârea CtEDO pe cauza Karpenko c. Rusia, din 13.03.2012, nr. 5605/04. [Citat 20.08.2020] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109547>.
241. Hotărârea CtEDO pe cauza Kontalexis c. Grecia, din 31.05.2011, nr.59000/08. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104951>.
242. Hotărârea CtEDO pe cauza Kuopila c. Finlanda, din 27.04.2000, nr.27752/95 [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58784>.
243. Hotărârea CtEDO pe cauza Kuznetsov și alții c. Rusiei, din

- 11.01.2007, nr.184/02 [Citat 23.03.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-78982>.
244. Hotărârea CtEDO pe cauza Labergère c. Franța, din 26.09.2006, nr.16846/02. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77010>.
245. Hotărârea CtEDO pe cauza Lagerblom c. Suedia, din 14.01.2003, nr. 26891/95. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60884>.
246. Hotărârea CtEDO pe cauza Lacadena Calero c. Spania, din 22.11.2011, nr.23002/07. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107534>.
247. Hotărârea CtEDO Lindon, Otchakovsky-Laurens și July c. Franța, din 22.10.2007, nr.21279/02, 36448/02 [MC]. [Citat 20.04.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-82847>.
248. Hotărârea CtEDO pe cauza Manoli c. Republica Moldova din 28.02.2017, nr. 56875/11. [Citat 19.11.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176362>.
249. Hotărârea CtEDO pe cauza Mattick c. Germania, din 31.03.2005, nr. 62116/00, CEDO 2005-VII [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84645>.
250. Hotărârea CtEDO pe cauza Matyjek c. Polonia, din 24.04.2007, nr.38184/03. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80270>.
251. Hotărârea CtEDO pe cauza Meftah și alții c. Franța (MC), din 26.07.2002, nr. 32911/96, 35237/97 și 34595/97, CEDO 2002-VII [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65195>.
252. Hotărârea CtEDO pe cauza Mirilachvili c. Rusia, din 11.12.2008, nr. 6293/04. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90118>.
253. Hotărârea CtEDO pe cauza Pakelli c. Germania, din 25.04.1983, nr. 8398/78. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-73415>.
254. Hotărârea CtEDO pe cauza Pelissier și Sassi c. Franța, din 25.03.1999, nr.25444/94. [Citat 03.11.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58226>.
255. Hotărârea CtEDO pe cauza Pello c. Estonia, din 12.04.2007, nr. 11423/03. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80123>.

256. Hotărârea CtEDO pe cauza Popovici c. Moldova, din 27.11.2007, nr.289/04 și 41194/04. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83460>.
257. Hotărârea CtEDO pe cauza Posokhov c. Rusia, din 04.03.2003, nr.63486/00. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65527>.
258. Hotărârea CtEDO pe cauza Richert c. Poloniei, din 25.10.2011, nr.54809/07. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-107165>.
259. Hotărârea CtEDO pe cauza Rowe și Davis c. Regatul Unit, din 16.02.2000, nr.28901/95. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62973>.
260. Hotărârea CtEDO pe cauza Ruiz Torija c. Spania, din 09.12.1994, nr.18390/91. [Citat 23.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57909>.
261. Hotărârea CtEDO pe cauza Savca c. Republica Moldova din 15.03.2016, nr.17963/08. [Citat 24.03.2024] Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2016/07/SAVCA-red-pdf.pdf>.
262. Hotărârea CtEDO pe cauza Sevastyanov c. Russia, din 22.04.2010, nr. 37024/02. [Citat 24.03.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-98327>.
263. Hotărârea CtEDO pe cauza Scheper c. Țara de Jos, din 05.04.2005, nr. 39209/02. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68825>.
264. Hotărârea CtEDO pe cauza Seliwiak c. Polonia, din 21.07.2009, nr.3818/04. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93656>.
265. Hotărârea CtEDO pe cauza Sibgatullin c. Rusia, din 23.04.2009, nr.32165/02. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92316>.
266. Hotărârea CtEDO pe cauza Spînu v. România - Neaudierea inculpatului și a unui martor al acuzării de către Curtea Supremă în recurs. Noțiunea autonomă de «martor». [Citat 19.11.2023] Disponibil: <https://jurisprudentacedo.com/SPINU-c.-Romaniei-Neaudierea-inculpatului-si-a-unui-martor-al-acuzarii-de-catre-Curtea-Suprema-in-recurs.-Notiunea-autonoma-de-martor.html>.
267. Hotărârile CtEDO pe cauza Sochichiu v. Moldovei, I.G. c. Moldo-

- vei și Plotnicova c. Moldovei. [Citat 13.04.2024] Disponibil: <https://www.lhr.md/ro/2012/05/hotararile-sochichiu-c-moldovei-i-g-c-moldovei-si-plotnicova-c-moldovei/>.
268. Hotărârea CtEDO pe cauza Suominen c. Finlandei, din 01.03.2003, nr.37801/97. [Citat 23.03.2024] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-61178>.
269. Hotărârea CtEDO pe cauza Telfner c. Austria, din 20.03.2001, nr. 33501/96. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59347>.
270. Hotărârea CtEDO pe cauza Tierce c. San Marino, din 25.07.2000, nr. 24954/94, 24971/94 și 24972/94, CEDO 2000-IX [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-63325>.
271. Hotărârea CtEDO pe cauza Van de Hurk c. Țările de Jos, din 19.04.1994, nr.16034/90. [Citat 23.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57878>.
272. Hotărârea CtEDO pe cauza Walchli c. Franța, din 26.07.2007, nr. 35787/03. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81920>.
273. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 77, 81 și 315 din Codul de procedură penală (omisiunea includerii soțului ca succesor al părții vătămate sau al părții civile) (sesizarea nr. 151g/2020), nr. 12 din 06.04.2021. [Citat 30.04.2024] Disponibil: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=768&l=ro>.
274. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a articolului 422 din Codul de procedură penală (data de la care începe să curgă termenul de declarare a recursului ordinar) (sesizarea nr. 52g/2020), nr. 23 din 05.08.2021. [Citat 10.08.2023] Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_2021_52g_2021_rou.pdf.
275. Hotărârea Curții Constituționale a RM privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (intima convingere a judecătorului) (sesizarea nr.27g/2017), nr.18 din 22.05.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.190-200/69 din 16.06.2017.
276. Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 3 din 23.02.2016 privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codului de procedură penală (terme-

- nul arestului preventiv) (Sesizarea nr.7g/2016). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.49-54/8 din 04.03.2016.
277. Hotărârea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate a prevederii pct.3) alin.(1) art.401 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.9 din 20.05.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.99-101/7 din 06.06.2008.
278. Hotărârea Curții Constituționale a RM pentru interpretarea prevederilor articolelor 116 alin.(2) și (4) și 136 alin. (1) din Constituție (extinderea mandatului unor judecători până la numirea succesorilor) (Sesizarea nr.15b/2016), nr. 12 din 12.05.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.416-422/100 din 02.12.2016.
279. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel”, nr.22, din 12.12.2005, cu modificările ulterioare prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.10 din 24.12.2010 și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.4 din 30.03.2009. [Citat 18.08.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/db_hot_expl.php
280. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale”, nr.12 din 24.12.2012. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2013, nr.6, p. 20. ISSN 1810-7265.
281. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, „Cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală”, nr.9 din 30.10.2009. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.5, p. 4. ISSN 1810-7265.
282. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, „Cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală”, nr. 11 din 24.12.2010. [Citat 18.08.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=347.
283. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la respectarea legislației despre utilizarea limbii în procedura judiciară”, nr.12, din 09.04.1999. În: Culegere de hotărâri explicative, Chișinău, 2002, p. 14. (Abrogată prin Hotă-

- rârea Plenului CSJ a RM nr.38 din 04.12.2017. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, №12, 2017, pag.24. ISSN 1810-7265.)
284. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM din 31.10.2005. Dosarul nr.4-1re-74/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
285. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM din 21.11.2005. Dosarul nr.4-1re-101/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
286. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 19.12.2005. Dosarul nr.4-1re-113/2005. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 25.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
287. Hotărârea Prezidiului Judecătoriei Supreme RSSM din 09.12.1983. Dosarul nr.1y-123/83. Arhiva Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [Citat 26.03.2024] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php.
288. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 02.07.2007. Dosarul nr.4-1re-155/2007. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1, 2008, p.34.
289. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.05.2001. Dosarul nr.4-1r/a-5/2001. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.3, 2002, p. 14. ISSN 1810-7265.
290. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind aprobarea organelor Procuraturii, a localităților de reședință, a circumscriptiilor în care activează și a numărului de personal, nr.78 din 04.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 04.05.2010.
291. Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor cu privire la avizarea proiectului de Ordin privind crearea unor procuraturi teritoriale, stabilirea sediilor acestora, a circumscriptiilor în care activează și a numărului de personal, nr. 12-217/16 din 01.08.2016. [Citat 18.11.2023]. Disponibil: http://procuratura.md/file/2016-08-01_217%20Hotarare%20crearea%20procuraturilor%20de%20circumscripție.pdf.

292. Ialanji A. Particularitățile judecării cauzei în lipsa inculpatului. Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2019. 205 p. [Citat 06.08.2020] Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/55567/arina_alanji_thesis.pdf.
293. Ionescu R. Considerații în legătură cu efectul extensiv al apelului în situația în care calea de atac este promovată de partea civilă privind latura penală a cauzei. În: Dreptul, România, №7/2011. ISSN 1018-0435.
294. Iuga M. Căile legale de atac în procesul penal. Chișinău, Asociația judecătorilor din Moldova: Centrul de drept, 2000, 210 p. ISBN 997-595-886-9.
295. Kuglay I. în Udrioiu M. (coord.ed.) Codul de procedură penală. Comentariu pe articole: art.1-603. Ediția 2, revizuită și adăugită. București, Editura „C.H.Beck”, 2017, 2571 p. ISBN 973-655-663-8.
296. Lazări D. Etica actului de acuzare al procurorului. În: Revista Națională de Drept, nr.7, 2005. ISSN 1811-0770.
297. Legea cu privire la avocatură, nr.1260 din 19.07.2002. Replicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.159/582 din 04.09.2010.
298. Legea cu privire la Procuratură nr.294-XVI din 25.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.55-56/155 din 17.03.2009. Abrogat prin Legea nr.3 din 25.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.69-77/113 din 25.03.2016.
299. Legea nr.66 din 05.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova №155-159/510 din 27.07.2012, art.I, pct.124-126.
300. Legea pentru aprobarea Concepției de reformă a Procuraturii, nr.122 din 03.07.2014. În: Monitorul Oficial al RM nr.275-281/593 din 19.09.2014.
301. Legea cu privire la Procuratură, nr. 3 din 25.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.69-77/113 din 25.03.2016.
302. Legea cu privire la reorganizarea instanțelor judecătorești, nr.76 din 21.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.184-192/387 din 01.07.2016.
303. Legea României nr.304 din 28.06.2004 privind organizarea judiciară. În: Monitorul Oficial al României nr.827 din 13.09.2005.
304. Lupașcu Radu D. Diferențierea instituției „apelului peste termen”

- de cea a „reducerii în termen”. În: *Dreptul*, România, nr.3, 1998. ISSN 1018-0435.
305. Magherescu D. Modificarea învinuirii în primă instanță. Autoreferatul al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2005, 12 p.
306. Magherescu D. Rolul și poziția procesuală a procurorului în procesul penal din Republica Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, nr.12, 2004. ISSN 1811-0770.
307. Martincic E. Apelul în procesul penal. În: *Legea și Viața*, nr.2, 1997, Chișinău. ISSN 1810-309X.
308. Mateuț Gh. Procedura penală. Partea specială. Vol. II. București, Editura „Lumina Lex”, 1998. 368 p. ISBN 973-588-079-2.
309. Mrejeru T., Mrejeru B. Căile ordinare de atac în procesul penal. Apelul și recursul. București, Editura Universitară, 2007, 236 p. ISBN 978-973-749-167-1.
310. Nagacevschi V. Rolul și funcțiile procuraturii într-un stat bazat pe drept. Situația în Republica Moldova. În: *Avocatul poporului*, 2002, nr.1-3. ISSN 1810-7141.
311. Neagu I. *Tratat de procedură penală*. București, Editura „Pro”, 1997, 732 p. ISBN 973-97447-9-6.
312. Neagu I., Crișu A., Ciobanu A., Zarafiu A. *Drept procesual penal. Curs selectiv pentru licență*. București, Editura „All Beck”, 2003, 304 p. ISBN, 973-655-303-5.
313. Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. Vol. 2*. București, Editura „Universul Juridic”, 2015. 700 p. ISBN 978-606-673-385-4.
314. Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. București: Editura „Universul Juridic”, 2021, 744 p. ISBN 978-606-39-0601-5.
315. Oncioiu C. Noțiunea de participant în procesul penal. În: *Legea și viață*, №8/1(260), 2013, pp.13-16. ISSN 1810-309X.
316. Ordinul Procurorului General „cu privire la organizarea activității procurorilor în domeniul reprezentării învinuirii în instanțele judecătorești”, nr.2/21 din 02.01.2018. În: *Biblioteca Procuraturii Generale a RM*.
317. Ordinul Procurorului General privind crearea unor procuraturi teritoriale, stabilirea sediilor acestora, a circumscripțiilor în care activează și a numărului de personal, nr.1076 din 01.08.2016. *Biblioteca Procuraturii Generale a Republicii Moldova*.

318. Osoianu T. Căile de atac în procesul penal. Îndrumar pentru avocați. Chișinău, Tipografia „Sirius”, 2016. 48 p. ISBN 978-9975-57-201-9.
319. Osoianu T., Orîndaș V. Procedură penală. Partea generală. Curs universitar. Chișinău, Tipografia Orhei, 2004. 256 p. ISBN 9975-9835-5-3.
320. Osoianu T., Calendari D. Apelul penal. București, Editura „Pro Universitaria”, 2023, 224 p. ISBN 978-606-26-1718-9
321. Osoianu T., Calendari D. Erorile de drept comise de instanțele de apel în cauzele penale – temeieri pentru casarea deciziilor. În: Studii și cercetări juridice, nr. 1, 2020, 224 p. P. 143-154. ISBN 978-9975-3201-2-2.
322. Pamfil M.L., Movileanu C., Munteanu C.A. Apelul în procesul penal. Practica judiciară. București, Editura „Hamangiu”, 2008, 188 p. ISBN 978-973-1836-78-2.
323. Papadopol V., Turianu C. Apelul penal. București, Casa de editură și presă „Șansa”- SRL, 1994, 293 p. ISBN 973-9167-15-2.
324. Paraschiv C.-S. Drept procesual penal. București, Editura „Lumina Lex”, 2002, 630 p. ISBN 973-588-561-1.
325. Paraschiv C.S. Apelul penal. București, Editura Hamangiu, 2019, 264 p. ISBN 978-606-27-1275-4.
326. Păvăleanu V., Drept procesual penal. Partea specială. București, Editura „Lumina Lex”, 2002, 636 p. ISBN 973-588-466-8.
327. Pinteș A. Drept procesual penal. Partea generală și partea specială. Ediție revăzută și adăugită. București, Editura „Lumina Lex”, 2002, 559 p. ISBN 978-973-588-460-4.
328. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău, Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013, 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
329. Poalelungi M., Sârcu D., Rimalschi L. et.al. Convenția Europeană a Drepturilor Omului: Comentariu asupra hotărîrilor Curții Europene a drepturilor omului versus Republica Moldova: Concluzii și recomandări. Chișinău, ÎS FEP „Topografia Centrală”, 2017, 576 p. ISBN 978-9975-53-828-2.
330. Popovici T., Dolea I. Apelul. În: Manualul judecătorului pentru cauze penale. Î.S.F.E.-P. „Tipografia Centrală”, Chișinău, 2013, 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
331. Protocolul nr.7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04.11.1950, semnat la Stras-

- bourg la 22.11.1984. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24.07.1997. În vigoare din 12.09.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.54-55, art.503, din 21.08.1997.
332. Protocol privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate de la New York din 15.11.2000, art.7-8 (ratificat prin Legea Republicii Moldova nr.17-XV din 17.02.2005. În vigoare pentru Republica Moldova din 16.10.2005. În: Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte (1954-2005), 2006, vol.35, Chișinău, Editura „Moldpres”, 480 p.
333. Pușcaș V. Este umilit sau consolidat rolul procurorului? În: Legea și viață, nr.2, 1998, p. 3. ISSN 1810-309X.
334. Recomandarea (2000) 19 a Comitetului de Miniștri al statelor membre privind rolul urmăririi penale în sistemul de justiție penală. [Citat: 26.02.2024] Disponibil: <http://www.cj.md/2015/03/05/recomandarea-2000-19-a-comitetului-de-minitri-al-statelor-membre-privind-rolul-urmririi-penale-n-sistemul-de-justiie-penal.html>
335. Recomandarea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.53 din 12.07.2013 „cu privire la procedura de examinare a apelului conform modificărilor și completărilor din Codul de procedură penală, introduce prin Legea nr.66 din 05.04.2012, M.O. 155-159/27.07.2012, în vigoare 27.10.2012”. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.9, 2013. ISSN 1810-7265.
336. Recomandarea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.62 din 27.12.2013 „cu privire la înțelesul sintagmei „dacă nu se agravează situația condamnatului” ce se conține art.435 alin. (1) pct.2) lit.c) CPP. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.9, 2013. ISSN 1810-7265.
337. Recomandarea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.94 din 28.11.2016 „cu privire la aplicarea prevederilor din Codul de procedură penală care reglementează unele aspecte ce țin de reprezentarea în instanța judecătorească a inculpaților de către avocații aleși. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.9, 2013. ISSN 1810-7265.
338. Recomandarea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova

- nr.96 din 08.02.2017 „cu privire la acordarea, prin procură, a împuternicirilor terțului de a încheia contract de asistență juridică și de a semna mandatul cu avocatul. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.9, 2013. ISSN 1810-7265.
339. Regulamentul Procuraturii aprobat prin Ordinul Procurorului General al Republicii Moldova nr.24/28 din 24.09.2016. [Citat 28.09.2019] Disponibil: <http://www.procuratura.md/file/RP.pdf>.
340. Regulamentului de ordine interioară al parchetelor aprobat prin Ordinul ministrului justiției al României nr.2.632/C/2014. În: Monitorul oficial al României, Partea I, nr. 623bis din 26.08.2014.
341. Rezumatul Deciziei Curții de Apel Galați, Secția penală, nr.459 din 12.09.2007. [Citat 20.03.2024] Disponibil: <http://portal.just.ro/44/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=312>
342. Roman D., Vîzdoagă T., Cerbu A. Organizarea și activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept în Republica Moldova. Chișinău, Editura „Cardidact”, 2004, 220 p. ISBN 9975-940-57-9.
343. Rubis A. Influența de dirijare a procurorului asupra proceselor informaționale ale probațiunii. În: Legea și Viața, nr.4, 2006, Chișinău. ISSN 1810-309X.
344. Rusu L. Acuzarea în cadrul procesului penal contradictorial. În: Revista Națională de drept, nr.11, 2015. ISSN 1811-0770.
345. Rusu L. Principiul contradictorialității în procesul penal – reglementări naționale și de drept comparat. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2016, 193 p. [Citat 21.09.2017] Disponibil: <http://www.cnaa.md/thesis/50736/>.
346. Rusu L. Unele particularități ale realizării principiului contradictorialității în cadrul căilor de atac în procesul penal al Republicii Moldova. În: Legea și viață, 3(303)/2017. ISSN 1810-309X.
347. Rusu V. Rolul procuraturii în înfăptuirea justiției. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2001, nr.10. ISSN 1810-7265.
348. Sava A. Aprecierea probelor în procesul penal. Iași, Editura „Junimea”, 2002. 214p. ISBN 973-37-0734-1.
349. Săuleanu L., Rădulețu S. Dicționar de termeni și expresii juridice latine. Ediția a 2-a. Editura „C.H.Beck”, București, 2011, 334 p. ISBN 978-973-115-943-0.
350. Serbinov I., Catana E., Chirtoaca E. et.al. Ghidul acuzatorului de stat. Chișinău, Editura „Cartier”, 2005, 136 p. ISBN 9975-79-366-

- 5.
351. Stadnițki L. Atribuțiile procurorului la examinarea în prima instanță a cauzelor penale. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2016, 196p. [Citat 21.09.2017] Disponibil: <http://www.cnaa.md/thesis/50963/>.
352. Tanoviceanu I. Tratat de drept și procedură penală. Edițiunea a doua. Revăzut și completat. Volumul V. București: Tip. „Curierul judiciar”, 1927, 851 p.
353. Tașcă M. Introducerea dreptului penal românesc în Basarabia după marea unire din 1918 și unificarea legislativă penală a Basarabiei cu cea din vechiul regat. În: Revista de științe penale. Anuar. Anul III. Chișinău, Centrul Editorial-Poligrafic „Helmax”, 2017, 280 p. ISSN 1812-3392.
354. Theodoru Gr. Drept procesual penal. Partea specială. Iași, Editura „Cugetarea”, 1998, 644 p. ISBN 973-98199-1-5.
355. Theodoru Gr. Tratat de drept procesual penal. Ediția a 3-a. București, Editura „Hamangiu”, 2013, 896 p. ISBN 978-606-522-441-4.
356. Theodoru Gr., Chiș I.-P. Tratat de drept procesual penal. Ediția a 4-a. București: Editura Hamangiu, 2020, 1192 p. ISBN 978-606-27-1671-4.
357. Tulbure A., Tatu A., Tratat de drept procesual penal. București, Editura „All Beck”, 2001, 608 p. ISBN 973-655-113-X.
358. Țoncu S. Dezbaterele judiciare în cadrul procedurii abreviate. În: Revista Institutului Național al Justiției, №1(48)/2019, p. 37-40. ISSN 1857-2405.
359. Țurcanu I. Bessarabiana: Teritoriul dintre Prut și Nistru în câteva ipostaze istorice și reflecții istoriografice. Chișinău, Tipografia „Reclama” SA, 344 p. ISBN 978-9975-4337-0-9.
360. Udroi M. (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole: art.1-603. Ediția 2, revizuită și adăugită. București, Editura „C.H.Beck”, 2017, 2571 p. ISBN 978-606-18-0672-0.
361. Udroi M. Procedură penală. Partea specială. Sinteze și grile. Ediția 5, revizuită și adăugită. București, Editura „C.H.Beck”, 2018, 871 p. ISBN 978-606-18-0778-9.
362. Ursu N. Rolul procuraturii în societatea democratică. În: Legea și viața, nr.5, 2002, p. 42. ISSN 1810-309X.
363. Ursu N. Raporturile dintre procuratură și puterea legislativă și executive. În: Revista Națională de Drept, 2002, nr.5. ISSN 1811-

0770.

364. Vizdoga I. Pregătirea procurorului pentru participarea la judecarea în fond a cauzei penale. În: *Legea și viața*, 1997, nr.7, p. 27. ISSN 1810-309X.
365. Vizdoagă T., Eșanu A. Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: problemele de drept penal material și procesual. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2016, № 1(36). ISSN 1857-2405.
366. Vizdoagă T. Exercițarea acuzării în instanța de fond: problem și perspective. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2002, 147 p.
367. Vizdoagă T. Unele probleme privind instituția renunțării procurorului la învinuire. În: *Analele Științifice ale USM. Chișinău, „Cartier”*, 1998, p. 76-80. ISSN 1857-3665.
368. Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Vol. II. ediția a II-a, revăzută și adăugită.* București, Editura „Paideia”, 1996. 514 p. ISBN 973-9131-24-7.
369. Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Vol. II.* București, Editura „Paideia”, 1994. 505 p. ISBN 973-9131-24-7.
370. Zamfir V. *Instituția învinuirii în procesul penal. Teza de doctor în drept.* Chișinău, 2018. 207 p. [Citat 26.10.2023] Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2018/53319/vasile_zamfir_thesis.pdf
371. Аверкин А., Кудрявцева А., Смирнов В. Проверка и исследование доказательств в суде апелляционной инстанции. În: *Уголовное право*, 2012, № 6, 144 с. ISSN 2071-5870. [Citat 02.03.2023] Disponibil: http://www.chel-oblsud.ru/index.php?html=smi_210113&mid=250.
372. Айтжанова А. Современное понятие методики поддержания государственного обвинения. În: *Пробелы в российском законодательстве*, 2013, №3, 170 с. ISSN 2072-3164.
373. Айтмухамбетов Т. Дополнительные материалы в апелляционной инстанции. În: *Тураби*, 2002, №1, с.32.
374. Айтмухамбетов Т. Процессуальный порядок использования дополнительных материалов в суде апелляционной палаты. În: *Тураби*, 2002, №2, с. 60.
375. Александров А., Никитченко И. Проведение допросов при рассмотрении уголовного дела в суде апелляционной инстанции. În: *Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Материаллы Всероссийской межведомственной на-*

- учно-практической конференции. Москва, издательство „Антион-Медиа”, 2013. 250 р. Р. 6-12.
376. Александров А., Ковтун Н. Апелляция в русском уголовном судопроизводстве. Нижний Новгород, Издательство Волго-Вятской академии государственной службы. 1999, 108 с. ISBN 5-85152-177-5.
377. Алтынникова Л. Особенности реализации принципа состязательности сторон в современном российском апелляционном производстве по уголовным делам. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный юридический университет им. О.Е.Кутафина (МГЮА). Москва, 2017. 255 с.
378. Аниканов А. К вопросу об определении предмета апелляционного рассмотрения. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Материалы Всероссийской межведомственной научно-практической конференции. Москва, издательство „Антион-Медиа”, 2013. 250 р. Р. 13-20.
379. Апелляция в уголовном судопроизводстве. Научно-практическое пособие. Под ред. В.Ершов. Российская академия правосудия. Москва, 2013. 350 с. ISBN 978-5-91823-032-9.
380. Арчер П. Английская судебная система. Под редакцией Б. Никифорова. Москва, Издательство Иностранной литературы, 1959, 134 с.
381. Аширбекова М. Новые доказательства в суде апелляционной инстанции. [Citat 20.06.2020] Disponibil: <https://wiselawyer.ru/poleznoe/69889-novye-dokazatelstva-sude-apellyacionnoj-instancii>.
382. Беззубов С. Производство по уголовному делу в апелляционном суде: проблемы теории, нормативного регулирования и правоприменительной практики. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижегородская академия. Нижний Новгород, 2007, 247 с.
383. Беззубов С. Процессуальный порядок апелляционного пересмотра постановления мирового судьи о прекращении уголовного дела. În: Российский судья, 2006, №10, 48 с. ISSN 1812-3791.
384. Безмельницына Э. Прокурор в судах второй, кассационной и надзорной инстанции. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоградская ака-

- демия МВД РФ, Волгоград, 2013, 262 с.
385. Белкин А. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве. Москва, Изд. „Норма”, 2005, 528 с. ISBN 5-89123-898-5.
386. Бибило В. Судебные системы зарубежных государств. Учебно-методическое пособие для студентов юридических специальностей. Минск, БГУ, 2012, 97 с.
387. Бобракова И., Ковтун Н. Апелляция в уголовном процессе: осознанная необходимость или взлелеянный миф. În: Всероссийский научный журнал Вопросы правоведения, 2012, №2(14), ISSN 2073-5022.
388. Бобечко Н. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016, 498 с.
389. Бобечко Н. Оцінка доказів с удом апеляційної інстанції у кримінальному провадженні. În: Часопис Академії адвокатури України, 2013, №3(20), с. 1-14. ISSN 1998-4758.
390. Бобечко Н. Подготовка уголовного дела к разбирательству в суде апелляционной и кассационной инстанции. În: *Legea și viața*, nr.9, 2015, 68 p. ISSN 1810-309X.
391. Брагин А., Пронякин А. Пркурорский надзор в Российской Федерации. Москва, Московская финансово-промышленная академия, 2004, 120 с. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <https://ru.b-ok.global/book/3074798/a34656>.
392. Брянский В. Апелляционное производство в уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московская государственная академия. Москва, 2006, 24 с.
393. Брянский В. Апелляционное производство в уголовном судопроизводстве. Диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006, 189 с. [Citat 18.08.2023] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-process/apelljacionnoe-proizvodstvo-v-ugolovnom-sudoproizvodstve.html>.
394. Брянский В. Апелляционное обжалование: история и современность. În: Российский судья, 2005, №7, 48 с. ISSN 1812-3791.
395. Брянский В. Вопрос о полномочиях суда апелляционной

- инстанции. În: Российский судья, 2006, №3, 48 с. ISSN 1812-3791.
396. Брянский В. Решения суда апелляционной инстанции по уголовным делам. În: Российский судья, 2007, №1, 48 с. ISSN 1812-3791.
397. Верхотурова С., Лосев С. Отказ государственного обвинителя (прокурора) от обвинения в суде апелляционной инстанции: за и против. În: Юридическая наука и правоохранительная практика, 2019, №1(47), 172 с. ISSN 1998-6963.
398. Вдовин С. Обеспечение права на защиту на стадии апелляционного производства по уголовному делу. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, ФГБОУВО „Российский государственный университет правосудия”, 2020, 286 с.
399. Винокуров Ю. Прокурорский надзор. Учебник. 6-е издание, переработанное и дополненное. Москва, Высшее образование, 2005. 464 с. ISBN 5-9692-0004-2.
400. Воскобитова Л. Апелляция – принципиально новый институт в уголовном судопроизводстве. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Материалы Всероссийской межведомственной научно-практической конференции. Москва, издательство „Антион-Медиа”, 2013. 250 р. Р. 35-42.
401. Гайворонская Л. Критерии приемлемости апелляционной жалобы. În: Актуальные проблемы российского права, 2015, №3(52), 194 с. ISSN 1994-1471.
402. Гайворонская Л. Особенности доказывания в суде апелляционной инстанции. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московский государственный юридический университет им. О.Е.Кутафина (МГЮА). Москва, 2018, 239 с. [Citat 20.08.2023] Disponibil: <https://msal.ru/upload/main/00disser/2016/Gayvoronskaya/Гайворонская%20Л.В%20особенности%20доказывания%20в%20суде%20апелляционной%20инстанции.pdf>.
403. Газетдинов Н. О месте и роли апелляционной инстанции в системе судебного надзора. În: Российский судья, 2007, №9, 48 с. ISSN 1812-3791.
404. Гельдыбаев М, Вандышев В. Уголовный процесс. Учебник для вузов. Издание 3, переработанное и дополненное. Москва, Издательство „Юнити-Дана”, 2012, 720 с. ISBN 978-5-

238-01533-0.

405. Головненков П., Спица Н. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия – Strafprozessordnung (StPO)- Научно-практический комментарий и перевод текста закона. Universitätsverlag Potsdam, 2012, 408 с. ISBN 978-3-86956-208-7.
406. Гуценко К. Уголовный процесс. Учебник. Издание 5-е, переработанное и дополненное. Москва, Издательство „Зерцало-М”, 2004, 704 с. ISBN 5-94373-082-6.
407. Данилова Н., Резяпкина Н. О некоторых направлениях подготовки прокурора к поддержанию государственного обвинения по уголовному делу о незаконном предпринимательстве. În: Криминалисть, 2016, №2(19), 128 с. ISSN 2686-7753.
408. Демчук С. Отзыв апелляционной и кассационной жалобы защитником. În: Российский судья, 2008, №4, 48 с. ISSN 1812-3791.
409. Дорошков В. Пересмотр решений мирового судьи по уголовным делам в апелляционном порядке. În: Российская юстиция, 2002, №7, 88 с. ISSN 0131-6761.
410. Дьячков Д. Принцип политической нейтральности прокуроров при осуществлении ими функций прокуратуры. În: Legea și viața, 2018, №3/2(315). 186 p. P. 44-47. ISSN 1810-309X.
411. Жумаканова Н. Какой прокурор приходит в апелляцию? În: Российский юридический журнал. 2014. №4. 211 с. ISSN 2071-3797.
412. Зайцева Е., Безмельницына Э. Функциональный институт участия прокурора в суде второй инстанции и при пересмотре вступивших в силу судебных решений. În: Сибирские уголовно-процессуальные и криминалистические чтения. ФГБОУ ВО «Байкальский государственный университет». Иркутск, 2012, 321 с. ISSN 2411-6122. [Citat 09.08.2023] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/funksionalnyu-institut-uchastiya-prokurora-v-sude-vtoroy-instantsii-i-pri-peresmotre-vstupivshih-v-silu-sudebnyh-resheniy>.
413. Исаенко В. О методике государственного обвинения. În: Криминалисть, 2011, №1(8), 140 с. ISSN 2686-7753.
414. Календарь Д. Некоторые проблемы участия прокуроров в рассмотрении уголовных дел судом апелляционной инстанции. În: Știință, educație, cultură. Vol.1, 10 februarie 2017,

- Comrat, Tipografia „A & V Poligraf”, 2017, 376 p. P. 184-186. ISBN 978-9975-83-040-9.
415. Календарь Д. Особенности участия прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде апелляционной инстанции. În: Integrarea Europeană: aspecte economico-juridice. Conferință Internațională Științifico-Practică (Culegere de articole științifice), ediția a 4-a, 21 decembrie 2018, Universitatea de Studii Europene din Moldova. Chișinău, Lira, 2018, 454 p. P. 427-436. ISBN 978-9975-3287-0-8.
416. Календарь Д. Участие потерпевшего в апелляционном производстве по уголовным делам. În: Știință, educație, cultură . Vol.1, 9 februarie 2018, Comrat, Universitatea de Stat din Comrat, 2018, 459 p. P. 212-215. ISBN 978-9975-83-057-7; și În: Юридический факт. №62, 2019, с. 3-5. eISSN: 2500-1140. [Citat 20.03.2024] Disponibil: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=39865111>.
417. Календарь Д. Участие прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде апелляционной инстанции. În: Știință, educație, cultură . Vol.1, 15 februarie 2019, Comrat, Universitatea de Stat din Comrat, 2019, 568 p. p. 279-284. ISBN 978-9975-3246-7-0; și În: Научный журнал, №8(42)2019, Издательство „Проблемы науки”, Москва, 2019. 61 с. С. 25-36. ISSN 2543-0801. [Citat 13.09.2023] Disponibil: <https://scientificmagazine.ru/images/PDF/2019/42/Nauchnyj-zhurnal-8-42.pdf>.
418. Календарь Д. Прокурор в суде апелляционной инстанции. În: Интернаука, 2019, №30(112). Москва, Издательство „Интернаука”, 2019. 38 с. С. 27-28. ISSN 2542-0348. [Citat 13.09.2023] Disponibil: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=39245261>.
419. Календарь Д. Проверка доказательств при рассмотрении уголовных дел в суде апелляционной инстанции. În: Интернаука, 2019, №31(113). Издательство „Интернаука”, Москва, 2019. 66 с. С. 45-47. ISSN 2542-0348. [Citat 13.09.2023] Disponibil: <https://www.internauka.org/journal/science/internauka/113>
420. Календарь Д. Рассмотрение уголовных дел в суде апелляционной инстанции и участие прокурора. În: Интернаука, 2019, №32(114). Издательство „Интернаука”, Москва, 2019. 68 с. С. 49-52. ISSN 2542-0348 [Citat 13.09.2023] Disponibil: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=39373161>.

421. Календарь Д. Прения сторон в апелляционной инстанции по уголовным делам. În: Știință, educație, cultură. Vol.2, 15 februarie 2020, Comrat, Universitatea de Stat din Comrat, Tipografia „A&V Poligraf”, 2020, 584 p. P. 242-246. ISBN 978-9975-83-092-8.
422. Калининвич В. О ведении апелляционного производства по уголовным делам. În: Судовы вестник, 2004, №4, с. 14.
423. Калиновский К. Уголовный процесс современных зарубежных государств. Петрозаводск, Издательство Петрозаводского государственного университета, 2000, 48 с. ISBN 5-8021-0064-8.
424. Касимов А. Состояние, проблемы и перспективы апелляции в уголовном судопроизводстве РК. În: Тураби, 2004, №5, с. 71.
425. Килина И. Поворот у худшему при пересмотре приговоров и иных итоговых решений суда в апелляционном порядке. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ижевск, ФГБОУВО „Удмуртский государственный университет”, 2019, 216 с.
426. Кириллова Н. Поддержание государственного обвинения в суде. Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной Прокуратуры Российской Федерации. Санкт-Петербург, 2003, 148 с.
427. Когамов М. Апелляционное производство в уголовном процессе. În: Тураби, 2001, №6, с. 85.
428. Колоколов Н. Дилема апелляции: приговор „новый” или „измененный старый”? În: Уголовный процесс. 2016, №4(136), 73 с. ISSN 2076-4413. [Citat 19.02.2023] Disponibil: <https://pravo163.ru/dilemma-apellyacii-prigovor-novuyj-ili-izmenennyj-staryj/>.
429. Комогорцева К. Рассмотрение уголовных дел в апелляционном порядке по уголовно-процессуальному законодательству Российской Федерации. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации, Москва, 2013, 35 с.
430. Копылова О. Роль прокурора в различных стадиях уголовного процесса. Тамбов, Издательство ТГТУ, 2004. 44 с. ISBN 5-8265-0293-2. [Citat 09.08.2023] Disponibil: <http://window.>

- edu.ru/catalog/pdf2txt/889/21889/5102?p_page=1.
431. Королев Г. Процессуальное положение прокурора в суде апелляционной инстанции. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Материалы Всероссийской межведомственной научно-практической конференции к 75-летию Нижегородского областного суда (г. Нижний Новгород, 24-25 октября 2013 г.). Москва, изд. „Актион-Медиа”, 2013. 250 с.
432. Крайнова Е. Хронодискретное общеправовое исследование института апелляции в Российской империи и Российской Федерации. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владимирский государственный университет имени Александра Григорьевича и Николая Григорьевича Столетовых, Владимир, 2016, 197 с.
433. Кримінальний процес: підручник. За ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. „Право”, Харків, 2010, 608 с. ISBN 978-966-458-165-0.
434. Крюков В. Прокурор в стадии апелляционного пересмотра уголовных дел: процессуальные и организационные аспекты. În: Российская юстиция», 2010, №12, 79 с. ISSN 0131-6761. [Citat 06.08.2023] Disponibil: <http://center-bereg.ru/j1260.html>.
435. Курочкина Л., Разинкина А. О роли прокурора в обеспечении прав потерпевшего в суде первой и апелляционной инстанции. În: Уголовное право, 2004, №1, 114с. ISSN 2071-5870.
436. Курс уголовного процесса. Под ред. д.ю.н., проф. Л.В. Головки. 2-е издание, исправленное. Издательство „Статут”, Москва, 2017, 1280 с. ISBN 978-5-8354-1335-5.
437. Кучинська О., Кучинська О. Кримінальний процес України. Київ, „Прецедент”, 2005, 202 с. ISBN 966-520-084-4.
438. Кіцен Н. Доказування у стадії апеляційного провадження за КПК 2012 р. În: Вісник Чернівецького факультету Національного університету „Одеська юридична академія”, 2014, №1, с. 146-154. eISSN 2709-6823.
439. Лазарев Д. Роль криминалистики в обеспечении апелляционного производства по уголовным делам. În: Криминалистъ, 2016, №1(18), 119 с. ISSN 2686-7753.
440. Манова Н. Обжалование судебных решений в апелляционном порядке в структуре апелляционного производства. с.

110. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Материалы всероссийской межведомственной научно-практической конференции к 75-летию Нижегородского областного суда, г. Нижний Новгород, 24-25 октября 2013. „Актион-Медиа”, Москва, 2013.
441. Мартышкин В., Кузьмичев О. Апелляционные инстанции в системе судов общей юрисдикции: предмет обжалования, методика расчета количества судей и аппарата суда. [Citat 27.07.2019] Disponibil: <http://www.iuaj.net/node/436>.
442. Мезинов Д. Участие прокурора в рассмотрении дел судами. Учебное пособие. Томск, Издательство ООО „Издательство научно-технической литературы”, 2008, 100 с. ISBN 978-5-89503-372-2.
443. Мірошников І. Апеляційне провадження за новим КПК України (окремі питання). În: Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка, 2012, №4, 153 с. ISSN 2524-0323.
444. Немашкало Ю. Апелляционное производство: содержание, структура. În: Молодой учёный, 2017, №40(174), 195 с. ISSN 2072-0297.
445. Немзорова Р. Приоритеты прокурорской деятельности: практический и теоретический аспекты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Академия Генеральной Прокуратуры Российской Федерации, Москва, 2015, 191 с.
446. Осояну Т. Уголовно-процессуальное право Республики Молдова. Часть общая. Chişinău, Universitatea de Criminologie, Centrul Editorial, 2002, 116 с. ISBN 9975-9670-7-8.
447. Осояну Т., Календарь Д. Особенности участия прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде апелляционной инстанции (ч.1). În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei. 2019, nr. 4(51), p. 26-35. ISSN 1857-2405.
448. Осояну Т., Календарь Д. Особенности участия прокурора при рассмотрении уголовных дел в суде апелляционной инстанции (ч.2). În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei. 2020, nr.1(52), p. 23-31. ISSN 1857-2405.
449. Панокин А.М. Отказ государственного обвинителя от обвинения в суде апелляционной инстанции. În: Законность. 2014, № 11. 80 с. ISSN 0869-4486.

450. Панокин А. Исследование новых доказательств в суде апелляционной инстанции. În: Право и политика. Судебная власть. 2016, №7(199), 947 с. ISSN 1694-6308.
451. Перетягко Н. Оценка доказательств судом второй и надзорной инстанций в уголовном судопроизводстве. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. ФГОУ ВПО Саратовский юридический институт МВД России, Волгоград, 2008, 22 с.
452. Перетягко Н., Федюнин А. Особенности оценки доказательств вышестоящим судом. În: Доказательства и доказывание в уголовном судопроизводстве: история, современность и перспективы развития. Изд. ФГБОУ ВО „Саратовская государственная юридическая академия”, Саратов, 2020. 188 с. ISBN 978-5-7924-1582-9.
453. Приказ Генеральной прокуратуры Российской Федерации от 25 декабря 2012, № 465 Об участии прокуроров в судебных стадиях уголовного судопроизводства. În: СПС „КонсультантПлюс” [Citat 14.10.2023] Disponibil: <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70221540/>.
454. Проскурина Т. Участие прокурора в апелляционном производстве. În: Юридический вестник Самарского университета, 2017, №2, т.3, 133 с. ISSN 2542-047X.
455. Радченко В. Уголовный процесс. Учебник для вузов. Издание 2, переработанное и дополненное. Москва, Юридический дом „Юстицинформ”. 2006, 784 с. ISBN 5-7205-0697-7.
456. Резинкина А. Апелляция в уголовном судопроизводстве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Московская государственная академия. Москва, 2003, 194 с. [Citat 18.08.2018] <https://www.lawbook.org.ua/aa/12.00.09/2016/03/19/030608007.doc.html>.
457. Романова А. Прокурор в стадии апелляционного производства по уголовному делу. În: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2015, № 4 (68). 242 с. ISSN 2071-8284.
458. Романова А. Современное апелляционное производство в уголовном процессе России. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижегородская академия МВД России. Нижний Новгород, 2017, 230 с.
459. Севастьяник И. Участие прокурора в суде апелляционной

- и кассационной инстанции. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной Прокуратуры Российской Федерации. Санкт-Петербург, 2004, 201 с. [Citat 02.08.2023] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-process/uchastie-prokurora-v-sude-apelljacionnoj-i-kassacionnoj-instancii.html>.
460. Сеничева И. Прения сторон в суде апелляционной инстанции и участие в них прокурора при обжаловании оправдательного приговора. [Citat 07.09.2023] Disponibil: <https://izron.ru/articles/teoriya-i-praktika-sovremennoy-yuridicheskoy-naukisbornik-nauchnykh-trudov-po-itogam-mezhdunarodnoy-sektsiya-7-ugolovnyy-protsess-kriminalistika-operativno-rozysknaya-deyatelnost-spetsialnost-12-00-09/preniya-storonv-sude-apellyatsionnoy-instantsii-i-uchastie-v-nikh-prokurorapri-obzhalovanii-opravd/>.
461. Смирнов А., Калиновский К. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). 3-е издание, переработанное и дополненное. Москва, Издательство „Кнорус“. 2008, 992 с. ISBN 978-5-85971-720-0.
462. Смирнов А., Калиновский К. Уголовный процесс. 2-е издание. Санкт-Петербург, Издательский дом „Питер“. 2005, 699 с. ISBN 5-469-00812-6.
463. Стандарты спарведливого правосудия. Международные и национальные практики. Под ред. Т.Морщаковой. Москва, Издательство „Мысль“, 2012, 584 с. ISBN 978-5-244-01157-9.
464. Стойко Н., Семухина О. Уголовный процесс в США: учебное пособие. Красноярск, Красноярский государственный университет, 2000, 315 с. ISBN 5-7638-0275-6.
465. Сухова О., Саргаева Т. Прения сторон в суде апелляционной инстанции по уголовному делу и проблемы участия в них стороны защиты. În: ОГАРЁВ-ONLINE, 2017, nr.3(92). Национальный исследовательский Мордовский государственный университет им. Н.П. Огарёва, г. Саранск, Республика Мордовия, eISSN: 2311-2468. [Citat 06.08.2023] Disponibil: <http://journal.mrsu.ru/wp-content/uploads/2017/03/suxova-sargaeva.pdf>.
466. Терзикиан С. Проблемы реализации уголовного правосудия в суде Апелляционной инстанции (сравнительно-пра-

- вовое исследование). Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ереван, 2016, 163 с. [Citat 25.08.2023] Disponibil: http://etd.asj-oa.am/3647/1/Dissertacija_Terzikyan.pdf.
467. Титков А. Участие потерпевшего в апелляционном производстве. În: Апелляция: реалии, тенденции и перспективы. Москва, Издательство «Актион-Медиа», 2013. с. 186-188.
468. Тришина Н. Юридикто-фактическая проверка приговора в апелляционном производстве. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Волгоградский государственный университет, Волгоград, 2012, 243 с.
469. Тушев А. Прокурор в апелляционной инстанции. În: Российская юстиция. 2014. № 10. 78 с. ISSN 0131-6761.
470. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001, № 174-ФЗ. [Citat 07.09.2023] Disponibil: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=303499&fld=134&dst=551,0&rnd=0.5119903104752828#07209699256026878>.
471. Уголовно-процессуальный кодекс Украины от 13.04.2012, № 4651-VI. [Citat 18.08.2023] Disponibil: <http://pravoved.in.ua/section-kodeks/79-upku/343-glava29.html>.
472. Уголовно-процессуальное право. Актуальные проблемы теории и практики : учебник для магистров. Под. ред. В. Лазаревой, А. Тарасова. Москва, Издательство „Юрайт”, 2012. 476 с. ISBN 978-5-9916-2042-0.
473. Уголовный процесс. Учебник. 4-е издание, переработанное и дополненное. Под ред. В.Божьев В. Москва, Издательство „Спарк”. 2004, 671 с. ISBN 5-88914-222-4.
474. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: Учебник. Под ред. П. Лупинская. Москва, „Юристъ”, 2003. 797 с. ISBN 5-7975-0590-8.
475. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебник. Под ред. П.А.Лупинская, 2-е издание, переработанное и дополненное. Москва, „Норма”, 2009, 1072 с. ISBN 978-5-468-00272-8.
476. Ульянов В. Государственное обвинение в российском уголовном судопроизводстве (процессуальные и криминалистические аспекты). Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Кубанский государ-

- ственный университет, Краснодар, 2002. 359 с.
477. Федеральный Закон о Прокуратуре Российской Федерации № 2201-1 от 17.01.1992. [Citat 06.08.2023] Disponibil: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=330150&fld=134&dst=100001,0&nd=0.16232565247013997#05823657841569121>.
478. Федеральный конституционный закон № 1-ФКЗ от 31.12.1996 «О судебной системе Российской Федерации». [Citat 27.07.2023] Disponibil: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12834/.
479. Францифоров Ю., Пронин К. Апелляционное обжалование судебных решений, не вступивших в законную силу. În: Российский судья, 2008, №12, 48 с. ISSN 1812-3791.
480. Халиулин А., Резинкина А., Решетова Н. Участие прокурора в рассмотрении уголовных дел в суде апелляционной и кассационной инстанции. Пособие. Академия Генеральной Прокуратуры Российской Федерации. Научно-исследовательский институт. Москва, 2013. 160 с. [Citat 14.10.2023] Disponibil: www.agprf.org/nii/2013/2013-10.rtf.
481. Шадрин В. Отказ от обвинения и изменение прокурором обвинения в судебном разбирательстве. În: Криминалистъ, 2016, №1(18), 138 с. ISSN 2686-7753.
482. Шмелева Е. Прения сторон в суде апелляционной инстанции. În: Вестник Оренбургского Государственного Университета, 2008, №83/март, 133 с. ISSN 1814-6465.
483. Юнусов А., Мазина Н. Понятие и основные проблемы апелляционного порядка проверки судебных решений в Российском уголовном процессе (до реформ от 29.12.2010). În: Актуальные проблемы экономики и права. 2014, №1(29), ISSN 1993-047X.

Dumitru CALENDARI

Vitalie JITARIUC

GHID CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA PĂRȚILOR ÎN APELUL PENAL

Culegere și paginare computerizată.

Bun de tipar 25.06.2024.

Formatul 70x100/16. Tipar offset.

Coli conv. de tipar 14.22. Coli de autor 12.02.

Tiparul executat la „PRINT-CARO” SRL
mun. Chișinău, str. Astronom Nicolae Donici,14,
MD-2049, Republica Moldova